VETENSKAP FÖR PROFESSION 23:2013

LIBRARIES, BLACK METAL AND CORPORATE FINANCE

Current research in Nordic Library and Information Science

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

Libraries, black metal and corporate finance

Current research in Nordic Library and Information Science

Selected articles from the 40th anniversary conference of the Swedish School of Library and Information Science

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

INNEHÅLL | *Rapport nr. 2013:23*

Libraries, black metal and corporate finance

9 *Björn Brorström* • Förord

11 *Anders Frenander & Skans Kersti Nilsson* • Introduction

16 *Ilkka Mäkinen* • A family of nations, a family of libraries: What explains the similarities and differences between the public library systems in the Nordic countries?

39 *Birger Hjørland* • A fascinating field and a pragmatic enterprise: Education in the information field

48 *Åse Kristine Tveit* • Barndommens forsvarere. Ulike barndomssyn i bibliotekfaglig diskurs.

69 *Åse Hedemark* • Synen på barn och barns literacy – en studie av folkbiblioteksplaner

85 *Knut Oterholm & Kjell Ivar Skjerdingstad* • Formidling og oppmerksomhet – en lesning av bibliotekers blogging om litteratur

114 *Kerstin Rydbeck* • Läsargemenskapernas komplexa landskap. Om bokcirkelbegreppet och utvecklingen av svensk bokcirkelverksamhet, med speciellt fokus på folkbibliotekens och studieförbundens cirklar.

138 *Kim Tallerås, David Massey, Jørn Helge B. Dahl & Nils Pharo* • Ordo ad chaos – Linking Norwegian black metal

153 *Isto Huvila* • Preferences for formal and informal information sources in corporate finance

169 *Mats Dahlström* • Wet feet

183 The authors

Föreliggande rapport är nummer tjugotre i rapportserien *Vetenskap för profession*. Syftet med rapportserien är dels att redovisa resultat från pågående och avslutade forskningsprojekt vid högskolan, dels att publicera inlägg i en pågående diskussion kring forskningens inriktning och tillämpade metoder inom ramen för verksamhetsidén Vetenskap för profession. Planen är en årlig utgivning på fyra till sex rapporter. Kommitténs uppgift är att ansvara för bedömning av bidrag till serien och därigenom medverka till en hög kvalitet på publicerade rapporter. I särskilda fall kommer externa experter att anlitas för bedömningar.

REDAKTIONEN BESTÅR AV
Redaktör: Björn Brorström, rektor
Biträdande redaktör: Kim Bolton, professor
Teknisk redaktör: Ann-Christine Andréasson, kommunikationschef

Grafisk form
MATS PALMQUIST
Omslagsillustration
DANIEL BIRGERSSON
Tryck
RESPONSTRYCK, Borås, 2013
ISBN: 978-91-85659-95-1 (tryckt) 978-91-85659-96-8 (pdf)
ISSN: 1654-6520
DIGITAL VERSION: http://hdl.handle.net/2320/12324

I rapportserien Vetenskap för profession

1. Forskning vid Högskolan i Borås. Om förhållningssätt, innehåll, profil och metod.
2. Smart Textiles
3. Knalleandan – drivkraft och begränsning. Ett forskningsprogram om företagande, traditioner och förnyelse i Sjuhäradsbygden.
4. In search of a new theory of professions
5. A Delphi study of research needs for Swedish libraries
6. Vad är vetenskap?
7. Styrning i offentlig förvaltning – teori, trender och tillämpningar
8. Profession och vetenskap – idéer och strategier för ett professionslärosäte
9. Framgångsrik förnyelse. Forskningsprogrammet om företagande, traditioner och förnyelse i Sjuhäradsbygden.
10. 20 år med Institutionen Ingenjörshögskolan – historik, nuläge och framtid
11. Fenomenet Ullared – en förstudie
12. Undervisning i en ICA-butik
13. Risker och säkerhet i professionell vardag – tekniska, organisatoriska och etiska perspektiv
14. Knalleandan i gungning?
15. Från Högskolan i Borås till Humboldt, volym I – Den svenska högskolans roll i en motsägelsefull tid
16. Från Högskolan i Borås till Humboldt, volym II – Bildning och kunskapskulturer
17. Lärarutbildningens betydelse för en inkluderande skola
18. Brukarens roll i välfärdsforskning och utvecklingsarbete
19. Högskolelandskap i förändring. Utmaningar och möjligheter för Högskolan i Borås.
20. Mot en mer hållbar konsumtion – en studie om konsumenters anskaffning och avyttring av kläder.
21. I begynnelsen var ordet – ett vårdvetenskapligt perspektiv på språk och afasi
22. Nätverk, trådar och spindlar – Samverkan för ökad återanvändning och återvinning av kläder och textil
23. Libraries, black metal and corporate finance

Förord

BJÖRN BRORSTRÖM | *Rektor, redaktör*

Biblioteksḧgskolan etablerades i Borås 1972. Verksamheten utgjorde en viktig bas för Högskolan i Borås som tillkom 1977 efter 1970-talets genomgripande utbildningspolitiska reform. Ända sedan starten har biblioteksutbildning och sedermera forskning inom området biblioteks- och informationsvetenskap varit en kärna i den verksamhet som bedrivs vid högskolan. Vi har en omfattande utbildningsverksamhet med bibliotekarieprogram och program för webbredaktörer som kärnverksamheter. Vi har egna examensrättigheter på forskarnivå inom området och flera större forskningsprogram och således en komplett akademisk miljö.

Biblioteksḧgskolan firade 40-års jubileum 2012 med en rad olika aktiviteter som uppmärksammade institutionen och Högskolan i Borås. Jubileumsåret avslutades med en konferens som behandlade såväl utbildning som forskning inom fältet. Presentationer och behandlade seminariepapper vid konferensen publiceras nu i denna antologi. Det är en samling intressanta bidrag som ger en bild av forskningsfronten och aktuella utbildningsfrågor. Den första artikeln griper sig an att förklara skillnader och likheter mellan de nordiska bibliotekssystemen. Utgångspunkten är nobelpristagaren Douglas Norths ramverk för nyinstitutionalism där fenomen som spårbundenhet och värdesystem är centrala. Den avslutande artikeln behandlar utbildning och uppmärksammar digitalisering som ett verktyg för att förnya utbildningen. Jag nämner dessa två intressanta bidrag för att exemplifiera spännvidden inom området och på rapporten, men också för att visa att uppsatserna är av stort intresse långt utanför området.

Rapportserien Vetenskap för profession syftar till att förmedla resultat från pågående och avslutad forskning vid Högskolan i Borås. Rapportserien förmedlar den profil som forskningsverksamheten har vid högskolan. Ett annat syfte med rapportserien är att vara en arena för debatt och ställningstaganden kring universitetens och högskolornas uppdrag och roll och till förhållningssätt till begrepp såsom vetenskap och profession.

Rapporten med den minst sagt intresseväckande titeln ”Libraries, black metal, and corporate finance” är nummer 23 i rapportserien. Redaktörer för

rapporten är Anders Frenander och Skans Kersti Nilsson, båda verksamma vid Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan. Jag vill tacka för ett gott arbete med sammanställning av antologin och önskar alla en trevlig läsning.

Borås 130528

Introduction

ANDERS FRENANDER *and* SKANS KERSTI NILSSON

The Library School was established in Borås in 1972 as an outcome of the educational policy of the 1960s and 1970s. This step, which was debated at the time, became the foundation of the University of Borås, which has now grown to include six departments. Today, The Swedish School of Library and Information Science (SSLIS) offers both graduate and under-graduate programmes as for professional occupations. This collection of articles emanates from the Jubilee Conference held in Borås in December 2012 to celebrate the 40th anniversary of The Swedish School of Library and Information Science. The conference marked the end of a year of various celebratory events – seminars, a conference gathering professionals and teachers and a gala dinner among other. The two days of the Jubilee Conference were dedicated to research issues as well as to issues pertaining to LIS education. Scholars, researchers and teachers from the Nordic and Baltic countries were gathered to exchange experiences and views and to discuss current research. The first day was dedicated to research, starting with two keynote speeches by professor Curtis Wong, principal researcher of Microsoft Research, and by senior lecturer Helena Francke, SSLIS. This was followed by presentations in four parallel sessions on three themes: *Information Practices, Digital Services and Social Media, Culture and Society.* The contributions revealed the great variety of topics significant to LIS research today. The day was concluded with a panel seminar on a newly published book by a group of scholars at SSLIS, *Styra eller stödja? Svensk folkbiblioteksplitik under hundra år.* This book is an important contribution to the historical mapping of public libraries in Sweden on the 100th anniversary of the first public libraries. The next day, dedicated to education, started with keynote speeches by professor Birger Hjørland, Københavns Universitet, and by senior lecturer Mats Dahlström, SSLIS. The program included two keynote speeches each day. As the conference was held within a Nordic and Baltic context, papers and presentations in the Scandinavian languages, as well as in English were held. Therefore, the chapters in this volume are written in different languages.

This anthology consists of nine articles, two keynote speeches and seven revised papers, all of which have been peer reviewed. The fantastic virtual show that Microsoft's Principal Researcher, Curtis Wong, delivered to a spell-bound conference audience must be experienced in real life to be thoroughly appreciated.

The nine articles are presented in an order that roughly can be said to go from the general to the specific and are arranged in correspondence with the themes of the conference.

We believe these topics will give a good picture of current research in Nordic and Baltic LIS.

The first article is written by the Finnish scholar *Ilkka Mäkinen:* "A family of nations, a family of libraries: What explains the similarities and the differences between the public library system in the Nordic countries?" Here Mäkinen outlines a short comparative historical analysis of the evolution of public libraries in Denmark, Finland, Norway and Sweden. Taking his point of departure in Douglass North's concepts "institution" and "belief system", Mäkinen attempts to explain similarities and differences in the courses of events in the various countries. A striking similarity lies in the sense of historical and cultural community in the region, where all four countries have shared various experiences for centuries. On the other hand, a division can be noted between the two old nations, Denmark and Sweden, and the two younger ones, Finland and Norway. The two latter had to struggle for national cultural identity and autonomy and this emphasised the importance of identity-building institutions such as the public library. Mäkinen also stresses the inspiration provided by the American public library system, which was eagerly studied by several Nordic library pioneers. The article provides a sound general introduction to this anthology.

Mäkinen's broad grasp on the library history is followed by *Birger Hjørland's* keynote speech, a general discussion on the identity of the LIS field. The title of his article is "A fascinating field and a pragmatic enterprise: Education in the information field". According to Hjørland the field is all about exploring and deepening our understandings of what he calls "information ecology ". In spite of its name Hjørland argues that this subject is not about technical matters or computers, but is basically a question of culture and as such it needs a unified theoretical foundation. In the long run, he maintains, we cannot have a situation where the subject is reduced to a patchwork of various courses. Such courses may well be needed by the practicing librarian but also bring the risk of fragmentation. Hjørland's

suggestion is to launch semiotics as the theoretical framework that could pave the way for unification.

The following two articles concern children's libraries in context. *Åse Kristine Tveit's* contribution, "Barndommens forsvarere. Ulike barndomssyn i bibliotekfaglig diskurs", focuses on the early, historical period in Norway, when children's departments were introduced and developed. A generation of students studied in the US at library schools and brought back new and striking ideas to Scandinavia. Tveit's material is a selection of articles, published between 1907 and 1929 in the Norwegian library journal *For barne- og folkeboksamlinger.* They were written by teachers or public librarians. Tveit's analysis builds on childhood sociology, and contrasts conceptual views of children as 'beings' or 'becomings'. The results show clear differences between teachers' and librarians' views of childhood. While teachers were concerned about protecting children from bad influences, librarians were open to a broader range of books, signaling a defense of children's rights and preferences. The second article, "Synen på barn och barns literacy, en studie av folkbiblioteksplaner", by *Åse Hedemark* is a report from a first step in the research project *Literacies in Libraries.* This project aims to study the reading practices of children in various library activities. The article has a broad theoretical framework based on two central research areas New Literacy Studies (NLS) and Childhood Studies. Both Hedemark and Tveit refer to this framework as central to their research on children's libraries. A modern view of childhood is one point of departure for the whole project. Hedemark also seeks to fill a couple of obvious voids within NLS research. According to Hedemark, there are very few studies that take power or gender perspectives with regard to children's reading practices. This article is thus a first step in an ambition to develop and enrich these perspectives. Through a study of library plans in six Swedish municipalities Hedemark reaches the conclusion that the plans express views on childhood that derive from an outdated research paradigm. The continuation of this project will explore the norms that govern the reading and writing activities in libraries in these municipalities and discuss the kinds of literacy that are thereby constructed.

Knut Oterholms and Kjell Ivar Skjerdingstads contribution, "Formidlig og oppmerksomhet – en lesning av bibliotekers blogging om litteratur" focuses on two quite disparate library blogs that are very carefully analysed in detail, in a phenomenological perspective, characterized as "mediation as a physical practice". The styles of mediation expressed by the two blogs are different. One is intimate and personal where visualization and layout

evoke the image of a home. The other is institutional and representative. The mediation strategy employed by the first blog is consequently very personal and connects the literary quality of the recommended books to a sort of usefulness in daily life. The other blog contains book tips described in neutral, descriptive and objectifying ways. Social relevance and local connections are emphasized and the perspective is democratic.

The mediation of literature as a professional activity in libraries is also examined by *Kerstin Rydbeck* in her article "Läsargemenskapens komplexa landskap". Shared reading is a strong and important 'movement' today, and is based on genuine, Scandinavian traditions from early 19th century. This article is a study of the concept of book discussion groups or reading groups, and of their development in Sweden with a special focus on groups in public libraries and educational associations for adults. It is a part of an on-going research project, "Läsarnas cirklar", which aims to map the activities engendered by book discussion groups today, quantitatively as well as qualitatively. This study is based on quantitative data collected during and after 2002. Interesting issues emerge, among others, that involvement in book discussion groups is more engaged outside city areas than within them.

"Ordo ad chaos – linking Norwegian black metal" by *Kim Tallerås, David Massey, Jørn Helge B. Dahl* and *Nils Pharo* is a study of meta-data. To be precise, it is an experimental project to explore how the best practices of Linked data contribute to semantic interoperability between two sets of meta-data that partly describe the same entities, but with divergent structural origins. One data set is a corpus drawn from the national discography produced by the National Library of Norway. The second data set is music metadata from the user generated database MusicBrainz. Both corpora describe a limited area within the domain of popular music: the earliest recordings of Norwegian black metal. The experiment demonstrates that a conversion of existing data, originally produced according to a given context and certain objectives, to best practice Linked data involves many potential interoperability issues in the different phases of the conversion process.

The aim of *Isto Huvila's* article, "The preference of formal and informal information sources in corporate finance" is to examine the patterns of information source preferences displayed by corporate finance professionals. The respective roles of *formal* and *informal* sources of information are specifically focused. The study is based on a web survey of 92 Finnish professionals and the findings are that corporate finance professionals use a

wide array of sources and have strong preferences for less formal and social sources of information. It seems that the success of these finance specialists depends on their ability to combine formal and informal information in a rather intricate amalgam.

The final contribution to this anthology is Mats Dahlström's keynote speech on education in LIS, "Wet feet". It presents a quite detailed description of courses at Master's level in the field of digitization offered at SSLIS. The programme has been in existence since 2004 and attracts students from very different ways of life; students attending the regular LIS master programmes as well as employees within ALM institutions and textual scholars. The courses attempt to provide both hands-on skills and theory and reflection on the purposes and contexts of cultural heritage digitization. An essential starting point is the idea that digitization is not an end product but a tool for renewing, or the beginning of digital document cycle that, in turn, poses fresh questions and triggers new ideas. Hopefully, this presentation will inspire further developments in LIS education within this special field.

As noted, the main reason for this conference was the anniversary of SSLIS. The idea, however, was not entirely our own. Two years earlier, in 2010, our Norwegian sister department at Oslo University College (later UC of Oslo and Akershus) celebrated its 70th anniversary with a similar conference. This inspired us and it also clearly showed the need for a regular event of this nature in the Nordic and Baltic LIS research community. The question is if it is only possible to hold conferences in connection with various anniversaries? As part of the organization committee of the Borås conference, the editors of this volume would be more than excited if we received an invitation to a new Nordic-Baltic LIS conference in two years' time, in 2014, knowing that we thereby have contributed to the birth of a new tradition of biannual conferences.

We wish you all an enjoyable reading.

A family of nations, a family of libraries: What explains the similarities and differences between the public library systems in the Nordic countries?

ILKKA MÄKINEN

> "Finns admire the Swedes, Swedes admire the Danes, and the Danes admire the Norwegians – and that is what the Norwegians do as well." (A Norwegian saying.)

1. INTRODUCTION

From the perspective of a foreign observer, the Nordic public library systems may seem as like as four peas in a pod. On the other hand, we who work in and study these library systems see considerable differences between them. Both the similarities and the differences need explaining.

It has been an often asked question why it is that in certain countries public libraries have developed and become a part of people's everyday life and in some countries not. Among researchers who have investigated this issue we can name Robert Williams (1981) and Magnus Torstensson (1993). Since public libraries are statistically usually well monitored, research has tended to focus on the socioeconomic qualities of libraries, the municipalities running the libraries and the states that partly finance and control the libraries. In the Finnish case, there have been a couple of noteworthy attempts to use library and general statistics explain the issue within a national context, e.g. Hovi 1984 and Peltonen 2009. Usually explanations have hitherto not been too convincing. As Torstensson (1993) has noted, it is hard to find clear statistical correlations.

Let us then, for a change, turn away from this kind of empiricism and seek for other potential approaches. In this article, I use Douglass C. North's "new institutional economics" (NIE) as my theoretical springboard (my principal source of inspiration is North 2005). I have elsewhere (Mäkinen 2008) presented North's thoughts and tried to see how they can be used in library and information history. I use North's thoughts to systematize the heterogenous explanatory material I have at hand.

According to North the development of societies is **path dependent**, i.e., choices and decisions have long-lasting effects. On the other hand, he argues that choices and decisions are the results of an underlying **belief system**, which can impact on the way people (economies, societies) react

to new situations. Belief systems can give rise to societal learning processes. Some decisions are more significant and long-term than others. When a society makes fundamental choices, it creates what North calls **institutions**, that is, both **formal norms**, such as **legislation** and **political organs**, and **informal norms**, such as transgenerational customs that regulate the position of genders or attitudes to reading.

Institutions in North's sense are constituted by the rules of the social or economic game. They make the game possible and create stability and trust, but they are at the same time constraints that limit the actions of individuals and groups. The players consist of **individuals** and **groups** of people, families and **organizations**. Organizations, such as political parties, associations and companies, are the most effective **actors** and can make changes in the institutional matrix in the short- and medium term, but it is considerably more difficult to change informal norms, the existence of which are seldom acknowledged. Belief systems together with institutions create the **cultural context**, through which a society develops. (North 2005, Mäkinen 2008.)

I shall try to describe the belief systems that govern the way the Nordic people see the world and influence their choices in the creation of institutions. This is a long-term perspective that includes a number of informal norms that govern people's attitudes towards libraries and reading. I also describe the formal institutions (legislation) that have been created in the Nordic countries concerning libraries and organizations that have contributed to this development. It also is important to identify the organizations and interest groups that act and react in the Nordic "library game".

I will discuss to which extent the Nordic belief system regarding public libraries and reading is common to all these countries, but at the same time pay attention to the considerable differences between Nordic library histories and ideologies; differences which stem from the specific historical developments of each of the countries. As reading is a leisure time activity closely related to public libraries it is therefore part of the analysis.

2. WHAT EXPLAINS THE SIMILARITIES?

Geographical and historical background

Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden form a distinct group of countries in the northwestern corner of Europe and are usually referred to as the Nordic countries The isolation of the Scandinavian peninsula has only recently been broken by the construction of the bridges connecting the Danish islands with the mainland, and the Öresund Bridge between Denmark and Sweden.

Apart from geographic position, there are many features binding these countries together, and from the framework of library history it may be of interest to examine these features more closely in order to understand the similarities and differences between these countries. The three Scandinavian languages, Danish, Norwegian and Swedish are so close to each other that their speakers can, in fact, understand each other. Icelandic, although belonging to the same linguistic group, is too distant to be comprehensible for other Scandinavians without a learning effort (and vice versa). Finnish, on the other hand, belongs to a different language group altogether, the Finno-Ugric languages (with, e.g., Estonian and Hungarian), although there is a Swedish-speaking minority of 6 % in Finland and Swedish is taught as a compulsory subject in the Finnish schools, a circumstance which enables Finns to take part in the Nordic intercourse. However, the use of English has become more common in inter-Nordic communication during the last decades.

The present political configuration of the Nordic countries is a result of the Napoleonic wars. The symmetry of the two old kingdoms (Denmark and Sweden) and the two new nations-states (Finland and Norway) frames the history of libraries in this part of the world. Iceland is a full member of the Nordic family, but it is a special case because of its location and the size of its population, so it will not be as prominently present in this article as the other four countries. Moreover, there are important autonomous regions in the Nordic countries, namely Greenland, Faroe Islands and Åland. They shall not be treated in this article (for more on their public libraries, see Library Spirit 2009).

After the Second World War active Nordic cooperation became increasingly important. In 1952, when the inter-parliamentary organ, the Nordic Council was founded a common labour market and free movement across borders without passports was established. Finland participated more actively after Stalin's death in 1955. Since the 1950's a harmonization on many fields has taken place in the Nordic countries. Inter-parliamentary bodies have been established for direct communication between the countries. This has enabled continuing cooperation despite the fact that politically the countries are not united. Denmark (since the 1970's), Finland and Sweden (since 1995) are members of the European Union, but Norway and Iceland are not members. Denmark, Iceland and Norway have been members of NATO since 1949, but Finland and Sweden are neutral. During the Cold War, Finland had a special relationship with the Soviet Union, which narrowed its freedom of movement, although it retained its democratic system and free market economy.

Culturally, the Nordic countries are close to each other, because of linguistic, political and religious ties. Rule of law, representative democracy and a strong civil society are characteristics of all the Nordic countries. Since the 19th century, industrialization has been rapid, and especially after the Second World War, the development of the welfare society and prosperity in general has been impressive. (Historical outline based on Kirby 1990, Kirby 1995, Wikipedia and encyclopedia articles.)

Roots of the Nordic belief system

Many of the similarities between the Nordic countries and their library systems can be explained by their common background as part of Western European political, religious and cultural tradition. The inclusion of the Nordic regions in Western European culture came about at the beginnning of the second millennium when the region became a target for christian missionaries. Christianity came to Finland from the East in a Greek Orthodox version, but was subordinated to the stronger Roman version. Denmark was christianized around the year 1000, Sweden, Norway, Iceland and Finland thereafter. Thus, the Nordic region was quite late in coming into contact with Western European literary culture.

Even though printing was originally invented in Korea and China, it became a culturally transformative factor in Europe after Johannes Gutenberg's re-invention around 1440. Printing afforded the breakthrough of the Enlightenment as a social movement, as well as mass education and a popular reading culture based on an individual love of reading (Mäkinen 2013). These are important background features in the emergence of public libraries.

The European cultural heritage in a Nordic version includes rule of law, personal freedom, individual and public rights, as well as national and local democracy. All Nordic countries have, since the Reformation, been Lutheran, which has had a profound effect on culture as well as on the mental structures of their inhabitants. Particular to Lutheran Christianity is that since the 16th century, members have been expected to be able to read. In the church Law of 1686, in Sweden and Finland required both men and women could read the basic religious texts before they could marry. Each year the clergy controlled reading ability at village meetings. The ability to read concerned the printed text and the ability to write was not required. In Sweden and Finland full literacy comprising both reading and writing became reality for the majority of people first during the 19th century, when mass schooling was introduced.

By the early Middle Ages serfdom had largely disappeared in Sweden, Finland and Norway. The last remnants of the feudal system were abolished in Denmark at the end of the 18th century. One of the important institutional changes that strengthened the tradition of individualism in Sweden and Finland was the general parcelling out of land that begun in the 18th century. As opposed to the open field system, a new practice which aggregated the scattered fields of each farm in a more or less single whole stimulated private initiative in agriculture, but also fundamentally transformed the mentality of the people. (Ylikangas 2007.) The free farmer took part in the administration of his parish and was also represented in the Diet. A similar reorganization of farmlands took place in Denmark in the 1780s.

Modern reading habits and reading societies

A large part of the belief system that lies behind the success of the Nordic public libraries can be stated as follows: reading is good for you, and you are free to choose what you read. This ethos of popular education is, of course, a result of centuries of development. There have been innumerable efforts in the past to direct the reading of library users to what was considered good literature.

Modern individualistic reading habits came to the Nordic region during the 18th century. Earlier reading had even among the educated classes been a ritualistic task, tied to certain times and was mostly related to religion or work-situations. The new reading style had other motives: pleasure, entertainment and individual information seeking, reading also became important as part of social life. Knowledge of literature allowed people to take part in civilized conversation. (Mäkinen 1997, Mäkinen 2011a, Mäkinen 2013.)

Reading societies represented an important aspect of bourgeois enlightenment in northern Europe from the latter part of the 18th century until the 19th century. Educated people read both for knowledge and for their own individual pleasure. High prices and the meagre availability of books were reasons why educated people started to cooperate in the acquisition of literature. For others, the emergence of associations and other forms of cooperation were ways of overcoming privilege and the rigid hierarchy of the society (Lesegesellschaften und bürgerliche Emanzipation 1981). All the different types of reading societies which were already established in central parts of Europe, especially Germany (Prüsener 1973), emerged in the Nordic countries from informal book circles to lavish social clubs.

Alongside reading societies that were male-dominated with collections characterized by newspapers and learned books, commercial lending libraries began to appear after the mid-18th century. In smaller places, such as the tiny coastal towns of the Finnish Ostrobothnia, the functions of reading societies (subscription libraries) and circulating libraries were combined, because the size of the clientele was not sufficient to maintain both institutions. During the 19th century, the commercial lending libraries provided novels for an urban, often female audience. (Björkman 1992, Mäkinen 1997.)

Patriarchal and spontaneous popular enlightenment

The educated classes of North European societies appropriated in the 19th century a new identity that required freedom of thought and freedom of choice, regarding, for instance what to read. However, this modern identity was reserved for the educated; the uneducated were by definition excluded from these freedoms. Bourgeois enlightenment was unable to enlighten the uneducated masses because they lacked the means to acquire knowledge. To alleviate this problem, progressive groups among the educated re-conceptualised enlightenment in terms of popular enlightenment or popular education (Mäkinen 2009a). The ideals of enlightenment put a moral obligation on the educated to spread the light to those who could not themselves acquire it. By their nature these activities were frequently top-down and patriarchal.

Some rural customs, religious movements and innovations from abroad, however, presented exceptions to this unilateralism. In Iceland thousands of manuscripts on various subjects were written in the light of whale oil lamps and were read during the "evening wake", when one person read, while others worked on handicrafts. (Pétursdóttir & Júliusdóttir 2009.)

In Finland, a religious sect, the "Ostrobothnian Mystics", as later historians called them, translated religious as well as secular books from Swedish, and even German, into Finnish during the latter part of the 18th century These were then circulated as manuscripts from house to house. The sect was made up of farmers and craftsmen. Over a hundred of these manuscripts have been preserved. (Lankinen 1994)

Early organizations resembling reading societies emerged around the great fjords in Norway after the 1780s. Some of them seem to have been spontaneous, i.e., run by rural people themselves. (Apelseth 2004.) At the turn of the 19th century some forty so-called parish reading societies were established through the efforts of the clergy in southern Norway. The read-

ing societies were controlled by the clergy, but well-to-do farmers were allowed to take part in decision-making. (Byberg 1998.)

The Danish Society for the Promotion of Agriculture propagated in 1785 for the establishment of libraries for the general public throughout the Danish-Norwegian realm. A German innovation, *die Dorflesegesellschaften* (village reading societies), was also adopted in Denmark in the 1780s. (Nielsen 1960, 177–191.)

The form of the reading society was often adopted when the more educated wanted to create opportunities for workers to enjoy the benefits of culture. Reading societies could be seen as precursors of modern public libraries, although the direct historical succession between the two phenomena is rarely clear, except in the case of some urban libraries. Libraries for the general public started from a different ground. Iceland, on the other hand, is an exception in this matter. Since the first reading society for and by workers was founded in 1836, these institutions continued to be the basis of public library activities. This was consolidated by the law on reading societies passed in 1937. After the first Icelandic Public Library Act in 1955, most reading societies were transformed into or merged with municipal public libraries. (Pétursdóttir & Júliusdóttir 2009, Júliusdóttir 2013.)

Parish libraries

The first libraries for the common people were patriarchal and philanthropic efforts by well-to-do landowners in the spirit of popular enlightenment and were often religiously inspired. In Sweden and Finland a handful of such libraries emerged at the turn of the 19th century.

Later during the 19th century, a form of libraries for the common people known as parish libraries were widespread the Nordic countries. They were established by educated people and maintained by gifts, lotteries and collections. In the Swedish county of Värmland a large number of parish libraries were founded in the 1830s. This movement was widely encouraged in Sweden and admired by other countries. It was usually the parish priests who were the initiators. The Swedish primary school (*folkskola*) decree that was passed in 1842 recommended that there should be a library in every primary school. This was imitated in the similar Finnish decree of 1866. In Norway, parish libraries also bloomed during the 1830s. In cities, libraries for workers started to appear after the mid-19th century and were often inspired by British prototypes, such as Manchester Library.

The parish library boom in the Nordic countries started during the latter part of the 19th century and was fuelled by the modernization of soci-

ety which required self-education in addition to the rather meagre primary school education that many people had. Primary schooling also awakened an appetite for reading in many people. Even among the upper classes the idea grew that workers should be informed by credible sources in order to keep radical ideas at bay. In Sweden the parish library movement was inspired by ideas of patriarchal enlightenment, but in Norway and Finland the case was slightly different. They were both new nations and undergoing national as well as linguistic revivals in a processes of nation building. The differences that these processes brought with them to developments in the Nordic countries will be explained later.

The birth of civil society

During the last decades of the 19th century civil society entered a constructive period in all the Nordic countries. It is a fine example of a societal learning process in D.C. North's sense. Social movements, such as the voluntary fire brigades, the temperance movement, the self-education movement of rural youth and the socialist labour movement started to establish libraries in order to educate their members. Thousands of new libraries appeared and were established by the people themselves rather than through top-down popular enlightenment. In most of the countries this period came to an end after the First World War when municipal libraries became established. However, in Sweden the social movement phase of library building continued somewhat longer.

Organizations for the promotion of public libraries were part of civil society. Library associations were established in 1905 in Denmark, 1910 in Finland, 1913 in Norway and 1915 in Sweden. The associations started to publish library journals, to give advice on library matters and to lobby for libraries. (Library Spirit 2009.)

The State, public libraries and American influences

The development of public library infrastructures in the Nordic countries seems to follow a pattern. First there was a public discussion on how to support the library development. This discussion was formalised in the national parliaments and something approaching state grants for public libraries were created.

Governments gradually started to support public libraries, which meant that new institutions in D. C. North's sense were created. In Norway the first state grants for libraries were distributed in 1836 and augmented in 1876, followed by Denmark in 1882 and Sweden in 1905. Because of the

political dependence of Finland on the Russian Empire, the Finnish Diet could not directly use state money to support parish libraries, but there was a private fund that had been used since the 1880s to support libraries through voluntary associations. After Finland became independent in 1917 libraries were partly funded by the state.

Public library legislation in the Nordic countries supported and directed public library development in the early 20th century. Library acts or decrees were passed in Sweden in 1905, Denmark 1920, Finland 1928, Norway 1935, and Iceland 1937. Library legislation was usually consolidated by the establishment of state library bureaus with library inspectors.

Towards the end of the 19th century Nordic library enthusiasts were inspired by important new library innovations in the USA. There had been progress in Great Britain as well, but the British libraries still carried with them a scent of class-bound philanthropy. The Public Library Movement in New England was more based on principles of equality and introduced epochal innovations, such as open shelves, the Dewey classification scheme, a new kind of professionalism in librarianship and children's departments. Library enthusiasts from the Nordic countries travelled to America in order to get first hand impressions of new conceptions of the library. (Library Spirit 2009.)

The welfare state and the rise of the public library

The success of Nordic public libraries is closely connected with the concept of the welfare state. The Nordic welfare states' ideology started to develop in Sweden and Denmark already before the Second World War. After the war, economic, social and educational reforms followed one after another.

One of the educational reforms, the comprehensive school system, impacted greatly on reading habits and library use in the Nordic countries. Every child was given the right to primary and lower secondary school education in a single school system. It was implemented in Sweden, Denmark and Norway during the 1950s and 1960s, and in Finland during the 1970s. At least in Finland, there seems to be a positive correlation between the implementation of the comprehensive school system and the rise in the use of public libraries (Mäkinen 2010).

The universalism of the welfare state meant that services had to be designed to suit all strata of the population. The standard of the public library had to be so high that even the educated and well-off could benefit from it and agree to finance it through taxation. The welfare state led to large

investmenst in Nordic public libraries, particularly during the 1950s and 1960s.

3. HOW TO EXPLAIN THE DIFFERENCES?

As we have seen, the similarities between the lines of development in Nordic public library systems can to a great extent be explained by historical and cultural factors that are common to all these countries. To explain the differences we have to take a closer look at the peculiarities of the historical and cultural development of each of these countries.

Denmark — the Nordic library laboratory

Both of the leading Nordic monarchies, Denmark and Sweden, were during the 18th century closely tied to Germany. On the political level, the relationship was manifested in the geographical areas they dominated in Germany until the 19th century. Sweden lost its last German areas in connection with the Napoleonic wars, but Denmark's king was the ruler of two German duchies, Schleswig and Holstein, until the 1860s. In fact, Denmark was a compound Danish-German state (Der dänische Gesamtstaat 1992). Problems emerged with the new conception of nationalism both in Germany and Denmark during the 19th century.

Denmark suffered a defeat against Prussia in 1864 and was forced to concede the duchies Schleswig and Holstein. Holstein was completely German, but in Schleswig German and Danish speaking inhabitants were well integrated. When Schleswig was attached to Prussia, a considerable number of Danish-speaking people found themselves beyond the Danish border. The parish libraries were used to support Danish linguistic awareness. After the First World War a referendum was conducted in Schleswig and the northern parts of the region were once again attached to Denmark.

One important figure in the design of the modern conception of Danishness and Danish culture was N. F. S. Grundtvig (1783–1872). He was a priest, poet, humanist scholar, pedagogical thinker and politician. Grundtvig's production is huge and is not easy to condense within the scope of an article. Following Herder's thoughts on the national consciousness he formulated a romantic, warm and emancipatory self-understanding of what it is to be Danish. There also were paradoxical elements in his thoughts, from which both conservative and liberal movements can draw inspiration, however, central to his ideology was his defence of freedom of thought and speech. The religious revival that Grundtvig promoted included an opposi-

tion to the official and hierarchical state religion, and he emphasized an individual "glad Christianity". He also stressed the need for self-education in the free "folk high schools" that had been created outside the formal school system. (About Grundtvig, see e.g., Allchin 1997; N.F.S. Grundtvig. A life recalled. 2008; Grundtvig – nyckeln till det danska? 2003; Abrahamowitz 2000.) Grundtvig did not, of course, pop out of a vacuum. Even before his time Danish society was characterized by an astoundingly free atmosphere, despite the fact that its absolute monarchy remained in force until 1848. According to Kirby (1995, 87), Denmark was in many respects "a model of the liberal state with a relaxed press censorship, religious toleration and an enlightened administration committed to wide-ranging social and economic reforms". The Danish belief system was apparently receptive to democratic and social reforms.

Danish society was thoroughly transformed during the 19th century. Land reforms, the *husmand* (small farmers) and cooperative movements supported the lifting of a large part of the population from poverty. The cooperative movement became a peculiarly national way of doing things in Denmark. Even the library system was built as a cooperative effort, where the state, municipalities, library professionals and friends of libraries worked in consensus developing a long-term development plan. Denmark has consequently followed its chosen principles.

In Denmark public libraries were subsidised moderately from 1882, but at this stage library development was as haphazard and locally driven as in many other countries. Constructive development began with the pioneering work of Andreas Schack Steenberg (1854–1929), who introduced the Anglo-American library ideals to Denmark. Developments took a decisive turn in 1909, when the chief librarian of the Danish Royal Library, H. O. Lange, proposed an American-inspired public library system. He proposed connecting central libraries with each other, as well as with the state central library in Aarhus and the academic libraries. Through this system the prevailing idea was that any user would get the book he/she needed at their local library. (Dyrbye 2009.)

Institutions in the Northian sense were established in due course. Two experimental central libraries were established in 1914. The public library law of 1920 extended the system to the whole country and funded it with state subsidies. Since the start there have been numerous library laws and decrees in Denmark but the initial ideals have not been changed. State control has been reduced and since the 1980s the libraries are more than ever under municipal control and responsibility, a direction of development

which is reflected in the other Nordic countries as well. Danish legislation and reforms have, in fact, been copied in the other countries.

Sweden – civil society designs the library system

During the 19th century there were several motions in the Swedish parliament to direct grants to parish libraries, but they were not accepted. One of the greatest institutional obstacles hindering government subsidies to parish libraries was the prevailing state doctrine originally formulated by the philosopher Christopher Boström. He drew a sharp dividing line between the state (or public) and private spheres. Parish or municipal libraries belonged to the private sphere, according to this doctrine, which made it impossible to grant subsidies from the government's purse. State doctrine on this point relaxed first in the early 20th century. This change of heart has been explained by increased competition on the world market with which Sweden was becoming more integrated, and by problems caused by rapid industrial development in the country, as well as by the increasing influence of popular movements. (Liedman 1991, Torstensson 2009, Torstensson 2012, Frenander 2012.)

The change legitimized the modest state grants to local popular libraries in the first Swedish library decree in 1905. The decree was strengthened in 1912 by the founding of a state authority for public libraries.

The dividing line between the public and the private spheres drawn by Boström did not seem to disappear from Swedish ways of thinking, although it was somewhat alleviated at the beginning of the 20th century. Denmark, Norway and Finland strove to develop an effective and more or less centralized public library system where libraries would be managed effectively and the role of the municipalities, under the guidance of the government, was decisive. In Sweden a different path was chosen. The central library administration remained weak and parish libraries did not develop into modern public libraries. Instead, the Swedish civil society, which was strong, organized their own libraries through the popular movements, i.e. temperance, labour, the free church movement and rural youth movements. In many Swedish cities it was the labour movement that maintained the best libraries at the beginning of the 20th century, not the municipalities.

Furthermore, Sweden had another movement, that of study circles that organized library activities. Study circles were a form of adult self-education, usually promoted by the national movements. A group of people came together and started to study and read around interests that they

deemed important. They acquired a small collection of books and even let other people use it. Library experts in other countries did not think that it was rational to support study circle libraries through state funds, because they feared it might lead to a fragmented and ineffective library system.

The Swedish public library pioneer, Valfrid Palmgren, well known even in other countries because of her influential book on the reform of public libraries (Bibliotek och folkuppfostran, 1909), advocated the support of study circle libraries through state support, even though this, in principle, was in contradiction with the goals of centralization and efficiency. Her argument was that these libraries had "sprung from among the people themselves" and they should not be suppressed. (Torstensson 1994.)

The Swedish library law of 1929 raised state subsidies and established the system of county central libraries, but it also regulated cooperation between the public libraries and the study circle libraries. The fusion of the study circle libraries into the municipal library system began during the 1920s and the reform of the municipal structures in 1952 hastened the process. By the 1970s there were only a few study circle libraries left. By then, other forms of self-education and outreach-library services had an important role in the Swedish public libraries (Torstensson 2009).

In Sweden, the ideals of adult education directed the work of the library professionals (for example in book selection) longer than they did in Denmark and Finland. The ideals or informal norms of self-education of high quality were so strong that the Swedes managed without a special public library law from the mid-1960s until the 1990s. A library law was planned in the mid-1960s, but it was decided that the structural reform towards larger municipalities and the reform of the library subsidies made a special library law obsolete. The state subsidies for libraries, as well as other subsidies, were put into a "lump sum" that was handed over from the state to the municipalities to use as they saw fit with a minimum of control. This state of affairs lasted until the 1990s and presupposed strong library support from municipal leaders and the firm professional ethos of librarians. In other Nordic countries this same transfer of responsibility and the abolishment of direct grants were carried out later, in Norway in the mid-1980s, Denmark in 1983, and Finland in 1992.

Despite the lack of a library law the Swedish public libraries experienced a great period of material growth during the 1970s and 1980s. This was a result of the economic upswing in the country as well as the structural reform of the municipal system. A number of new library buildings were erected and other library reforms were passed. However, the use of libraries

stagnated and even started to fall. There are many possible explanations for the decrease in the use of public libraries in Sweden and elsewhere. In the Swedish case, one possible explanation might be the difficulties incurred in adaptating the stringent self-educational goals of the early public libraries to the more commercially tuned situation that arose with the rise of consumerist society. Perhaps it was the case that the Swedish public libraries more than anwhere else, valued the educational and knowledge aspects of libraries more highly than the spontaneous love of reading.

An early public library breakthrough in Norway

After centuries as an indivisible part of the Danish kingdom, Norway became attached to the Swedish crown in 1814. Being granted more autonomy, the Norwegians were then able to build their national consciousness during the 19th. The Swedes refrained from meddling in the internal affairs of Norway and as there was no threat from outside, the important question for the Norwegians was to seek a balance of internal forces. In this sense the situation of Norway was radically different from Finland, where internal autonomy was weaker.

There are more parallels between the development of Norway and Finland. During the course of the 19th century in both countries, a national coalition movement emerged that sought to channel the interests of a variety of social groups under the banner of national identification. In Finland, this movement was called the Fennomans, in Norway, a similar movement was called *Venstre*. It was a coalition party for farmers, national liberals and liberal-minded city radicals. Its goal was to channel regional cultural identities opposed to central dominance and to create a sense of Norwegian identity out of these separate elements (Vestheim 1995, 21–24).

The tension between the centre (Kristiania, now Oslo) and the regional subcultures materialized in the language question. A majority, especially the urban population, continued to use a modified version of the Danish written language. This form of written Norwegian was called *bokmål*. During the 19th century a movement to construct a new written language totally separated from the Danish gained in impetus. This new written language is called *nynorsk.* Thus, there are two written languages in Norway. Moreover, the use of dialects in the public arena is more common than, for example, in Finland.

The development of *nynorsk* illustrates the strength of the regional movements in Norway where the pursuit of homogeneity in national culture has not been as strong as in Finland. In Finland the pressure from

Russia seemed to demand a strong homogeneous national culture. In Norway the development from the national-cultural-popular movements of the 19th century to the social democracy of the 20th century was a continuous transformation where the dominant beliefs developed during the 19th century were retained (Vestheim 1995, 24). But Norway also is an Atlantic nation open to influences from across the ocean.

Inspired by a visit to the USA, Haakon Nyhuus reorganized the city library in Kristiania. Known as the Deichmanske, it was reorganised according to American principles with open shelves, branch libraries, children's departments and other novelties. When the library was reopened in 1898, circulation rose by a dramatic sevenfold and continued to rise during the following years. (Ringdal 1985.) The Deichmanske Library became the target of library pilgrims from all over the Nordic countries.

The idea to totally reform of the Norwegian public library system was accepted in the Norwegian Parliament in 1902. The reform included larger state subsidies, library inspection, a state library bureau, selective book lists to support book selection, centralized cataloguing, and professional education for librarians etc. A centralized public library system was founded. The state subsidies took the form of books selected by the state library authorities. The books were properly bound and sent to the libraries ready for use with cataloguing cards. Gunhild Salvesen sees the mark of rigid Taylorism in the centralized Norwegian library system. (Salvesen 2001.)

Several new library laws were passed in Norway during the 20th century. In 1935 the state subsidies were raised and in 1947 all municipalities were obliged to maintain a public library. More library laws have followed. (Byberg 2009.)

Public libraries got off to a great start in Norway. While reforms succeeded in Norway the Finns tried in vain to implement similar reforms in their own country. Later on, the other countries have, however, left Norway behind in public library performance. The early and successful library reforms in Norway led to effective centralized services and were part of the national revival in Norway. However dominant values in the country also posed challenges to a centralized system. The new public library system was designed and implemented from the centre, but its acceptance in the regional subcultures was not as easily won as its promoters might have hoped.

Was the decentralized character of Norwegian society too great a challenge to the implementation of a centralized library system? After a hundred years from original public library reform, the Norwegians grant least

funding to their public libraries than the other Nordic countries (Aabø 2001, 249). This is a political and cultural choice taken by both the government and the municipalities. Other concerns are prioritised.

Finland – the last in class reaches the top

When Norway once again acquired the status of a separate kingdom in 1905 it had a firm basis for a national identity. The Finns started developing national consciousness from much more modest elements. Fortunately, Swedish administrative and legal systems survived in Finland's new situation as a Grand Duchy in the Russian Empire, thus guaranteeing the continued existence of important formal institutions. The separation from Sweden forced Finns to construct a national consciousness of their own.

The linguistic situation was problematic because 90 % of the population did not understand Swedish, the language of the administration, culture and education. The public use of the Finnish language had been limited to religious purposes. After the mid-19th century the goal was set to gain equal rights for the Finnish language. This gave a strong linguistic element to Finnish nationalism. Parish libraries became important tools for the Finnish-nationalist movement, which had its philosophical basis in Hegel and was inspired by the work of the philosopher, journalist and statesman, Johan Wilhelm Snellman. It was his followers, led by Yrjö Koskinen that really harnessed parish libraries to spreading national and linguistic awareness among common people. In this way they could challenge the old Swedish-speaking upper class without raising the suspicions of the Russian government. The Fennoman movement was a mixture of urban intellectuals, progressive clergy and peasants. It stressed the language question over class problems. The 'one nation-one language' ideology, on the other hand, created new problems, as there was a considerable minority of Swedish speaking common people in the country.

Language-based nationalism in a small nation, which could not aspire any bigger influence internationally, left a standing sense of emancipation and an urge towards self-fulfilment in the people. Such urges can reflect both a feeling of inferiority, and the desire to reach for something better. The stress on language and literature as a representation of the nation itself may well have encouraged reading and a livelier use of libraries than in countries that had other means of claiming a postion.

The Finnish national consciousness grew during the 19th century in the tensions between national identity and political autonomy. A new national

identity was sought in the Finnish language through an internal discussion, but at the same time the autonomy and later sovereignty of the country had to be protected against pressure from the Russian Empire and the Soviet Union. In this kind of setting, the state, the nation, the national culture, public power and civil society were intermingled. Even libraries and reading became a national matter, managed in cooperation between the state and the municipalities, and backed by strong popular opinion.

The first Finnish library law was passed in 1928. It consolidated the public library system in Finland with municipal libraries, the State Library Bureau and library inspectors. However, here was a serious flaw in the law, an absolute limit for state subsidies. The law was completely out-dated by the 1950s.

The decisive institutional turn in the history of Finnish public libraries was the adoption of a new public library law in 1961, which was a result of two factors: the old Finnish-national ethos of popular education and a new understanding of the importance of the level of education in the peaceful competition among the nations. The library reform was well in line with what had been done in the other Nordic countries in library matters. The new law was generous and it inspired the municipalities to invest in their libraries. Until the 1960s Finland lay behind Denmark and Sweden in the use of libraries, but in the 1970s the use of Finnish public libraries gained on the other two and ever since Finland has had a leading position in the library use statistics. (Mäkinen 2009b.)

The use of the public libraries per capita has diminished since the 1980s in Sweden, since the 1990s in Denmark and Norway, whereas in Finland it has remained on a high level up to the first decade of the new millennium. Circulation numbers have been slowly decreasing since 2005, although it does seem as if the tide may have turned again after 2011. (Finnish Public Libraries Statistics Database, *http://tilastot.kirjastot.fi/en-GB/)*

Finland went through a difficult economic recession in the 1990s, which resulted in deep cuts in social benefits as well as in library expenditures. However, the Finnish people have been loyal to libraries even in the turmoil of the recession. Impressive popular campaigns were launched in defence of public libraries. The campaigns resulted in petitions on behalf of libraries in 1991 with 300 000 names and in 1994 with 570 000 names, i.e., more than 10% of the population signed the last petition. (Mäkinen 2011b, Mäkinen 2012.)

The period 1990–2010 can be called "the Indian summer" of Finnish reading culture. Even the sale of books and the circulation of newspapers

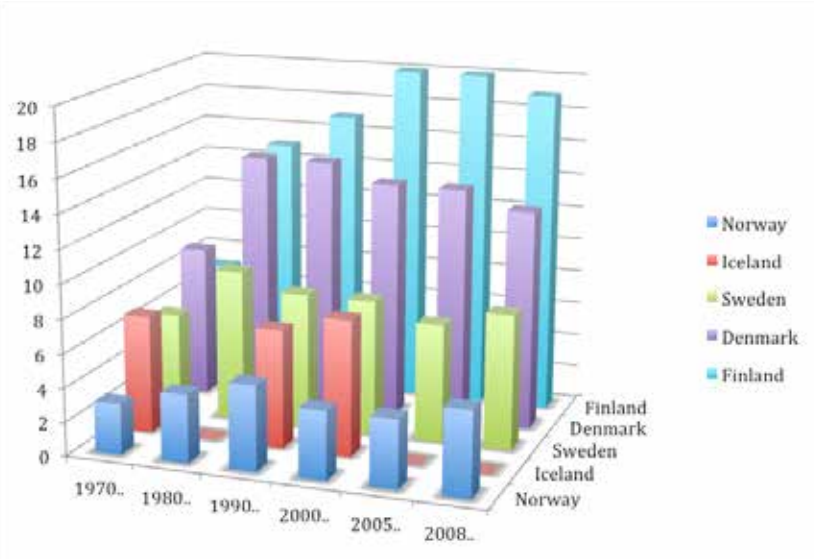

Chart 1. Items borrowed per capita in the Nordic public libraries 1970–2008 (source: Yearbook of Nordic Statistics; data from Iceland incomplete).

remained on a high level. In a recent extensive survey by Sami Serola and Pertti Vakkari (2011) it was found that the Finns appreciate the public library most of all in connection with reading fiction.

4. Conclusion

The reasons for similarities in the development of Nordic library systems are to be found in the cultural background and common values that bind the Nordic countries together. Explaining differences is more difficult. In this article I have tried, inspired by Douglass C. North, to seek answers in dominant beliefs and in cultural, formal as well as in informal norms and institutions. It seems that in the Nordic context it is the long-term historical background that explains the similarities between the Nordic public library systems, and the differences are best explained by medium or short-term historical developments. The ideological and political processes of the 19th century have strongly influenced the ways in which the Nordic countries have designed their public library systems, and also the relationship that people have to libraries and reading. What is currently happening on

the library front or in the perspective of a few decades is, of course, important, but it is difficult to use as an explanation for fundamental differences in large social systems (about library developments of the last few decades, see Les bibliothèques en Europe 2013).

The intensive use of the Nordic public libraries is a result of many factors. These societies must find it worthwhile to maintain public libraries, and people must find it worthwhile to use them. These elements must be embedded in the belief system of the society in question.

The prerequisites for an intensive use of libraries differ. Some elements are almost immemorial. The Nordic nations belong to a certain culture that has developed in the course of centuries. When we look backwards, we can discern a path that has been followed, although it could not be said to have been predetermined. New modes of behaviour or informal norms accumulate through time. On the other hand, they have to be initiated by somebody at some point of time. Reading can become a widespread habit on the condition that there are books available and time to read and people feel that it is legitimate to spend time reading.

There are institutional choices that are made with the intention of developing society in the frame of a few years, or decades or a lifetime. Dysfunctional norms can be changed when their negative effects are perceived. People have goals, some rational, some more irrational, concerning how they want to change their lives. They can start a reading society or a lending library, if legislation permits, which again is an institutional choice. The ideologies that lead the fates of the nations are more or less rational constructions.

Dominant Danish beliefs were transformed in the political processes that led to the abolishment of the last remnants of feudalism, to land reforms, and to the democratization of the country. The traumatic experiences of the Prusso-Danish war of the 1860s were part of this process as well. All this strengthened the sense of cooperation. Denmark built its library system as a cooperative effort following a long-term visionary plan developed through strong leadership and consensus. All interested parties, the government, municipalities, library professionals and friends of libraries collaborated.

Sweden has since the beginning of the 19th century been a stable country with anadvanced democracy, welfare and a strong civil society, features which have characterized its public library system as well. In the sharp distinction between the public and the private spheres public library matters were acceded to the private-municipal side without strong government in-

tervention, a tradition which can be traced from the bourgeois Boströmian state philosophy of the 19th century to the social democracy of the 20th century.

Norway created its modern national identity in the shelter of its strong autonomy from Sweden during the 19th century balancing trans-Atlantic modernistic influences and strong regional subcultures. In library development this led to an early triumph in the form of an efficient centralized public library system, which, however, collided with the culturally more conservative decentralizing regional subcultures.

Finland also constructed its national and cultural identity under an autonomy which was much weaker than in Norway. The threat from the Russian Empire (and its followers) and an internal cultural struggle strengthened a longing for a homogeneous national culture and led to a defensive attitude towards the outer world. Despite the unruly history of their country with internal and external wars, the Finns valued the importance of literature and rea-ding as well as popular enlightenment as expressions of national identity. This has supported the building of an efficient public library system. Even if the country today is a typical hypermodern, individualistic society, love of reading in Finland is still a national matter, not only a question of individual entertainment.

Belief systems direct the creation of formal institutions. In the majority of the Nordic countries library legislation has been decisive in the organization of the public library system. Sweden is an exception because the distinction between the state and civil society has been sharper there than in the other Nordic countries. The level of state intervention has been higher in Denmark and Finland compared to Norway.

Reading and library use are voluntary, but they happen in a context that either supports, opposes or is neutral to reading and library practices. There are still many unsolved questions concerning attitudes towards reading in the Nordic countries. What seems obvious is that in emerging nations like Norway and Finland that adopted a national ideology based on language and literature as important elements of national identity, public libraries emerge as a natural part of the cultural infrastructure of the country and reading is accorded national importance. In Norway literature and reading were important during the 19th century, when the nation was building its identity, but since independence in 1905 they seem to be losing in significance.

Reading and access to literature are, of course, part of any enlightened society. This is true especially in the case of Sweden, where the path of na-

tional development has been incremental. In Sweden, reading has been important in class emancipation, but it was not deemed necessary to grant it as symbolic a position as in Finland. Development in Denmark has been more dramatic than in Sweden and the country has been more challenged culturally. This may have given added meaning to literature and reading, and, thus, the importance of an effective library system.

The differences between the Nordic countries in library matters are, of course, relative and small. They are all successful in an international light. The importance of reading is still felt in the Nordic societies, not just among librarians, teachers and middle-class highbrows, but also among ordinary people as well. Mothers and fathers read bedtime stories to their babies. Parents think it is important to take their children to the library and to allow them to go there on their own later on. Libraries are, in fact, part of everyday life.

REFERENCES

Allchin, A. M. (1997). *N. F. S. Grundtvig. An introduction to his life and work.* Aarhus: Aarhus University Press.

Apelseth, A. (2004). *Den låge danninga. Skriftmeistring, diskursintegrering og tekstlege deltakingsformer 1760 – 1840.* Avhandling for dr.art.-graden. Bergen: Universitetet i Bergen.

Aabø, S. (2001). Verdsetting av folkbibliotek. In *Det siviliserte informasjonssamfunn. Folkebibiotekenes rolle ved inngang til en digital tid.* Redaktører: Ragnar Andreas Audunson og Niels Windfeld Lund. Bergen: Fagbogforalget, s. 246–268.

Björkman, M. (1992). *Läsarnas nöje. Kommersiella lånbibliotek i Stockholm 1783–1809.* Uppsala : Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.

Byberg, L. (2009). A short history of Norwegian public libraries and 'how they got that way'. In *Library Spirit in the Nordic and Baltic Countries. Historical Perspectives*. Ed. by Martin Dyrbye et al. Tampere: HIBOLIRE, 2009, pp. 42–48.

Der dänische Gesamtstaat. Kopenhagen-Kiel-Altona (1992). Herausgegeben von Klaus Bohnen und Sven-Aage Jørgensen. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Dyrbye, M. (2009). From vocation to profession — innovation and change in the focus of librarianship 1905–1969. In *Library Spirit in the Nordic and Baltic Countries. Historical Perspectives.* Ed. by Martin Dyrbye et al. Tampere: HIBOLIRE, pp. 49–57.

Frenander, A. (2012). Statens förhållande till folkbiblioteken, 1912–2012. In *Styra eller stödja. Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år* (2012). Redaktörer Anders Frenander och Jenny Lindberg. Borås, s. 15–88.

Grundtvig — nyckeln till det danska? (2003). Redaktörer Hanne Sanders & Ole Vind. Göteborg & Stockholm: Makadam Förlag.

Hovi, I. (1984). *Yleiset kirjastot 1969–1981 : kehityslinjoja ja vaikutusyhteyksiä.* Helsinki: Kirjastopalvelu.

Júliusdóttir, S. (2013). Reading societies in Iceland. Their foundation, role, and the destiny of their book collections. Forthcoming in *Good book, good library, good reading.* Ed. by Ausra Navickiene et al. Tampere: TUP.

Kirby, D. (1990). *Northern Europe in the early modern period. The Baltic world 1492–1772.* London: Longman.

Kirby, D. (1995). *The Baltic world 1771–1993. Europe's northern periphery in an age of change.* London and New York: Longman.

Lankinen, J. (1994). Kärlek till det skrivna ordet. Om de österbottniska mystikernas handskriftstradition i Lillkyro med omnejd under 1700- och 1800-talen. In *Yleiset kirjastot Suomessa 200 vuotta. De allmänna biblioteken i Finland 200* år. Toim. red. Marjatta Hietaniemi. Vaasa, s. 48–50.

Les bibliothèques en Europe (2013). *Organisation, projets, perspectives.* Sous la direction de Frédéric Blin. Paris: Les Éditions du Cercle de la Librarie.

Lesegesellschaften und bürgerliche Emanzipation. Ein europäischer Vergleich (1981). Hrsg. von Otto Dann. München 1981.

Liedman, S-E. (1991). *Att förändra världen – men med måtta. Det svenska 1800-talet speglat I C A Agardhs and C J Boströms liv och verk.* Göteborg: Bokförlaget A/Arbetarkultur.

Library Spirit in the Nordic and Baltic Countries. Historical Perspectives (2009). Ed. by Martin Dyrbye et al. Tampere: HIBOLIRE.

Mäkinen, I. (1997). *Nödvändighet af LainaKirjasto: Modernin lukuhalun tulo Suomeen ja lukemisen instituutiot.* Helsinki: SKS.

Mäkinen, I. (2001). The golden age of Finnish public libraries: institutional, structural and ideological background since the 1960's. In *Finnish public libraries in the 20th century.* Ed. by Ilkka Mäkinen. Tampere, pp. 116–150.

Mäkinen, I. (2008). New institutional economics and information history: is there a point of contact? *Library History,* 24(2): 117–127.

Mäkinen, I. (2009a). Volksbildung meets popular enlightenment: Why have public libraries been so successful in Northern Europe? In *Library Spirit in the Nordic and Baltic Countries. Historical Perspectives.* Ed. by Martin Dyrbye et al. Tampere: HIBOLIRE, pp. 9–12.

Mäkinen, I. (2009b). History of Finnish public libraries in a nutshell. In *Library Spirit in the Nordic and Baltic Countries. Historical Perspectives.* Ed. by Martin Dyrbye et al. Tampere: HIBOLIRE, pp. 109–133.

Mäkinen, I. (2010). The comprehensive school reform and public library use in Finland 1972–1977: A methodological experiment. *Knygotyra* 54: 267–278.

Mäkinen, I.. (2011a). De finske bibliotekkampanjene på 1990-tallet. Massiv støtte til folkebibliotekene. *Bibliotekforum* 2011 (3), 28–30.

Mäkinen, I. (2011b). Att tala om det lästa: den civiliserade konversationens frammarch i Norden. *Informaatiotutkimus* 30(3–4), 1–11. Available from: http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/view/4701/4416 .

Mäkinen, I. (2012). *Historical explanations for the success of Finnish public libraries (and Nordic countries in general).* Paper at the IFLA conference in Helsinki, August 2012, available at http://conference.ifla.org/past/ifla78/session-107.htm .

Mäkinen, I. (2013). Leselust, goût de la lecture, love of reading: patterns in the discourse on reading in Europe from the 17th until the 19th century. Forthcoming in *Good book, good library, good reading.* Ed. by Ausra Navickiene et al. Tampere: TUP.

N. F. S. Grundtvig. A life recalled. An anthology of biographical source-texts translated from the Danish and edited by S. A. J. Bradley (2008). Aarhus: Aarhus University Press.

Nielsen, H. (1060). *Folkebibliotekernes forgængere. Oplysning, almue- och borgerbiblioteker fra 1770erne til 1834.* København 1960.

North, D. C. (2005). *Understanding the process of economic change.* Princeton, N.J.: Princeton University press.

Peltonen, I. (2009). *Rahoituksen suhde yleisten kirjastojen ominaisuuksiin ja käyttöön.* Tampere: Tampereen yliopisto. Master's thesis, University of Tampere. Available at: http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03569.pdf

Pétursdóttir, K. H. & Júliusdóttir, S. (2009). The history of the public libraries in Iceland. In *Library Spirit in the Nordic and Baltic Countries. Historical Perspectives.* Ed. by Martin Dyrbye et al. Tampere: HIBOLIRE, pp. 13–26.

Prüsener, M. (1973). Lesegesellschaften im 18. Jahrhundert. *Archiv für Geschichte des Buchwesens* Band XIII, Sp. 369–594.

Ringdal, N. J. (1985). By, bok och borger. Deichmanske bibliotek gjennom 200 år. Oslo: Aschehoug.
Salvesen, G. (2001). Hva kjennetegner kvalitetsarbeidet I norske folkebibliotek? In *Det siviliserte informasjonssamfunn. Folkebibiotekenes rolle ved inngang til en digital tid.* Redaktører Ragnar Andreas Audunson og Niels Windfeld Lund. Bergen: Fagbogforalget, s. 269–291.
Serola, S. & Vakkari, P. (2011). *Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa. Tutkimus kirjastojen hyödyistä kuntalaisten arkielämässä.* Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:21.)
Styra eller stödja. Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år (2012). Redaktörer Anders Frenander och Jenny Lindberg. Borås: Valfrid. (Skrifter från Valfrid nr 50.)
Torstensson, M. (1993). Is there a Nordic public library model? *Libraries & Culture* Vol. 28, No. 1, pp. 59–76.
Torstensson, M. (1994). Studiecirkelbiblioteken — ett viktigt inslag i den halländska bildninghistorien. In *När boken kom till bygden :* om folkrörelsebiblioteken i Halland. Redaktörer Carl-Olof Samuelsson, Magnus Torstensson ; projektledning: Roland Eliasson, Sven Karlsson. Örkelljunga : Settern, 1994, s. 9–31.
Torstensson, M. (2009). Library spirit in Sweden — two missionary phases. In *Library Spirit in the Nordic and Baltic Countries. Historical Perspectives*. Ed. by Martin Dyrbye et al. Tampere: HIBOLIRE, pp. 75–93.
Torstensson, M. (2012). Framväxten av en statlig folkbibliotekspolitik I Sverige. In *Styra eller stödja. Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år* (2012). Redaktörer Anders Frenander och Jenny Lindberg. Borås: Valfrid, s. 89–134.
Vestheim, G. (1995). *Kulturpolitikk i det moderne Noreg.* Oslo: Det Norske Samlaget, 1995.
Williams, R. V. (1981). The public library as the dependent variable: historically oriented theories and hypotheses of public library development. *The Journal of Library History* Vol. 16, No. 2, *Libraries & Culture* II, pp. 329–341.
Ylikangas, H. 2007. *Solmukohdat Suomen historiassa.* Helsinki : WSOY, 2007.

A fascinating field and a pragmatic enterprise: Education in the information field

BIRGER HJØRLAND

Keynote speech given December 7, 2012, at the 40th anniversary jubilee conference at the Swedish School of Library and Information Science, University of Borås. Sal M204

1. INTRODUCTION

Library and information science is a fascinating field. It is basically about helping people find the books, articles, pictures, music, information etc. they need or would like to read or experience. Information specialists help students, researchers and everybody else to find the documents they need in order to solve tasks, including writing thesis and research papers. Such documents used to be kept in physical libraries, archives and museums but are increasingly available in digital form, sometimes free, sometimes with toll access. We can call it "the information ecology" and information specialists are those people who study this universe in order to help people to utilize it optimally for the specific purposes that people have.

Although much information is available in digital form the study of information is not identical with the study of computers, information technology or communication technology. Rather, library and information science is about knowledge production in society and how this knowledge is materialized in documents, including in digital documents, and how it is organized, labeled and managed in order to serve different groups and individuals (this definition is adapted from Jack Andersen, 2011). Information science is about what Google and Wikipedia can do for you, but it is also about what Google and Wikipedia cannot do for you, and what else needs to be consulted. It is about how to improve access to information by progress both in computer-based retrieval and in forms of information services provided by information professionals. Such information services include the teaching of 'information literacy' to students and helping professionals, for example, medical doctors, to carry out evidence-based practice.

Another way to describe the difference between computer science and information science is to say that for the first interaction between humans

and computers is a core topic. In the case of information science it is, in fact, the interaction between people and the whole information ecology. This makes an important difference, although the computer is certainly a central tool in information science[1].

How should we educate people in this domain, and what are the major challenges, tensions and problems?

2. FROM PROFESSIONAL EDUCATION TO AN ACADEMIC DISCIPLINE

Bibliotekshögskolan/The Swedish School of Library and Information Science was founded in Borås in 1972 (the continuation of a school in Stockholm, founded in 1926). It was not, however, alone, we had library schools all over the world, and one of the best known is Melvil Dewey's *School of Library Economy,* which opened its doors at Columbia College in New York City in 1887. In 1964 the first library school in the USA included information science in its educational program (and in its title) and in the coming years most library schools changed their names to schools of library and information science (in Denmark this transition occurred n 1997, in Sweden1991). Today there is a new trend toward using the term "i-schools".

There are two important developments associated with this trend: 1) a movement from the library as an institution towards (bibliographic) information systems and services generally 2) a movement from professional education in a multitude of relevant disciplines towards the development of an academic discipline in its own right (and, by implication, the teaching of this discipline).

The general viewpoint is that in second half of the 20th century library education became "academic" as opposed to its former "professional" nature. This is, however, a somewhat simplistic statement: As Miksa commented:

> "Early library education, including Melvil Dewey's School of Library Economy at Columbia College, has traditionally been thought to have emphasized vocational-technical skills rather than substantive intellectual issues. New evidence for the first two lecture sessions of Dewey's school raises questions about that view. The schedule of the school, its faculty (including regular Columbia College professors), and the way the school's topical content of library economy and bibliography was approached strongly suggest an educational venture with unexpected intellectual substance". (Miksa, 1988, p. 249).

1 This introduction was originally published in Hjørland (2012a, p .xxi-xxii).

My own experience (a century later) is also that although the teaching of vocational-technical skills has often dominated, serious scholarly research and teaching has also taken place during the "vocational phase" of the history of education in LIS. Therefore the influence of "academization" (i.e. *formal* research) should not be exaggerated: It was not something that changed the field overnight when it was formally established (and actually the "academization" may itself *also* have had negative effects on scholarliness in the field by producing much pseudo-knowledge which has caused more confusion than clarification).

A dominating model for education during the vocational phase was to consider each process in libraries and to provide teaching in each of these:

- Selection and acquisition of books and other materials
- Descriptive cataloging of library materials
- Classification, indexing, and annotation of library materials
- Reference work, bibliography, and documentation
- User education / Information literacy
- Special target groups and subjects: Children, music, science, humanities…
- Library administration
- Etc.
  In addition some subjects, which are not connected with special functions in libraries, for example, library history, book history and broader cultural and social perspectives

One last comment about this "professional" education: The *public libraries* were the predominant market for educated librarians and this influenced the subjects taught. In academic libraries people educated in schools of librarianship competed with other groups, including library assistants and subject specialists. In public libraries our candidates (at least in Denmark) had until recently a de facto and de jure monopoly on jobs as librarians in public libraries. This is not so any longer: Public librarians may (as research libraries have long done) employ, for example, historians as librarians (in addition we see in Sweden and in Denmark a competition between universities to develop different programs and courses in the LIS field).

The situation is thus more difficult today, but perhaps healthier, too: Library and information professionals now have to demonstrate real qualifications (not just rely on the monopoly) and increasingly they have to

focus on their special competency in services within teams of differently trained professionals.

There is still, however, in many contexts, a problematic ideology concerning the expectation that every librarian should be able to answer every and any question from users.

3. EFFECTS OF DIGITALIZATION

One effect of digitalization is that users have improved access to information with less need for help from people educated in LIS. Fig. 1 shows an increase in computer specialists and a decrease in all other professions in one of the main academic libraries in Denmark. The author, the head of the State Library, seems to be proud. His management is efficient: More documents are being transmitted with lower budgets. We may ask, however, whether we, as a field, have missed the opportunity to develop new jobs based on research and teaching within LIS?

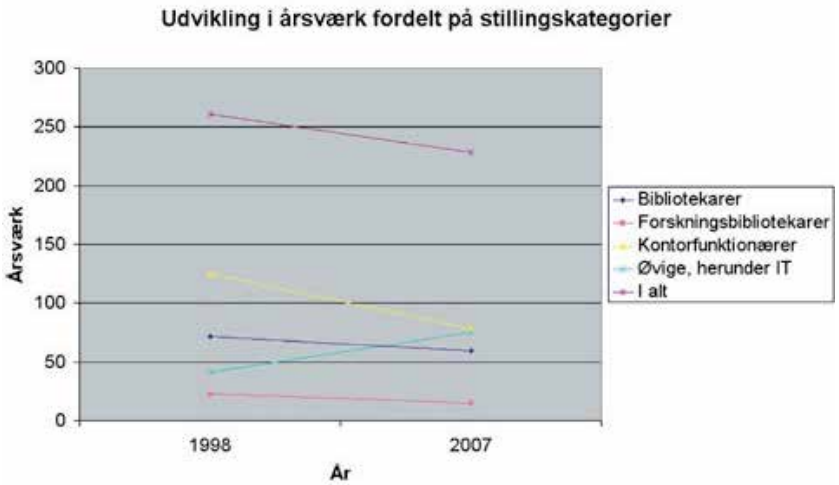

In Hjørland (2011) I discuss the need for qualifications in relation to the following tasks:

1. material selection
2. document description with descriptive and administrative metadata
3. subject indexing and classification
4. reference work and documentation
5. subject specific teaching of information searching and information literacy

6. construction of subject gateways (and " information architecture")
7. communication with the relevant research environments, incl. supporting publication
8. metascientific research (including bibliometrics)
9. political work related to "free and equal access to information and knowledge".

All these tasks are fundamentally changed because of digitalization and many of them will disappear if the library as a physical institution is "bypassed" by publishers, "digital libraries" or by open access.

We are now not just facing problems such as:

- "how to learn best to index a document"
- "How to select materials for libraries?"

But even

- "Do we need to index documents?" and "is it still important to know principles of indexing/document representation?" (Or may search engines do the task without any need for human indexing?)
- Do library professionals still have any role to play in materials selection? (Or may the principle of patron-driven acquisitions supplant the need of employed information specialists as material selectors? The principle of patron-driven acquisition has been formulated this way: "…to let library users find and identify desired documents prior to the library's purchase of them, and for the library to pay only for what its patrons find and actually use" (Rick Anderson 2011).

These are two of many examples on how traditional tasks may disappear. What are the implications for our educational programs?

4. The need for self-criticism in information science

My first answer is that no principle (or ideology) should stand unquestioned by scholars. This concerns the claim that algorithmic retrieval can outperform human indexing and that patrons themselves can decide which documents to buy without any assistance from information professionals. Such principles are debated in the literature and should be further examined at schools of LIS.

My second answer is to go back to the introduction about what information science is about. In order to help users navigate in the information ecology we need the same kind of knowledge as when we actually indexed documents and selected information sources for libraries – although at a more general level.

I believe that the same argument can be applied to most of the other endangered library functions: By study and teaching them on a certain theoretical level, we will gain the knowledge that is relevant to help users (but the narrow technical aspects of acquisition become less relevant or irrelevant in this perspective). The question is, of course, if we can agree on my introductory departure point?

5. Information, knowledge, culture

In Denmark our bachelor and master programs are referred to as ”information science and cultural mediating” (although the translation on the site in English at the time of writing was simply “Library and Information Science”).

Do we have one or two or more disciplines or fields? Are we speaking of one program or a mixture of educations?

My suggestion is that information science is badly in need of a theoretical foundation and that this foundation has to be culturally based. However, our programs are perhaps too much a patchwork of cultural, informational and other fields without sufficient integration and progression. An educational program cannot consist of a mixture of different disciplines without being based on a view of how they support a common goal (such as, for example, the one outlined in my introduction). This is connected with problems concerning the status of information science as an international discipline (or an international interdisciplinary field).

Why is our field, for example, termed ”information science”? Is it about ”information”? If we consider the problems with which we are dealing (e.g. evaluating documents, assigning metadata to documents, retrieving documents etc.), I believe “semiotics” would be a better theoretical frame compared to “information theory” and “sign” would be a better core term than “information” (although the semiotics literature does not answer, for example, the problems of metadata).

I do not say that a course in semiotics would directly make our students more competent in the problems of library and information science, of course not. I am just proposing that it is a theoretical frame that in the longer term will improve the field. The fact that it unites information science and cultural studies is also a very attractive attribute.

There are other theories of knowledge that may equally contribute to the foundation of the field.

If we again consider my introductory description of the aim of our field, I believe that the more computer-oriented as well as the more culture-ori-

ented people in the field (and the rest of us) can identify themselves within this framework. (True?).

To organize, find and communicate information, knowledge and culture has been fundamentally changed due to developments in IT. What are our specific tasks if we compare with computer science?

Let us finish by considering search engines. My claim is that any search engine is a cultural-political agent: A search engine always will make some documents more visible more than other documents (although, of course there is no arbitrary relation between queries and search results). No search algorithm and no knowledge organizing system can ever be neutral in relation to what is found. How a search engine is constructed is a technical question, but criteria for what should be found (and what is "relevant") are questions of cultural policy and related to theories of knowledge. The technical and the epistemological/cultural cannot be separated. We have to know how specific technical decisions influence what is found and we have to do research on languages, discourses, domains, genres etc. which allow us to improve systems in ways that are more in accordance with our cultural and epistemological values.

6. Information specialists, computer specialists, subject specialists

Information specialists have to find and define the roles, jobs and identities,of computer specialists and subject specialists, among others.

If an information scientist is required to answer an advanced user question, can he do so on the basis of subject knowledge and without the necessary technical knowledge? (NO!)

A problem in LIS is a dualism which separates subject knowledge from knowledge about information systems.

It is in the integration of these kinds of knowledge that the core knowledge emerges. Just as you can't learn Chinese medicine by taking a course in Chinese and one in medicine and then "combining your knowledge", you cannot know how to use medical databases, for example, by studying medicine and databases as separate subjects.

The difference between subject specialists and information specialists is that the first have a "bottom-up" approach to information systems, while information specialists have a "top-down" approach: Subject specialists start by learning a subject and may from this point of departure learn broader aspects of knowledge, information and information retrieval. Information specialists, on the other hand, start by learning broader perspec-

tives on knowledge, information and communication and may specialize towards specific domains.

Researchers are familiar with specific information sources in their own fields, but information specialists are knowledgeable in general disciplinary structures, bibliographical databases, reference materials, etc.

7. CONCLUSION

Information science is today fragmented and in need of clear goals and a satisfactory theoretical frame. There is no satisfactory "textbook of information science" today. There are many metatheoretical writings, and the specific literature on different kinds of systems is prolific, but the connection has not yet been made. Most researchers in the field have their own specialisations and approaches but do not have an ecological approach to the field as a whole.

There are strong centrifugal forces fragmenting the field and which tend to turn our educational programs into patchwork. Consequently, there is a need for stronger centripetal forces that will strengthen the coherence of our programs as well as the professional identities of our candidates (Cronin, 2012).

This year (2012) Bawden and Robinson published their *Introduction to information scienc*e. It is a fine, representative book of the field, which furthermore demonstrates what we need to do on a collective level:

We need to relate library and information science to theories of knowledge and we need to go back and forth between general theory and specific problems. Bawden & Robinson place their faith in the philosophy of information developed by Luciano Floridi, however, this philosophy has not hitherto been applied in the specific areas of LIS described in the rest of their book.

Two different fields cannot be combined in one educational program (information science and cultural mediation): What is required is the building of one field and one education. It should be theoretically coherent with a basis in cultural studies.

REFERENCES

Andersen, J. (2011): Forsknings og undervisningsoplysninger. Hentet 2011-10-08 fra: http://pure.iva.dk/da/persons/jack-andersen(f9d4503f-2f9b-4778-844f-716434ff7008).html (Den citerede definition går flere år tilbage, jf. Internet Archive, men er her citeret fra den nuværende hjemmeside).

Bawden, D. & Robinson, L. (2012). Introduction to information science. London: Facet.

Cronin, B. (2012). "The waxing and waning of a field: reflections on information studies education" Information Research, 17(3) paper 529. Available at http://InformationR.net/ir/17-3/paper529.html

Dahl, T. A.; U. Knutsen & K. Tallerås (2012). Mellom tradisjonen og weben: katalogisering, metadata og bibliotekarutdanning. I: R. Audunson (Red.). *Krysspeilinger: Perspektiver på bibliotek- og informasjonsvitenskap.* Oslo: ABM-Media. s. 141–163.

Hjørland, B. (2009). Eksisterer folkebibliotekerne om 10 år?: Anmeldelse af Huymans & Hillebrink (2008). The future of the Dutch public library: ten years on. Dansk Biblioteksforskning, 5(1), 45–46. http://www.danskbiblioteksforskning.dk/2009/nr1/hj%C3%B8rland.pdf

Hjørland, B. (2010a). Fra bibliotekkunnskap til informasjonsvitenskap. *Bibliotekaren. Tidsskrift for Bibliotekarforbunde*t, 2010(8), 4–8. http://pure.iva.dk/files/30870366/Fra%20Bibliotekskundskab%20til%20informationsvidenskab.pdf

Hjørland, B. (2010b). Visioner for forskningsbiblioteker: Et forsknings- og uddannelsesperspektiv. *Dansk Biblioteksforskning*, 5(2/3), 21–35. http://www.danskbiblioteksforskning.dk/2009/nr2-3/hjoerland.pdf

Hjørland, B. (2011). Kompetencer i forskningsbibliotekerne i historisk og aktuel belysning: Udviklingsbehov i perspektiv af digitaliseringen. *Dansk Biblioteksforskning*, 7(1), 5–30. http://www.danskbiblioteksforskning.dk/2011/nr1/hjoerland.pdf

Hjørland, B. (2012a). Foreword: A fascinating field and a pragmatic enterprise. In: Bawden, D., & Robinson, L.: *Introduction to Information Science*. (1 ed.) (s. xxi–xxiii). London: Facet Publishing.

Hjørland, B. (2012b). Is classification necessary after Google? *Journal of Documentation*, 68(3), 299–317.

Hjørland, B. (2012c). Methods for evaluating information sources: An annotated catalogue. *Journal of Information Science*, 38(3), 258–268.

Hjørland, B. (2012d). Om problemformuleringer i biblioteks-, dokumentations- og informationsvidenskab. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling*, 1(3), 63-74. http://pure.iva.dk/files/34299477/Om_problemformulering_i_BDI.pdf

Hjørland, B. (2012e). Søgemaskiner og IVAs faglighed. http://iva.dk/omiva/nyheder/insight/12-02-23/soegemaskiner-og-ivas-faglighed/

Hjørland, B., & Høyrup, H. (2010). Efterskrift: Visioner, kompetencer og forskning. *Dansk Biblioteksforskning*, 5(2/3), 83–88. http://www.danskbiblioteksforskning.dk/2009/nr2-3/efterskrift.pdf

Hjørland, B. et al. (2002–). *Informationsordbogen: ordbog for informationshåndtering, bog og bibliotek* København: Det Informationsvidenskabelige Akademi. Accessed Jan 01, 2010, fra http://www.informationsordbogen.dk

Høyrup, H.; Jørn Nielsen, H. & Hjørland, B. (red.). (2012). *Viden i spil: Forskningsbibliotekernes funktioner i forandring*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Miksa, F. L. (1988). The Columbia School of Library Economy, 1887–1888. *Libraries & Culture*, 23(3), 249–280.

Barndommens forsvarere. Ulike barndomssyn i bibliotekfaglig diskurs.

ÅSE KRISTINE TVEIT

Norske folkebibliotek er i dag ivrig debattert, og oppfattes av noen som anakronismer (Meisingset, 2012) og av andre som institusjoner for framtida (Omdal, 2012). Diskusjoner om litteraturhus kontra folkebibliotek pågår i flere norske byer, og avspeiler ulike bilder av hva et folkebibliotek er eller bør være. Disse debattene tar i liten grad opp bibliotektilbudet til barn, som usynliggjøres i de store prinsipielle diskusjonene om bibliotekinstitusjonens framtid. Det er et paradoks, siden barn og unge er storbrukere av folkebibliotek (*Kulturstatistikk 2011*, 2012;Vaage, 2009).

Ser vi på situasjonen hundre år tilbake, hadde barn en langt mer usynlig rolle i samfunnsdebatten enn hva de har i dag. Samtidig fikk datidens barn en stor plass i utformingen av de nye folkebibliotekene i byene, og barn var også den gang de ivrigste brukerne. I dagens situasjon utfordres folkebibliotekene samtidig som skolebibliotekene styrker sitt legitimeringsgrunnlag. Et tilbakeblikk på diskusjoner i barnebibliotekenes historie kan gi noen perspektiver på hvilken tenking som ligger bak utviklingen av bibliotektjenestene til barn, og dermed bidra til en diskusjon av hvilke forståelser av barn og barndom som ligger bak nåtidens bibliotektjenester til barn, både i skole- og folkebibliotek.

I dette arbeidet undersøker jeg noe av det som ble tenkt og skrevet om barn og bibliotek på begynnelsen av 1900-tallet. I denne perioden ble både barneavdelinger ved folkebibliotek i mange norske byer, og også skoleboksamlinger opprettet og utbygget. Viktige aktører i utvikling av bibliotektilbud til barn, var for bybibliotekenes del USA-utdannede bibliotekarer, mens det hovedsakelig var pedagoger som arbeidet for utvikling av skoleboksamlingene. De to ulike profesjonene arbeidet samtidig fram bibliotektilbudet til norske barn.

Det jeg søker å svare på i det følgende er: Hvilke oppfatninger om barn og barndom finner vi i den norske faglige diskursen om bibliotek i perioden 1907–1929, og hvordan påvirket disse oppfatningene utviklingen av bibliotekfaglig praksis? Dette er store spørsmål, og jeg søker her svar på dem ved å undersøke hvordan de to nevnte profesjonene; lærerne (skolebibliotekarene) og bibliotekarene skriver om barn i et bibliotekfaglig tidsskrift. Lærerne

og bibliotekarene hadde sin utdannelse fra ulike hold; henholdsvis amerikanske bibliotekskoler og norske lærerskoler eller seminar. Det er derfor nødvendig å gå noe inn på hvilke kunnskaper og holdninger om barndom og barnebibliotek som de norske barnebibliotekarene hadde med seg fra sin amerikanske utdannelse og se hvordan denne kompetansen harmonerte med tilsvarende oppfatninger ved lærerutdanningene i samme periode.

PRIMÆRKILDER:

Undersøkelsen tar for seg det lengstlevende og viktigste norske bibliotek- og opplysningsfaglige tidsskriftet *For Folke- og barneboksamlinger (FFB)* 1907–1915 og etterfølgeren *For Folkeoplysning(FF)* 1916–1929[1], avgrenset til artikler om barn, barnebibliotektjenester og barnelitteratur (inkludert bokanmeldelser og diskusjoner om barnebibliotek). Tidsspennet er valgt fordi det er i denne perioden barneavdelinger ved mange norske bybibliotek utvikles (Byberg, 1993).

Omfanget av aktuelle artikler varierer fra èn til ti artikler pr. år, til sammen 73 artikler. Drøyt halvparten er skrevet av bibliotekarer, litt færre av pedagoger, mens forfattere står for en mindre andel. Dette barnerelaterte stoffet anslås til å utgjøre 5 – 10 % av det totale innhold i tidsskriftet, sidetall tatt i betraktning.

SEKUNDÆRKILDER:

Som supplerende kilder til innholdet i amerikanske bibliotekarutdanninger, og ideologi og praksis ved amerikanske barnebibliotek har jeg i tillegg til i *FFB/FF* brukt Valfrid Palmgren Munch-Petersens rapport *Biblioteker og folkeopdragelse* (1916), den amerikanske rapporten *Public Libraries in the United States of America* (1876) og Kate McDowells avhandling *The Cultural origins of Youth Services Librarianship 1876–1900* (McDowell, 2007).

Som kilde til pedagogisk tenking og praksis i samme periode, har jeg brukt Rune Slagstads *De nasjonale strateger* (1998) og artikkelen «Kultur for dannelse: i et historisk og lærerutdanningsdidaktisk perspektiv» av Mary Brekke (2012).

PERSPEKTIV OG METODE: BARNDOMSSOSIOLOGI OG BARNDOMSSYN

De aktuelle artiklene fra *FFB* og *FF* viser store forskjeller i både uttrykksmåte og oppfatninger. Noen konfliktlinjer ble raskt synlige når det gjaldt oppfatninger om barndom og bibliotek. En mulig måte å analysere

1 Tidsskriftet fortsatte til 1933, endret da navn til *Bok og bibliotek* som fremdeles utkommer. Tidsskriftet ble opprinnelig utgitt av Kirkedepartementets Bibliotekkontor, senere Statens bibliotektilsyn, i dag av det uavhengige forlaget ABM-Media as.

disse konfliktlinjene på, ville være med retoriske redskaper; å gjennomføre noen analyser av utvalgte tekster med vekt på argumentasjon og overtalelsesmidler. Retorikkanalyse bidrar til å klarlegge både intensjon og argumentasjon hos den som uttrykker seg. Når jeg likevel valgte en annen strategi her, var det fordi min interesse først og fremst var å få tak i hva konfliktlinjene som fantes i og mellom tekstene dreide seg om; hvilke ulike syn på barndom og barnebibliotek som kom fram – og hos hvem. Velegnede redskaper til slike analyser finnes i sosiologien. Innenfor sosiologien har forskningen om barn i samfunnet utviklet seg til en egen faglig gren i de seinere år; barndomssosiologi[2]. Professor Ann-Magritt Jensen ved NTNU skriver om barndomssosiologien: «I motsetning til den mer tradisjonelle sosiologiske vektlegging på teorier om sosialisering (human becomings) tar den nye barndomssosiologien utgangspunkt i barn her og nå (human beings). Barndomssosiologien har to sentrale perspektiver: barn som aktører og barndom som et strukturelt fenomen» (2006).[3] Denne fagtradisjonen argumenterer for å se barna som subjekter, ikke primært objekter som skal påvirkes og formes. Å se barnet som subjekt innebærer å anerkjenne dets rettigheter, og se det som et fullverdig menneske i det livet de lever som barn (James mfl., 1998). I stedet for å ta utgangspunkt i utviklingen av barnet, tar barndomssosiologien utgangspunkt i barnets perspektiv her og nå. Å se barnet som subjekt, eller som 'being' i biblioteksammenheng, dreier seg blant annet om å undersøke om barnet blir tilkjent autoritet i forhold til sine opplevelser av litteratur og andre medier, og om deres meninger og ønsker blir hørt og tatt hensyn til.

Analysene av materialet blir derfor gjort ved hjelp av begreper fra barndomssosiologi hentet fra *Theorizing Childhood* (James mfl., 1998). De tre forfatterne av *Theorizing Childhood* har et sosialkonstruktivistisk utgangspunkt, som innebærer en forståelse av at barn både former og formes av sine omgivelser.

Forfatterne av *Theorizing Childhood* peker på flere eldre, 'førsosiologiske' barndomsoppfatninger, to av disse er av særlig interesse for min undersøkelse: Den ene er det puritanske synet på barnet som ondt (eller i det minste lett å lede til det onde), og som dermed må kontrolleres, tuktes og styres.

> This image of the evil child finds its lasting mythological foundation in the doctrine of Adamic original sin. […] children are demonic, harbourers of potentially dark forces which risk being mobilized if, by dereliction or inattention, the adult world

2 Childhood sociology, også kalt «The new sociology of childhood».

3 Perspektivet på barn som «becomings» er synlig også i teorier om barn og lesing, for eksempel J.A. Appleyards *Becoming a Reader: The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood* (1994). De ulike, aldersbestemte leserrollene hos Appleyard peker fram mot det å skulle bli en kompetent (moden) leser av verdifulle tekster.

> allows them to veer away from the 'straight and narrow' path that civilization has bequeathed to them.
>
> […] Threaded through this discourse is a concern, therefore, that these evil children should avoid dangerous places lest they fall into bad company, establish bad habits, develop idle hands; and be heard rather than just seen (1998, s. 10–11)

Den andre er det uskyldige barnet i tradisjonen etter Rousseau, som ser barnet som rent, naturnært og godt. James, Jenk og Prout beskriver de store konsekvensene Rousseau-tradisjonen har hatt for barn:

> In the presociological discourse of the innocent child in the eighteenth and nineteenth centuries are the foundations of contemporary child-centred education, of special needs provision, of nurseries and kindergartens, of feeding on demand and a whole host of adaptive child rearing strategies that are tailored to the needs of the individual. (1998, s. 15).

James, Jenks og Prout skriver at ingen av de to oppfatningene av barn er helt forlatt: «…they are models which continue to inform everyday actions and practices alongside more sophisticated sociological theorizing about childhood» (1998, s. 21).

I det følgende vil jeg bruke de ovennevnte, ulike oppfatningene av barndom som et analyseredskap i min lesning av primærkildene, i tillegg til begrepsparet beings/becomings. Innledningsvis gis en bakgrunn om tidsskriftet jeg har brukt som primærkilde, og om norsk barndom ved begynnelsen av 1900-tallet. Deretter presenteres den amerikanske inspirasjonen som ble så viktig for norske folkebibliotek, med sitt syn på barn. Det gis et kort riss av barndomssyn i norsk skole ved begynnelsen av 1900-tallet, før artikkelen går inn på ulike tema i tekstmaterialet; blant annet hva barn bør eksponeres for i litteratur, hva som er kvalitet i barnelitteraturen, og forholdet til det nye mediet: kinematografen. Avslutningsvis drøfter jeg hvilke barndomssyn som framstår som de dominerende i det utvalgte materialet.

«HVAD VERD LÆSNING HAR»: TIDSSKRIFTET FOR FOLKEOPLYSNING

Tidsskriftet utkom fra 1907, og er et resultat av den sterke aktivitet på bibliotek- og opplysningsfeltet i Norge omkring århundreskiftet. En viktig nasjonal bibliotekreform fra 1902 med Karl Fischer og Haakon Nyhus som drivende krefter, satte standarder for folkebibliotekvirksomheten i Norge, og det ble opprettet et statlig kontor for å koordinere og føre tilsyn med bibliotekene, samt utgi kataloger over passende bøker som bibliotekene burde anskaffe. Fra tidsskriftets begynnelse til 1913 var Karl Fischer redak-

tør sammen med Nordahl Rolfsen. Fischer var stortingsbibliotekar samtidig som han bestyrte det statlige kontoret for biblioteksaker. Medredaktør Rolfsen hadde stor innflytelse på generasjoner av barns lesing, både som leseverkredaktør og som mangeårig leder av Centralstyret for skolebibliotekene; styret som anbefalte hvilke bøker som burde (og ikke burde) anskaffes. Fordelingen i redaktørarbeidet ble at Rolfsen tok seg av stoff om barn, skole og lesing, mens Fischer arbeidet med folkebibliotek og opplysningsarbeid blant voksne. I tillegg til Rolfsen og Fischer, skrev andre anerkjente forfattere og kritikere for tidsskriftet. Fra 1914 hadde Fischer redaktøransvaret alene[4].

Om bladets formål skriver de i en programartikkel i 1. utgaven 1907, at tidsskriftet skal være et forum for bibliotekfaglig diskusjon og

> …dernæst vil bladet bestræbe sig for at skape forstaaelse av, hvad verd læsning har – av den glæde, som følger med den, av dens moralsk opdragende magt, og det vil forsøke at vise, hvilken betydning kundskaber har i alle livets forhold, fremforalt i det moderne samfund (Rolfsen & Fischer, 1907, s. 1).

I en artikkel samme år, skriver Nordahl Rolfsen om «hvad vidunderlig god barneliteratur har at si for følelsen i almindelighet, for fædrelandsfølelsen i særdeleshet, for karakteren og kundskapstilegnelsen» (1907, s. 20). Språk og setningsbygning tyder på at han også har stått bak den siterte formuleringen i programartikkelen.

NORSK BARNDOM VED 1900-TALLETS BEGYNNELSE

For arbeiderfamilier var barns deltakelse i arbeidslivet lenge en viktig biinntekt for familien. Barnearbeid ble begrenset ved lov i 1892, og i begynnelsen av 1900-årene var det bare barn over 12 år som kunne ha lønnet fabrikkarbeid, men mange yngre barn arbeider som bud eller i andre tjenester, for eksempel var mange gutter «indsæpere hos barberere» (Blom, 2004, s. 116). Etter hvert som arbeidsmulighetene ble færre, på grunn av lovgivningen og på grunn av dårlig arbeidsmarked generelt, fikk også barn fra arbeiderklassen fritid. I trange to-roms leiligheter med flere søsken, er det forståelig at mange barn trakk ut på gater og torg, til leik og – for en del – til belastede miljøer. En stadig større andel av befolkningen bodde i byer og tettbygde strøk, fra 35 % i 1900 til nærmere 50 % i 1930 (Statistisk sentralbyrå, 2009). Utviklingen av folkebibliotektilbud til barn i byene ble i denne situasjonen en kjempesuksess, både hva besøk og utlån angår. Fra

4 Rolfsens og Centralstyrets forhold til Kirkedepartementet ble vanskeliggjort av økonomiske og administrative årsaker, og fra 1914 ble Centralstyret lagt ned og Rolfsen trakk seg fra videre samarbeid. Forholdene er utfyllende beskrevet i *Fola fola Blakken: En biografi om Nordahl Rolfsen* av Egil Børre Johnsen (2003).

flere norske byer rapporterte bibliotekarene om kødannelser før eventyrtimer, om adgangsbegrensninger på grunn av trengsel, og om rasjonering av bokutlån fordi det ikke var nok til alle (Smidt, 1920), (Trætteberg, 1922). Barneavdelingene ble innredet for barn, der var lyst og høyt under taket, der var bøker, blader og bilder gratis til bruk for barna, mot å følge visse regler for oppførsel. Folkebibliotekets mediemangfold og bilderikdom sto i sterk kontrast til de fleste arbeiderhjem, der det var lite av både bildebøker og annet lesestoff som egnet seg for barn, helt fram til 1920–30-tallet (Birkeland, Risa, og Vold, 2005, s. 86). Populært og billig lesestoff omkring 1900–1920 var små hefter med kriminalfortellinger eller annet spennende stoff som ikke var vel ansett av verken skolefolk eller bibliotekarer[5].

Ser vi på barnas skolesituasjon, var denne inne i en sterk utvikling. Den 7-årige folkeskolen som Venstreregjeringen fikk lovfestet i 1889 betydde at særlig barn på landsbygda fikk bedre muligheter til utdannelse, likevel med betydelig mindre undervisning enn bybarna. Formålet med skolen var i lovens paragraf 1 definert til «…at medvirke til Børnenes kristelige Opdragelse og til at meddele dem den Almendannelse, som bør være fælles for alle samfundets Medlemmer[6]» («Lov om Folkeskolen paa Landet», 1889). I barneskolene fantes bøker til nytte og oppbyggelse, og det er disse boksamlingene som etter hvert blir utviklet til små bibliotek under lærernes ledelse, og med Nordahl Rolfsen som en av de drivende krefter nasjonalt (Rafste, 1998, s. 10). Disse samlingene ble for landsbygdas skolebarn det eneste bibliotektilbudet, siden de fleste folkebibliotekene utenfor de større byene ikke hadde tilbud til barn. I flere av byene ble det utviklet samarbeidsordninger mellom folkebiblioteket og skolene, med utplassering av klassebibliotek tilpasset alderstrinnet, og med egne leseværelser på skolene[7]. Bybarna fikk altså et adskillig mer omfattende skole- og bibliotektilbud enn landsbarna.

HVILKE KUNNSKAPER OG HOLDNINGER OM BARN OG BIBLIOTEK HADDE DE NORSKE BARNEBIBLIOTEKPIONERENE MED SEG FRA SIN AMERIKANSKE UTDANNELSE?

Fra århundreskiftet og framover tok fornyelsen av folkebibliotekene i norske byer god fart, og det ble etablert barneavdelinger (oftest kalt ungdomsavdelinger) ved de nye, større bibliotekene. Til å utvikle og drive disse avdelingene ble det ansatt norske, amerikanskutdannede barnebibliotekarer med mange nye ideer om hva et bibliotek for barn skulle være.

5 Både pedagoger og bibliotekarer henviser særlig til fortellingene om Nick Carter som den verste av de verste.

6 Den nye folkeskolen hadde likevel den forutsetning at elever som var «evnesvake, funksjonshemmede, smittefarlige (også i moralsk forstand) og vanskelige» skulle skilles ut (Slagstad, 1998, s. 124).

7 Dette var blant annet tilfelle i Oslo, Bergen og Hamar, trolig også i flere byer. Dette samarbeidet ble styrket utover på 1920- og 30-tallet i forbindelse med begynnende innføring av ny pedagogikk; arbeidsskolen, som forutsatte mer selvstendig elevarbeid.

Mer enn hundre norske bibliotekarer ble utdannet i USA i tida før vi fikk en egen profesjonsutdanning i Norge. En god del av disse spesialiserte seg som barnebibliotekarer (Tveit, 2011, s. 93), men mange ble værende i USA, der arbeidsmarkedet var større. Det fantes allerede i 1907 minst en egen skole for barnebibliotekarer; Valfrid Palmgren Munch-Petersen nevner Carnegie-biblioteket i Pittsburgh, der de hadde en 2-årig barnebibliotekarutdanning, ellers inngikk kurs om barnebibliotekarbeid i de vanlige studieløpene ved alle bibliotekskolene. Vanlige opptakskrav var 'bachelor of arts' og fylte 20 år. Fra Pittsburgh har Munch-Petersen notert seg at studentene i tillegg til de ordinære bibliotekfaglige kurs også har særlige kurs i utarbeidelse av planer og utstyr til barnebibliotek, i organisering og administrasjon av arbeidet i barnebibliotek, i bokvalg (som inkluderte hensyn til blant annet: "Racer og Nationaliteter", ulike bydeler, skoleanvendelse, aldersnivå, barns smak), i tegning, illustrerte oppslag og bilder i barnebiblioteket, i eventyrfortelling og høytlesing, i samarbeid mellom bibliotek, skoler og museer, i hjemmebibliotek og leseklubber, i alminnelige oppdragelsesprinsipper, og ikke minst: «Studium af sosiale forhold i sin almindelighed og foranstaltninger til å forbedre dem» (Munch-Petersen, 1916, s. 155ff). Barnebibliotekarutdannelsen hadde en tydelig sosial profil. Biblioteket skulle bidra til å forbedre de sosiale forhold. Det merkes dessuten en tydelig interesse for å tilby barn estetiske og underholdende opplevelser, ved vektleggingen av fortellerkompetanse, og i bruk av visuelle medier i biblioteket. Det ser ut til at utdanningene Munch-Petersen refererer til er opptatt av å henvende seg til barnet som subjekt, med egen smak og at det vektlegges å bruke tid og oppmerksomhet på medier og formidlingsteknikker som kan appellere til barn som «beings» slik de er her og nå. Samtidig gir undervisning i oppdragelsesprinsipper og bokvalg med tanke på skoleanvendelse signaler om at biblioteket også betrakter barna som «becomings» som skal formes og oppdras, og det kan i denne tiden ikke være tvil om at det er det siste som tillegges mest vekt. Det er likevel både interessant og nytenkende at bibliotekarene bestreber seg på å møte barna på deres egne premisser.

I det nystartede tidsskriftet *For folke- og barneboksamlinger*, var det allerede fra første nummer klart at forbildene for barnebibliotekarbeid var å finne i Amerika. Andreas Sch. Steenbergs artikkel «Børnebogsamlinger i forskjellige lande» (1907, s. 45ff) viser til at Nordamerika og England har utviklet barneboksamlinger i de offentlige bibliotekene. Han beskriver utformingen av barnebibliotek, og tjenester til barn i folkebibliotek, blant annet tilpassede møbler, bildesamling, «bulletin boards», eventyrtimer og et utstrakt samarbeid med skolene. Også han nevner barnebibliotekarsko-

len i Pittsburgh. Biblioteksjefen i Bergen, Arne Kildal skriver i 1916 begeistret om arbeidet for barn i amerikanske folkebibliotek og sukker til slutt: «vi har så uendelig meget at lære av de amerikanske biblioteker» (Kildal, 1916, s. 91).

TIDLIG AMERIKANSK TENKING OM BARNEBIBLIOTEK

Noe av bakgrunnen for den sterke satsingen på barnebibliotek i USA, kan vi finne i rapporten *Public Libraries in the United States of America*, som det amerikanske Innenriksdepartementet la fram i 1876. Det er en omfattende rapport om de offentlige bibliotekene i USA, med en bred beskrivelse av de ulike bibliotektypenes historie og drift, og med en rekke forslag til profesjonalisering, samordning og styrking av sektoren, blant annet ved profesjonsutdanning, organisering og utgivelse av fagtidsskrift. I rapporten kan vi lese at barneavdelinger i folkebibliotekene er i ferd med å bli bygget ut. Det gis i et eget kapittel en svært interessant normativ beskrivelse av hva og hvordan et folkebibliotek for barn skal være, kanskje den eldste i sitt slag (Fletcher, 1876). Disse retningslinjene gjenspeiles i den praksis som utvikler seg i amerikanske folkebibliotek, slik Valfrid Palmgren Munch-Petersen (1916) beskriver dem fra sin studietur i 1907, og de forplanter seg til Norge, tydeligst uttrykt i læreboka *Håndbok i norsk barnebibliotekarbeide* som utkom så seint som i 1927 (Bjølgerud, 1927). Den amerikanske rapporten utkom det året som markerer kraft og satsing i amerikansk bibliotekvesen; American Library Association ble samme år stiftet i Chicago og tidsskriftet *Library Journal* utkom med sitt første nr. Kapitlet om barnebibliotek i rapporten; «Public Libraries and the Young» er skrevet av William I. Fletcher, bibliotekar ved Watkinson Library of Reference (Fletcher, 1876). Fletchers tekst er preget av en optimistisk framtidstro på barnebibliotekenes rolle og en respektfull holdning til barn.

Rapporten anbefaler at folkebibliotekene skal fjerne de vanlige aldersgrensene på 12–14 år, fordi «age is no criterion of mental condition and capacity» (Fletcher, 1876, s. 412). Både for «young minds of peculiar gifts» og for alle som har «capacities for the cultivation of good tastes», gjelder det at slik kultivering aldri kan begynne for tidlig (s. 413). Tvert imot, hevdes det – å stenge barna ute til de er 14 år[8], betyr at de allerede kan ha fått tilegnet seg en dårlig smak, ved at mange da bare har hatt adgang til "dime novels and story papers" i stedet for bibliotekets gode bøker. Utvikling av barnas smak er altså en god grunn til å slippe dem inn, noe som peker på bibliotekets oppdragende og formende oppgave. Rapporten påpeker det

8 En aldergrense som synes å ha vært brukt ved flere amerikanske bibliotek.

nødvendige i et nært samarbeid med skolen, for eksempel ved at folkebiblioteket skaffer informasjon om aktuelle emner i undervisningen, men også slik at lærerne kan regulere elevenes lånemulighet hvis fritidslesinga går på bekostning av skolearbeidet (s. 415). Elementet av kontroll er altså sterkt til stede, men samtidig ser vi en åpenhet for barns utfoldelse. Rausheten i å avstå fra aldersgrenser viser respekt for barnet som subjekt, med egne behov og med intellektuell kapasitet[9].

Barna oppfattes hos Fletcher som viktige brukere, men med særlige utfordringer til biblioteket. Spørsmålene som virker merkelig kjente for en barnebibliotekar 137 år seinere kommer opp: «What shall the public library do for the young, and how?» (Fletcher, 1876, s. 412) og ikke minst: Skal barna få det de spør etter, så lenge det ikke er direkte skadelig? Rapporten konkluderer med at dersom folkebiblioteket betraktes som et middel til utdanning, må biblioteket gi barna «that which will do them good» (s. 416). Tilbudet til barna skal være et både og, hevdes det; både etterspørselsstyrt og utviklende, men med vekt på det siste. Kvalitetsspørsmålet er også oppe, og heller ikke i 1876 var det så lett å avgjøre hva som var en god barnebok, men Fletcher forsøker å nærme seg en definisjon på denne måten: «…good juvenile books must have something positively good about them. They should be not merely amusing or entertaining and harmless, but instructive and stimulating to the better nature."[10] (s. 416). Bøkene skal også være sanne, ikke gi barna et "false view of life" som i mange spenningsbøker, der moralen nok kan være god, men der usannsynlige hendelser og overdrivelser kan lede den unges fantasi på avveier, og «impart discontent with the common lot of an uneventful life[11].» (s. 417). Fletcher avviser likevel ikke å ha etterspurte spenningsbøker i biblioteket, men at disse ikke skal utgjøre noen stor del, men at de gode alternativene til spenningsbøkene skal være tilgjengelige i flere eksemplarer.

Det syn på barndom som kommer fram hos Fletcher, ser ut til å være sammensatt av elementer fra det romantiske synet på barnet som et selvstendig tenkende og fritt kunnskapssøkende individ, og trekk fra puritanismens strenghet i ønsket om å skjerme barna for litteratur som setter dem griller i hodet og kan gjøre dem misfornøyd med det livet de har. Den sterke vektleggingen av folkebiblioteket som et supplement og en partner

9 Omsorgen for barna med spesielt gode anlegg kan finnes igjen i flere artikler av amerikanskutdannede barnebibliotekarer i Norge, se for eksempel (Bjølgerud, 1927).

10 Som gode eksempler nevnes en håndfull mannlige forfattere av både skjønnlitterære og dokumentariske fortellinger: Hamerton, Higgins, Samuel Goodrich, Jacob Abbott, Walter Aimwell, Elijah Kellogg, Thomas Hughes.

11 Liknende vurderinger er kjent fra norsk barnelitteraturkritikk, der for eksempel Sonja Hageman i *Barnelitteratur i Norge 1914–1970* (1974) skriver «På sitt beste er norsk barnelitteratur preget av *arbeidets spenning*, ikke av spenning fremkalt av mer og mindre usannsynlige ytre begivenheter (s. 19).

til skolen, gir biblioteket en rolle som oppdrager og utvikler, men barnets egne ønsker tillegges også betydning for tjenestene som utvikles.

Valfrid Palmgren Munch-Petersen lot seg begeistre av at amerikanske folkebibliotek henvendte seg til mennesker i alle aldre:

> Det amerikanske Biblioteks Interesse for den enkelte begynder, saa snart Barnet kan glæde sig over en Billedbog, og slutter først ved Graven. De amerikanske Biblioteker modtager det lille Barn i deres Sale, saa snart det bare kan kravle hen til Biblioteket; jeg saa ofte smaa Børn, som neppe kunde gaa, sidde på Skødet hos deres store Søster eller Broder og henrykt studere Bibliotekets Billedbøger (Munch-Petersen, 1916, s. 17)

Her skildres bibliotek uten aldersgrenser, men denne liberale holdningen fantes ikke ved alle amerikanske folkebibliotek, og den var heller ikke lett å overføre til norske forhold.

BARNDOMSSYN I NORSK SKOLE

I skolesammenheng blir barn definert som elever, en betegnelse som understreker barns mangel på kompetanse[12], og skolen er systemet som skal svare på denne mangelen. Til tross for lesebokverkene til Nordahl Rolfsen (1892–95) og Andreas Austlid (1902–1906), som gav barna litterær kvalitet og tekster til refleksjon, var undervisningen som dominerte norsk folkeskole ved 1900-tallets begynnelse preget av pensumpugging og leksehøring, ofte med lite inspirerende lærebøker som eneste kunnskapskilde. Leselysten var ikke det sentrale i denne puggetradisjonen, lesing kunne tvert imot lett bli oppfattet som et nødvendig onde av barna. Fra midten av 1800-tallet og fram til århundreskiftet var lærerutdanningene ved seminarene[13] preget av å skulle tjene nasjonsbyggingen, folkeopplysningen og demokratiet, samtidig som kirkens grep om utdanningen fremdeles var tydelig (Brekke, 2012, s. 157). Folkeskoleloven av 1889 begrenset muligheten til fysisk avstraffelse av barn, men forbød det ikke. Spanskrør og ris var en reell trussel (Blom, 2004, s. 56).

Ny pedagogisk tenking og praksis ble gradvis utbredt over landet, etter hvert som lærerutdanningene ble utbygget i forbindelse med revisjoner av skolens innhold, særlig etter skoleloven av 1889. Samtidig med bibliotekreformen av 1902 kom en revisjon av Lærerskoleloven, som sørget for en utvidelse av studietida til 3 år, og en nasjonal sertifisering av lærerkompetanse. Nye fag og ny pedagogikk krevde utvidet studietid[14]. Det tok likevel tid før forandringene ved lærerskolene ble merkbare ute i de mange klasse-

12 Elev har sin betydning fra det franske 'élever'; å oppdra.

13 Betegnelse på lærerutdanningsinstitusjoner i landdistriktene fram til Lærerskoleloven av 1902.

14 Sentralt i den pedagogiske utviklingen sto blant andre Erling Kristvik og Anna Sethne (Slagstad, 1998).

rom rundt i landet, siden lærere, spesielt på landsbygda gjerne ble værende på samme sted store deler av sitt yrkesliv, og ofte med en viktig posisjon i lokalsamfunnet (Slagstad, 1998, s. 105–106).

Psykologiens forskning på barns motoriske, språklige og mentale utvikling i det nye århundret ble en motsetning til det gamle synet på eleven som et «tomt kar» som skulle fylles, og førte til økende forståelse for barns utvikling i faser, med de muligheter og begrensninger dette gir for læring. Pedagogenes interesse for barnepsykologi steg, og i den første lederartikkelen i *Lærerindernes blad* (1912, s. 1) heter det at «Barnepsykologien er blit en videnskap, og psykologerne vender sig til skolen med sine indvundne erfaringer, og kræver gehør for forskningens resultater» (Sethne, 1912, s. 1). Anna Sethne var redaktøren. Hun ble etter hvert en sentral skikkelse i utviklingen av samarbeidet mellom folkeskolen og folkebibliotekene. Reformpedagogikken hun sto for, forutsatte at elevene hadde bibliotek tilgjengelig for å utføre sitt skolearbeid.

BARNA I NORSKE BIBLIOTEK – ‹‹UBEFÆSTEDE›› MENNESKER ELLER ‹‹LYDHØRE KRITIKERE››?

De amerikanskutdannede barnebibliotekarene tok med seg både holdninger og praktiske kunnskaper og implementerte disse i varierende grad i sine norske bibliotek. Bergen, Trondheim, Drammen og Oslo var blant de større byene som ansatte barnebibliotekarer med amerikansk utdanning ved folkebibliotekene. Det praktiske og tekniske som angår innredning og organisering fulgte de norske bybibliotekene opp så langt økonomien rakk. Prinsipper for formidling og bokvalg fulgte også amerikanske idealer, men her oppsto det diskusjoner og uenighet både bibliotekfolkene imellom og mellom bibliotekarer og skolefolk. Det kan anes interessante skillelinjer mellom profesjonene, slik det kommer til uttrykk i *For folke- og barnebibliotek/For folkeoplysning*.

Lærerskolerektor Dr. Georg Fasting skriver i 1907 et innlegg til *FFB* der han sukker over vanskeligheten ved å velge skjønnlitterære bøker til «ungdomsbibliotek» (han mener her trolig boksamlingene på skolene): «det erotiske har, siden den realistiske og naturalistiske litteraturretning blev den raadende, faat en behandling som hvert øieblik bringer læseren i berøring med det anstødelige» (Fasting, 1907, s. 68). Fasting arbeidet for større frihet i skolen, men likevel ble altså mye av samtidslitteraturen uegnet for de unge, mente han. Det er heller ikke hjelp å få i å lese kritikken, skriver han, siden den er «saa ensidig artistisk». Her hørte vi en pedagogstemme, et par år seinere kan vi høre bibliotekaren Haakon Nyhuus, som er den sterkes-

te kritikeren av lærerstanden når det gjelder barn og bøker: «Antakelig er jeg mere liberal end de fleste av mine kolleger med hensyn til læsning for voksne, men barn og ungdom vil jeg helt holde klar av lummer literatur, og paa det omraade er jeg noksaa streng. Fuldt saa streng som vore venner pædagogene er jeg dog ikke» (Nyhuus, 1909, s. 113). Nyhuus advarer faktisk sine kolleger mot bøker skrevet av lærere: «Jeg maa derfor be mine damer og herrer at se med lidt mistanke paa barnebøker skrevet av pædagoger». Årsaken er at «vi skal ikke gi de godtroende barn skolebøker iklædt et tyndt gevandt av fortællende form»(1909, s. 113). Nyhuus hevder barnas rett til diktning, altså at de litterære kvaliteter har forrang på samme måte som ved bokvalg for voksne.

Pedagogene og bibliotekarene var enige i mangt, når det gjaldt verdien og nytten av barns lesing og opplysning, men det ser ut til at de ofte skilte lag når det kom til oppfatninger om hvor strengt barn skulle skjermes for litteratur som enten av språklige eller moralske grunner virket provoserende. Det var ikke så mye som skulle til: Lærer Reidar Haddeland var tilhenger av høytlesing av elever i klassen, fra 12 år, når de kunne lese fritt og naturlig. Men nyere litteratur ble et problem for ham: «Diverre skjemmer dei fleste forfattarar som no skriv for born bøkene sine ut so dei ikkje høver å lese frå kateteret» (Haddeland, 1919, s. 11). Han nevner unntak som Dikken Zwilgmeyer, Halvor Floden og Nora Thorstensen.

Hanna Wiig, leder av barneavdelingen ved Bergen offentlig bibliotek, skriver 1918 en artikkel om eventyrtimer, der hun viser en pragmatisk tilnærming til både barn og bøker. Hun holder fram at målet med eventyrtimene er å vekke en trang til lesing, skape «en vis kritisk sans» slik at de velger det gode, og innpode i dem «kjærlighet til litteraturen som en av livets umistelige verdier» (Wiig, 1918a, s. 106). Hun lister opp hjelpemidler til dette, som hun har med i bagasjen fra USA: Leseklubber, studiesirkler, foredrag, eventyrtimer. Program for de små er viktig for å knytte den yngste generasjonen til biblioteket. Gjennom arbeidet må bibliotekaren vinne barnas tillit og vil da kunne «umerkelig påvirke dem i valg av lesning og hjelpe til å forme deres smak» (s. 106). Altså smaksutvikling, utviklet i et tillitsforhold og ikke først og fremst beskyttelse fra det usømmelige. Hun uttrykker langt på vei et syn på barnet som subjekt, selv om det samtidig er snakk om påvirkning. Artikkelen hennes presenterer 'story-hour'-tradisjonen fra amerikanske bibliotek og hennes egen praktisering av dette i Bergen. Jordnære råd utdeles, som «Fortell ganske simpelt, og prøv ikke på å være dramatisk; barnene er lydhøre kritikere og kan lett finne Dem latterlig» (s. 108). Hun sier det er et takknemlig arbeid som vekker barnas

leselyst, beriker fantasien deres og at dette også gjør biblioteket kjent og kjært for barna. Hun uttrykker seg nøkternt, helt uten romantiske formuleringer om barn. Hennes rake motsetning i så måte, er folkehøgskolelærer Torvald Kvamme, som det samme året argumenterer for verdien av unges lesing på en ganske annerledes høgstemt måte: «Vi veit at mang ein ungdom koma til å vakna upp og få styrke gjennom lesnaden, styrke til å tenkja reine, varme tankar og gjera manndomsame verk til hugnad for seg sjølve og til største bate for samfundet» (Kvamme, 1918, s. 113). Også lærer Reidar Haddeland (1919, s. 12) argumenterte for skolebibliotek med 'vekkelses'argumentet: «Barnesjæli lyt få den næring som vekkjer opp og nører liv i desse evnone». Pedagogene og bibliotekarene er i hver sin verden, både i språklig uttrykk og delvis i holdningen til de unges lesing. Mens Kvamme og Haddeland snakker patosfylt om å våkne opp og bli til noe nyttig og viktig som voksen (barn som 'becomings'), peker Wiig på hva barna allerede er: kritiske, lydhøre, tiltrukket av fortelling (barn som 'beings').

Uenigheten om barn og hva de har godt av, er ikke en ren skillelinje mellom profesjonene bibliotekar og pedagog. John Ansteinson, også USA-utdannet bibliotekar, skriver i artikkelen «Folkeboksamlinger paa landet» om problemer med bokvalg. Han maner til forsiktighet, av hensyn til de «pur unge og ubefestede mennesker» som også er lånere, bør man være forsiktig med de «farlige bøker», for eksempel Hamsuns *Sult* og *Benoni*, fordi slike bøker ikke kan «fremme noget godt og kultivere bondeungdommene». Han legger til, som om han hører protester fra sine kolleger: «Uten at bli beskyldt for snerperi maa man vel kunne si det er fuldstendig forfeilet at lægge litteratur, der til dels forherliger seksuelle utskeielser i hænderne paa umoden ungdom» (Ansteinson, 1912, s. 90). Ansteinson skiller seg ut som den utdannede bibliotekaren som går sterkest i retning av restriktivt bokvalg, ved å holde fram Hamsuns bøker som upassende for unge lesere, med det vi må kunne kalle en nokså presset lesning av Hamsun som argument.

KINO OG DETEKTIVER: SYNSPUNKTER PÅ BARN, MEDIER OG KVALITET

Vi har sett at flere pedagoger som skrev i bibliotektidsskriftet, uttrykte engstelse for usømmelig litteratur, og hva den kunne forårsake hos de unge leserne. Enda større ble bekymringene knyttet til det nye mediet som spredte seg til alle norske byer i de første tiårene av 1900-tallet: Kinoen, eller kinematografen som det den gang het. Begrepet 'mediepanikk'[15] som brukes

15 Ifølge Drotner (2000) oppstår mediepanikk når et nytt medium lanseres; det skaper uro og bekymring, debattene er dominert av følelser, for deretter å innordnes i det bestående, når uroen har lagt seg.

av blant andre Kirsten Drotner, passer svært godt på reaksjonene på det nye mediet. Her dreier det seg ikke bare om moralsk fordervelse, men også om hva som er kvalitativt godt og verdifullt. Skoleinspektør Sven Svensen er bekymret, ja mer enn det, han er irritert på barnepublikummet på kino:

> Barn er mest mottagelige og har få momenter til motvekt […] De forlanger spenning, handling. Derfor setter ikke barn videre pris på å se naturskildringer, landskapsbilleder o.l. Barn har i det hele liten sands for naturen. Noget bedre er det med billeder fra dyrelivet. Spenningen økes ved rovdyrbilder, men især når mennesket kommer med. Helst om det går på livet løs, og de har ikke noget imot å se en rystende ulykke (Svensen, 1918, s. 192).

Kinobildene kommer til barnet uten «noget arbeide», dette mener Svensen strider mot nyere pedagogiske tanker om barnets selvvirksomhet[16]. Han peker på en «intim forbindelse mellom kinematografene og Nick Carter-litteraturen». Barns sjeleliv må bli merket av film, hevder han, og stiller spørsmål om hvilke psykologiske virkninger vi vil se i framtida. Han har hørt eksempler på at Terje Wigen [sic.] på kino har fått barn til å spørre etter boka, men kjenner seg sikker på at «regelen er at kinoen ikke ansporer til lesning, heller det motsatte» (s. 192). Kinoen er dessuten teatrets verste fiende. Svensen har fått oversikter fra Trondhjems og Drammens folkebibliotek over barns utlån 1916–17, og han kommenterer visse populære bøker[17] med at dette er kinoens skyld. Barna er blitt «for dovne» til å fordype seg i for eksempel de historiske romanene til B.S. Ingemann[18].

Utsagnene tyder på en oppfatning om at barn selv mangler dømmekraft og lett kan ledes til det dårlige, umoralske og onde, altså en holdning i slekt med det puritanske.

Biblioteksjef Arne Kildal i Bergen, er den første bibliotekar i tidsskriftet som tar opp kinoene som problem[19]. Han mener bibliotekene skal være motvekt mot «Nick Carter-litteraturen som ligger og frister i smaabutikernes vinduer og mot de mange sensationsvækkende kinematografforestillinger som det synes at være vanskelig at sætte en stopper for» (Kildal, 1911, s. 39). Noen år seinere hadde Kildal likevel bestemt seg for å betrakte filmmediet som en medspiller, ikke en fiende. I Bergen var de tidlig ute med et omfattende og innovativt tilbud til barn, som inkluder-

16 Pedagogikken som nevnes her, er trolig arbeidsskole-tenkingen, som oppsto i Tyskland omkring 1900. Disse tankene slo ikke gjennom før nærmere 1930 i Norge, ved bl.a. Anna Sethne.

17 Dessverre er ikke enkelttitler synlige i tabellen.

18 Ingemanns romaner var allerede da dette ble skrevet, nærmere hundre år gamle.

19 Debatten minner mye om seinere bibliotekdebatter omkring andre populære medier, for eksempel debatten om det som ble betegnet «Tegneserieproblemet» på 1950-tallet.

te «filmsforestillinger, lysbilledeforedrag og eventyraftener», alt gratis og holdt for de ulike skolers barn etter tur. Fullt hus og «jubelen står høit i taket!» heter det i en artikkel signert J.D. i Bergens Aftenblad, gjengitt i *For folkeoplysning* (1918, s. 67). «Hensigten med disse filmsforestillinger er ved siden av at more barnene at lære dem noget» og «Det sier sig selv at biblioteket ad denne vei kan gjøre betydelig mere for barnas læsning, utvikling og sunde underholdning end det ellers hadde kunnet». Å hevde underholdning som en viktig side ved bibliotektjenestene, var uvanlig. De fleste la størst vekt på kunnskap, leseferdighet og personlig utvikling. Filmene som ble vist på Bergen offentlige bibliotek var langt fra de «sensationsvækkende» forestillinger Bergens-sjefen tok avstand fra noen år tidligere, det var dokumentarfilm av natur og dyreliv, scener fra Lofotfisket og fra samenes arbeid med reinsflokkene i Finnmark. Gratistilbudet gjorde et nytt medium tilgjengelig for barn, og viste et alternativt repertoar.

Noen år senere skriver bibliotekassistent Sigrid Trætteberg om arbeidet ved ungdomsavdelingen i Drammen at det er en stille time i avdelingen mellom kl. 5 og 6, «da de fleste av byens barn er på kinematograf» (Trætteberg, 1922, s. 15). Kinomediet lot seg ikke stagge, og de bibliotekene som tok det nye mediet i bruk, hadde nok innsett dette tidlig.

Ansteinson er en av bibliotekarene som uttrykker engstelse for ungdommens lettpåvirkelighet. Dette kommer særlig sterkt til uttrykk i diskusjonene om biblioteket skal kjøpe inn «detektivbøker» på biblioteklandsmøtet i 1917. Noen sier nei, og peker på at dette er «noget rask» som burde bannlyses fra ethvert bibliotek (Smidt, 1918, s. 197), (Arnesen, 1918, s. 3). Hanna Wiig melder derimot inn i diskusjonen at de har anskaffet en del detektivfortellinger i Bergen offentlige bibliotek «da barna vilde ha dem» (1918b, s. 197). Barnas uttrykte ønsker er argumenter som ikke andre har framsatt en eneste gang i bladets historie, og igjen et utsagn som viser at Wiig ser barn som subjekter, de har også krav på å bli hørt. Wiig nyanserer. Ikke alle detektivromaner er rask, sier hun. Hun hevder at det er viktig å ikke avvise barn som spør etter denne litteraturen. Sier man tvert nei, ville de aldri komme tilbake. Detektivromanene kan fungere som «lokkemat» (s. 197). Wiig lufter her tanker som er velkjente i norske bokvalgsdiskusjoner nær opp til vår egen tid, jfr. Frøken Detektiv-debatten omkring 1980[20]. Wiig er en pragmatiker, som peker på at litteraturen kan være lite verdifull både kunstnerisk og moralsk, men likevel ha en funksjon i arbeidet med å få barn til å bli glade i å lese.

20 Debatten ble utløst av et avisinnlegg av skribenten Arne Falck i Vårt Land, etter at hans barn ikke fikk låne bøker i serien «Frøken Detektiv» (Nancy Drew) på Deichmanske bibliotek.

MOTFORESTILLINGER MOT ARVEN FRA AMERIKA

I det overveldende materialet av artikler og diskusjoner om amerikanskinspirert bibliotekfornyelse, finnes det også noen ytterst få kritiske røster. Arne Arnesen skriver 22.07.1917 i Morgenbladet (gjengitt i *For folkeoplysning*) om forskjellene mellom den tyske og den amerikanske bibliotektradisjon, og peker på at «Den største fare ved de amerikaniserte biblioteker er at de kan overvurdere ytre resultater, overse betydningen av den historiske sammenheng, glemme begrensningens kunst i vrimlen av de opgaver som trænger sig frem» (Arnesen, 1917, s. 77). Bibliotekar[21] og forfatter Olaf Benneche påpeker i 1920 at «Hvad der passer hinsides Atlanteren, passer ikke altid i Norge» (1920, s. 7). Dette kan leses som et stikk til både Wiigs, Kildals og mange andres begeistrede amerikaskildringer. Benneche anbefaler heller å stikke fingeren i jorda og ha et realistisk øye på økonomien.

I det alt overveiende er likevel bibliotekarven fra Amerika den foretrukne inspirasjon, og det er de amerikanske metoder som innføres i norske folkebibliotek, så langt det lar seg gjøre, og med nasjonale tilpasninger.

ULIKE BARNDOMSSYN BRYTES MOT HVERANDRE

I den nevnte amerikanske bibliotekrapporten (Fletcher, 1876) er det særlig interessant å legge merke til holdningen bibliotekarene forutsettes å innta til barn. De skal snakke til dem som likemenn på barnets nivå, og dessuten sørge for at biblioteket er et interessant og attraktivt sted for barn. Her er det tydelige ansatser til å se barn som subjekter, ved at deres posisjon gis respekt, og deres behov og smak blir tatt hensyn til. Barn skal slippe å oppføre seg som voksne for å bli møtt med respekt, men det er samtidig tydelig at målet er at barnet skal utvikle seg via lesing av (voksendefinerte) gode bøker til et reflektert og realitetsorientert individ. Kathleen McDowell karakteriserer i sin avhandling Fletchers synspunkter som et «optimistic statement» som møtte motbør, men viser til at mye av det han skriver seinere ble innarbeidet i utdanningen av barnebibliotekarer (McDowell, 2007). McDowell beskriver utviklingen i barndomssyn i det amerikanske samfunnet som en forutsetning for utvikling av folkebibliotekenes tilbud til barn:

> The history of public library service to children from 1876 to 1900 is particularly interesting because of these changes in ideas about the character of childhood and the importance of children's reading. Before 1890, much of the professional discussion revolved around which books were most harmful to children and how libraries could avoid contributing to the bad influences to which children were exposed through the reading of cheaply available story papers and dime novels. During the

21 Benneche hadde ikke bibliotekarutdanning.

> 1890s, new ideas about children's learning began to influence how librarians began to evaluate which books were best for children. Librarians during the last decade of the 19th century began offering children stories and fictional works that engaged their imaginations as well as recreational activities for them in libraries.(2007, s. 31)

Den utviklingen McDowell peker på, synes å ha kommet seinere til Norge. Debatten i det norske bibliotektidsskriftet tyder på at bibliotekarene med amerikansk utdannelse hadde fått med det nye synet på barn, der beskyttelse mot dårlig påvirkning var nedtonet til fordel for betoning av barns engasjement og underholdning i tilbudet.

I en slik brytning i barndomssyn, mellom en regressiv, beskyttende holdning kontra en progressiv, imøtekommende holdning, vil synet på hva som er kvalitativt god barnelitteratur naturlig nok bli divergerende. Barnas behov for kvalitet hevdes av flere, og kvalitet i barnelitteratur har et blandet innhold i *FFB/FF*. Kritikerne i tidsskriftet er et sammensatt lag av bibliotekarer, lærere og forfattere. De har mange felles kvalitetskriterier; alle tre kategorier kritikere bruker ord som 'sannhet' og 'sunnhet' eller 'friskhet' om den gode litteraturen, i motsetning til det sentimentale, kunstige og jålete. Litteraturen skal gjerne også være «ekte norsk» og lærerik. Kvalitetskriteriene indikerer et syn på barnelitteratur som først og fremst «godt for noe» hos barneleseren, i tråd med Fletchers syn i den amerikanske rapporten fra 1876: «stimulating to the better nature», og der de rent litterære kvaliteter er underordnet, selv om disse også er viktige for mange kritikere. Forfatter og lærer Theodor Caspari skriver i sin anmeldelse av Selma Lagerlöfs *Nils Holgersons underbara resa genom Sverige* at boka har en oppdragende effekt. Tomten i Nils forsvinner «og litt av tomten er der nu i alle barn, da. Dels ligger det i og for sig til barnenaturen, er medfødt, dels næres og styrkes det saa ofte ved fejlagtig opdragelse.» (Caspari, 1907). Caspari peker på, som et faktum, at barnenaturen har noe av det onde i seg, men at denne naturen kan åpne seg mot det gode ved hjelp av kvalitetene i denne boka; dens appell til mange sanser, og at den uten å være sentimental er dypt moralsk. Slik blir det litterært gode satt i nær sammenheng med det moralsk gode. Skoledirektør Eftestad er inne på det samme når han skriver «Det er av betydning at elevene hver dag faar læse noget vakkert som kan indvirke paa deres følelsesliv» (Eftestad, 1914, 83) .

Bare bibliotekar-kritikerne vektlegger i noen grad hva barn liker å lese, og knytter vurderingene av litteraturen til sin yrkessituasjon, noe som igjen peker tilbake på «bagasjen» fra utdanningen i USA.

Vi finner elementer av det puritanske synet på barn, som hos nevnte Caspari som hevder en iboende ondskap hos barn, eller som hos skolein-

spektør Svensen, som med sin skildring av barn på kino viser at de er lette å lede til det onde. Parallelt finner vi mer romantiske oppfatninger, der barnet sees som naturlig, uskyldig, sunt og ubesudlet. Det romantiske synet medfører to ulike holdninger som kan utledes av det materialet jeg har undersøkt. Den ene holdningen er å la barna utfolde seg relativt fritt med sitt vitebegjær, en holdning som kan gjenkjennes tilbake hos amerikanske Fletcher i 1876, og hos flere av de norske bibliotekarene. Den andre konsekvensen av det romantiske synet, går i motsatt retning, og vil skjerme og beskytte de uskyldige barna. De fleste pedagogene som skriver i *FFB/FF* synes å ha en formening om at barn og unge i høy grad trenger å beskyttes mot det farlige og potensielt nedbrytende i samtidslitteratur og -film. Bibliotekarene, særlig representert ved Wiig, Nyhuus og Kildal, viser et mindre angstfylt forhold til mediepåvirkningen, og åpner slik for et syn på barnet som selvstendig, med autoritet på sine egne opplevelser. Hva barna ønsker, mener og liker blir tilkjent betydning av disse bibliotekarene.

Selv om forskjellene mellom bibliotekarenes og pedagogenes diskurs er slående i det materialet jeg her har undersøkt, er det viktig å understreke at begge profesjoner står i en opplysnings- og utdanningskontekst, der målet er utvikling av barna, både når det gjelder språk, kunnskap og generell dannelse, slik også *FFB*s leder i sin første utgave uttrykker (Rolfsen & Fischer, 1907). Folkebibliotekenes utvikling fra forrige århundreskifte og i tiårene som fulgte var framfor alt tuftet på ideene om folkeopplysning. Både formidlingen av litteratur og annen kulturaktivitet var i det tidlige 1900-tallets nye barneavdelinger forankret i, og begrunnet ved opplysningsprosjektet, og hadde dermed et felles syn med skolen på barn som «becomings»; som mennesker som skulle utvikle seg i positiv retning. Forskjellene i holdninger til barn og medier er dermed mer å forstå som gradsforskjeller og kulturforskjeller, grunnet i profesjonenes ulike utdanning og institusjonenes forskjellige karakter; skolen som en tvingende nødvendighet, biblioteket som et frivillig fritidstilbud.

Mange av skribentene i materialet jeg har undersøkt er opptatt av å utvikle et godt samarbeid mellom skole og folkebibliotek. Et nært samspill med skolen setter biblioteket i noen grad inn i samme rollen som en kunnskapsformidlende læreinstitusjon. Men folkebiblioteket har alltid hatt en tvetydig posisjon som lærested. Den frie tanke, individuelle dannelse og demokrati er sentrale kvaliteter i folkebibliotektradisjonen som ikke uten videre er kompatible med skolesystemets faste strukturer, pensa, disiplin og kontroll. Hanna Wiig, Bergen offentlige bibliotek er klar over dette, og kritiserer skolens betegnelse «fri lesning», som brukes om skolebarnas lesing

av bøker læreren har pekt ut. Bøkene skal det rapporteres fra, og lesningen er dermed slett ikke fri, selv om den foregår i fritiden.

Den tvetydige posisjonen var bibliotekarene oppmerksomme på. I 1912 skriver bibliotekar Victor Smith om barnebibliotekenes oppgaver. Biblioteket skal være en

> komplement til den tørre lekselæsning, som motvegt til gatelivets og de fattige hjems ensformighet, og ikke minst skolens og hjemmets ustanselige moraliseren. Barnebibliotekets opgave er nu engang ikke bare didaktisk, heller ikke bare moraliserende – selv om man kalder det 'opdragende' rammer det ikke ganske – nei, opgaven er at la barna gaa sine egne veie, eller rettere, at sørge for at der overhodet er veie overalt hvor barnetanken kan finde paa at vandre (Smidt, 1912, s. 2).

KONKLUSJON

Undersøkelsen min viser tydelige skillelinjer mellom på den ene siden; barnebibliotekarene med USA-utdanning, som et stykke på vei anerkjenner barnet som subjekt; som helt menneske, med egen smak, egne interesser og med krav på å bli hørt og tatt hensyn til, og på den andre siden; pedagogene, som i mye sterkere grad ser barna som objekter som skal formes til framtidas voksne. Pedagogene er opptatt av nyttig læring gjennom litteratur, og at barna må skjermes fra det farlige, ikke minst i samtidslitteraturen.

Skillene jeg har funnet mellom pedagogene og bibliotekarene er tydelige, om enn ikke absolutte. Faglige diskusjoner både i mine primærkilder og i pedagogiske tidsskrifter fra samme periode viser at det er ulike oppfatninger om barn, lesing og barnelitteratur også internt i profesjonene. Likevel bærer både den gradvise forskjellen i barndomssyn og forskjeller i uttrykksmåte bud om to profesjoner som i utgangspunktet har ulike strategier, om enn sammenfallende mål i sitt arbeid med barn. Lærerutdanningene i Norge og bibliotekarutdanningene i USA skilte seg vesentlig fra hverandre. De var begge utformet for å arbeide med barn, men på ulikt vis og innenfor to forskjellige samfunnsinstitusjoner. At de pedagogiske lærestedene var norske, og til dels sterkt nasjonalistiske, mens bibliotekarene hadde en amerikansk utdanning, bidrar også til å gi de to profesjonene ulike utgangspunkt.

Et uttrykk for tidens motstridende barndomssyn kommer til uttrykk hos bibliotekaren og forfatteren Olaf Benneche i en artikkel fra 1920:

> Vi har så vanskelig for å se barnet som en personlighet, men det *er* en avsluttet personlighet, ikke bare et prøveutkast til et menneske. I det hele er vårt syn på barnets og barndommens vesen ofte så feilaktig. Der går vi omkring og dyrker denne

uvederheftige fabel om den lykkelige barndom. Barndommen er ingen lykkelig tid (Benneche, 1920, s. 9).

Benneche viser til at barns sorger og bekymringer griper dypt i sinnet, gir ensomhet og melankoli. «Ingen føler seg så ensom som barnet, når dets tankeliv våkner». Benneche har dyp respekt for at barn er sammensatte personligheter, og han sier man ikke må håndheve bibliotekets regler for strengt for et barn, det kan få uante følger. Han ønsker at bibliotekarene i barnet skal se «En liten sjel, som er ubeskyttet og sår og som alltid står på skilleveien mellom det gode og det onde» (1920, s. 9).

Barneavdelingene ved norske folkebibliotek vokser fram med denne iboende dobbeltheten på begynnelsen av 1900-tallet: Barna er naturlige, uskyldige individer som både skal dannes til selvstendige og frie individer, og glede seg over det frie valg av bøker og bilder, samtidig som det er ønskelig å påvirke deres smak i bestemte retninger og kontrollere hva de leser. Det er grunn til å hevde om denne tidsperiodens norske bibliotekarer, at de på sin tids premisser var barndommens forsvarere.

KILDER:

Ansteinson, J. (1912). Folkeboksamlinger paa landet. *For folke- og barneboksamlinger*, *6*, 90.

Arnesen, A. (1917). *Morgenbladet*. Oslo.

Arnesen, A. (1918). [Bidrag i] Diskussion [på det 10. norske bibliotekmøte]. *For folkeoplysning*, *3*, 62–63.

Benneche, O. (1920). Hvorledes skal et mindre bibliotek stelle sig med barnearbeidet? *For folkeoplysning*, *5*(1), 7–10.

Birkeland, T., Risa, G., & Vold, K. B. (2005). *Norsk barnelitteraturhistorie* (2. utg.). Oslo: Samlaget.

Bjølgerud, R. (Red.). (1927). *Håndbok i norsk barnebibliotekarbeide*. Oslo: Norsk bibliotekforening.

Blom, K. 1934-. (2004). *Norsk barndom gjennom 150 år*. Bergen: Fagbokforl.

Brekke, M. (2012). Kultur for dannelse – i et historisk og lærerutdanningsdidaktisk perspektiv. I *Utdanning mellom styring og danning: et nordisk panorama*. Trondheim: Akademika.

Byberg, L. (1993). Public Library Development in Norway in the Early Twentieth Century: American influence and State Action. *Libraries and Culture*, *28*(1), 22–34.

Caspari, T. (1907). Nils Holgersons underbara resa genom Sverige. *For folke- og barneboksamlinger*, *1*.

Drotner, K. (2000). Medier och kultur: en grundbok i medieanalys och medieteori. Lund: Studentlitteratur.

Fasting, G. (1907). Til bladet For folke- og barneboksamlinger. *For folke- og barneboksamlinger*, *1*(1), 68.

Fletcher, W. (1876). Public Libraries and the Young. I S. R. Warren & S. N. Clark (red.), *Public Libraries in the United States of America: Their History, Condition and Management*. Washington: Department of the Interior, Bureau of Education.

Haddeland, R. (1919). Nokre ord kring lovfeste skuleboksamlingar. *For folkeoplysning*, *4*(1), 12.

J.D., A. (1918). Bergens offentlige biblioteks ungdomsavdeling. *For folkeoplysning*, *3*(1), 67–68.

James, A., Jenks, C., & Prout, A. (1998). *Theorizing childhood*. Cambridge: Polity Press.

Jensen, A.-M. (2006). Barndomssosiologi/Childhood sociology. NTNU. Hentet fra http://www.sv.ntnu.no/iss/an-magritt.jensen/card/barndomssosiologi.html

Kildal, A. (1911). Hvad bør der gjøres for at skaffe barn lettere adgang til læsning? *For folke- og barneboksamlinger*, *5*, 39–43.
Kildal, A. (1916). Litt om amerikansk bibliotekvæsen. *For folkeoplysning*, *1*(2), 88–91.
Kulturstatistikk 2011 (2012). Oslo: Statistisk sentralbyrå.
Kvamme, T. (1918). Boksamlingar. *For folkeoplysning*, *3*(1), 108–113.
Lov om Folkeskolen paa Landet. (1889). Kristiania: Mallings Boghhadel. Hentet fra http://www-bib.hive.no/tekster/skolehistorie/lover/1889/
McDowell, K. (2007). *The cultural origin of the youth services librarianship 1876–1900*. University of Illinois, Urbana-Champaign. Hentet fra http://www.katemcdowell.com/cultural-origins-mcdowell-dissertation.pdf
Meisingset, K. (2012, oktober 17). Bibliotekene står for fall. *Aftenposten*. Oslo. Hentet fra http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Bibliotekene-star-for-fall-7020291.html
Munch-Petersen, V. P. (1916). *Biblioteker og folkeopdragelse: Indtryk fra en studierejse i De Forenede Stater i Amerika*. (G. Mundt, overs.). København: J.L. Lybecker.
Nyhuus, H. (1909). Ved valget av bøker. *For folke- og barneboksamlinger*, *3*(1), 110–114.
Omdal, S. E. (2012, oktober 27). Lånekort til framtiden. *Stavanger aftenblad*. Stavanger. Hentet fra http://www.aftenbladet.no/meninger/omdal/Lanekort-til-framtiden-3057482.html
Rafste, E. (1998). Før – nå – siden: Skolebibliotekutviklingen i grunnskolen i Norge 1858–1998. *Skolebiblioteket*, *20*, 9–17.
Rolfsen, N. (1907). De norske barnebiblioteker: Ti aars arbeide: Resultater og reformer. *For folke- og barneboksamlinger*, *1*(1), 17–22.
Rolfsen, N., & Fischer, K. (1907). Redaktionsartikel. *For folke- og barneboksamlinger*, *1*(1), 2.
Sethne, A. (1912). [Leder]. *Lærerindernes blad*, *1*(1), 1–2.
Slagstad, R. (1998). *De nasjonale strateger*. Oslo: Pax.
Smidt, V. (1912). Amerikanske barnebiblioteker. *For folke- og barneboksamlinger*, *6*(1), 2–4.
Smidt, V. (1918). [Bidrag til] Diskusjon [på det 10. norske bibliotekmøte]. *For folkeoplysning*, *3*(1), 197.
Smidt, V. (1920). Vi på «Løkka». *For folkeoplysning*, *5*(1), 22–25.
Statistisk sentralbyrå. (2009). *Historisk statistikk*. Oslo. Hentet fra http://www.ssb.no/histstat/tabeller/3-1.html
Steenberg, A. S. (1907). Børnebogsamlinger i forskjellige lande. *For folke- og barneboksamlinger*, *1*(1), 45–48.
Svensen, S. (1918). Hvad barn leser. *For folkeoplysning*, *3*(1), 191–193.
Trætteberg, S. (1922). Fra Dreammens ungdomsavdeling. *For folkeoplysning*, *7*(1), 15.
Tveit, Å. K. (2011). Arven fra Amerika : utdanning av barnebibliotekarer i Oslo 1940-2010. I Audunson, R. (red.) Krysspeilinger : perspektiver på bibliotek- og informasjonsvitenskap .
[Oslo]: ABM-media, 91–111.
Vaage, O.F. (2009). *Norsk kulturbarometer* (2008). Tabell: 05297: Besøk på folkebibliotek, etter kjønn, alder og utdanning, siste 12 måneder. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
Wiig, H. (1918a). Eventyrtimer. *For folkeoplysning*, *3*(1), 106–108.
Wiig, H. (1918b). [Bidrag i] Diskusion [ved det 11. norske bibliotekmøte]. *For folkeoplysning*, *3*(1), 197–198.

Synen på barn och barns literacy – en studie av folkbiblioteksplaner

ÅSE HEDEMARK

INLEDNING

I dagens samhälle anses barns läsförmåga viktig för deras möjligheter att lyckas i skolan, men också för deras ekonomiska, sociala och yrkesmässiga framgångar i livet. En rad internationella och nationella undersökningar (PISA 2009, PIRLS 2011, Litteraturutredningen 2012) visar dock att läsförmågan har gått ned hos svenska barn, i synnerhet gäller det pojkar där en större andel pojkar än flickor kan beskrivas som svaga läsare, vilket kan tyda på att normer kring genus och literacy[1] påverkar barns läspraktiker. Det finns flera institutioner med en lång tradition av att arbeta med att stödja barns läsutveckling, exempelvis förskolan och skolan, men även skolbibliotek och folkbibliotek. Aktiviteter för barn utgör idag över hälften av alla verksamheter som bedrivs på folkbibliotek och statistik visar att 75 procent av alla flickor och 60 procent av alla pojkar mellan 10 och 18 år uppger att de besökt ett bibliotek på sin fritid någon gång under det senaste halvåret (*Fakta om bibliotek* 2012). Barn är således en vanlig besökargrupp på biblioteken. I folkbiblioteket bedrivs idag en mängd olika aktiviteter för barn som exempelvis bokprat, bokklubbar, och olika typer av skrivarkurser. Syftet med dessa är ofta att stärka barns läslust, deras literacy och informationskompetens. Det finns en förhoppning och en föreställning inom biblioteksfältet om att dessa aktiviteter är betydelsefulla för barns utveckling av läsförmåga och att de kan stimulera barns läslust. Ett antal studier har också lyft fram att folkbiblioteken har en viktig roll att spela vad gäller barns läsutveckling (Celano & Neuman 2001, Huntington 2005 och Nichols 2011). Vad som egentligen äger rum i dessa läsfrämjande aktiviteter för barn, i synnerhet kopplat till genusaspekter, är dock relativt okänt och outforskat.

Denna artikel anknyter till projektet *Literacies in Libraries* som nyligen påbörjats. Projektet syftar till att undersöka hur barns läspraktiker tar sig ut-

1 Jag har valt att använda det engelska begreppet literacy. Härigenom betonas att jag betraktar literacy mer som en aktivitet än ett uppnått resultat. Carina Fast konstaterar att även i en svensk kontext har det engelska ordet literacy vunnit allt större genomslag i forskningen (2007) och jag kommer således i linje med detta att använda begreppet literacy oöversatt. Jag använder också begreppet läspraktiker som en direkt översättning av engelskans literacy practices. Detta används för att betona att literacy tar sig uttryck i en mängd olika praktiker, som i sig rymmer olika typer av skriftspråkliga aktiviteter.

tryck i biblioteksaktiviteter för barn, genom att det analyserar och försöker förstå hur det är att vara barn – en pojke eller en flicka – engagerad i olika läs- och skrivverksamheter på biblioteket. De övergripande frågeställningarna för projektet är följande: Vad karakteriserar interaktionerna mellan barn, vuxna, olika artefakter och teknologier involverade och engagerade i läs- och skrivverksamheter på bibliotek? Hur kommer normer kopplade till literacy och genus till uttryck i biblioteket? Vilka positioner kopplade till genus finns tillgängliga för barn i dessa läs- och skrivverksamheter? Literacy handlar i projektet inte bara om förmågan att kunna läsa och skriva, begreppet refererar också till förmågan att kunna tolka och utvärdera texter och att tänka kritiskt, dvs. till en mängd olika typer av skriftspråkliga aktiviteter (Säljö 2005, s. 208). I projektet kommer varierande biblioteksaktiviteter såsom bokprat, bokklubbar, skrivarkurser etc. för barn att observeras. Barn samt vuxna involverade i dessa kommer också att intervjuas.

Föreliggande artikel beskriver en mindre empirisk studie av biblioteksplaner i Uppsala län. Syftet med denna analys är att kartlägga vilken syn på barn som kommer till uttryck i dessa biblioteksplaner och den utgör en förståelsebakgrund till projektets mer övergripande forskningsfrågor. Artikeln beskriver inledningsvis den tidigare forskningen om barns literacy och läspraktiker och jag går sedan över till att beskriva olika syner på barn, samt vilken syn på barn som avspeglas i styrdokument kopplade till formella lärmiljöer för barn. Därefter redogör jag för den empiriska studien av synen på barn i de biblioteksplaner som gäller för kommuner tillhörande Uppsala län. Att jag studerat biblioteksplaner i just detta län har att göra med att mitt projekt framförallt kommer att äga rum på bibliotek i just Uppsala.

FORSKNINGSÖVERSIKT

Frågor som har att göra med barns literacy har studerats inom olika discipliner såsom sociologi, etnologi, pedagogik, litteraturvetenskap och biblioteks- och informationsvetenskap. Ett interdisciplinärt forskningsområde som framförallt har behandlat barns läspraktiker är *New Literacy Studies* (NLS) som utvecklades under 1970- och 1980-talen. Forskare inom fältet definierar ofta literacy som; ”particular ways of thinking about and doing reading and writing in cultural contexts” (Street 2003, s. 79) och begreppet uppfattas således inom detta forskningsfält som bestående av olika praktiker som syftar till att på meningsfulla sätt kommunicera i olika sociala och kulturella kontexter. NLS har bidragit till förståelsen av läspraktiker i olika kontexter – i såväl informella lärmiljöer (Hull & Shultz 2001, Street 2003) som mer formella lärosammanhang (Beach & Myers 2001, Ajayi 2009).

Forskning inom området har också reflekterat barns ökade användande av digitala medier (Barton 2001, Mills 2010). En kritik mot forskningsfältet, som Brian Street lyft fram, är dock bristen på analyser som fokuserat på maktfrågor inom läspraktiker. Han menar att dessa är ideologiska och bör studeras i relation till andra sociala skeenden präglade av maktrelationer (1999).

I biblioteks- och informationsvetenskap studeras literacy oftast i termer av och i relation till begreppet informationskompetens (se Kuhlthau 2004, Alexandersson et al. 2007). Mestadels har sådana studier ägt rum i formella lärmiljöer såsom i skolbibliotek eller högskolebibliotek där fokus har legat på att analysera elevers eller studenters informationssökning och lärande (se Pilerot 2009, Lundh 2011). Barns läspraktiker i informella lärmiljöer såsom folkbiblioteksk ontexter är fortfarande relativt outforskade även om det finns ett antal mindre internationella studier (McKechnie 2000, Alvermann 2001, Pahl & Allan 2011, Nichols 2011 och Becker 2012). Barns relation till folkbibliotek i en svensk kontext har i ett antal studier undersökts under 2000-talet (se Rydsjö & Elf 2007, Rydsjö, Hultgren & Limberg 2010, Hedemark 2011 samt Sandin 2011). Dessa undersöker inte specifikt och uteslutande barns läspraktiker men de utgör goda exempel på forskning som har bidragit till en ökad förståelse och kunskap av barns attityder och uppfattningar om folkbiblioteket och de lässtimulerande verksamheter som pågår där. Internationellt, men i synnerhet nationellt, finns mycket få studier som fokuserat på genusaspekter i barns läspraktiker (Dresang et al 2007, Applegate 2008). Inom folkbildningsforskning där det finns en tradition av att studera informellt lärande, märks en liknande forskningslucka vad gäller barn, men även genus. Kerstin Rydbeck konstaterar att folkbildningsforskningen nära nog har blivit liktydigt med vuxenpedagogik. Barn och ungdomsverksamheter har till stora delar räknats bort i diskussioner som rör folkbildning och detta avspeglas också i forskningen om exempelvis folkrörelserna där barns, liksom kvinnors perspektiv, är outforskade (Rydbeck 2002). Forskning om barns fria bildningsarbete är således ett nästan helt bortglömt perspektiv inom många discipliner, i synnerhet forskning kopplad till genusperspektiv.

Inom sociologin väcktes intresse kring barn som grupp i samhället först på 1980-talet (se Jenks 1982) men de som på allvar introducerade barndomssociologin som ett forskningsfält var Allison James och Alan Prout (1990) genom antologin *Constructing and Reconstructing Childhood*. Denna kom att markera inledningen för ett nytt paradigm inom barndomsforskningen vilken har förändrat synen på barn och hur man forskar om barn.

Tidigare behandlades barn mer som människor i vardande (*human becomings*), dvs. som ännu inte färdiga och utvecklade vilket fick konsekvensen att fokus hamnade på vad de sedan skulle komma att utvecklas till som vuxna. Barndom betraktades inom detta tidiga paradigm som en brist där barn definierades utifrån sin ofullkomlighet, dvs. utifrån allt som de ännu inte lärt sig. Vuxna fick i relation till barnen rollen att undervisa, fostra och leda dem till att bli goda samhällsmedborgare. Att barns liv och deras kulturskapande verksamheter var betydelsefulla i nuet, uppmärksammades således i mindre utsträckning inom detta tidiga paradigm. Den förändrade barnsynen inom forskningen medförde dock att sådana aspekter kom att belysas och barn har nu i högre grad än tidigare kommit att betraktas som handlingskraftiga och kompetenta. I och med det nya paradigmet kom barnen att lyftas fram som *beings*, där fokus ligger på att barn är aktiva kulturvarelser som påverkar sin omgivning. Deras liv är således viktiga här och nu, och inte bara för vad de kan komma att bli och utvecklas till sedan. Det finns alltså ett nytt barndomsparadigm där barn ses som kompetenta och handlingskraftiga – de är inte bara individer som ska fostras och formas till att bli kompetenta vuxna. Inom denna nya syn har man velat tona ner betydelsen av ålder – bara för att barn och vuxna har olika ålder behöver det inte alltid innebära att man i alla sammanhang har separata barn- och vuxenperspektiv (James & Prout 1990 och Johansson 2010). Under slutet på 90-talet har det växt fram forskning som fokuserar på barn som sociala aktörer i olika kontexter (Corsaro 1997, James, Jenks & Prout 1998, Halldén 2007, s. 28). I nästa avsnitt kommer jag att utifrån tidigare forskning och styrdokument kopplade till skola och bibliotek diskutera i vilken utsträckning denna nya barndomssyn, som barndomssociologin introducerade, kommer till uttryck.

SYNEN PÅ BARN I SKOLANS LÄROPLANER OCH I BIBLIOTEKPLANER

I styrdokument kopplade till grundskola och förskola kan man notera att den nya barndomssynen fått ett visst genomslag (se Halldén 2010 och Ringarp 2012). Samtidigt är det viktigt att lyfta fram att den traditionella synen på barn sannolikt ännu präglar de konkreta miljöer och verksamheter som barn dagligen vistas i. Retoriken omkring barn må ha förändrats men, som Halldén understryker, har de ideal som präglar pedagogernas föreställningar och som kommer till uttryck i praktiken inte förändrats i lika hög utsträckning (2010, s. 200). Ohrlander menar att det vanligaste synsättet i svensk pedagogik är att betrakta barn ur ett utvecklingsperspektiv (2011). I den utbildningsbildningspolitiska diskussionen lyfts till och

med röster för en återgång till en mer traditionell förmedlingspedagogik vilken är starkt präglad av den tidiga synen på barn. Denna medför en föreställning om kunskap som en avgränsad entitet, färdig att förmedla till eleven som närmast betraktas som ett tomt kärl att fyllas med innehåll. Framträdande i diskussionen om utbildning i samhället idag är, menar flera forskare, att skapa en effektiv medborgare som ska vara marknadsmässigt nyttig och utbildningens demokratiska dimensioner har kommit alltmer i skymundan (Ringarp 2012). Det finns forskare som hävdar att dagens utbildningspolitik – i synnerhet skolpolitiken – kännetecknas av en nyauktoritär diskurs där skolans problem förklaras med bristen på disciplin. De lösningar som diskuteras politiskt är bland annat fler kunskapskontroller och att lärare borde få fler befogenheter att hålla ordning och reda i klassrummet (Rosén 2010).

Folkbiblioteken har en tydlig förankring i en pedagogisk och informationsförmedlande diskurs (se Jonsson 2003, Hedemark 2009 och Johannisson 2012) som kan sättas i samband med den utbildningspolitiska diskussionen i samhället idag. De verksamheter för barn som bedrivs på folkbibliotek utgör självklart mindre formellt organiserade lärandesituationer än de som utformas i exempelvis olika skolmiljöer. Men många av de barnaktiviteter som biblioteken genomför sker i samarbete med skolan, vilket i vissa fall har medfört att skolans prioriteringar och mål vad gäller exempelvis läsning och lässtimulans kommit att påverka även folkbibliotekens verksamheter för barn. Flera forskare konstaterar att risken finns att den läsning och det läsfrämjande som sker i bibliotekens regi av barnen främst förknippas med nytta om skolans mål får dominera på bekostnad av bibliotekens egna mål med läsning, som oftast innebär att man vill understödja läslust utan krav på prestation (Johansson 2010 och Hedemark 2011). En analys av barnbibliotekens lässtimulerande arbete av Sandin har visat att den övervägande delen av detta läsfrämjande arbete på biblioteken riktar sig till barn som elever, dvs. att aktiviteterna sker genom skolan vilket också medför samverkan med skolan (2011, s. 39). Det är således rimligt att anta att bibliotekens aktiviteter för barn inte står opåverkade av skolans syn på barn som objekt för lärande. Vilken syn på barn som kommer till uttryck i konkreta biblioteksaktiviteter för barn vet vi inte mycket om, då forskning i princip saknas. Projektet *Literacies in Libraries* hoppas att kunna bidra till kunskap om detta och den empiriska analys som presenteras här, kan ses som ett första steg. Jag kommer här att redogöra för en kvalitativ innehållsanalys som jag genomfört av de biblioteksplaner som ligger till grund för barnbiblioteksverksamheter i Uppsala län. Det jag framförallt

har analyserat är hur barn beskrivs och vilka behov biblioteksplanerna uttrycker att barn har. Jag har i dessa biblioteksplaner också studerat vilka typer av verksamheter som biblioteken bedriver för barn och vad dessa syftar till att uppnå.

De biblioteksplaner som har undersökts är; Enköping (2006–2015), Uppsala (2007), Heby (2007), Knivsta (2008–2011), Tierp (2008–2013) och Östhammar (2006–2015). Östhammar (2010) samt Knivsta (2011) har också en läs- eller läsfrämjandeplan som har inkluderats i analysen. Inom parantes står de årtal de är antagna samt i vissa fall mellan vilka år de är tänkta att gälla. Trots att Knivstas biblioteksplan slutade att gälla för flera år sedan har jag inte hittat någon senare version och har därför valt att utgå från planen 2008–2011. Enligt Kungliga Bibliotekets (KB) rapport *Bibliotekens planer 2012* saknar två av tio folkbibliotek en politiskt antagen biblioteksplan och det finns också bibliotek som visserligen har en plan men som slutade gälla för många år sedan. I allmänhet är biblioteksplanerna tänkta att gälla i fyra år vilket motsvarar en mandatperiod, men i rapporten kunde konstateras att det finns exempel på bibliotekplaner som gäller i tolv år. Då jag inte hittat senare versioner av Uppsalas och Hebys biblioteksplaner utgår jag ifrån att dessa fortfarande gäller trots att det är mer än fyra år sedan de antogs. Två kommuners biblioteksplaner i länet fattas, nämligen Håbo och Älvkarleby och detta beror på att deras biblioteksplaner, enligt Kungliga bibliotekets hemsida där alla folkbiblioteksplaner finns att tillgå, är under ombearbetning. Vad gäller Håbos biblioteksplan har jag hittat uppgifter om att denna har antagits 2012 men har dessvärre inte lyckats lokalisera denna.

Jag är medveten om att bibliotekens faktiska verksamheter omfattar fler aktiviteter än de som nämns i biblioteksplanerna, men planerna säger ändå något om hur biblioteken ser på barn och med vilka behov och verksamheter som barn främst associeras. I biblioteksplanerna beskrivs ofta även skolbibliotekens verksamhet varför det ibland kan vara svårt att i varje enskilt fall skilja på vilka mål som gäller för vilken verksamhet, ibland uppfattar jag att målen är gemensamma för såväl folk- som skolbibliotek. Jag har valt att analysera de delar av planerna som uttryckligen rör barn och unga och folkbibliotek. Det första man kan konstatera är att alla planer, i enlighet med bibliotekslagen, framhåller barn och unga som prioriterade grupper. När det gäller beskrivningar av barn framträder ofta en bild av barnet som en individ stadd i utveckling. I Tierps biblioteksplan sätts barn explicit i samband med uttryck som ”den växande människan”, ”i alla stadier av barns och ungdomars utveckling” och i flera planer knyts barnen

till olika ålderskategorier som ofta motsvaras av förskole- och skolklasser (Tierps biblioteksplan, Knivsta biblioteksplan). Det är förekommande att begreppen skolelever eller elever används som synonymer till barn, som i Hebys biblioteksplan, vilket, i likhet med tidigare forskning (Hedemark 2011 och Sandin 2011) visar att barn och barnverksamhet på folkbibliotek är tätt sammanlänkade med skolans värld. Planerna ger i stort uttryck för ett utvecklingsperspektiv på barn, där denna utveckling ses som inneboende och naturlig, även om den i viss mån kan hejdas alternativt möjliggöras av bibliotekets aktiviteter för barn och andra vuxnas strategier. Barnens behov identifieras också som en del av denna utveckling och i Enköpings biblioteksplan betraktas uttryckligen vuxnas stöd och biblioteket som nödvändigt för att barn ska kunna utvecklas till goda medborgare; ”Barn och unga behöver stöd, uppmuntran och vägledning från vuxensamhället för att utvecklas till goda samhällsmedborgare. Biblioteket är en del av denna utveckling” (Enköpings biblioteksplan). Detta kan uppfattas som en barndomssyn där barnen, för att de ska utvecklas till fullvärdiga och delaktiga medborgare i samhället, behöver vuxna som förmedlar de rätta kunskaperna eller den goda barnkulturen till barnen. Det finns likheter mellan denna analys och Mats Dolatkhahs studie från 2012 där han analyserat en statlig utredning som berört frågan om folkbibliotekens roll för barn[2]. Den barnsyn som framträder i utredningen kan knytas till två olika föreställningar. Dels sägs uttryckligen i utredningen att man vill knyta an till det senare barndomsparadigmet där barnet som ”being” betonas, dels rymmer texten i sig, menar Dolatkhah, en inställning där det är den vuxne som ska avgöra vad som är god kultur för barn. Det sistnämnda utgörs av framförallt svensk barnlitteratur med vilken bibliotek sätts i samband (2012).

Barnens behov är i biblioteksplanerna ofta relaterade till ålderskategorier som motsvarar förskolan och skolan. Ett liknande resultat visade en rapport publicerad av KB som analyserat vilket utrymme barn och unga får i bibliotekens biblioteksplaner. Här konstaterar författarna att barns olika behov i olika åldrar sällan åskådliggörs, vilket innebär att biblioteksplaner endast undantagsvis visar hur biblioteken ska kunna tillfredsställa barngruppers skiftande behov. Dessutom visar rapporten att användarundersökningar ofta saknas liksom uppföljningar av verksamheter för barn och unga på bibliotek (KB 2012a). I de biblioteksplaner jag undersökt nämns i ett antal planer vissa specifika grupper av barn, såsom barn med olika typer av funktionshinder (Tierps biblioteksplan), barn med dyslexi och andra lässvårigheter (Hebys biblioteksplan) och barn och ungdomar med olika

2 Den utredning som Dolatkhah analyserar är betänkandet från kommittén Aktionsgruppen för barnkultur från 2006.

former av funktionshinder samt barn med annat modersmål än svenska (Östhammars biblioteksplan). Bara i ett fall uttrycks dock specifikt hur biblioteket ska kunna möta dessa gruppers behov, nämligen i Östhammars biblioteksplan, som beskriver hur biblioteket har byggt upp en gemensam depå av media för barn med funktionshinder samt arbetat med ett modersmålsprojekt i samarbete med förskolan. I Hebys biblioteksplan lyfts explicit pojkars behov av lässtimulerande verksamheter fram, vilket har sin grund i att Heby kommun drivit ett projekt som fokuserat på hur pappor kan bli bättre på att stimulera bokläsandet hos sina söner.

De verksamheter som primärt beskrivs i biblioteksplanerna är samarbete med BVC, förskola och skola vilket alla aktuella bibliotek har, och i vissa fall finns även samarbete med kultursekreterare i kommunen (Tierps biblioteksplan och Östhammars biblioteksplan). Annat som lyfts fram är att man tillhandahåller ett innehållsrikt bestånd av medier, har en lättillgänglig barnavdelning (Tierps biblioteksplan) och utgör en källa till inspiration och fungerar som ett stöd för unga människor i att orientera sig i informationssamhället (Uppsalas biblioteksplan). Verksamhetsbeskrivningen är ibland uppdelad efter skola och fritid (Knivstas biblioteksplan) men det övergripande intrycket är att det framförallt är verksamheter relaterade till förskola och skola som framhålls i planerna. Detta ligger väl i linje med beskrivningarna av barn som i första hand lärandeobjekt. I planerna nämns visserligen programaktiviteter som mer kan kopplas till kultur och barns eget skapande, så som i Enköpings biblioteksplan där man erbjuder barnfilm av god kvalitet. Sång- och sagostunder för yngre barn finns på flera bibliotek och i Östhammars biblioteksplan beskrivs ett kulturprogram för yngre barn 2–5 år. I dessa sammanhang kan skönjas en mer varierad syn på barn, där barnens möjligheter till eget kreativt skapande ofta lyfts fram. Mitt intryck är dock att dessa ”fria”, kulturella verksamheter beskrivs mer ”styvmoderligt” och kortfattat än de verksamheter man bedriver i samarbete med skolan. Det kan antingen bero på att man faktiskt satsar mer på skolrelaterade aktiviteter och att andra kulturella aktiviteter hamnar i skuggan av en sådan satsning. I Hebys bibliotekspan medges exempelvis att biblioteket behöver förbättra utbudet av andra kulturella uttrycksformer. Eller så har författarna till biblioteksplanerna medvetet betonat samarbetet med skolan på bekostnad av andra verksamheter. Det kan finnas olika skäl till detta, ett kan vara att biblioteksplanerna är politiskt antagna styrdokument och av legitimitetsskäl kan det vara mer strategiskt att framhålla de samarbeten biblioteken har med skolan och de aktiviteter som syftar till

lärande och språkutveckling[3]. De syften och övergripande mål som anges med verksamheterna är nämligen i första hand kopplade till just språkutveckling (Tierps biblioteksplan, Knivstas biblioteksplan, Uppsalas biblioteksplan) och/eller stärkandet av barns läsförmåga (Hebys biblioteksplan), läs- och skrivutveckling (Östhammars biblioteksplan) samt stöd till barns och ungas språkutveckling och lärande (Enköpings biblioteksplan). Det är intressant att notera att det i planerna uttryckligen sägs att biblioteken ska stärka barns läsförmåga (Hebys biblioteksplan) och öka barns läslust (Uppsalas biblioteksplan). Dessa formuleringar antyder att barnens läsförmåga och läslust brister och att det är upp till biblioteket och andra vuxna att råda bot på denna brist. Det kan självklart finnas anledning att oroa sig över att barns läsförmåga är på nedgång – vilket alltså undersökningar som PIRLS och PISA visar – och min poäng är här inte att kritisera eller ifrågasätta detta. Min poäng är att sätta fokus på att biblioteken som läsfrämjande aktör i dessa biblioteksplaner förefaller att utgå från en förförståelse som innebär att barns språk är bristande. Barnen har inget dugligt språk och framstår i och med denna utgångspunkt som passiva subjekt som måste förlita sig på att vuxna som aktiva subjekt kan avhjälpa denna brist.

Detta resonemang anknyter till en stark tradition inom läspedagogik där utgångspunkten är ett bristtänkande och forskning inom New Literacy Studies har också kritiserat denna syn på barns språkutveckling (Persson 2012). Studier har även ifrågasatt hur fruktbart detta bristperspektiv vad gäller barns literacy och läspraktiker egentligen är. Carina Fast har exempelvis visat att barn vistas i delvis andra textvärldar än vuxna, de använder bland annat leksakskataloger, önskelistor, brev, tv och dataspel och utvecklar skriftspråket genom att använda detta material. Det finns dock, menar Fast, ett tydligt avståndstagande inom förskola och skola från denna kultur som barnen framförallt ägnar sig åt på fritiden. Barns erfarenheter och kunskaper som baseras på användande av mer populärkulturellt material är därför i pedagogiska sammanhang lågt värderade och har dålig status (Fast 2007).

Andra syften och mål som beskrivs i biblioteksplanerna är att inspirera till läsning (Tierps biblioteksplan, Knivstas biblioteksplan, Hebys biblioteksplan), inspirera till lustfyllt läsande (Östhammars biblioteksplan) eller inspirera till läslust och kulturintresse (Uppsalas biblioteksplan). Ytterligare syften med verksamheten är att uppmuntra till eget skapande (Tierps biblioteksplan), eller ta del av och prova olika uttrycksformer (Knivstas bib-

3 Exempelvis ska enligt proposition 2004/05, utgiftsområde 17 (kultur) samarbeten på kommunal och regional nivå med andra bibliotekstyper ingå i biblioteksplanen (se KB 2012a, s. 11)

lioteksplan), att vara en kulturell mötesplats (Östhammars biblioteksplan) samt att prioritera barns och ungas kulturupplevelser och egna skapande (Enköpings biblioteksplan). I vissa fall nämns också att biblioteken har som mål att bidra till ett nyfiket och undersökande förhållningssätt (Knivstas biblioteksplan) och att bidra till barns informationskompetens (Östhammars biblioteksplan, Uppsalas biblioteksplan). I dessa formuleringar kan man ana en delvis annan barnsyn där barnen framträder som kompetenta och i kraft av sig själva har möjlighet att ta del av och skapa olika kulturella uttrycksformer. I en biblioteksplan framhålls att man strävar efter att barn ska känna sig välkomna och sedda (Tierps biblioteksplan) vilket kan uppfattas som en ambition att lyfta fram bemötandet som en viktig del av verksamheten. Det saknas dock en konkretisering av hur detta ska uppnås, vilket visar på likheter mellan resultatet i den tidigare nämnda rapporten om biblioteksplaner som KB gjorde. Här konstateras att biblioteksplanerna ibland nämner att barn och unga ska bemötas med respekt på biblioteket, men trots detta förekommer sällan mål och förslag till åtgärder för hur detta ska realiseras (2012a).

Ytterligare en aspekt som diskuterats mycket inom biblioteksfältet de senaste åren är barns delaktighet och möjlighet till inflytande i barnbiblioteksverksamheten. Den analys som Sandin gjort av lässtimulerande projekt (2011) visar att flertalet av dessa på förhand var bestämda av de vuxna och hon kunde vidare konstatera att barns påverkansmöjligheter i läs- och skrivverksamheter på folkbibliotek är relativt begränsade. I de aktuella biblioteksplanerna nämns brukarinflytande som viktigt vid ett tillfälle – i Uppsalas biblioteksplan sägs att: ”Ungas inflytande över biblioteksverksamhetens innehåll ska stärkas och dialogen mellan ungdomar och verksamheten ska öka”. I Östhammars läsfrämjandeplan lyfts ett projekt fram som bland annat syftar till att biblioteket ”får större kännedom om vad ungdomar har för önskemål kring vår verksamhet”. Detta uttalande skulle kunna uppfattas som att man eftersträvar att ungdomar ska ha ett visst inflytande på verksamheten. Överlag kan dock biblioteksplanerna tolkas som att barns utsikter till verkligt inflytande på biblioteksverksamheten är begränsade. Så som verksamheten skrivs fram är det oftast vuxna som bestämmer handlingsutrymmet för barn, vilket tyder på en relativt traditionell syn på barn som lärandeobjekt. Synen på barn som växande och lärande individer ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv och där vuxenrollen består i att fostra och undervisa förefaller att dominera de analyserade biblioteksplanerna. En studie av bibliotekariers föreställningar om barn har också visat att det finns en uppfattning om att barn är en viktig användargrupp på bibliote-

ken men att de samtidigt bör skyddas, fostras, läras och styras på olika sätt (Hedemark & Hedman 2002).

DISKUSSION

För att omsätta en barndomssyn där barnen betraktas som aktiva subjekt är det nödvändigt att frångå utgångspunkten att barns läspraktiker/förmåga är bristande och att vuxna av nödvändighet är de som ska förmedla de rätta kunskaperna eller den goda barnkulturen till barnen. Utgångspunkten bör istället vara att barn och vuxna arbetar tillsammans och lär av varandra, och för det krävs ett lyssnande och utforskande arbetssätt. Flera forskare på det pedagogiska fältet som exempelvis Åberg & Lenz Taguchi 2005 och Dolk 2011, har föreslagit det. Ett perspektiv som etablerats under de senaste åren i framförallt utbildningsvetenskaplig forskning är normkritisk pedagogik som bygger på feministiska, queerteoretiska och intersektionella angreppssätt. Centralt i detta synsätt är att skapa kunskap om hur olika normer samverkar och skapar maktobalanser inom olika pedagogiska verksamheter. Normkritiken tar spjärn mot den dominerande diskursen kring barn som objekt för lärande och ifrågasätter vad ett barn ”är”, vad en pedagog ”är” och vad kunskap och lärande ”är”. Den normkritiska pedagogiken skiljer sig således från den individcentrerade föreställning om barn och lärande som i stort präglar dagens utbildningspolitiska diskussion (Bromseth & Darj 2010). Det pågår på vissa håll en ökad diskussion inom skolan och biblioteksvärlden om hur man kan bryta med den dominerande synen på barn som lärandeobjekt där vuxna avgör vad som är bäst för barnen. Konkreta exempel på verksamheter där det finns en strävan efter det är barnbiblioteket TioTretton i Kulturhuset i Stockholm samt Hallonbergens bibliotek i Sundbyberg där verksamheten har HBT-certifierats[4]. Inom biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning saknas dock i stort studier som tagit ett normkritiskt perspektiv. Det finns ett fåtal master/magisteruppsatser som utifrån ett genusperspektiv undersökt barnbibliotekens verksamhet men dessa har som huvudsakligt fokus att studera barnbibliotekariers syn på genus kopplat till förmedling av barnlitteratur (se Kristiansson 2003, Carlson & Carlstedt 2010).

Jag menar att det är angeläget att undersöka biblioteksaktiviteter för barn ur ett normkritiskt perspektiv och ställa frågor som vilka barns (och vuxnas) erfarenheter och kunskaper synliggörs respektive osynliggörs i barnbibliotekens verksamhet. Inte minst mot bakgrund av flera studier

4 Mer info om Tiotretton se http://kulturhuset.stockholm.se/TioTretton/ För mer information om Hallonbergens bibliotek och deras arbete med HBT-certifiering se http://bibliotek.sundbyberg.se/103085

(se Fast 2007) som visat att barn utvecklar och utövar sin literacy genom att nyttja en mängd olika populärkulturellt material och att barn vistas och deltar i olika typer av läs- och skrivpraktiker, inte minst digitala sådana. Anna Lundh har i en analys visat att pedagoger och bibliotekarier hyser misstänksamhet gentemot barns användning av IKT-redskap i skolan och att det finns en utbredd uppfattning bland pedagoger att traditionella redskap, i första hand tryckta böcker, är mest användbara i skolsammanhang. Dessa associeras också av pedagogerna till skapandet av den ”goda barndomen” som de menade att skolan ska bidra till (2011). Sandin konstaterar i en studie från 2011 att biblioteken också har ett tydligt fokus på tryckt litteratur och linjär läsning, detta trots att studier visat att barn efterfrågar aktiviteter som inte bara är kopplade till läsning av böcker (Hedemark 2011). Dessa studier åskådliggör således att det förefaller finnas en obalans mellan vilka barns och vuxnas kunskaper och erfarenheter som kommer till uttryck i läs- och skrivpraktiker för barn på bibliotek. Analysen av biblioteksplaner visar också att synen på barn i huvudsak är präglad av barnet som elev, vars behov i första hand sätts i samband med åldersklasser som oftast motsvarar förskola samt skola (det som tidigare kallades låg-, mellan- och högstadium). Man kan anta att detta beror på att det därigenom blir lättare att beskriva de samarbeten som biblioteket har med institutioner som förskola och skola. Konsekvensen blir dock att behov som faller utanför denna tänkta åldersutveckling inte i särskilt stor omfattning uttrycks i planerna, exempelvis saknas ofta mål för barn i andra behovsgrupper. I likhet med rapporten från KB (2012a) kan konstateras att de analyserade planerna som regel också saknar mål för barns egna kreativa skapande, såsom eget skrivande och berättande.

Synsätt på barn är viktiga då dessa också ger konsekvenser för vilka möjligheter vi i praktiken tillskriver barnet, de påverkar våra förväntningar på hur barn ska bete sig och också hur vi ser på oss själva i relation till barnet (Ohrlander 2011, s. 12). Dessutom påverkar dessa förväntningar hur barnen bemöts i olika verksamheter. Föreställningar har ofta en benägenhet att vara baserade på kategorier som exempelvis etnicitet, kön/genus, funktionsförmågor och ålder. Dessa aspekter samverkar också på olika sätt. Det finns gott om utbildningsvetenskaplig forskning som visar att föreställningar kring kvinnligt och manligt påverkar de aktiviteter som bedrivs i pedagogiska miljöer, vilken syn på barn/vuxna människor som råder och vilka förväntningar som ställs på olika beteenden beroende på om det handlar om pojkar eller flickor (se exempelvis Månsson 2000, Olofsson 2007, Eidevald 2011). I de biblioteksplaner som granskats nämns inte kön, genus eller jäm-

ställdhet specifikt i relation med barn (med undantag för Hebys biblioteksplan där pojkars bristande läsförmåga diskuteras). Däremot nämns i samtliga biblioteksplaner i de övergripande mål som gäller för all verksamhet på de olika biblioteken att biblioteket är till för alla. I Knivstas samt Tierps biblioteksplaner tydliggörs detta i formuleringar som; ”vara tillgänglig för alla oavsett bakgrund”, ”ge tillfälle till såväl spontana som formella möten över generations-, kultur och sociala gränser”(Knivstas biblioteksplan) och i Tierps bibliotekplan lyfts kön specifikt fram som en faktor; ”biblioteket är öppet för alla medborgare oavsett kön, ålder, religion eller etnisk tillhörighet” (Tierps biblioteksplan). Säkerligen bedriver fler bibliotek än Tierp, ett visst jämställdsarbete, men jag menar att det också är viktigt att skriva fram detta i olika styrdokument. I vilken utsträckning genus är en viktig aspekt vad gäller barns literacy och läspraktiker kommer att undersökas vidare i projektet *Literacies in Libraries.* Tidigare studier (PISA 2009, PIRLS 2011, Litteraturutredningen 2012) har visat att en större andel pojkar än flickor kan beskrivas som svaga läsare. Andra studier har visat att flickor generellt sett är mer positivt inställda till fritidsläsning (Logan & Johnston 2009) och vissa forskare hävdar att bilden av bokläsaren i samhället i stor utsträckning är förknippad med kvinnor, vilket kanske delvis kan förklara varför flickor har en mer positiv attityd till läsning. Det finns samtidigt andra studier som visar att pojkar tar till sig digitala medier i större omfattning än flickor (Millard 1997, Barron 2004). Sammantaget visar dock dessa resultat att kön/genus är en viktig aspekt när barns läspraktiker analyseras. Förhoppningsvis kan projektet bidra till att belysa och förstå vilka normer kring literacy och genus som kommer till uttryck i bibliotekens läs- och skrivverksamheter för barn.

REFERENSER

Ajayi, L. (2009). English as a Second Language learners'exploration of multimodal texts in a junior high school. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 52: 7, 585–595.

Alanen, L. (1994). Gender and Generation: Feminism and the “Child Question”. I: Qvortrup, J. et al (red.) *Childhood Matters. Social theory, Practice and politics*. Aldershot: Avebury.

Alexandersson, M. et al. (2007). *Textflytt och sökslump. Informationssökning via skolbibliotek*. Uppsala: Ord & Form AB.

Alvermann, D. E. (2001). Researching Libraries, Literacies, and Lives: A Rhizoanalysis. I: St. Pierre, E. (ed.). *Working the Ruins : Feminist Poststructural Theory and Methods in Education*.. London: Routledge.

Applegate, R. (2008). Gender Differences in the Use of a Public Library. *Public Library Quarterly* 27:1, 19–31.

Barron, B. (2004). Learning ecologies for technological fluency: Gender and experience differences. *Journal of Educational Computing Research*, 31: 1, 1–36.

Barton, D. (2001). Directions for literacy research: Analysing language and social practices in a textually mediated world. *Language and Education*, 15: 2–3, s. 92–104.
Beach, R. & Myers, J. (2001). *Inquiry-based English instruction: Engaging students in literature and life.* New York: Teachers College Press.
Becker, K. (2012). 24 Hours in the Children's Section: An Observational Study at the Public Library. *Early Childhood Education Journal*, vol. 40: 107–114.
Bodén, L. (2011). Könsneutralitet och kompensatorisk pedagogik. Dominerande föreställningar i förskolans jämställdhetsarbete. I: Lenz Taguchi, H., Bodén, L. & Ohrlander, K. (red.). *En rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar.* Stockholm: Liber.
Bromseth, J. & Darj, F. (red.). (2010). *Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring.* Uppsala: Centrum för genusvetenskap.
Carlson, E. & Carlstedt, Ch. (2010). *Genusperspektiv i barnbibliotekariers arbete. Vilka attityder har de till genusfrågor i förmedlingsarbetet?* Borås: Högskolan i Borås.
Celano, D. & Neuman, S. (2001). *The Role of Public Libraries in Children's Literacy Development.* Harrisburg: Pennsylvania Library Association.
Corsaro, W. (1997). *The Sociology of Childhood.* London: Sage Publications.
Dolatkhah, M. (2012). Politiska diskurser om barnbibliotek: En jämförande analys av två statliga utredningar. I: Frenander, A. & Lindberg, J. (red.). *Styra eller stödja? Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år.* Borås: Valfrid.
Dolk, K. (2011). Genuspedagogiskt trubbel. Från en kompensatorisk till en komplicerande och normkritisk genuspedagogik. I: Lenz Taguchi, H., Bodén, L. & Ohrlander, K. (red.). *En rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar.* Stockholm: Liber.
Dresang et al. (2007). New Perspectives: An Analysis of Gender, Net-Generation Children, and Computers. *Library Trends,* 56: 2, 360–386.
Eidevald, Ch. (2011). *"Anna bråkar!" Att göra jämställdhet i förskolan.* Stockholm: Liber.
Fakta om bibliotek (2012). Stockholm: Svensk Biblioteksförening.
Fast, C. (2007). *Sju barn lär sig läsa och skriva: familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola*. Doktorsavhandling. Uppsala: Uppsala universitet.
Gee, J. (2003). *What video games have to teach us about learning and literacy.* New York: Palgrave.
Halldén, G. (red.). (2007). *Den moderna barndomen och barns vardagsliv.* Stockholm: Carlssons.
Halldén, G. (2010). Förskolan som en plats för barn och barnens sätt att göra denna plats till sin. I: Rydsjö, K., Hultgren, F. & Limberg, L. (red.). *Barnet, platsen, tiden. Teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld.* Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.
Hedemark, Å. & Hedman, J. (2002). *Vad sägs om användare? Folkbibliotekens användardiskurser i tre bibliotekstidskrifter.* Borås: Högskolan i Borås.
Hedemark, Å. (2009). *Det föreställda folkbiblioteket. En diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970–2006.* Uppsala: Uppsala universitet.
Hedemark, Å. (2011). *Barn berättar. En studie av 10-åringars syn på läsning och bibliotek.* Stockholm: Svensk Biblioteksförening.
Hellman, A. (2010). *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola.* Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
Hull, G. & Schultz, K. (2002). *School's out! Bridging out- of- school literacies with classroom practice.* New York: Teachers College Press.
Huntington, B. (2005). *Early Learning Initiative for Wisconsin Public Libraries.* Madison: Wisconsin Department of Public Instruction.
James, A., Jenks, Ch. & Prout, A. (1998). *Theorizing Childhood.* Cambridge: Polity Press.
James, A. & Prout, A. (red.) (1990). *Constructing and Reconstructing Childhood.* Basingstoke: Falmer Press.
Jenks, C. (red.). (1982). *The Sociology of Childhood – Essential Readings*. London: Batsford.
Johannisson, J. (2012). Från kulturpolitik till bibliotekspolitik? Folkbibliotek och Kultursamverkansmodellen. I: Frenander, A. & Lindberg, J. (red.). *Styra eller stödja? Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år.* Borås: Valfrid.

Johansson, B. (2010). Barnbibliotekariers och forskares barnperspektiv. I: Rydsjö, K., Hultgren, F. & Limberg, L. (red.). *Barnet, platsen, tiden. Teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld.* Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

Jonsson, B. (2003). *Medborgaren och marknaden. Pedagogisk diskurs för folkbibliotek.* Doktorsavhandling. Linköping: Linköpings universitet.

Kristiansson, C. (2003). *Barnbiblioteksarbete ur ett genusperspektiv*. Borås: Högskolan i Borås.

Kuhlthau, C. C. (2004). *Seeking meaning: a process approach to library and information services.* Westport: Libraries Unlimited.

Kungliga Biblioteket (2012a). *Barnen i planerna 2012.* Stockholm: Kungliga Biblioteket.

Kungliga Biblioteket (2012b). *Bibliotekens planer 2012.* Stockholm: Kungliga Biblioteket.

Litteraturutredningen 2012. Carlsson, U. & Johannisson, J. (2012). *Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi*. SOU 2012:10. Stockholm: Elanders.

Logan, S. & Johnston, R. (2009). Gender differences in reading ability and attitudes: examining where these differences lie. *Journal of Research in Reading* 32:2, 199–214.

Lundh, A. (2011). *Doing Research in Primary School. Information Activities in Project-Based Learning.* Borås: Valfrid.

Mayall, B. (2002). *Towards a Sociology for Childhood. Thinking from children's lives.* Buckingham: Open University Press.

McKechnie, L. (2000). Ethnographic Observation of Preschool Children. *Library & Information Science Research,* 22:1, 61–76.

Millard, E. (1997). Differently Literate: Gender identity and the construction of the developing reader. *Gender and Education*, 9:1, 31–48.

Mills, K. A. (2010). A Reveiw of the "Digital Turn" in the New Literacy Studies. *Review of Educational Research* 80: 2, 246–271.

Månsson, A. (2000). *Möten som formar. Interaktionsmönster på förskola mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv.* Doktorsavhandling. Malmö: Inst. För pedagogik.

Nichols, S. (2011). Young children's literacy in the activity space of the library: A geosemiotic investigation. *Journal of Early Childhood Literacy* 11: 2, 164–189.

Ohrlander, K. (2011) Den rosa pedagogiken – återtagandet. I: Lenz Taguchi, H., Bodén, L. & Ohrlander, K. (red.). *En rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar.* Stockholm: Liber.

Olofsson, B. (2007). *Modiga prinsessor & ömsinta killar. Genusmedveten pedagogik i praktiken.* Malmö: Lärarförbundet.

Pahl, K. & Allan, Ch. (2011). "I don't know what literacy is": Uncovering hidden literacies in a community library using ecological and participatory reserach methodologies with children. *Journal of Early Childhood Literacy* 11:2, 190–213.

Persson, M. (2012). *Den goda boken. Samtida föreställningar om litteratur och läsning.* Lund: Studentlitteratur.

Pilerot, O. (2009). Högskolestudenters informationskompetens. I: Hedman, J. & Lundh, A. (red.). *Informationskompetenser. Om lärande i informationspraktiker och informationssökning i lärandepraktiker*. Stockholm: Carlsson bokförlag.

PIRLS 2011. *Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv.* Stockholm: Skolverket.

PISA 2009. *Results: What Students Know and Can Do. Student Performance in Reading, Mathematics and Science. Volym 1*. OECD.

Ringarp, J. (2012). Från bildning till entreprenörskap. Utbildningspolitiska tendenser belysta genom den nya läroplanen. I: Burman, A. & Sundgren, P. (red.). *Svenska bildningstraditioner*. Göteborg: Daidalos.

Rosén, M. (2010). Likabehandlingslagstiftning och normkritisk potential – möjligheter och begränsningar. I: Bromseth, J. & Darj, F. (red.). *Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring*. Uppsala: Centrum för genusvetenskap.

Rydbeck, K. (2002). Kön och makt i folkbildningen. Reflexioner kring kvinnornas positioner inom 1900-talets fria bildningsarbete. *Utbildning & Demokrati*, 11: 2, 33–52.

Rydsjö, K. & Elf, A-C. (2007). *Studier av barn- och ungdomsbibliotek.* Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.
Rydsjö, K., Hultgren, F. & Limberg, L. (2010). *Barnet, platsen, tiden. Teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld.* Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.
Sandin, A.S. (2011). *Bibliotek och lässtimulans. Delaktighet, förhållningssätt, samarbete.* Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.
Sefton-Green, J. (2007). *Literature review of informal learning with technology outside school.* Bristol: FutureLab.
Street, B. (1999). The meaning of literacy. I: Wagner, D., Venezky, R. & Street, B. (red.). *Literacy: An International Handbook.* Boulder: Westview Press.
Street, B. (2003). What's "new" in the new literacy studies? Critical approaches to literacy in theory and practice. *Current Issues in Comparative Education*, 5:2, s. 77–91.
Säljö, R. (2005). *Lärande och kulturella redskap. Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts.
Qvortrup, J. et al (red.). (1994). *Childhood Matters. Social theory, Practice and politics.* Aldershot: Avebury.
Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik. Etik och demokrati i pedagogiskt arbete.* Stockholm: Liber.

EMPIRI

Enköping kommun (2006). *Växa med bibliotek. Biblioteksplan för Enköpings bibliotek 2006 – 2015.* Enköping: Enköpings kommun.
Heby kommun (2007). *Biblioteksplan – inriktningsmål, bakgrund och kommentarer*. Heby: Heby kommun.
Knivsta kommun (2008). *Kommunstyrelsens plan för verksamheten bibliotek.* Knivsta: Knivsta kommun.
Knivsta kommun (2011). *Läsplan 2011.* Knivsta: Knivsta kommun.
Tierps kommun (2008). *Biblioteksbruk. Biblioteksplan för Tierps kommun 2008 – 2013.* Tierp: Tierps kommun.
Uppsala kommun (2007). *Biblioteksplan för folkbiblioteken i Uppsala kommun.* Kulturkontoret. Uppsala: Uppsala kommun.
Östhammar kommun (2006). *Kunskap och läslust. Bibliotekstrategier för Östhammars kommun 2006–2015*. Östhammar: Östhammars kommun.
Östhammars kommun (2010). *Läsfrämjande plan*. Östhammar: Östhammars kommun.

Formidling og oppmerksomhet – en lesning av bibliotekers blogging om litteratur

KNUT OTERHOLM *og* KJELL IVAR SKJERDINGSTAD

> «Enhver situasjon kan åpnes fra innsiden, rekonfigureres i et annet sanse- og betydningsregime» (Rancière 2012a, s. 76)

Bibliotekfeltet etterspør økt kompetanse både i å formidle på nett og i å kunne analysere, fortolke og sammenligne ulike formidlingspraksiser[1]. I en norsk sammenheng viser Kathrine Urke at nesten en av fem bokomtaler er mer eller mindre klippet fra forlagsomtaler, anmeldelser eller amatørkritikk *uten* at kilden er oppgitt (2012, s. 29). I denne artikkelen forsøker vi å svare på utfordringene fra feltet gjennom en empirisk studie av to bibliotekblogger. De åpner begge for viktige diskusjoner i et relativt nytt og endret landskap for bibliotekets formidling. Vår hypotese er at en allmenn og medieuavhengig teori om formidling som kroppslig praksis (Oterholm & Skjerdingstad, 2012)[2] kan bidra til å skjerpe og utvikle måten man reflekterer rundt og arbeider med formidling også på nett.

I biblioteket er formidlingen knyttet til en forpliktelse om å bidra til "opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet" (*Lov om folkebibliotek* 1985, § 1). I forhold til litteraturformidling presiseres dette til et krav om å formidle kvalitet. I Ot.prp. nr. 14 (1985–1986) hvor intensjonen bak loven formuleres, presiseres kvalitet slik: «God litteratur åpner for fantasi og følelser, og gir kunnskap og innsikt. Lesing er en aktiv og skapende prosess som utvikler språk, abstraksjonsevne og selvstendig tankevirksomhet» (s. 5). Litterær kvalitet handler i dette perspektivet om lesernes utvikling og om litteraturen har betydning for dem i deres livsverden (Oterholm & Skjerdingstad, 2011, s. 39). I dette perspektivet løsrives kvalitetsbegrepet i en viss forstand fra litteraturen og blir motsvarende subjektivert. En slik måte å tenke kvalitet på ligger også til grunn for eksempelvis konseptet for det leservennlige biblioteket (The Reader-Friendly Library Service) slik det utvikles i Storbritannia fra midt på 80-tallet og framover. Her er utgangs-

1 Representanter fra bibliotekfeltet understreket i et møte med bibliotekutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus behovet også for økt metakompetanse om formidling (19.09.12).

2 I artikkelen *Fornemmelse og oppmerksomhet, artikulasjon og stemme. Et kroppslig perspektiv på formidling* utvikler vi en teori om formidling basert på hvordan Richard Shusterman forstår bevisstheten som bestående av fire nivåer fra det ubevisste i søvnen, via det intuitive og dernest representerende til bevisstheten som bevisstheten om seg selv (Shusterman, 2005 s. 156–158).

punktet hvordan mennesker *bruker* bøker: «Motivating people to pick up a book means thinking about how reading fits into their lives" (van Riel et al., 2008, s.10). Kanskje mest betegnende for denne bevegelsen er likevel hvordan Oprah Winfrey fra midten av 90-tallet gjør suksess med sin tv-baserte bokklubb. Her er koblingen til hverdagsvirkeligheten ikke bare et strukturelt, men også et moralsk omdreiningspunkt: «[W]hat matters on Oprah's Book Club is life and the ways in which the reading of books can give one pause to reflect on unhealthy patterns of behavior in order to correct and thereby triumph over them" (Striphas, 2009, s. 133–134). Som dette illustrerer, kan kvalitet diskuteres ut fra ulike normative posisjoner på tross av at begrepet i seg selv alltid vil være problematisk. Det finnes ikke lenger en entydig kanon å definere kvalitet i forhold til – om det noen sinne har gjort det (for eksempel Vassenden, 2004, s. 65). Samfunnet blir mindre og mindre monolittisk og ulike delkulturer vokser fram og definerer egne kvalitetsbegrep likesom nye sjangre stiller nye krav til både kritikere, bevilgende myndigheter og andre som vurderer profesjonelt så vel som til amatører eller lesere som simpelthen bare vil ha en *god* bok. At kvalitetsbegrepet også er problematisk over en mer grunnleggende ontologisk dimensjon der den subjektive smaken og det objektive verket utgjør to poler, er heller ikke blitt mindre aktuelt siden Hume og Kant. Med denne brede og vage forståelsen av kvalitet som bakgrunn *kunne* bibliotekets mandat om å formidle den litteraturen som kan bety noe for den enkelte leser i hans eller hennes livsverden skjerpes i retning av at biblioteket også er en *demokratisk* institusjon som skal bidra til at den enkelte skal kunne påvirke sin egen og andre livssituasjon gjennom å delta aktivt i samfunnet.[3]

Som sjanger kan bloggen[4] på den ene siden ses i forlengelsen av dagboken og det private som et middel til å befeste og synliggjøre det personlige, «private individuals create blogs as a vehicle for self-expression» (Herring et al., 2004, s. 1). Men bloggen inngår i forlengelsen av dette også i en voksende webbasert deltagerkultur der «[p]articipatory media provides frameworks within which everybody can contribute» (Walker, 2008b, s. 3). De sosiale mediene gir økte muligheter for både selvframstilling, demokratisk deltagelse og dialog (f eks. Rettberg, 2008), men man kan også spørre hvor reell denne dialogen er. «Notably blogg authors, journalist and scholars alike exaggerate the extent to which blogs are interlinked, interactive, and oriented towards external events, and underestimate the importance

3 Vi har tidligere diskutert kvalitetsbegrepet i artikkelen *Å tenke kvalitet*. Her viser vi også at det er stor affinitet mellom kvalitetsbegrepet i loven og den filosofiske pragmatismen (Oterholm & Skjerdingstad, 2011, s. 41 ff).

4 En blogg defineres som "a frequently updated Web site consisting of dated entries arranged in reverse chronological order so the most recent post appears first" (Walker, 2008a, s. 19).

of blogs as individualistic, intimate forms of self-expression." (Herring et al., 2004, s. 1). I vår sammenheng er det vesentlige hvordan dette indikerer at bloggen mindre representerer et brudd med tradisjonelle måter å formidle på, enn en kontinuitet. De nye sosiale mediene har muliggjort en enorm diffusjon med hensyn til hvem som snakker eller kommer til orde og således radikalt forandret de dominerende medienes portvokterfunksjon. Omfanget av stemmer eller uttrykk som er tilgjengelige for den enkelte har økt eksponentielt. Selve formidlingssituasjonen er i henhold til vårt teoretiske utgangspunkt likevel den samme: Uavhengig av det mediespesifikke (muntlig, skriftlig eller multimedial) kan formidlingen undersøkes på bakgrunn av hvordan kroppen er situert i og samlet oppfatter noe i en konkret situasjon.

Sett i et bibliotekhistorisk lys representerer de to bloggene vi her analyserer to ulike formidlingstradisjoner. Som Høyvik har vist banet den personlige bloggen historisk sett vegen også for den bibliotekariske (2010, s. 56)[5]. Den ene kan det umiddelbart synes som at står i en kunnskaps- eller vitensorientert tradisjon hvor den saklige opplysning på grunnlag av et objektivitetskrav står i sentrum. Her er biblioteket som bidragsyter til en demokratisk offentlighet sentralt. Biblioteket ses som del av "det civile samfunds rum for åben og fri meningsudveksling og publikation» (Nielsen, 2006, s. 4). Tradisjonelt har formidlingen hatt objektivitet og nøytralitet som ideal, og bibliotekarens rolle har vært henvisende og tilretteleggende. «*Referencebibliotekaren* har sammen med *udlånsbibliotekaren* været prototyperne for bibliotekets kontaktfunktion i forhold til brugerne» (2006, s. 22). I sin analyse av formidling på *litteratursiden.dk* viser Nielsen at den typiske litteraturformidlingen innenfor dette paradigmet er «[d]en deskriptive parafrase evt. suppleret med karakteristik af fortællemåde og stil» (s. 22). Mot en slik tradisjon, og ifølge Nielsen som en følge av de digitale medienes utvikling, utvikler bibliotekets offentlige persona seg også i en kulturjournalistisk retning som mimer det litterære tidsskriftet. Det nye er at bibliotekene tar i bruk weben som «publiceringsmedie for egenproduktioner», noe som gir rom for den «subjektive og personligt farvede diskurs» som har mer avsett i den muntlige samtalen med låneren (s. 22–23) og preges av *emotionel persuasio* (s. 19). Den andre av de bloggene vi her undersøker har umiddelbar affinitet til et slikt paradigme. Med bakgrunn i den forståelsen av kvalitet som vi her legger til grunn har begge formidlingspraksiser til oppgave å befordre deltagelse og begge kan undersøkes

5 Høyvik tidfester de første bibliotekarbloggene i Norge til 2001 (2010, s. 56). Han framhever linjen fra den personlige bloggen til institusjonen. «Det var de personlige bloggerne som brøytet vei fra institusjonene. I de første fem årene (01–06) ble sytti prosent av bloggene som fortsatt lever, startet av enkeltpersoner.» (s. 56)

med hensyn til i hvilken grad de er oppmerksomme – både på sitt publikum og *på* litteraturen.

DET FENOMENOLOGISKE PERSPEKTIVET – KROPP OG BEVISSTHET

En formidlingspraksis er en handling som virkeliggjør en kroppslig og opplevelsesbasert intensjonalitet og dens forhold til litteratur og litterære tekster. Dette innebærer også et møte der to intensjonaliteter overleirer hverandre: en legering av en intensjon om å formidle litteratur som realiseres gjennom (blant annet) språk, *og* som motsvarende oppfattes av en annen med en intensjon/forventning om å oppdage, finne, bli fortalt, forstå, få tak i etc. Når vi undersøker bloggen som formidlingspraksis blir derfor dynamikken mellom det formidlende og det oppfattende subjektet, avgjørende for perspektivet, for undersøkelsen av hvordan språk, bilder, design etc. (selv om de spriker) samvirker henimot et samlet uttrykk/inntrykk[6].

Selv om vi primært er interessert i hvordan formidlingen virker i praksis i den situasjonen som det faktisk formidles i, vil analysen forflytte seg mellom to overlappende aspekter. For det første den kommunikative siden hvor to subjekter, et formidlende og et oppfattende, møtes. For det andre det kroppslige aspektet som vedrører subjektet – enten det er den som formidler eller den det formidles til og som oppfatter formidlingen – som en kroppslig betinget bevissthet (alltid situert i en omverden). På den ene siden materialet – altså boksiden, den talende, skjermen, lyden fra høyttalerne – som formidler mellom to subjekter, på den andre kan formidlingen bare forstås i lys av hvordan bevisstheten oppfatter. På nettet forholder den lesende (subjektet) seg til tekst og bilder, navigerer videre og forflytter seg gjennom lenker til sider som overskues, som det stanses opp ved eller en klikker seg videre fra. Som i andre leseprosesser der setninger dveles ved eller overses – øyet skanner papirsiden før det blar videre, fester seg ved noe eller legger avisa fra seg – er valgene ikke bare veloverveide og (snevert) rasjonelle, men like mye intuitive og umiddelbare. Samspillet mellom teksten og subjektet, materialet og kroppen, forstås derfor som en utveksling betinget av fire bevissthetsmodi som alle også henger sammen med *omgivelsene* kroppen er involvert i: *Fornemmelse*, *oppmerksomhet*, *artikulasjon* og *stemme*.

Dette innebærer at vi for det første forstår formidling som *fornemmelse* i betydningen den ubestemmelige forutsetningen for formidling der noe kommer til syne – er i ferd med å bli lagt merke til. Fornemmelsen markerer den begynnende bevegelsen ut av det ubevisste. Noe trer ut av det

6 For en nærmere redegjørelse for intensjonalitetsbegrepet, se Skjerdingstad 2011.

anonyme og usette og attraherer bevisstheten slik at det blir gitt oppmerksomhet (Oterholm & Skjerdingstad, 2012, s.20 ff). Hvor fornemmelsen slik flytter bevisstheten ut av det forskjellsløse, er *oppmerksomheten* oppmerksom på noe, men uten at denne oppmerksomheten blir representert eller uttalt. Dette henger sammen med konsentrasjon og en intens perseptuell tilknytning. «Enten vi har å gjøre med lesing av litterære tekster eller formidlingspraksiser kan vi si at oppmerksomhet aksentuerer selve forbindelsen dels som *kontakt*, dels som et uavklart spill av å gi og å ta, gripe og bli grepet, påvirke og påvirkes» (s. 22). For det tredje er formidling *artikulasjon*. «Artikulasjon er et arbeid for å forme ord og setninger som gir et så presist og dekkende bilde som mulig av det som oppfattes. Å artikulere er å se stadig klarere gjennom språket […] Det vil si å beskrive slik at man også oppdager mer, stiller åpne spørsmål som ikke venter svar» (s. 23). Den som formilder vil gjennom språket dels oppdage litteraturen og dels bli oppdaget av den: Artikulasjon handler om at stoffet og subjektet blir språkliggjort i en gjensidig omdannende prosess. Artikulasjonen blir formulert gjennom *stemmen* som både er fysisk i form av lydbølgene i røsten; sped eller kraftig, *og* betydningsbærende i det den (for eksempel) henviser til et fenomen. Stemmen tilhører en som snakker, men er også en språklig figur for det som utsies og måten det utsies på. Det er i stemmen at formidlingen blir virkeliggjort som fornemmelse, oppmerksomhet og artikulasjon. I dette perspektivet har også nettsiden en stemme både ved at noen snakker og høres gjennom dens lydklipp, tekstmasse, bilder og sammensetting eller design, men også ved å manifestere en fornemmelse for noe basert på en oppmerksomhet som er artikulert og formulert i et oppslag, en design, en pod.

Utover disse fire modi må formidlingen ta hensyn til omverden. All persepsjon, resepsjon og formidling er fundert i den umiddelbare virkeligheten vi befinner oss i. Hva vi ser og tenker er betinget (ikke bestemt) av hva som befinner seg i livsverden. Grunnleggende for den fenomenologiske tenkningen vi her støtter oss til er at bevisstheten alltid er utstrakt, at den er rettet mot noe – et objekt i omverden, en tanke etc. I vår sammenheng betyr dette både at litteraturen konstituerer seg som et rom for den som leser og formidler, og at formidlingen er en praksis som både foregår i et rom (plasserer seg i en livsverden) og selv har en romlig karakter. Vi har brukt arkitekten Christian Norberg Schultz' stedsbegrep for å vise at en allmenn forutsetning for formidling er «å skape grunnlaget for et rom hvor en lytter eller leser *kan* slå seg til ro eller gå forbi […] og] å skape et eksistensielt fotfeste som gjør det mulig å orientere seg videre» (Oterholm & Skjerdingstad, 2012, s. 26). Om dette forholdet har vi valgt å bruke be-

grepet *omgivelser* – framfor eksempelvis kontekst – fordi det framhever det fysiske og konkrete.

Mot denne bakgrunnen vil analysen vår i det følgende bevege seg mellom de ulike bevissthetsmodi, men også mellom "å betone den formidlende kroppen og den lyttende – avsenderen og mottakeren. Disse vandringene speiler at vi dypest sett taler om den samme kroppen, de kroppslige betingelsene er ens" (Oterholm & Skjerdingstad, 2012, s. 20). Begge er på samme måte forbundet med omgivelsene. Enhver formidlingspraksis retter oppmerksomheten to veier – mot litteraturen og mot den neste leseren, og den betinges av fire bevissthetsdimensjoner. Med denne teorien om formidling som horisont vil vi i de følgende analyser diskutere bibliotekarers formidlingspraksis inn mot utdanningen.

TRE VISE KVINNER I LOM – LITTERATUREN OG LIVET

I *Tre vise kvinners blogg* er postene i all hovedsak forfattet og signert av tre bibliotekarer på Lom folkebibliotek[7]. Bloggnavnet alluderer opplagt og lekende til juleevangeliet og signaliserer således en tilknytning til tradisjonen, men og en fornyelse i og med at visdommen bæres av kvinner og at kvinnene peker seg selv ut som vise. Den aforistiske undertittelen «– ein personleg blogg om større og helst mindre hendingar på Lom folkebibliotek. "Vegen mot visdom er endelaus" Olav H. Hauge» (Lom bibliotek, u.å.), viser kvinnene fram som vise i kraft av å være vitende og åpne mot ulike sannheter, men også som rotfestede i hverdagen. De er oppmerksomme, og lik mennene fra Østen for over to tusen år siden så fører de gaver med seg: Ikke bøker, men bud om bøker som kan bety noe. Lest i lys av avsenderinstitusjonen viser tittelen et tydelig perspektiv på litterær kvalitet og litteraturformidling som et eksistensielt anliggende der forholdet til hverdagen og livsverden er sentralt[8]. Det er også klart at overskriftene ønsker å formidle en estetisk bevissthet ikke bare i kraft av sitater og allusjoner, men også gjennom at form og tematikk inngår i forholdsvis intrikate forbindelser med hverandre. Innledningsvis kan mye tyde på at denne bloggen legger seg tettere mot de personlige nedtegnelsene enn mot å fremme en deltagerkultur, samtidig indikerer den også at det subjektive ikke står i noe motsetningsforhold til det Nielsen kalte en «vitensorientert tradisjon».

7 Lom er ei bygd i Oppland med 2388 innbyggere. Knut Hamsun, Olav Aukrust og Tor Jonsson er forfattere med tilknytning til Lom. Bloggen til de tre vise kvinnene har primo 2013 40 000 visninger. Den har fått betydelig oppmerksomhet i bibliotekmiljøet, senest i fagbladet *Bok og bibliotek* nr 6 2012 (Aam, 2012). I 2012 ble Lom Folkebibliotek kåret til årets bibliotek av Norsk Bibliotekforening.
8 Også Aam viser at denne bloggen preges av at leserne innlemmes i hverdagen. Det gjør bokomtalesjangeren mindre formell og bidrar til å endre en presumptiv forestilling om bibliotekarer som «eiere av bibliotekets innhold» (2012, s. 39).

Selv om nettet i seg selv kan hevdes å være et ikke-sted da det nettopp vanskeliggjør «eksistensiel tilknytning» og «gør det svært for mennesker at forbinde sig med sin omverden» (Mønster, 2009 s. 365), forsøker *Tre vise kvinners blogg* å konstituere seg som et sted atskilt fra andre nettsteder. Av ulike designmaler har Lom valgt et sepiafarget mønster som minner om folkelige tapeter fra femti- og sekstitallet som visuell bakgrunn. Slik skapes et inntrykk av at bloggen så å si henger på stueveggen – hos besteforeldrene til den generasjonen de vise kvinnene ut fra bildet tilhører. Dette forsterkes av at tonen assosierer til gamle familiefotografier. Bakgrunnen bidrar til – eller er valgt ut fra en intensjon om – å skape en atmosfære av noe hjemlig, nostalgisk og intimt. I samme retning trekker det vesle bildet oppe i venstre hjørne (Lom offentlige bibliotek, u.å.). Her ligger de tre kvinnene tett inntil hverandre på magen med hodet løftet, smilende, slik signaliserer de tillit. De minner om tre venninner eller til og med søstre: Familiebildet som foreldre henger på veggen. Gjennom overskrift og *logo* – kunne man si – må bloggen leses som et forsøk på å skape en hjemlig atmosfære hvor tre kvinner inviterer til en søsterlig sammenkomst. Slik må vi også spørre om ikke bloggen holder på å omdanne det virtuelle så vel som det konkrete bibliotekrommet til et hjem. Slik peker allerede begynnelsen på det vi argumenterer for at er bloggens gjennomgående kvalitetsperspektiv: Litteraturens kvalitet henger sammen med om den har relevans i forhold til hverdagen, i dens evne til å virke eller være en katalysator i en umiddelbar livsverden[9]. De mer spesifikke kvalitetsperspektivene som kan leses ut av de ulike postene og forholdet mellom dem, er variasjoner over dette forholdet. (Lom offentlige bibliotek, u.å.)

I

Hverdagsvirkeligheten – biblioteket som arbeidsplass og formidlingsrom slik det grenser mot det hjemlige og hjemmet – framstår som den viktigste begrunnelsen for utvalget av bøker i bloggen fra Lom: «Endeleg er boka om sjefen og meg komen» (Merete, 2012a), sier den innledende setningen i den øverste posten i vårt snapshot[10] som under overskriften *Sailing* formidler pekeboka *Unni og Gunni reiser*. Den første posten handler om kontraster og likheter i et arbeidsforhold: I en fortelling fra arbeidsdagen vises boka som her formidles fram til et barn som bes om å kommentere forbindelsen mellom coveret og relasjonene på arbeidsplassen: «Nå æ bokje um oss skri-

9 Jamfør at juleevangeliet markerer begynnelsen på en ny epoke der Gud virker i verden på en annen måte.

10 Myers diskuterer bloggen som et flyktig medium, «Blogs are ephemeral», som vi for å analysere må ta raske «snapshots [av] as they flash by» (2010, s. 5). Det snapshot vi analyserer er de syv poster nettsiden rommer i det man scroller ned. Utvalget er postert fra 11.09.12 til 23.10.12.

vi! Ser du kæm som æ o Rita på bilde?» Her drar bloggens formidling nytte av en annen formidlingssituasjon hvor en liten gutt gjøres oppmerksom på boka gjennom likhetene med bibliotekvirkeligheten. Ved hjelp av et selvironisk og tilsynelatende umiddelbart grep blir det satt noe i gang rundt boka. Folk blir involverte og noe kommer til å hende. Bloggen formidler at dette kan boka gjøre. Den viser formidlingens og litteraturens performative side.

Posten domineres ellers av en gjengivelse av bokas cover. Selv om teksten isolert sett handler mindre om litteraturen og betydelig mye mer om forholdene på arbeidsplassen, tar coverbildet så mye oppmerksomhet at leseren ikke kan unngå å forstå at det likevel er boka det handler om. Layoutet omslutter det da også med tekst. Det andre elementet, i posten, vi blir oppmerksomme på er et kursivert sitat fra boka, markert med åpne linjer før og etter samt et dypt innrykk: "*Unni og Gunni ser på himmelen. / – Me burde på ein måte kome oss litt vekk, seier Unni. / – Einig, seier Gunni / – Me reiser! Ropar Unni!"* (Folkestad, gjengitt etter Merete, 2012a).

Gjennom den påfølgende teksten betoner formidleren at boka har medrivende replikker og handler om å begi seg ut på en fantastisk reise uten å tenke seg nøye om først. Gjennom sin knappe dialogiske form iscenesetter sitatet sin egen fortelling: to observasjoner samles i et begeistra utrop som varsler en beslutning. Det viser fram en erkjennelse av at muligheter (kan) realiseres. Budskapet understrekes av at motivet i sitatet er det samme som coverbildet av de to fuglene portrettert en face med pilotbriller og skinnhjelmer. Til sammen retter hele posten oppmerksomheten mot at det finnes muligheter for endring når noe større lokker, men den antyder dermed også at for de som her formidler kan det være ønskelig å slippe unna for en stund. Slik lar den oss ane en mer dyptgripende ambivalens i det hjemlige.

Gjennom det neste bilde er det imidlertid like mye kontrasten til bildet på boka som blir synlig: Det patinerte barndomsbildet av de to ansatte som bunadskledde, minner om fuglebildet ved at også de står rett opp og ned tilnærmet vendt mot oss. Men pilotbrillene mangler, og vi kan skimte ansiktsuttrykkene som tilbakeholdte og forlegne over å måtte bli fotograferte. I bildet framstår de to jentefigurene som trukket ned mot landskapet (jordnære). De står på en bakke som heller. Vi kan se at de forsøker å stå stille. Armene henger, og de markerte bjørkestammene bidrar til inntrykket av at barna holdes på plass. De rammes dobbelt inn til et bilde av stillstand. Mot dette står de to fuglene klare til handling med blikket retta framover og armene eller vingene planta i sida til en pågående posisjon. Sett i lys av helheten og særlig coverbildet fra boka, framhever barndomsbildet forhol-

det mellom hvordan noe er og hvordan det kan bli – den mulige bevegelsen mellom virkelighet og fiksjon (Merete 2012a).

Under overskriften *Sailing* (Merete 2012a) omtales også Lars Amund Vaages roman *Syngja* (2012). Overgangen markeres med et bilde av coveret. Teksten er i sin helhet plassert til høyre for det som en egen spalte. Den peker tilbake på omtalen av den forrige boka:

> Med den utruleg vakre, og like fullt vonde, boka «Syngja» til Lars Amund Vaage liggjande som eit sugande bakteppe etter dei siste kveldane under nattlampeskjenet, er det tvingande naudsynt å "lette" litt med eit slikt herleg eventyr som pause frå grublinga. Vaage skriv seg langt inn i sjela mi, riv henne opp med tastaturet, for så å tråkle det heile i hop att på eit vis som gjer arra synlege i lang tid. Arr eg må stryke over, på nytt og på nytt, for å kjenne om såra kan gje meg mot til å sameine det vonde med det gode. Mot til å inkludere det såre i eit ljost framtidshåp. Den djupt personlege boka om den autistiske dottera til Vaage må fordøyast i lange drag, og ho er verd kvart andedrag.

Lesinga av *Unni og Gunni reiser* blir her begrunnet som en kompensatorisk opptur fra Vaages *Syngja*. Bloggposten formidler opplevelsen av å lese boka om natta. Gjennom bølgende syntaks og bildebruk mimer formidlingen stemmen til Vaage: forsøker gjennom sin form å artikulere fornemmelsen av den særegne stemmen til Vaage. Også forankringen i det egne og i den nære virkeligheten bidrar til å utvide en gjennomgående oppmerksomhet mot det boka *gjør*. Den åpner mot det såre og vonde i leserens fortid, men dermed bidrar den også (hevdes det) indirekte til å omdanne det til håp. Her formidles dette arbeidet som så krevende og anstrengende for bibliotekaren at hun innimellom bare *må* trekke pusten. Og her kommer altså *Unni og Gunni reiser* inn: Barneboka løfter leseren inn i en eventyrlig og lettere verden. I forhold til den er *Syngja* «eit sugande bakteppe» som strengt tatt bare er *omtalt* med fem ord: «den autistiske dottera til Vaage». Når boka likevel blir synlig gjennom formidlingen henger det sammen med hvordan fornemmelsen for hva den er, blir artikulert: Boka trekker formidleren ned i et sjelelig mørke som både er hennes og bokas. Når det sies at *Syngja* river sjelen opp og tetter den igjen brukes kroppslige metaforer som gjør sjelens immaterialitet konkret og påtagelig. Gjennom det klassiske litterære grepet *show don't tell* kan vi lese fram en metakunnskap om formidlingspraksiser som går i andre retninger og blir gjenfortellende. Hvor passasjen begynner med å åpne gapet mellom det vonde og det gode, så lukkes den mot slutten. Formidlingsteksten skaper en kiastisk eller omsluttende struktur som etterligner virkekraften formidleren tilskriver boka:

Slik lesinga av romanen åpner og lukker sjelen, åpner og lukker formidlingsteksten den opprivende virkningen av den. Først i den siste setningen, sies det noe om romanen. «Den djupt personlege boka om den autistiske dottera til Vaage må fordøyast i lange drag, og ho er verd kvart andedrag». Avslutningen gjør det likevel nødvendig å spørre om ikke formidlingen her står i fare for å lukke seg om seg selv og bli privat. Den subjektive og tidvis nesten litterære språkbruken fjerner seg fra det tradisjonelt bibliotekariske. Kanskje særlig tydelig med sin bruk av alias – «3 vise kvinner» framfor bibliotekar – kan vi i Lombloggen således se samme utviklingstendens som den Nielsen beskriver i *litteratursiden.dk*: Avsenderidentiteten til biblioteket svekkes. (Nielsen, 2006, s. 8 ff)[11]

Syngja formidles ikke som en glidende eller svevende tekst – overskriften *Sailing* henspiller mer direkte på boka om Unni og Gunni. Men «sailing» kan også leses som en metafor for litteraturens evne til å bevege. *Sailing* konnoterer framdrift, svev og løft, men også en drift en ikke selv rår over. Å seile er likevel ikke å være avmektig overgitt til vind og andre krefter, men både å være avhengig av krefter utenfor, og å spille med dem for å komme videre. Tilsvarende ser vi her et kvalitetsperspektiv der litteraturen er en kraft som kan gjøre noe med eller frambringe noe annet i tilværelsen fordi den kommer utenfra og synliggjør at det finnes noen allmenne forutsetninger for tilværelsen som en må forholde seg til, noen krefter som har ført livet dit en nå befinner seg og som en ikke kan neglisjere, men må utnytte for å komme videre.

2

Den neste posten i bloggens egen kronologi – omtaler Per Pettersons roman *Jeg nekter* (2012). Her videreføres reisemotivet, men igjen i forhold til hverdagen, som et oppbrudd:

> Som de kanskje har fått med dykk gjennom bloggen og andre sosiale medium, har den eine av viskvinnene vore på reise. She took what she could carry som var ein koffert og den fyrstefødte, left the rest og flaug over havet. Som den store optimisten ho ikkje er, var halve kofferten fylt med tunge bøker, bøker utan e- framfor (Rita, 2012a)

I denne posten er ikke overgangen mellom å skrive om den virkelige reisen og om Pettersons bok markert. Bokanbefalingen er bokstavelig talt plassert midt i livet til formidleren. Hun har vært på reise – og hatt med seg

11 «I en evalueringsrapport over en række nettjenester / netbiblioteker undrer Biblioteksstyrelsen sig over, at ordet "bibliotek" kun sjældent indgår i navnet for disse tjenester [...]. Biblioteksstyrelsens rapport skriver: "Den ensartethed og klarhed i afsenderidentitet som eksisterer i den fysiske verden, har man ikke overført til nettet"» (Nielson og Hansen, gjengitt etter Nielsen, 2006, s. 8).

reiselektyre. Oppslaget domineres av et bilde av Grønland og ishavet tatt fra et fly. Også i denne posten etableres sammenhenger mellom livsverden og lesing ved at oppmerksomheten på omgivelsene trekkes inn i formidlingen. «Avgjerande situasjonar i liva til hovudpersonane blir skildra med få, men så avgjort rette ord, og landskapet av isfjell under oss utgjer dei perfekte kulissene.» Mellom lesingen av boka og observasjonen ut av vinduet, i setningens «og», må vi anta at det ligger en fornemmelse av at det er noe i lesesituasjonen som korresponderer med Pettersons velkjente isfjellteknikk – «vatnet var så klart at ein såg heilt ned mot botnen av isfjella». Vi kan også formulere det som at Pettersons bok formidles gjennom å påpeke et samsvar mellom måten formidleren opplever verden på og formen til Petterson. Igjen ser vi at det som framheves er hvordan bokas kvalitet bunner i at språket i den løfter fram noe som har en eksistensiell betydning for leseren i en konkret situasjon. Formidlingen blir i den forstand også eksistensiell. Samtidig ser vi i dette også en erkjennelse av at det virkelig vesentlige i livet ikke fullt ut kan gripes i språket.

Videre påpeker formidleren her den kroppslige opplevelsen – litteraturens emosjonelle, eller sanselige side. Fornemmelsen artikuleres dels gjennom tekstens evne til å sette seg i kroppen, dels reversert gjennom metaforer som uttrykker det kroppslige: Teksten «kryp under huda og set seg i kroppen. Eg kan enda kjenne det djupe søkket i meg etter episoda med balltreet» (Rita, 2012a). Omtalen forsøker her å begrunne hvordan teksten virker så sterkt kroppslig ved å hente fram en episode fra boka som illustrerer nettopp det. Den allmenne erfaringen, at litteraturen virker kroppslig, noe Erik Bjerck Hagen omtaler som et av tre grunnleggende symptomer på kvalitet (2004, s. 25 ff) og kryper under huden forsøkes her presisert ved å henvise til et bilde i boka som beskriver det samme fenomenet.

Per Pettersons bok vurderes altså ut fra en livsverden preget av reisen, utfra språkets særlige kvaliteter slik de speiler og speiles av omgivelsene, men også i kraft av at den handler om konfliktfylte familieforhold og vennskap. Reisen er bakgrunnen omtalen skrives fram mot. Bloggposten framhever imidlertid ikke reisen *til* noe (vi får ikke vite hvor den går), men reisen *bort* som en ikke planlagt handling – «she took what she could carry» (Rita, 2012a). Overskriften *Jeg nekter* gjør da også at vi fornemmer at reisen som antydet over er en reaksjon *mot* hverdagen. Det mørkere bakteppet for formidlerens reise antydes også gjennom den bibelske allusjonen til å rømme fra noe, som avreisen med den «fyrstefødte» gir. Dette forsterkes av at bloggeren omtaler seg selv i tredjeperson og selvironisk kommenterer at veska er fylt av bøker. Det betyr ikke bare at reisetiden kan kortes, men indikerer

en beredskap i fall oppholdet i seg selv ikke er tilstrekkelig. Reisen ut får mer karakter av flukt, enn av eventyr. Det bidrar igjen til å gi hverdagen et dunklere skjær: Omtalen kontekstualiseres i reisen, men den igjen i det som må forstås som en mangel i hverdagen. Igjen ser vi et kvalitetsperspektiv betinget av at det er en korrespondanse mellom hverdagen og litteraturen, men med en noe annen betoning. Det er i hverdagen den som skriver hører hjemme, men det er også en hverdag hun her synes å formidle at hun må vekk fra. Samtidig er *det* rammen som gir Pettersons bok kvalitet: Den biter seg fast i kroppen gjennom et språk som først og fremst artikulerer familieforhold, familiekonflikter. Slik sett kan vi her se en nyansering av det tilgrunnliggende kvalitetsperspektivet. Her handler det ikke om at litteraturen har kvaliteter som skaper andre bevegelser enn det man ellers ville hatt (katalysator), men om at litteraturen objektiverer et fenomen man kjenner igjen fra hverdagen. Slik *kan* det bli mulig å forholde seg til det.

3

Bloggposten *Det vil ho sikkert ha, då blir ho sikkert glad* (Merete, 2012b) handler ikke om litteratur. Her skrives selvironiske hverdagsobservasjoner om å våkne og kjenne kroppens mangler og omgivelsenes kulde. Teksten brytes av et bilde fra stuevinduet: Fjellet Lomseggen i klart høstvær. Den fortsetter som en ode til fjellet. Gjennom en simile lignes det med en eldre, vis dronning. «Som ei dronning ligg ho [Lomseggen] der; kvar dag struttar ho av styrke, alder og visdom, helsar morgongretne sjeler velkomen til ein ny dag». Synet overvelder og bloggeren ser *med ett* dagen lyst i møte: «Den ugne, dynetrøytte kjensla kverv bort som frostrøyk frå munnen». Ved sin affinitet til det litterære språket nærmer posten seg det litterære tidsskriftet også ved at den samtaler med fotografiet hvor skyen slipper fjellet som frostrøyk fra munnen. At fjellet jo fortsetter å ligge i ro, mens den skrivende øyensynlig står opp slår imidlertid en kile av tvil inn i denne symbiosen av bilde og språk som rettende oppmerksomheten mot hvordan det estetiske kan overvinne det hverdagslige.

Når resten av posten forteller om å være vikar for en sjef på reise, om ambivalens mellom et familiært skildra savn «Eg saknar henne eg òg» og en følelse av at sjefen er den ettertrakta, så blir fjellet som ligger der i det fjerne og virker inn på hvordan dagen oppfattes, et bilde på den fraværende sjefen – og hennes nærvær. I sitt fravær viser det seg hvor ettertraktet hun er som kapasitet på formidling. Dette forteller om en symbiose også på arbeidsplassen som igjen minner om det familiære, kanskje ekteskapelige. I den korte epilogen hvor savnet skrives fram sies det også at hun skal «få varm

glaskarmkaffe og rykfersk Schakendabite [et lokalt bakverk] når flyet har landa». Her blir grensen mot det private som denne bloggen flere ganger balanserer mot utvisket. På den ene siden skrives derfor biblioteket med dette fram som en privat stue hvor folk holder av hverandre, men også kan kjenne seg mindre betydelige og kanskje og mindreverdige i forhold til andre. På den andre siden framstår biblioteket som et sted der folk er åpne og har en gjensidig tillit til hverandre. Uansett kommer bloggen til å representere en utvikling der skillet mellom arbeid og fritid løses opp som mange i det moderne samfunnet kan identifisere seg med. «My home is my castle is my work». Hvorvidt det vi må kunne si at er en underliggende intensjon om å åpne bibliotekrommet, faktisk åpner eller lukker avhenger av om dem det snakkes til kan identifisere seg med en åpenhet der ikke bare grensen mellom det private og det offentlige, men også mellom det saksorienterte og det personlige, subjektive og estetiske, brytes ned.

Samme dag har samme signatur også lagt inn en post under overskriften *Kirsebærsnø i haustnatta*. *Kirsebærsnø* (Merete, 2012b) er også tittelen på en bok av Ingelin Røssland som her formidles:

> Norske eple, syrlege, som rislar nedetter tungerota. Idylliske fjellsider, eksploderer i eit crescendo av farger regnbogen ikkje visste av. Brennande talgjos på bordet, gret store, tunge tårer lag på lag inn i kvelden. Natta, kvass og klår som ein nyslipt knivsegg. I ljosken av nattlampa, glødande Kirsebærsnø – sitrande av undertrykte kjensler vekt til live av ein svenske som veit å bruke orda for å vekkje den vaksne kvinna.
>
> Boka til Ingelin Røssland er for tida mitt følgje inn i haustnatta, og eg frydar meg over nynorsken, irriterar meg over dei vaksne som ikkje maktar møte kvardagen saman – og gler meg over at det likevel er håp for kjærleiken. Røssland har imponert meg med ungdomsbøker tidlegare, og vaksenlitteraturen kan også vera takknemleg for hennar tilskot i den nynorske bokstamma. Eg gler meg på natta.

Lesingen av Røsslands roman løser ut en idyll i en hverdagslig situasjon som ellers virker mørk og melankolsk. At formidleren bygger troverdighet ved å kjenne forfatteren står ikke ut, blir ikke utvendig. Vi tenker nesten ikke over det. Gjennom språket tegner formidleren et bilde av hjemmehygge fylt av "undertrykte kjensler". Nå er det ikke utvetydig bloggeren, men like gjerne boka som sitrer av slike spenninger. Men bloggens oppmerksomhet er nettopp ikke rettet verken mot boka eller de fysiske omgivelsene, men mot hvordan de nærmest er synkroniserte og gir hverandre betydning og valør.

Igjen ser vi at når nettopp denne boka formidles, henger det sammen med at den virker i forhold til hverdagsvirkeligheten. Boka fører eksplode-

rende farger inn og vekker ditto emosjoner i en mørk kveld. Når teksten avsluttes med å ønske natta velkommen framstår det som en ode (ikke til fjellet, men) til boka som lyser, som trøster i forhold til noe mangelfullt i omgivelsene. Boka er et følge – den fører inn menneskelige forbindelser. Tilsvarende blir boka, av den mørke bakgrunnen i formidlingsteksten, et lys rammet inn av natt.

4

I den neste posten er det ikke en av kvinnene som skriver, men en mannlig «stemme»: «Are er ein av våre tre vise menn som vi tyr til med ujamne mellomrom. Han er teikneserieentusiast, musikkfreak, driv med bokStav og laft og samlar på alt dette.» (Rita, 2012b) Den nye stemmen blir sjenerøst og inkluderende invitert inn av vertskapet. Han forestilles også gjennom et portrett av et rufsete ansikt, som vendt mot oss understreker tillit og vennskap, kontakt og oppmerksomhet. Gjennom denne rammen – en formidlingens peritekst – forteller vertskapet at også andre er velkomne inn i varmen – inn i det hjemlige som bloggen gjennomgående etablerer biblioteket som.

Den vise mannen framhever Kjell Askildsens *Thomas F's siste nedtegnelser til allmenheten* (1983) og Tove Janssons *Sommerboka* (1972). Bokvalget begrunnes med Askildsens presise språk som går rett på gamle folk, og til Janssons kloke skrivemåte – særlig om familieforhold. Likevel er tonen her en annen. Mannen som ikke er bibliotekar forsøker å beskrive verket *mer* som et objekt og har mindre oppmerksomhet rettet mot sin egen relasjon til det. Slik kan han kanskje sies i høyere grad å reflektere et annet mer nøytralitetsorientert og tradisjonelt verkorientert formidlingsideal.

Overskriften på den neste posten er *Fear in a librarian's heart* (Rita, 2012d). Den rommer en refleksjon over formidling og dermed og kunnskap om den praksis som utøves. Posten skiller seg ut i det den synes mer retta mot andre bibliotekarer, enn mot lånere. Utgangspunktet er at forestillingen om at lånere vil at bibliotekaren skal anbefale en bok, er en myte. «Dei fleste lånarane forventar ikkje denne servicen når det gjeld fritidslesnad. Dei spør ikkje etter boktips.» At bloggen er kritisk til å anbefale forsterker den stemmen vi allerede hører. En anbefaling er ikke bare et svar på noens ønske, men også noe instrumentelt fordi den løfter fram formidlingens eller kommunikasjonens formålsside. *Det* er igjen en språkbruk som primært er (skal være?) fremmed for hjemmesfæren. Anbefalingen vil alltid *tangere* et objektiverende språk. Den fastslår at «Dette er bra for deg» og sier dermed også at sånn er du.[12] Anbefalingen er naturligvis ikke med nødvendighet

12 Om denne form for fastslående språkbruk, se for eksempel Skjervheim 1996.

objektiverende, men som språkpraksis tenderer den mot det formålstjenlige. Her formidles biblioteket i Lom som et hjemlig sted der folk og forhold har betydning i kraft av å være bare folk og forhold. Samtidig kan vi se dette som ledd i en selvlegitimerende strategi der biblioteket i Lom nettopp og så å si eksplisitt tar avstand fra den tradisjonelle bibliotekardiskurs slik Nielsen skildrer den som tuftet på et objektivitetsideal.

Slik denne bloggen gjennomgående artikulerer seg får litteraturen kvalitet gjennom sitt forhold til hverdagen og livet. Derfor er det også symptomatisk at heller ikke den neste og siste posten i vårt utvalg først handler om litteratur (Merete, 2012d). Her gjelder det en personlig bekymring som likevel ikke presenteres uten selvironi. Bekymringen springer ut av at biblioteket er tildelt internasjonale prosjektmidler, noe som er presentert i en tidligere post som den dermed står i et direkte dialogisk forhold til. Det understreker bloggens narrative aspekt: To be continued. De ulike poster henviser og referer til hverandre, så bloggen kunne leses som en sammenhengende fortelling. Bekymringen til bloggeren er imidlertid at det internasjonale prosjektet konfronterer henne med egne påstått svake engelskkunnskaper. Dette minner om en bekjennelse eller betroelse – samtidig som bloggerens og bibliotekets persona jo styrkes gjennom opplysningen om internasjonal anerkjennelse. Hvor posten over avviser en form for språkbruk, svarer denne med en annen. Gjennom å betro seg om egne svakheter åpnes bibliotekbloggen og biblioteket ytterligere som et personlig rom med tette relasjoner, med plass til fortrolighet.

Fra å skrive om sin egen språklige utilstrekkelighet selvironisk illustrert av en fotomontasje der en kattunge ser en speiling av seg selv som løve rett nok med lukket gap, sklir posten over i en omtale av barneboka *Jenny blir Knallhard* (2010) av Marita Liabø. Coveret viser i mørk og ekspresjonistisk stil en åpen, pågående og truende hundekjeft. Selvironien forsterkes ved at coveret samtidig retter oppmerksomheten tilbake til løvebildet. Bloggeren skriver så om hvordan hun faktisk torde å stå fram og formidle denne boka for skolebarn: «Når vesle Jenny turde møte si eiga frykt, må vel vesle bibliotekaren tørja å møte sin eigen toskeskap! Tusen takk, Marita og Jenny, for denne naudsynte vekkjaren, som kom dagen før språkløysa hoppar på toget til nye utfordringar!» (Merete, 2012d)

Denne posten demonstrerer et gjennomgående sammenfall av refleksjon over egen profesjonell praksis med refleksjon over eget liv. Å mestre formidlingen til barna gir perspektiv (og selvtillit) til å mestre andre sitasjoner og utfordringer som involverer handling og fellesskap utover det hjemlige, familiære. Som ledd i formidlingen handler artikulasjon om å komme

fram til et presist språk for fornemmelsen og det kan igjen gi grunnlag både for selvrefleksjon og bedre praksis.

5

Det intensjonelle omdreiningspunktet i bloggen fra Lom er litteraturens forhold til hverdagsvirkeligheten, for ikke å si hverdagen i seg selv og litteraturen som (et av) dens mulige trollspeil. Slik plasserer den seg innenfor det vi kan betegne som et bredt epistemologisk perspektivskifte i den vestlige kulturen de siste 20 årene hvor oppmerksomheten er dreid fra verden eller saken og til måten den oppfattes og forstås på av det enkelte subjektet. Innenfor bibliotekverden viser dette seg i den overgangen blant annet Nielsen viser fra en objektiv, beskrivende og parafraserende diskurs og henimot noe som kan minne om en reklamediskurs som går opp i den personlige leseropplevelsen som «kan have gjort så stærkt et indtryk, at det anbefalede værk bliver et personligt, eksistentielt anliggende» (Nielsen, 2006, s.24). Med Schultze (2000, s. 55) påpeker Balling at opplevelseskravet griper om seg som forankring for litteratur og kulturformidling (Balling, 2009, s. 2), mens Hvenegaard Rasmussen og Jochumsen (2008) analyserer bibliotekets rolle i oplevelsessamfunnet.

Men dreiningen imot det subjektive har også en annen fasett hvor det er den individuelle bruken som settes i førersetet. Samtidig som opplevelsen kan betegne en måte å bruke litteratur på, og kan være selve grunnlaget for annen bruk, favner måten å bruke litteratur på videre. Når kvinnene i Lom så sterkt knytter litteraturen til hverdagen er det gjennom funksjoner som at den kan oppmuntre til å klare noe nytt, skaper nesten vennskapelige forbindelser eller objektiverer følelser og dermed gjør det mulig å forholde seg til dem nærmest på terapeutisk vis.

ØSTFOLDBIBLIOTEKENE – NØYTRALITET OG LOKAL FORANKRING

Der de tre vise kvinners blogg preges av det emosjonelle, skaper bloggen fra østfoldbibliotekene en annerledes nøktern offentlig persona. Østfoldbibliotekene sitt felles nettsted (Bibin, u.å.) har ikke noen egen overskrift, men det framgår av høyre spalte og med uthevet skrift at dette er «Bibliotekenes tipsblogg». Ut fra det første oppslaget bruker bloggen få ekspressive eller direkte henvendende virkemidler. En av de få markørene som trekker i en slik retning er utropstegnet i setningen ”Bibliotekene i Østfold tipser deg både når det gjelder bøker, musikk og filmer!” Utover den diskre logoen i øvre venstre hjørne gis ikke avsenderen større oppmerksomhet[13].

13 Utvalget fra østfoldbibliotekenes blogg er på 10 poster publisert fra 24.09.12 til 12.10.12. Også disse følger kronologisk på hverandre. Også her er utvalget bestemt av hva man scrolle gjennom uten å måtte klikke seg videre til «neste». Det framgår ikke av bloggen at den representerer bibliotekene i Askim, Fredrikstad, Skiptvet, og Moss.

Østfoldbibliotekene er en temablogg. Utover bokanbefalinger har den noen få film- og musikkanbefalinger, men disse ligger noe tilbake i tid[14]. Sjangeren som benyttes er tipset, noe som skiller den fra anmeldelsens og de litterære tidsskriftenes kritisk vurderende og eventuelt litteraturfaglige stemme.[15] Hvert tips er bygget over samme lest. Alle har forfatternavn og tittel som overskrift, er illustrert med bokens cover og er signert av et navn etterfulgt av det biblioteket hun (i vårt utvalg er det bare kvinner som har skrevet, med det mulige unntak av et tips som mangler signatur) arbeider på. Med Nielsen (2006) kan vi forstå dette som at det nettopp ikke er individet, den enkelte bibliotekar, som snakker, men en representant for institusjonen (Bibliotekar*en*). Det enkelte tips, anbefalingen eller forfatterportrettet får da form av «en anonymiseret formidling af rå data, hvor den enkelte tekstforfatter i netværksmediet ikke har noget særpræg som individuel tekstforfatter. Det er "Vejlebibliotekarerne" og "Århus-bibliotekarerne" o.s.v. der producerer, ikke enkelte fagfolk eller eksperter» (Nielsen, 2006, s. 7).

Mot en slik bakgrunn er det ikke bare rimelig, men så og si nødvendig at formatet på tekstene også er kort, 150 – 350 ord. Bøkene er tagget med kategoriene voksen, barn, ungdom. Bloggen har også tagger knyttet til Østfoldforfattere, uten at den har fått plass i hovedbanneret. I høyre spalte er det et bloggarkiv organisert etter publiseringstidspunkt – måneder tilbake til «July 2010». I denne sammenhengen er bruken av engelsk (webspråket) i malen ytterligere med på å understreke hvordan denne bloggen så å si konsekvent nedskriver seg selv som et sted og kanskje heller etablerer seg som en fond de enkelte bøker kan framstå mot. Gjennom at eksempelvis også bakgrunnen er digitalhvit trer ikke denne bloggen fram som et eget sted, men viser seg heller som en maske i internettet. Der bloggen fra Lom vil ligne hjemmet vil denne ligne det tradisjonelle og nøkterne biblioteket: bokens forside er sammen med boktipset det som bærer formidlingen. At Østfoldbibliotekenes blogg gir et sterkere institusjonelt preg har trolig også å gjøre med at bloggen skrives og administreres av fem lokale bibliotek. Den synes umiddelbart å plassere seg innenfor en vitens- eller kunnskapsorientert tradisjon hvor man kan forvente en mer nøytral, objektiverende og parafraserende diskurs som i følge Nielsen helt dominerte bokomtalene skrevet av bibliotekarer for nettet til første halvdel av 2000-tallet (Nielsen, 2006, s. 2 ff.).

14 Fire av fem filmer er anbefalt av en person. Det er ingen film eller musikkanbefalinger i 2012.

15 «*Litteratursiden.dk* har valgt begrebet "anbefalinger" frem for "anmeldelser" og markerer dermed et forbehold over for forventninger om anmeldelser, der på baggrund af kritisk ræsonnement skal føre til en kunstdom.» (Nielsen, 2006, s. 20)

I

Østfoldbibliotekene skriver boktips. Å tipse noen gir inntrykk av noe tilfeldig og flyktig, men betyr også noe i retning av å varsle eller underrette om noe som forutsettes ukjent. Men tipset har også betydningen et «nyttig vink» samtidig som det signaliserer noe uforpliktende (i denne sammenhengen ikke nødvendigvis negativt) for både tipseren og den som mottar tipset: Man kan ikke reklamere på et tips. Det er opp til den som tipses å følge det opp eller ikke. Slik sett kan vi si at valget av tipset som sjanger understreker den nøytraliteten som bibliotekene her synes å ville formidle som sin posisjon. Samtidig har flere tips en overskrift som innledes med «Anbefaling» noe som tilsier at de kan fungere som synonymer.

Omtalen av *Døden henger i en tråd"* av Alan Bradley beskriver bokas hovedperson og handling, forteller at den inngår i en populær serie og anbefaler eksplisitt: «Dette er krim med en frisk og original vri som absolutt appellerte til denne leseren. Språket er fornøyelig med mye tørr humor. Anbefales til både unge og voksne» (Waagaard, 2012a). Stemmen er nøytral og nøktern, språket har få subjektive markører. Selv om appellen står i preteritum og slik sett understreker avstanden mellom formidlings- og lesetidspunktet, har dette mer preg av anbefaling enn av tips. Det retoriske spørsmålet – «Er det en ulykke eller dekker hendelsen over mørke hemmeligheter i den idylliske, engelske landsbyen Bishop's Lacey?» – stilt til oss som lesere, forsøker imidlertid å skape nærhet i møtet gjennom å forutsette en leser på jakt etter spenning. Det her-og-nå som bloggen qua formidlingspraksis nærer seg av er i en noe skjematisk optikk forskjøvet fra leseopplevelsen og til møtet med leseren. Utover bokas spennende handling og sentrale karakter – noe som like mye speiler formelen i sjangeren – er det originalitet, humor og fornøyelig språk som trekkes fram. I og med at dette verken presiseres utover epitetet "tørr", som rett nok vitner om noe britisk, eller eksemplifiseres, blir omtalen noe vag. Den kunne vært mer treffende. Der kvinnene i Lom gjennom måten de inviterer til en særlig sfære og ved å binde litteraturen til helt spesifikke omgivelser, tiltrekker seg noen fås oppmerksomhet, blir litteraturen her beskrevet så bredt at den knapt blir synlig. Dette understrekes i den siste setningen der boka anbefales for voksne *og* barn – hvilket strengt tatt vil si *alle*, noe som igjen betyr *ingen*. Samtidig kunne vi kanskje si at når stemmen henvender seg så bredt så speiler det nettopp krimmens brede nedslagsfelt. En tredje faktor her er at flere setninger og fraser er kopiert fra forlaget uten å være markert som sitat[16].

16 Jamfør forlagets omtale (Forlaget Press, u.å. b).

Også den neste posten, som anbefaler *Majorens siste forelskelse* av Helen Simonson (2012), ligger tett på forlagets omtale, men med en annen, mer særegen stemme. Bibliotekaren skriver at boka er «medrivende» (Waagaard, 2012b). Det involverer leseren mer enn å si at boka «makter å sette søkelyset på» (Forlaget Press, u.å. a). Å si at det er «lett å bli hekta» assosierer til rus og opplevelse (Waagaard, 2012b). Dels dreier det omtalen fra boka mot leseopplevelsen, dels er det mer spesifikt enn forlagets «en bok du ikke vil legge fra deg før du har lest den ferdig» (Forlaget Press, u.å. a). Hvor forlaget gjennom tittelen «Noen ganger overvinner kjærligheten alt» lanserer boka som en kjærlighetsroman, velger biblioteket gjennom underoverskriften «Romantisk komedie med flerkulturell vri» (Waagaard, 2012b) å framheve at den behandler flerkulturelle forhold med humor: Slik fortelles mer oppmerksomt og presist at det som konvensjonelt forbindes med alvor, behandles på en annen måte. Også fornemmelsen for det særpregede ved denne boka virker nærere i denne stemmen enn i den forrige posten.

Omtalen framhever at boka kan sammenlignes med en reise der en møter karakterer i spenninger mellom ulike generasjoner, kulturer og tradisjoner, og at formen makter å forene spenninger også mellom det komiske og det tragiske. Til sammen vitner dette om en fornemmelse for at det er noe ved denne boka som skiller den ut og gjør det verdt å rette oppmerksomheten mot. Omtalen henvender seg i mindre grad til alle: «Boka viser på en treffende måte dilemmaer som oppstår når kjærligheten krysser kulturelle og religiøse grenser.» (Waagaard, 2012b) Lenger ned gjentas at boka setter «søkelys på sentrale konflikter i dagens flerkulturelle samfunn». Til sammen formidler dette et blikk for relevans i forhold til et større og mer konfliktfylt kulturelt og politisk landskap.

2

Utover de enhetlige oppsettene og skribentene som går igjen, bindes denne bloggen sammen av en lokal tilknytning. Fem poster er tagget med Østfoldforfattere. Omtalen av Leif Østlis krim *Befrieren* (2012) redistribuerer en annen tekst. Den skiller seg *kun* fra forlagets gjennom overskriften: ”Sterk debutroman om rotløs ungdom i Halden” (Ewart, 2012) I denne *ene* setningen som særpreger posten, er det likevel og betegnende nok den lokale forankringen som trekkes fram. I formidlingen av Atle Næss’ bok Østre Linje (Waagaard, 2012c) veves det lokale på en helt annen måte sammen med formidlerens egen erfaring. Stemmen med samme signatur som den første posten vi diskuterte, trer her fram fornemmende og med en egen valør:

> Næss makter å skildre både romanpersonene og historiske personer og begivenheter på en levende og engasjerende måte. Da undertegnede flyttet til Indre Østfold for 12 år siden sa en kollega til meg: "Denne MÅ du lese", og det var full klaff!! Derfor vil jeg anbefale den på det varmeste, og sitere forfatteren med følgende utsagn: "Kjærligheten kan blomstre like vakkert på et jorde i Trøgstad som på en eng i Toscana."

Her snakker en som er truffet i dobbel forstand. Omtalen sklir fra det formelt «undertegnede» og mot det personlige i tone og emne. Dels handler det om møtet med boka, men som i flere av postene i bloggen fra Lom tematiseres også selve formidlingen. Boken formidles fordi den har hatt dyp eksistensiell betydning. Formidlingen nærmer seg det overtalende, men som Nielsen skriver er det ikke her tale om salgsretorikk, men om «et overtalelsesforsøg', der bunder i tanken om at det der har vakt så stor læselyst hos mig, må også vække stor læselyst hos andre» (2006, s. 20). Selv etter tolv år erindres hvordan boka ble formidlet nesten som en gave fra en kollega. Formidlingens kraft mimes av versalene i det modale hjelpeverbet og ved dobbelt utropstegn. Fornemmelsen fra kollegaen om at akkurat *hun* måtte lese boka, må vitnes om på nytt. Slik kollegaen den gang talte til formidleren, talte også boka til henne og slik vil hun tale nå. Selv om bruken av versaler og utropstegn kan virke påståelig, utrykker de en ekspressivitet som varsler at noe personlig er på spill. Det demonstrerende innrykket versalene kan gi motvirkes likevel av sitatet som avslutter anbefalingen. Det antyder en analogi mellom boka og formidlerens egen historie.

I bloggposten med overskriften"Jellerød" av Elin Haugli (Liv, 2012) rettes oppmerksomheten vår mot at forfatteren har vært en «flittig bibliotekbruker»» som har «lånt og lest mye lokalhistorie». Forfatterens bibliotekbruk har «resultert i 9 pocketbøker i storgårdsserien "Jellerød"». Som en særlig kvalitet framheves at serien tilbyr et tidsbilde (historisk og lokal kunnskap tilegnet på biblioteket). «Her er sterke følelser, lengsel, misunnelse, fødsel og død, men også et godt tidsbilde fra perioden 1870–1920 da fortellingen får en lykkelig slutt». Med biblioteket i Askim som referansepunkt formidles litteraturen her som en inngang til å forstå sitt eget lokalmiljø. Posten snakker primært til de som allerede har en tilknytning til stedet. Den forsøker å skape en nysgjerrighet – både på stedet og boka – ved å framheve dramatikken i en slektshistorie, de store følelsesmessige konflikter som har utspilt seg «her» og klasseforskjellene som var den gang implisitt satt opp mot dagens egalitære samfunn.

Også omtalen av barneboka *Løpe baklengs* (2010) av Cecilie Treimo (Bråten, 2012) har forfatterens lokale tilknytning som utgangspunkt, men

dobbeleksponert: Forfatteren er fra samme by som det formidlende biblioteket, men hun har også «valgt å legge [handlingen] til barndomsbyen». Verbalet indikerer her at romanens sted kunne vært et annet. Slik formidles både det universelle ved handlingen og at den kan være forankret i forfatterens biografi.

> Atle er 11 år og eldst av tre søsken. De tre barna bor alene sammen med moren. Det er en ny og skremmende situasjon. Faren har nylig flyttet ut. Og moren drikker. Hun er fjern og temperamentsfull om hverandre – og barna må klare seg mye selv. Men det er det nesten ingen som vet. Bortsett fra faren og de tre barna. Og kanskje en dame fra barnevernet.
>
> De bekymrer seg for fremtiden mens småsøsknene leker og lever omtrent som før. Og hele tiden venter han på at faren skal komme tilbake og hente dem. For faren har vel ikke glemt dem og situasjonen hjemme?

Beskrivelsen av en vanskelig oppvekst er kjølig og nøktern. Setningene er korte, noen er uten subjekt, noen starter med bindeordet *og*. Teksten skaper en påfallende undertekst også fordi den er fattig på adjektiver. Atles bekymring blir hverdagslig. Den sentimentaliteten emnet legger opp til mangler. Det avsluttende spørsmålet som rett nok kan oppleves retorisk i det bloggeren også anvender oratio tecta, synes i denne sammenhengen reelt. Den formidlende stemmen blir klar og selvstendig gjennom nøktern karakteristikk og konsekvent perspektivering. Sett i sammenheng med emnet som formidles skaper den nesten kyniske tonen en spenning som synliggjør boka på en måte som kan minne om sitatet: Vi vet ikke om teksten mimer bokas språk, men det korthuggete nesten lapidariske språket mimer styrken og sårheten i bokas fortelling samtidig som det meisler fram en harme over det dagligdagse og oversette ved emnet som også må være bokas anliggende. Som formidlingspraksis er artikulasjonen omkring *Å løpe baklengs* synkronisert mellom de to retningene som utgjør formidlingen: oppmerksomhet mot teksten og oppmerksomhet mot adressaten. Et søk på nettet viser at Østfoldbibliotekenes omtale er mer direkte, poengtert, nøktern og interessevekkende enn både forlagets omtale og begrunnelsen til juryen som ga boka Norske barne- og ungdomsbokforfatteres debutantpris Gyldendal Forlag (u.å.).

3

Østfoldbloggen vektlegger å formidle litteratur for barn- og unge. Halvparten av postene har denne taggen, ytterligere en formidles som passende også for barn. Postene balanserer mellom det entusiastiske (etymologisk: å ha

gud i seg) og det pedagogiske som viser seg i at det klart utrykkes hvem bøkene passer for, «kan absolutt anbefales til ungdom fra ca. 13 år». (Anonym, 2012). Denne dobbelte stemmen vises klarest i omtalen av Hilde Hagerups *Ulvene kommer* (2012). På den ene siden er entusiasmen: «Yiippi! Nå har hun gjort det igjen! Hilde Hagerup har skrevet bok nr. 2 om Spøkelsene på Frostøy: Ulvene kommer, og det har hun gjort så bra, så bra!» (Pedersen, 2012b). Begeistringen er stor og bæres av selve kraften i det performative. Her vises begeistringen fram også ved å mime muntlig språkbruk. Barn kan du få med på hva som helst så lenge det er energi idet. Det er derfor ikke frykten for at ulvene skal ta Jens som formidles, men en entusiasme som strengt tatt handler om en frykt hos et menneske som en leser forutsettes å ville ta del i, ta hånd om, utforske eller se om kan overvinnes gjennom en lykkelig slutt. Men utover denne performative stemmen som sier «hør, dette er godt, les!», så snakker også pedagogen særlig avslutningsvis i det som nesten er en paratekst til den formidlende gesten:

> Passer for alle over 10–11 år som vil ha en riktig flott leseopplevelse. Denne boka er akkurat som nr.1, laget med mange mellomrom og delvis korte setninger og det fungerer veldig fint, også for de som sliter litt med å lese med å lese en lang bok med mye tekst. Boken er egentlig ikke så lang som den ser ut som!

Hvor gesten jo snakker direkte til barnet i en konkret situasjon, forvalter stemmen her en kunnskap om noe som barnet eller den foresatte som det snakkes til forutsettes å ikke ha. Det er da også oppgaven til den som har kunnskap – jamfør særlig bibliotekets mandat. Samtidig aktualiserer dette et mulig problem. Begeistringen står i fare for å bli en tom gest fordi den inngår i en bloggpost det er vanskelig å se for seg at de barna (med lesevansker) som den snakker til noen gang kommer til å lese. Og om de leser posten vil de neppe fortsette å lese boka nettopp fordi pedagogen sier de egentlig ikke kan lese. Den begeistrede gesten slik den kommer til uttrykk her bygger altså på en klar fornemmelse for en konkret leser i en konkret situasjon, men det er som om stemmen samtidig fornemmer at det ikke lar seg overføre til den type situasjoner bloggen kan legge opp til. Derfor må formidleren også tilføye et avsnitt som likesom begrunner det hele. Som henvendelse til barn kommer stemmen til å blafre. Det forhindrer selvsagt ikke at den kan treffe foresatte som allerede er oppmerksomme på at barna deres kan ha glede av den type litteratur som stemmen gjør oppmerksom på.

I den korteste bloggposten omtales *Verdensredderne* (2012) av Simon Stranger. «Vi traff første gang hovedpersonen Emilie i forfatterens bok

"Barsakh" som kom i 2009. (Anonym, 2012) Nå møter vi henne igjen, bærumsjenta med moteklær som er mest opptatt av sminke og neste fest. På jakt etter nytt antrekk». Stemmen er inkluderende, men også litt distanserende for oss som ikke kjenner Emilie. Konfliktlinjen i boka risses opp: Den selvopptatte bærumsjenta som lever i en verden som utnytter dem som skaper hennes velstand. Mot denne bakgrunnen legger vi merke til et sitat: "Kos deg med t-skjorten. Slavene som sydde den, gjorde det ikke «verdensredderne.blogspot.com)» (Verdensredderne, 2012). Sitatet stikker seg ut med sin motsetningsfylte og halvt aforistiske form. Nettstedet er drevet av bokas forfatter som sier at «Verdensredderne er en organisasjon som jobber for en bedre verden. For mindre utnytting av arbeidere i den tredje verden. Litt mer rettferdighet for litt flere. Vi holder til på hemmelig adresse, og slår til når du minst venter det». Kvaliteten ved boka bunner i at den åpner mot verden og representerer et politisk engasjement.

4

Bloggen til de tre vise kvinnene fra Lom legger gjennomgående nesten ensidig vekt på at litteraturens kvaliteter virker i forhold til hverdagsvirkeligheten. Det preger hver eneste bloggpost og det strukturerer bloggen som helhet (Lom offentlige bibliotek, u.å.). Selv om vi ikke kan lese ut en tilsvarende enhet i nettformidlingen til bibliotekene i Østfold (de representerer flere bibliotek og skribenter), så kan vi likevel spore tre kvalitetsperspektiv i formidlingen. (Bibin, u.å.)

For det første så skriver bloggen seg ikke ut fra noe hjemlig mot noe tilsvarende intimt, den må heller ses som en forlengelse av biblioteket – bokhylla. Selv om de enkelte postene er signerte, er det bibliotekinstitusjonen som del av en tradisjon orientert mot kunnskap og nøytralitet vi møter (Nielsen, 2006). Når bloggen tidvis beveger seg mot subjektiv formidling og litterær essayistikk bryter den med dette utgangspunktet. Vi skal ikke her diskutere hvorvidt den lykkes, men heller poengtere at det ikke er i tråd med den overordna intensjonen om å være en nøytral kunnskapsformidler som helheten gjennom blant annet design og komposisjon legger opp til. Selve infrastrukturen legger ikke opp til subjektive ytringer som derfor må fortone seg som fremmede. Den i tråd med dette grunnleggende taggingen av bøker i forhold til målgrupper basert på alder, viser et tradisjonelt kvalitetsperspektiv hvor det handler om å finne den rette boka til den rette låneren. Men der det tidligere har blitt utviklet i en muntlig samtale, stoler man her kanskje mer enn noe på at låneren finner fram gjennom en virtuell dialog basert på søking etter emneord. Formidlingstekstene kan da kanskje

best leses som nettopp utvidede emneord. Derfor må stemmen også ligge så tett opp mot det nøytrale som mulig.

For det andre ser vi i det minste tendenser til et mer politisk engasjement. Hvor kvinnene i Lom retter oppmerksomheten mot hvordan litteraturen betyr noe for den enkelte i hennes livsverden, er relevans her å rette oppmerksomheten mot viktige politiske konflikter på makronivå i samfunnet. Samtidig ser vi i liten grad spor av en politisk stilingstagen som i den positive vurdering som implisitt gis til bøker som tar opp det flerkulturelle. Det handler mer om at litteraturen artikulerer eller synliggjør et politisk nivå.

For det tredje dreier det seg om lokal tilknytning. Det må i denne sammenheng forstås ikke som hjemmet eller det familiære, men snarere det geografiske nedslagsfeltet til de kommuner som bibliotekene betjener. I så måte synes agendaen å være å formidle litteratur som kan bidra til å forsterke en lokal tilknytning. Paradoksalt nok gir det globale, prinsipielt grenseløse og ikke minst virtuelle nettet muligheter for å styrke den lokale tilknytningen. Nettet bidrar til å formidle en litteratur som igjen bidrar til å omgjøre det lokale ikke-sted til et sted. Der de tre vise kvinnene vil bygge et sted på nettet, vil østfoldbloggen bruke nettet til å bygge steder.

Kanskje kan vi oppsummerende karakterisere et blikk for kvalitet som legger vekt på en nøytral institusjonell formidling, samfunnsmessig relevans og lokal tilknytning, slik bibliotekene i Østfold gjør, som et demokratisk kvalitetsperspektiv.

FORMIDLING SOM TANKE OG HANDLING

Vårt utgangspunkt har vært en teori om formidling som kroppslig praksis. Å lese og å formidle krever en klar fornemmelse for de omgivelsene man befinner seg i både med hensyn til tekst og publikum – reelt eller virtuelt –, at man ut fra sin intensjon både må styre oppmerksomheten og faktisk *være* oppmerksom og dessuten snakke med en stemme som ivaretar og bærer de erkjennelsene dette praktiske og konkrete arbeidet medfører. I en formidlingssituasjon handler det om ganske konkrete og praktiske ferdigheter som kan oppøves gjennom teori og analyse.

Østfoldbibliotekene (Bibin, u.å.) framhever forankringen i det lokale og et samfunnsengasjement gjennom en stemme som med visse unntak tilstreber det nøytrale. Bloggens ønske om nøytralitet blir imidlertid problematisk i det øyeblikk den så og si setter parentes omkring sin egen oppmerksomhet. Det skjer særlig gjennom bruken av parafrasen og plagiatet. Aris Fioretos forstår med Walter Benjamin parafrasen i forhold til sitatet.

Sitatet påminner om noe annet, har tilhørighet et annet sted, er fremmed i de nye omgivelsene og forandrer dem. Sitatets grunnvoll er å etablere eller bekrefte en forbindelse («phatic communication» (Jakobson, 1960, s. 355)) og å gjøre den andre i denne forbindelsen nærværende – levende.

> Den avgörande skillnaden mellan citatet och dets tvåäggstvilling parafrasen ligger i at citatet måste återge ett ord, yttrande eller textstycke i oförändrat skick, medan en parafras bara behöver anlita närmevärlden där andan bör finnas kvar men så väl grammatik som syntax kan förändras. […] Citatet "tjänar den sakliga meddelelsen", som Homén framhåller, medan parafrasen vanligen tjänstgör som "surrogat för citatet", "omskriver av hänsyn till moralen, eller väljer kringgående ord och vändningar på grund av rådande politiska förhållanden" (Homén, 1956, gjengitt etter Fioretos, 1991, s. 72).

I henhold til Fioretos er parafrasen altså en stedfortreder som signaliserer en ikke-fullverdig erstatning. For parafrasen er tilnærmingen tilstrekkelig, den har i motsetning til sitatet ikke presisjon som mål. Hvor formidleren gjennom sitatet gir fra seg ordet, men uten å miste stemmen fordobler parafrasen mangelen på egne ord: Stemmen får en tomhet som gjør det nesten vanskelig å lytte til hva den har å si. Parafrasens påpekende gest mot boka, vil liksom ikke noe mer enn å peke og blir en slags plassholder for fornemmelsen. Mot Fioretos generelt kritiske blikk på parafrasen mener vi likevel at den *gode* parafrasen nettopp fornemmer sitt stoff, retter oppmerksomheten mot det mest relevante i henhold til intensjonen og dermed også bestemmer formidlingens omgivelser[17].

Sett med utgangspunkt i omgivelsene er plagiatet på sin side fremmedgjørende. Å plagiere er å snakke med en annens stemme, bære en annens maske. I en forstand gir man da retten til å tale og bli hørt over til andre. Om ikke den egne identiteten forsvinner så blir den i det minste utydeligere. Plagiatet – og den uoppmerksomme parafrasen – bidrar til å trekke bibliotekinstitusjonen i retning av dem den låner stemme fra (bokhandlere eller forlag) og bort fra dets demokratiske forpliktelse til gjennom samlingsutvikling og annen formidling å snakke med en *annen* stemme.

I et polariserende perspektiv snakker de tre vise kvinnene på tvers av de ulike signaturene med en stemme som viser hvordan litteraturen brukes i hverdagen. *Tre vise kvinners blogg* har ett tydelig strukturelt omdreiningspunkt, et navn som skiller den ut på nettet og en bildebruk og en design som bygger opp om en klar nærmest stedlig identitet. Alt er underbygget med en skriftlig stil som nærmer seg den litterære essayistikken, men i *om-*

17 Om parafrasens nødvendighet i betydningen et overskuende og mytisk blikk se Egeberg og Skjerdingstad 2011.

talens form og følgelig uten å *kritisere* (Lom offentlige bibliotek, u.å.). Dette kan føre til at biblioteket så å si privatiseres til en stue for hjemmekos. For å unngå en slik total kollaps av det private og det offentlige er nettopp oppmerksomhet det sentrale. De tre vise kvinnene balanserer således også på grensen av det Richard Sennett allerede for 40 år siden karakteriserte som et intimitetstyranni.

> Intimacy is a tyranny […] It is the measurement of society in psychological terms […] Intimacy is a field of vision and an expectation of human relations. It is the localizing of human experience, so that what is close to the immediate circumstances of life is paramount (Sennett, 1977, s. 338).

Svært forenklet er Sennetts kritikk at man på ulike samfunnsområder kan se hvordan et kvalitetsperspektiv (vårt begrep) som vurderer på bakgrunn av opplevelser og hva som er tettest mulig på det umiddelbare og private brer om seg. Heller enn å diskutere dette i hver enkelt post (slik et forsøk på å svare ville krevd og kanskje også fordrer at gjøres i en større undersøkelse), nøyer vi oss her med å peke på et annet mulig perspektiv[18]. Sennetts skille er dikotomisk. Med det fenomenologiske utgangspunktet som ligger til grunn i denne artikkelen kan imidlertid ikke det private løsrives fra det offentlige, det personlige fra det politiske og demokratiske. Også politiske perspektiver og handlinger springer ut av og tilhører en kropp som er formet av erfaringer i livsverden. Motsvarende vil den kroppen som agerer i hjemmet også være preget av arbeidsliv, politikk. Demokratisk deltagelse henger derfor sammen med hva man er oppmerksom på og hvordan man eventuelt artikulerer det slik at man blir hørt. Med den franske filosofen Jacques Rancière kan vi si at det politiske (og moralske) handlingsrommet avhenger av hva man fornemmer også i det private/intime. For Rancière er politikk

> systemet av de *a priori* former som bestemmer det som lar seg sanse. Det er oppdelingen av tid og rom, av det synlige og det usynlige, av tale og støy som definerer både politikkens sted og det som står på spill i politikken som erfaringsform. Politikk består av det man ser og det man kan si noe om. Den består av de som har kompetanse til å se og evne til å uttale seg om rommets egenskaper og tidens muligheter (Rancière, 2012a, s. 12 ff)

18 Sennetts teori er kontroversiell og kritisert fra utallige hold. Med hensyn til bloggen som sjanger er artikkelen «Blogs, Literacies and the Collapse of Private and Public» av Jill Walker Rettberg (2008) et eksempel. Et problem ved Walker Rettbergs resonnement er at de tviderefører Sennetts dualistiske perspektiv og opprettholder eksempelvis distinksjonen mellom handling og skriving på den ene siden og lesing og passivitet på den andre.

I dette perspektivet er politikk og demokrati et spill mellom de stemmene som blir hørt og om hvem som kommer til orde, om hva en er i stand til å se hvordan. Med Rancière (2012b) bestemmer Atle Kittang tilsvarende litterær kvalitet som litteraturens evne til "[å] legge grunnlaget for politisk engasjement gjennom ei redistribuering eller rekonfigurering av det sanselege – forstått som heilskapen av den materielle verda i tid og rom der menneskeleg aktivitet spelar seg ut" (Kittang, 2009, s. 55, Oterholm & Skjerdingstad, 2011, s. 58). Mer konkret kan vi si at for litteraturen så vel som litteraturformidlingen vil oppgaven da være å åpne det ugjennomtrengelige og stengte, synliggjøre hvordan mulighetsfelt vider seg ut og artikulere begrensningenes hva, hvorfor og hvordan. En oppmerksom litteraturformidling er derfor også et politisk og demokratiserende prosjekt.

LITTERATUR

Balling, G. (2009). *Litterær æstetisk oplevelse: læsning, læseoplevelser og læseundersøgelser: en diskussion af teoretiske og metodiske tilgange*. Doktoravhandling København: Danmarks Biblioteksskole.

Biblioteksloven (1985). *Lov om folkebibliotek: av 20. desember 1985 nr. 108.* Oslo: Kulturdepartementet.

Egeberg, O. & Skjerdingstad, K. I. (2011): *Tanken sitter i øyet. Kreativ teori og praktisk vitenskapelig tenkning*. Oslo: Novus.

Fioretos, A. (1991). *Det kritiska ögonblicket: Hölderlin,Benjamin, Celan*. Diss. Stockholm: Univ.

Hagen, E. B. (2004). *Litteraturkritikk: en introduksjon*. Oslo: Universitetsforlaget.

Herring, S. C., Scheidt, L. A., Bonus, S., & Wright, E. (2004). Bridging the gap: A genre analysis of weblogs. *Proceedings of the 37th Annual Hawaii International Conference on System Sciences, 2004.* DOI:10.1109/HICSS.2004.1265271

Hvenegaard Rasmussen, C. & Jochumsen, H (2008). Ej blot til oplysning: biblioteket i oplevelsessamfundet. I J. Andersen, H. Jochumsen & C. H. Rasmussen (Red.), *At forstå biblioteket: en introduktion til teoretiske perspektiver* (s. 159–187) København: Danmarks biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole.

Høivik, T. (2010). Levende blogger. *Bok og bibliotek*, *77*(1), 56–57.

Jakobson, R (1960). Closing Statements: Linguistics and Poetics. I T. A. Sebeok (Red.), *Style In Language.* Cambridge (Massachusetts): MIT Press.

Kittang, A. (2009). *Diktekunstens relasjonar: Estetikk. Kultur. Politikk*. Oslo: Gyldendal.

Lüders, M, Prøytz, L. & Rasmussen, T. (2010) *Emerging personal media genres. New Media Society,* 12(6), s. 947–963. DOI: 10.1177/1461444809352203

Myers G. 2010. *The Discourse of Blogs and Wikis.* London: Continuum.

Mønster, L. (2009). At finde sted En introduktion til stedbegrebet og dets litterære potentiale. (s.358–373), *Edda*, nr. 4.

Nielsen, H. J. (2006). *Litteratursiden.dk: Netbibliotek og litterært netmagasin*. Elektronisk skriftserie nr. 1. Aalborg: Dansk Biblioteksforskning. Hentet fra http://www.danskbiblioteksforskning.dk/E-serie/Nr.%201-HJN.pdf

Nielson, T. & Hansen, L. (2003): *Kvalitetsevaluering af folkebibliotekernes netbiblioteker*, København: Biblioteksstyrelsen,

Ot. prp. nr. 14 (1985–1986). *Lov om folkebibliotek*. Oslo: Kultur- og vitenskapsdepartementet.

Oterholm K. & Skjerdingstad K. I. (2011). Å tenke kvalitet. I Audunson (red) *Krysspeilinger*. Oslo: ABM-utvikling.

Oterholm, K. & Skjerdingstad, K. I. (2012) Fornemmelse og oppmerksomhet – artikulasjon og stemme. Et kroppslig perspektiv på formidling. *Nordisk tidsskrift for informationsvidenskap og kulturformidling* (3), s. 19–29.
Penne, S. (2010). Literacy, litteratur og ulike lesemåter i mediesamfunnet. I Sylvi Penne, *Litteratur og film i klasserommet Didaktikk for ungdomstrinnet og videregående skole*.(s. 109–114) Oslo: Universitetsforlaget.
Rancière, J. (2012a): *Den emansiperte tilskuer*. Oslo: Pax.
Rancière, J. (2012b): *Sanselighetens politikk*. Oslo: Cappelen Damm.
van Riel, R., Fowler, O., & Dowles, A. (2008) *The reader-friendly Library Service*. Newcastle : Newcastle Library and Information Service.
Sennett R. (1977). *The Fall of Public Man*. New York: Knopf.
Shusterman, R. (2005). The Silent Limping Body of Philosophy. I T. Carman & M. B. N. Hansen (Red.), *The Cambridge companion to Merleau-Ponty*. (s. 151–180) Cambridge: Cambridge University Press.
Skjerdingstad, K. I. (2011). Det fenomenologiske blikket – et materialistisk perspektiv. I: R. Audunson (red.), *Krysspeilinger*. (s. 65–88) Oslo: ABM-media.
Skjervheim, H. (1996). Deltakar og tilskodar. I *Deltakar og tilskodar og andre essays*. (s. 71–88) Oslo: Aschehoug.
Striphas, T. (2009). In the late age of print: Everyday Book Culture from Consumerism to Control. New york: Colonbia University Press.
Urke K. J. (2012): *Dersom du liker spenning ispedd historie, mystikk og kjærlighet, er dette boka for deg.»: norske folkebiblioteks bokomtaler på nettet*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus. Institutt for arkiv, bibliotek- og informasjonsfag. Hentet fra http://hdl.handle.net/10642/1248
Vassenden E. (2004): *Den store overflaten*. Oslo: Cappelen/Damm
Walker, J. R. (2008a). *Blogging*. Malden, USA Polity Press.
Walker, J. R. (2008b). *Blogs, Literacies and the collapse of Privat and Public.* Leonardo Electronic Almanac. 16 (2–3) Hentet fra: http://jilltxt.net/txt/Blogs--Literacy%20-and-the-Collapse-of-Private-and-Public.pdf
Aam, K. (2012). Er tre vise kvinner fra Lom med på å endre begrepet bibliotek. I *Bok og bibliotek (6), s. 36–39.*

BLOGGINNLEGG

Anonym. (2012, 1. oktober). *Bokomtale Verdensredderne av Simon stranger*. Hentet fra http://www.bibin.no/tipsblogg/
Bibin. (u.å.). Bibliotekene i Østfold tipser deg! Hentet fra http://www.bibin.no/tipsblogg/
Bråten, C. (2012, 26. september). *Løpe baklengs av Ceclie Treimo*. Hentet fra http://www.bibin.no/tipsblogg/
Ewart, N. (2012, 25. september). *Befrieren av Leif Østli*. Hentet fra http://www.bibin.no/tipsblogg/
Forlaget Press (udatert a,) *Døden henger i en tråd*. Hentet fra http://www.fpress.no/index.php?ID=Bok&counter=276
Forlaget Press (udatert b). *Døden henger i en tråd* Hentet fra http://www.fpress.no/index.php?ID=Bok&counter=351
Gyldendal Forlag (udatert). *Debutantprisen Trollkrittet" til Cecilie Treimo*. Hentet fra http://www.gyldendal.no/Presse/Nyhetsarkiv/Debutantprisen-Trollkrittet-til-Cecilie-Treimo,
Liv H. R. (2012, 24. september). *Jellerød av Elin Haugli*. Hentet fra http://www.bibin.no/tipsblogg/
Lom offentlige bibliotek (udatert). *3 vise kvinners blogg*. Hentet fra http://3visekvinner.blogspot.com/
Merete. (2012a, 23. oktober). *Sailing*. Hentet fra http://3visekvinner.blogspot.no/
Merete. (2012b, 9. oktober). *Det vil ho sikkert ha, då blir ho sikkert gla'!* Hentet fra http://3visekvinner.blogspot.no/
Merete. (2012c, 2. oktober). *Kirsebærsnø i haustnatta.* Hentet fra http://3visekvinner.blogspot.no/

Merete. (2012d, 11. september) *Merete blir knallhard!* Hentet fra http://3visekvinner.blogspot.no/
Pedersen, K. N. (2012a, 24. september). *Jørn Lier Horst Salamandergåten*. Hentet fra http://www.bibin.no/tipsblogg/
Pedersen, K. N. (2012b, 24. september). *Hilde Hagerup: Ulvene kommer (Spøkelsene på Frostøy.* Hentet fra http://www.bibin.no/tipsblogg/
Rita. (2012a, tirsdag 16. oktober). *Jeg nekter*. Hentet fra http://3visekvinner.blogspot.no/ http://3visekvinner.blogspot.no/
Rita.(2012b, 25. september). *Det her e boka mi – Are Flaaten*. Hentet fra http://3visekvinner.blogspot.no/
Rita. (2012c, 18. september). *Fear in a librarian's heart*. Hentet fra http://3visekvinner.blogspot.no/
Verdensredderne. (2012, 21. februar). *Kos deg med T-skjorten – de som sydde den gjorde det ikke*. Hentet fra http://www.verdensredderne.blogspot.no/
Waagaard, U. (2012a, 12 oktober).*Døden henger i en tråd av Alan Bradley*. Hentet fra http://www.bibin.no/tipsblogg/
Waagaard, U. (2012b, 8. oktober) *Majorens siste forelskelse av Helen Simonsen.* Hentet fra http://www.bibin.no/tipsblogg/
Waagaard, U. (2012c) ,). Østre Linje av Atle Næss. *Tipsblogg* [blogg] 24. september Hentet datum fra http://www.bibin.no/tipsblogg/ eller [datum]

Läsargemenskapernas komplexa landskap. Om bokcirkelbegreppet och utvecklingen av svensk bokcirkelverksamhet, med speciellt fokus på folkbibliotekens och studieförbundens cirklar.

KERSTIN RYDBECK

INLEDNING

Bokcirklar är ingalunda något nytt fenomen i Sverige. Men i den samtida svenska mediedebatten hävdas ofta att antalet människor som deltar i bokcirkelverksamhet ökat kraftigt på senare år – så pass att man kan tala om en ny ”folkrörelse”. (Se t.ex. Kellman Larsson, 2012; Stensman, 2011) Ibland framförs också lite schablonartade föreställningar om vilka som främst är engagerade, t.ex. att det handlar om medelålders, välutbildade storstadskvinnor som kombinerar bokdiskussioner och vindrickande. (Se bl.a. Kadefors, 2009)

Bokcirklar är vanligt förekommande i många länder – inte minst inom det engelska språkområdet – och har varit så mycket länge. Den forskning som finns berör också främst de anglosaxiska länderna. Uppgifter gör exempelvis gällande att cirka 500.000 bokcirklar fanns i USA i slutet av 1990-talet och drygt 40 700 i Canada. (Fuller, Sedo & Squires, 2011) I Storbritannien beräknades antalet vid samma tid till cirka 50 000 och australiensiska Council of Adult Education organiserade cirka 1 000 cirklar. (Hartley & Turvey, 2002; Taylor, 2007) Om situationen i Sverige vet vi egentligen ganska lite, för forskningen här är ännu begränsad. I ett litteratursociologiskt inriktat forskningsprojekt som för närvarande pågår vid Uppsala universitet, ”Läsarnas cirklar”, är syftet dock att få bättre bild av bokcirkelverksamheten i Sverige idag.

Redan nu måste emellertid fastslås att bokcirkelverksamhet är en läspraktik som kan se ut på väldigt många olika sätt. Första delen av denna artikel syftar därför till en diskussion av centrala begrepp och avgränsningar, för att på så sätt ringa in vad som här mera specifikt åsyftas. Den andra delen beskriver kortfattat utvecklingen av bokcirkelverksamhet i Sverige under de senaste seklerna, som en bakgrund till dagens verksamhet.

Den tredje och sista delen av artikeln ägnas åt en nyligen genomförd empirisk studie som haft till syfte att se i vilken utsträckning befintlig nationell statistik kan ge information om bokcirkelverksamheten idag. Hur många bokcirklar finns det egentligen och hur ser den geografiska sprid-

ningen ut över landet? Och vad går att säga om deltagarsammansättningen? Detta är frågor som diskuteras i den avslutande delen.

BEGREPP OCH KATEGORIER – EN DEFINITION AV BOKCIRKLAR

I Sverige har diskussionen kring läsvanor och läsfrämjandearbete hittills framförallt fokuserat på *vad* människor läser för slags litteratur, *hur mycket* de läser i tid räknat och *hur de får tillgång* till böcker. (Carlsson, 2012) De närmare omständigheterna kring själva *lässituationen* har sällan uppmärksammats eller problematiserats, och implicit dominerar nog bilden hos många av oss av den ensamme läsaren, försjunken i sin bok. Sanningen är dock att läsande i alla tider varit en aktivitet som människor gärna ägnat sig åt tillsammans med andra. (Long, 2003) Reading communities (läsargemenskaper), social reading (socialt läsande) och shared reading (delat läsande) är begrepp som betonar just den kollektiva, sociala praktiken. (Fuller & Sedo, 2013; Sedo, 2011; Swann & Allington, 2009)

Begreppet socialt läsande definierar jag här som *kommunikation läsare emellan om litteratur och läsupplevelser*. Socialt läsande fokuserar på sådan kommunikation som sker mellan ”vanliga” läsare (alltså inte ”proffstyckare” som litteraturkritiker ed.) och sätter läsarperspektivet i centrum. Det är ett paraplybegrepp som under sig rymmer exempel på många olika typer av aktiviteter, kopplade till människors organisering i olika slags läsargemenskaper. Det muntliga traderandet av sagor och myter kring en eld i en avlägsen forntid, 1700-talets journalcirklar och diskussioner om nyutkommen litteratur i de europeiska kaffehusen, 1800-talets högläsning i familjekretsen kring fotogenlampan, vår tids book crossing och virtuella litteraturdiskussioner på olika forum och bloggar – alla utgör de exempel på socialt läsande, ett slags social process och en social formering, (Sedo, 2011) knuten till olika typer av läsargemenskaper formade av skilda tiders förutsättningar och behov.

Den nutida läsargemenskap som står i fokus för projektet ”Läsarnas cirklar” och denna artikel kan beskrivas som *en lokalt organiserad, avgränsad grupp läsare som samlas till regelbundna möten för att diskutera litteratur och* läsupplevelser. På svenska brukar sådana läsargemenskaper traditionellt gå under benämningen läsecirklar, bokcirklar eller litteraturcirklar. Termerna används idag synonymt och jag har för enkelhetens skull valt att genomgående tala om bokcirklar. En viss påverkan från engelskan finns också idag, ifråga om terminologin. Liksom i svenskan finns här ett flertal benämningar. *Reading groups* är en vanlig sådan särskilt i Storbritannien. Mest förekommande i Nordamerika är *book clubs* – som alltså inte ska

blandas samman med de bokklubbar vi har i Sverige som säljer böcker per post. Ordet -klubb har nu börjat smyga sig in även i svenskan som ersättning för det traditionella -cirkel. Bland annat använder sig folkbiblioteken idag ofta av benämningen *läseklubb* för bokcirklar som vänder sig till yngre, sannolikt baserat på antagandet att klubbar är något som barn gillar. Slutligen bör nämnas en annan, från historien välkänd benämning som också börjat dyka upp allt oftare – både i engelskan och i svenskan – nämligen *litterär salong*.

Bokcirklar kan organisatoriskt delas i två huvudtyper. För det första finns de cirklar som är knutna till ett folkbibliotek, ett studieförbund, en bokhandel eller en frivilligorganisation av något slag (till exempel Svenska kyrkan). Sådana cirklar får ofta stöd till sin verksamhet, exempelvis hjälp med val av litteratur, bidrag till ledararvode eller tillgång till lokal, och betecknas här *bokcirklar med huvudman.* Den andra typen utgörs av cirklar som lever och verkar helt utan organisatoriska band eller stöd utifrån. Det handlar om en grupp människor, t.ex. grannar, arbetskamrater eller vänner, som gått samman på eget initiativ och regelbundet träffas – ofta hemma hos varandra – för att diskutera litteratur. Denna typ benämns ibland ”privata” eller ”informella” cirklar. Jag har dock valt att benämna den *fristående bokcirklar.* Centralt för bägge typer är förstås boken, läsningen och *mötet*, där gruppmedlemmarna tillsammans samtalar om sina läsupplevelser; utan dessa möten ingen cirkel. Projektet omfattar både fristående cirklar och cirklar med huvudman.

Det går även att tala om öppna respektive *slutna* bokcirklar, efter hur cirkeln rekryterar sina medlemmar. Till en öppen cirkel kan vem som helst ansluta sig – det kan exempelvis handla om att folkbiblioteket eller en bokhandel annonserar om att man ska starta en ny cirkel och uppmanar intresserade att anmäla sig. Ofta känner inte deltagare i öppna cirklar varandra sedan tidigare och cirkelgemenskapen kommer då i främsta hand att byggas kring just läsintresset. En sluten cirkel består av människor som mestadels känner varandra och gemenskapen kan då bygga även på helt andra saker, t.ex. att man arbetar tillsammans, har barn i samma klass eller är gamla barndomsvänner. Slutna cirklar bestämmer själva över reglerna för rekrytering och tar bara in medlemmar som accepteras av de befintliga. Sannolikt är den stora majoriteten fristående cirklar av denna senare typ. Projektet omfattar både öppna och slutna cirklar och ett mål med projektet är just att se på vilket sätt cirklarnas inre arbete skiljer sig åt mellan dessa två kategorier.

Det går också att dela in bokcirklar i sådana som träffas för möten IRL (”in real life”) som här benämns *traditionella cirklar* – av anledningen att

det helt enkelt är den typ som funnits längst – och sådana som existerar på webben och för sina diskussioner i de nya sociala medierna: *virtuella cirklar*. Det är dock ett rimligt antagande att gränsen mellan dessa två typer successivt luckras upp alltmera. På exempelvis Facebook finns idag grupper med enda syfte att sammanföra människor som önskar delta i traditionella cirklar – bland annat finns en sådan gemenskap specifikt riktad till Facebookanvändare i Uppsala: ”Bokcirkel i Uppsala”. Många traditionella cirklar har egna Facebook-grupper (ofta slutna) där de också kommunicerar. Och gissningsvis följer många medlemmar i traditionella cirklar även virtuella litteraturdiskussioner på forum och bloggar för att få tips och inspiration. En viktig fråga i projektet är att se vad de nya medierna innebär för traditionella bokcirklars sätt att arbeta idag.

Slutligen går även att klassificera bokcirklar efter deras val av litteratur. Den vanligaste modellen är sannolikt att alla i cirkeln läser samma bok till varje möte. Andra modeller kan vara olika böcker av en och samma författare eller böcker med ett gemensamt tema men av olika författare. Vissa cirklar fokuserar på en speciell genre, som lyrik eller science fiction. I allmänhet förknippas nog begreppet bokcirklar med läsning av skönlitteratur och det torde knappast råda någon tvekan om att det stora flertalet främst är inriktade på fiktion. Men det finns även sådana cirklar som diskuterar övervägande eller uteslutande facklitteratur. En målsättning med projektet är just att få grepp om de övergripande mönster som finns ifråga om val av genrer och litteratur. Det avgränsas därför *inte* på basis av hur cirklarna väljer att lägga upp sin läsning eller vilken typ av litteratur de läser.

BOKCIRKELVERKSAMHETENS UTVECKLING UNDER DE SENASTE SEKLERNA

Cirkelbegreppets rötter

Ett centralt syfte med denna artikel är att på basis av befintlig statistik säga något om bokcirkelverksamhetens omfattning idag i Sverige. Innan jag går närmare in på detta finns emellertid anledning att säga några ord om bokcirkelverksamhetens utveckling historiskt.

Cirkel är sedan 1800-talets början ett begrepp i svenskan för att beteckna en verksamhet byggd på frivillighet som kombinerar bildningsaktiviteter med en social funktion inom en mindre, oftast sluten grupp. Cirkelbegreppet är nära förbundet med utvecklingen av en modern bokmarknad och press och med framväxten av en borgerlig offentlighet. 1800-talets cirkelverksamhet var framförallt knuten till de övre borgerliga skikten i samhället. Det första belägget i *Svenska akademiens ordbok* (SAOB) av ordet *läse-*

cirkel är från 1824 och avser en krets som samlas för högläsning och byte av gemensamt inköpta böcker – dvs. en verksamhet ganska lik vår tids cirklar. Exempel på belägg från 1860-talet ges också. (SAOB: cirkel, nr I.10, och läsecirkel) Från Fredrika-Bremer-förbundets nybildade bokkommitté meddelades 1886 att ”[f]ör skolbibliotek och läsecirklar hafva på begäran bokförteckningar uppgjorts”. (FBF årsber. 1886, s. 5) Det är dock mycket svårt att säga något om omfattningen av denna tidiga läsecirkelverksamhet, eftersom källorna är få.

Den verksamhet som sannolikt betydde mest för att knyta cirkelbegreppet specifikt till bildande verksamhet var emellertid de så kallade liberala bildningscirklarna, som växte fram i en rad svenska städer under 1840- och 1850-talen med syftet att sammanföra människor ur olika samhällsskikt till gemensamma bildande och sociala aktiviteter i klassöverbryggande anda. (Nerman, 1952) Bildningscirklarna blev ett förhållandevis kortlivat fenomen, men fungerade ändå som ett slags idémässig brygga mellan högreståndscirklarna och den bildningsverksamhet som senare kom att utvecklas på bred front inom de nya folkrörelserna, med fokus på de socialt lägre skikten i samhället.

Mot slutet av 1800-talet började framförallt nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen på allvar att fokusera på bildningsfrågan. År 1902 introducerade nykterhetsorganisationen IOGT:s riksstudieledare Oscar Olsson den metod för folkbildningsarbete som byggde på självbildning knuten till små lokala studiegrupper som han kallade *studiecirklar*. Grundprinciperna för cirkelarbetet var enkla: varje cirkel valde och inköpte vid verksamhetsårets början lika många böcker som medlemmar. Böckerna vandrade sedan runt i gruppen som regelbundet träffades för att samtala och reflektera över det lästa. Gruppen utsåg inom sig en studieledare och verksamheten skulle fungera som ett forum för ett aktivt kunskapssökande och en kunskapsutveckling i demokratisk samverkan mellan alla deltagare. Efter verksamhetsårets slut samlades böckerna till ett studiecirkelbibliotek.

Studiecirkeln blev snabbt den dominerande studieformen inom de nya folkrörelsernas bildningsarbete och var avgörande för att detta utvecklades till en massrörelse i Sverige. I och med att Olsson valde just benämningen *cirkel* för dessa självstudiegrupper, kan man säga att folkrörelserna erövrade cirkelbegreppet och gjorde det till sitt. När de rörelseanknutna studiecirklarna växte i antal och befolkades av människor ur lägre medelklass och den kroppsarbetande klassen, försvann kopplingen som tidigare funnits av cirkelbegreppet till högborgerligheten. I den moderna tidens cirklar deltog människor ur samhällets alla skikt. (Rydbeck, 2013)

Studieförbundens och folkbibliotekens bokcirkelverksamhet

Olssons ursprungliga idéer kring studiecirkeln innebar att skönlitteraturen hade en central roll. Deltagarna skulle söka sig fram med den skönlitterära boken som det väsentliga bildningsmedlet och i praktiken kom verksamheten nog att uppvisa många likheter med hur bokcirklar arbetar idag. Olssons fria, processinriktade bildningsideal trängdes dock undan ganska snart inom de nya studieförbunden, till förmån för en mera målinriktad och planmässig studiecirkelverksamhet baserad på ämnesstudier, studieplaner och läroböcker samt en lärare i mera traditionell mening. Skönlitterärt inriktade studiecirklar fanns fortfarande men i alltmera begränsad omfattning, under beteckningen *litteraturcirklar*, och infogades även de i ett mera ”ämnesmässigt” arbetssätt som bland annat byggde på förutbestämda studieplaner godkända av huvudmannen. (Rydbeck, 2013)

Skönlitteraturens försämrade ställning inom studieförbunden illustreras väl av statistik från ABF – Arbetarnas bildningsförbund. Här utgjorde de skönlitterärt inriktade cirklarna verksamhetsåret 1919/20 den ojämförligt största gruppen, med 48 procent. Därefter gick det snabbt nedåt, tio år senare hade de sjunkit till 10 procent och i slutet av seklet, 1992, utgjorde de mindre än en halv procent – även om det samtidigt måste konstateras att *antalet* bokcirklar trots allt var betydligt större nu, eftersom volymen på studieförbundens cirkelverksamhet totalt sett ökat så mycket. (Johansson, 1995) Inom studieförbunden sammanställdes tidigt statistik över cirkelverksamheten, eftersom den tjänade som underlag för fördelningen av de statsbidrag som infördes redan på 1910-talet. Härigenom går det att få en relativt god bild av den studieförbundsanknutna bokcirkelverksamhetens kvantitativa omfattning och hur den utvecklats över tid.

Parallellt med att studieförbunden utvecklade sin verksamhet under 1900-talets första hälft växte även de kommunala folkbiblioteken fram. Folkbiblioteken tycks emellertid länge ha haft en marginell roll som organisatörer av bokcirklar, vilket idag kanske kan tyckas förvånande. Först efter millennieskiftet 2000 har biblioteken börjat driva bokcirklar i större omfattning. Varför detta sällan förekom tidigare har nog flera olika förklaringar, men den viktigaste är sannolikt en uppfattning om skilda roller i bildningsarbetet. Uppgiften för de lokala folkbiblioteken – som ju på många ställen byggts upp delvis med hjälp av de studiecirkelbibliotek kommunerna efter hand övertog från folkrörelserna – blev länge främst att *tillhandahålla* och förmedla litteratur som sedan diskuterades i de cirklar studieförbunden organiserade.

Det är också först under de senaste decennierna som läsarperspektivet på allvar lyfts fram i diskussionerna kring folkbibliotekens läsfrämjandear-

bete – en utveckling som möjligen påskyndats av vikande besöks- och utlåningssiffror under de allra senaste åren. Läsfrämjandearbetet har samtidigt fått ett förnyat fokus på folkbiblioteken, inte minst efter påtryckningar från politiskt håll. Under senare år har också funnits en strävan att framhäva biblioteket inte bara som en resurs utan som en plats i fysisk bemärkelse, dit människor kan söka sig för att delta i olika typer av aktiviteter. Bokcirklar passar i dessa sammanhang väl in. Före perioden före 2007 existerar ingen statistik över folkbibliotekens bokcirkelverksamhet. Men sedan 2007 omfattar den årliga biblioteksstatistiken information om bibliotekens programförda aktiviteter. Härigenom finns numera möjligheter att studera bokcirkelverksamhetens kvantitativa utveckling även på våra folkbibliotek.

De fristående cirklarna

Den svåraste kategorin att få en kvantitativ bild av är naturligtvis de fristående cirklarna. Ingen statistik finns och det är nog orealistiskt att tro att det någonsin ska kunna upprättas en sådan – det ligger så att säga i cirklarnas natur att den är svår att åstadkomma. Några läsarundersökningar har mig veterligen heller aldrig gjorts som efterfrågat information om deltagande i just bokcirkelverksamhet. Andra källor om fristående cirklar är också få. Men genom spridda uppgifter i olika sammanhang står ändå klart att sådana funnits i Sverige under hela 1900-talet, och vissa har uppenbarligen varit mycket långlivade. Ett konkret exempel är en Stockholmscirkel bildad redan 1897 som avvecklades först under 1970-talet, ett annat en cirkel i Malmö som startades 1942 och som fortfarande 2002 var i full verksamhet. (Arbin, 2000; Leonardz, 2002) Kanske utgjorde 1900-talets fristående bokcirklar åtminstone i viss utsträckning en fortsättning på 1800-talets cirklar av högreståndskaraktär – men detta är alltså mycket svårt att utreda idag. Den fristående veckotidningen *Idun*, som riktade sig till kvinnor inom medelklassen och framförallt fokuserade på kvinnans roll i samhället och kulturen, berörde bokcirkelverksamhet i ett par artiklar under 1930-talet. I en artikel från 1931 konstateras att ”[b]okcirklar äro också nu för tiden ganska vanliga uti Sveriges land och omfattas med intresse särskilt av kvinnorna”. Artikelförfattarinnan – enligt redaktionen ”med erfarenhet från bildandet av åtskilliga bokcirklar” – uppmanar här till bildande av cirklar både med inriktning mot skön- och facklitteratur, ger boktips och föreslår sådana som kombinerar högläsning och handarbete. (Nelson, 1931) Några år senare fastslås i artikeln ”Hurudan läsecirkel har ni?” att ”Läsintresset är glädjande stort nu för tiden. Det finns nästan inte en bekantskapskrets som inte har sin läsecirkel, sammansatt efter en eller annan princip. Eller

är det merendels *en* princip: principen aktuella romaner, som man kan briljera med att ha läst vid middagsbjudningar." (Cornell, 1936) Det är rimligt att anta att vad artikelförfattarna i *Idun* främst refererade till var en bokcirkelverksamhet av just fristående karaktär. Det bör också noteras att *Idun* alltså både använde termen bokcirkel och läsecirkel – i själva verket är detta ett av de tidigaste exemplen jag stött på av termen bokcirkel, som idag är mycket använd.

Min hypotes är att en stor andel av de bokcirklar som är verksamma idag är fristående cirklar. Inom projektet pågår just nu en enkätstudie, riktad till alla verksamma bokcirklar i Uppsala län, som bland annat syftar till att få en ungefärlig uppfattning om den fristående bokcirkelverksamhetens omfattning och andel av det totala antalet bokcirklar. Att göra en rikstäckande studie av detta bedömer jag som omöjligt. Det räcker att ha ögon och öron öppna och fråga de människor man själv möter, för att förstå att väldigt många deltar i fristående bokcirkelverksamhet. En folkbibliotekarie uppskattade våren 2012 antalet cirklar bara i Växjö till minst hundra, enligt en artikel i tidskriften *Svensk bokhandel.* ("Hallå Karin Vikström") Det måste således till någon form av geografisk avgränsning. Insamlingen av enkäter i den uppländska studien pågår under perioden april–december 2013. ("Bokcirkeluppropet i Uppsala län 2013")

Bokbranschen och bokcirklarna

Att bokhandlarna redan i början av 1930-talet intresserade sig för de fristående cirklarnas verksamhet framgår indirekt av *Iduns* artikel från 1931. Men svenska bokhandlare har ytterst sällan, på det sätt som förekommer exempelvis i USA, (Long, 2003) drivit bokcirklar i egen regi. Bokhandeln har visserligen sedan länge något man kallar bok- eller läsecirklar. Medlemskap i en sådan cirkel får kunden genom att betala en viss summa som sedan berättigar till gratis hemlån av ett antal nyutkomna, skönlitterära verk under ett år. I allmänhet förekommer inga möten eller läsarsamtal utan i praktiken handlar det om att erbjuda kunderna snabb tillgång till nyutkommen litteratur för en låg kostnad. Bokhandelns cirklar utgör således inte den typ av verksamhet som står i fokus för detta projekt utan torde snarast kunna beskrivas som en sista rest av den kommersiella lånbiblioteksverksamhet som fanns i Sverige under 1800-talet, (Jeppsson, 1981) men som i övrigt försvann i och med framväxten av de offentligt finansierade folkbiblioteken.

Dock har bokhandeln under de allra senaste åren börjat intressera sig även för bokcirkelverksamhet i mera "genuin" form. Framförallt verkar det vara mindre, fristående bokhandlare som ser detta som ett sätt att för-

söka behålla kunder man annars riskerar att förlora till nätbokhandlarna. En konsekvens av den senaste litteraturutredningen är också möjligheten för bokhandlare att söka statligt stöd för läsfrämjandearbete. I den första fördelning av bidrag som gjordes av Statens kulturråd i maj 2012 finns även ett par bokcirkelprojekt. (”Litterära evenemang i Sverige för bokhandlare”) Med andra ord blir aktiviteter kopplade till socialt läsande och organisering av läsargemenskaper således en strategi för att överleva idag för den lokala bokhandeln. Någon rikstäckande statistik över bokhandlarnas bokcirklar existerar inte, men kontakt har tagits med Svenska bokhandlareföreningen och målsättningen är att via en mindre enkätstudie under 2013 utröna hur vanligt förekommande de är. Det bör nämnas att intresset för bokcirklar är mycket stort internationellt inom bokbranschen idag, framförallt i Nordamerika och Storbritannien. En rik flora av tryckta handledningar har på senare år utgivits, med lästips för dem som vill starta bokcirkel. Vissa av de riktigt stora nordamerikanska bokförlagen, t.ex. amerikanska Penguin, har idag på sina webbsajter mycket omfattande information specifikt riktad till bokcirklar, med förslag på lämpliga böcker ur förlagets produktion med läsanvisningar och färdiga diskussionsfrågor. Förlagen har insett att kommunikation med bokcirklarna är ett sätt att etablera en direktkontakt med läsarna. (Fuller, Sedo & Squires, 2011) Även i Sverige publicerar förlagen numera ofta extramaterial sist i böckerna, som riktar sig just till bokcirklar. Det kan exempelvis handla om författarpresentationer, redogörelser för bokens tillkomsthistoria eller bakgrund och till och med tips om vad som kan passa att ta upp i diskussionen av boken. Men sammantaget måste ändå den svenska bokbranschens intresse för bokcirkelverksamheten betecknas som förhållandevis ljumt ännu så länge, i en internationell jämförelse. Exempelvis har branschtidskriften *Svensk bokhandel* berört bokcirkelverksamheten endast i en enda större artikel på senare år. (”Bokcirkeln: en växande maktfaktor i bokvärlden”, 2009)

KVANTITATIVA ASPEKTER PÅ STUDIEFÖRBUNDENS OCH FOLKBIBLIOTEKENS BOKCIRKELVERKSAMHET IDAG

Källmaterial och metodologiska problem

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att det med hjälp av befintlig statistik är möjligt att få en kvantitativ bild av den del av bokcirkelverksamheten under det senaste decenniet som haft folkbiblioteken eller studieförbunden som huvudman. Statistiken för bokcirklarna presenteras emellertid på lite olika sätt och det är därför inte möjligt att jämföra siffrorna för folk-

biblioteken och studieförbunden helt och fullt med varandra, utan det är de grova mönstren och trenderna som måste betecknas som det viktigaste i redovisningen nedan. Det förekommer också att folkbibliotek och studieförbund samarrangerar bokcirklar, vilket möjligen skulle kunna innebära att dessa cirklar återfinns på bägge håll i statistiken. I en ännu opublicerad studie konstaterar Katarina Michnik att av de kommuner i landet som besvarat en enkät om folkbibliotekens samarbete (ca 66 procent) samarbetar knappt 15 procent med externa partners som exempelvis studieförbund, i sin bokcirkelverksamhet. (Michnik, 2012) Detta säger dock ingenting om hur stor andel totalt av bibliotekens och studieförbundens bokcirklar som bedrivs genom samarbete.

Studieförbunden lämnar regelbundet detaljerade redovisningar över sin cirkelverksamhet till Folkbildningsrådet, som fördelar statsbidragen och även utövar tillsyn. Uppgifterna presenteras varje år av Statistiska centralbyrån (SCB) i översikter där antalet cirklar (här benämnda ”arrangemang”), studiecirkeltimmar och cirkeldeltagare redovisas per ämnesområde. Deltagarna redovisas uppdelade efter kön och i fyra olika ålderskategorier: under 13 år, 13–24 år, 25–64 år samt 65 år och äldre. I praktiken går dock att bortse från den första kategorin eftersom statsbidrag till studiecirkelverksamhet som regel inte utgår för deltagare under 13 år. Studieförbundens verksamhet riktar sig framförallt till människor från 13 år och uppåt. Statistiken redovisas både studieförbundsvis och kommunvis. Genom att de statistiska översikterna finns fritt tillgängliga på webben från 2002 och framåt, går det lätt att följa utvecklingen under det senaste decenniet.

Bokcirkeln räknas inom folkbildningsvärlden som en underkategori till studiecirkeln. Bokcirklar enligt min ovan redovisade definition har därför ingen egen ämneskategori utan redovisas bland studiecirklarna, inom kategori 223p, ”Skönlitteratur och svenska”. Eftersom författarbesök inte räknas som cirklar utan som kulturprogram och det finns andra cirkelkategorier med beteckningarna ”Litteraturhistoria och litteraturvetenskap”, ”Modersmål andra än svenska”, ”Nordiska språk”, ”Skrivarcirkel” och ”Svenska”, blir slutsatsen att något annat än just bokcirklar knappast kan dölja sig under beteckningen ”Skönlitteratur och svenska”. (Muntlig uppg. Tomas Östlund) Cirklar med huvudsakligt syfte att diskutera facklitteratur hamnar emellertid inte här utan inordnas under det ämne som facklitteraturen behandlar, vilket får konsekvensen att denna typ av bokcirklar osynliggörs i statistiken. Samma sak kan emellertid hända även med vissa skönlitterära cirklar som i sin läsning utgår ifrån ett speciellt tema. Exempelvis kommer en cirkel som studerar skönlitteratur från ett specifikt landskap

och sedan avslutar cirkelarbetet med en resa till detta landskap att inordnas under någon av kategorierna för geografi. (Muntlig uppg. Inger Eriksson) Likaså saknas bokcirklar som genomför sina diskussioner på andra språk än svenska. Detta är viktigt att minnas i den följande diskussionen om studieförbundsstatistiken. Den omfattar således endast bokcirklar som diskuterar skönlitteratur och det kan alltså även finnas ett mindre antal skönlitterära cirklar som inte kommit med här.

Ansvaret för insamling av statistik över folkbibliotekens verksamhet låg tidigare på Statens kulturråd, men sedan 2010 har Kungl. biblioteket övertagit detta. Statistiken för det senaste decenniet finns numera fritt tillgänglig på webben via SCB. Tidigare fokuserade den på bestånd, förvärv, utlåning och antal besökare, men sedan 2007 sammanställs alltså statistik även över de olika organiserade aktiviteter som folkbiblioteken genomför mot sina användare. (tabell F.13) Samtidigt måste konstateras att vissa kommuner uppenbarligen haft för dåliga underlag för att kunna fylla i denna information särskilt under de allra första åren, då det här och där gapar tomt i kolumnerna. De siffror som redovisas nedan måste alltså tolkas som en lägstanivå. Problemet har emellertid minskat successivt och för 2011 saknas bara information från 4 av landets 290 kommuner.

Två kategorier i tabell F.13 över folkbibliotekens aktiviteter är intressanta ur ett bokcirkelperspektiv, nämligen de som kallas ”läsecirkel – sluten sammankomst”, respektive ”läsecirkel – öppen sammankomst”. Enligt uppgift från Kungl. bibliotekets statistikansvariga ska ordet ”öppen” i den senare kategorin inte tolkas på samma sätt som termen ”öppen cirkel” definieras i detta forskningsprojekt, utan som en sammankomst dit vem som helst kan komma utan att i förväg meddela detta. Jag har därför valt att endast inrikta min undersökning på kategorin ”läsecirkel – sluten sammankomst”.

De siffror som redovisas i biblioteksstatistiken avser antalet tillfällen per anordnad aktivitet, dvs. i detta sammanhang antalet bokcirkelträffar. Däremot finns inga uppgifter om hur många cirklar som funnits eller vilken ämnesinriktning cirklarna haft ifråga om litteraturen. Det betyder att biblioteken kan ha anordnat cirkelaktiviteter som av studieförbunden skulle ha klassificerats som studiecirklar inom andra ämnesområden än skönlitteratur på svenska. Inga uppgifter ges heller alls om deltagarna. Eftersom bibliotekslagen ger folkbiblioteken ett uttalat ansvar för att tillgodose barns behov av litteratur och läsning finns dock i en separat tabell (F.14) redovisat hur stor andel av tillfällena som specifikt riktat sig till just barn och unga.

Bokcirkelverksamhetens kvantitativa utveckling samt fördelningen på kön och ålder

I bilagan till denna artikel har jag i totalt sju olika tabeller sammanställt resultaten av den empiriska genomgången av statistiken.

Av tabell 1 framgår att deltagarna i studieförbundens bokcirkelverksamhet blivit allt färre under det senaste decenniet, något som får anses rimma ganska illa med föreställningen om bokcirklar som en ny och växande folkrörelse. Från 2002 till 2010 sjönk antalet bokcirkeldeltagare inom studieförbunden successivt, från 45.702 till 33.135, vilket innebär en minskning med hela 27,5 procent. Under 2011 ökade antalet deltagare visserligen något, men den statistik som alldeles nyligen publicerats för 2012 visar att antalet deltagare åter sjunkit och nu ligger på en nivå strax under 2010 års siffror. (FB-rådet/SCB statistik 2012, tabell 8A, kategori 223p)

Det totala antalet studiecirklar inom studieförbunden år 2011 var 280.375. Det betyder att bara knappt 1,7 procent var bokcirklar. En försvinnande liten andel kan tyckas, men ändå klart högre än den siffra ABF redovisade i början av 1990-talet, på mindre än en halv procent. Som en jämförelse kan nämnas att kategori 212m, ”Improvisationsmusik, rock, jazz etc.” utgjorde den största kategorin med hela 16.4 procent av cirklarna och kategori 212h, ”Sång och musik i grupp” kom som nummer två med 4,7 procent. (FB-rådet/SCB statistik 2011, tabell 8A) Det är bara att konstatera att socialt musicerande lockar betydligt fler intresserade till studieförbunden idag än socialt läsande. Möjligen är musikgruppers och körers behov av speciella repetitionslokaler en viktig anledning till att man söker sig till studieförbunden, eftersom de hjälper till med detta. Bokcirklar har inte det behovet, särskilt inte med den bostadsstandard vi har idag då de flesta av oss bor tillräckligt stort för att kunna ta emot en mindre grupp diskussionslystna bokläsare i vårt eget vardagsrum.

Studerar man könsfördelningen över studieförbundens deltagare framgår att det under hela perioden funnits en mycket stor dominans av kvinnor, andelen har de senaste åren legat ganska stabilt på mellan 80 och 85 procent. Detta är knappast förvånande, då det sedan länge är ett välkänt faktum att kvinnor läser mera än män. Även internationellt dominerar kvinnor bland bokcirkeldeltagarna. (Hartley & Turvey, 2002; Long, 2003; Poole, 2000) Också åldersfördelningen uppvisar ett tydligt mönster; den allt övervägande delen av bokcirkeldeltagarna utgörs av personer som fyllt 65 år. Det kan dessutom noteras att antalet deltagare inom den äldsta ålderskategorin ökat mycket kraftigt bara mellan 2010 och 2011 – från 65 till 81 procent. Deltagarna i studieförbundens bokcirklar blir således allt

äldre. Sammantaget måste konstateras att majoriteten bokcirkeldeltagare under det senaste decenniet har utgjorts av pensionerade kvinnor, och när de försvinner tycks man ha svårt att rekrytera nya, yngre deltagare. Under 2012 har denna trend förstärkts ytterligare, visar den nyligen publicerade statistiken. (FB-rådet/SCB statistik 2012, tabell 8A, kategori 223p) Folkbildningsrådet konstaterar för övrigt i rapporten *Folkbildningens vägval och vilja* (2011) att endast en tredjedel av de kvinnor som idag deltar i studiecirkelverksamhet är under 45 år – vilket indikerar att studieförbunden rent generellt tycks ha svårt att rekrytera yngre kvinnor till sin verksamhet.

Av tabell 2 framgår vidare att mer än hälften av studieförbundens bokcirkeldeltagare, 51 procent, återfinns hos ABF. En tidigare undersökning visar att många av bokcirklarna är knutna till arbetarrörelsens pensionärsorganisation, Pensionärernas riksorganisation (PRO), som är medlem i ABF. (Andersson, 2000) Det mera borgerligt inriktade Sveriges pensionärsförbund (SPF) är medlem i Studieförbundet Vuxenskolan, vilket kan förklara varför hela 21 procent av bokcirklarna återfinns här. Noteras bör också att de allra nyaste studieförbunden, Ibn Rushd och Kulturens bildningsverksamhet, inte organiserar några bokcirklar alls. Bokcirkeldeltagarnas bildningsbakgrund ger statistiken ingen vägledning om. Men det faktum att ABF i samarbete med PRO organiserar en stor andel av bokcirklarna antyder att det nog åtminstone inom studieförbunden inte är de mest högutbildade samhällsgrupperna som dominerar.

Om vi för ett ögonblick lämnar studieförbunden och istället fokuserar på siffrorna i tabell 3 över folkbibliotekens bokcirkelverksamhet, kan konstateras att antalet bokcirkeltillfällen ökat mycket kraftigt under de senaste fem åren. År 2007 arrangerades totalt 1 868 cirkelmöten. År 2011 hade siffran ökat till 5 400, vilket alltså innebär en ökning med 189 procent under denna femårsperiod. Även antalet kommuner med bokcirklar har ökat, från 139 kommuner år 2007 till 193 år 2011. Det betyder att två tredjedelar av folkbiblioteken i landets kommuner idag erbjuder bokcirkelverksamhet. Statistiken för 2012 föreligger ännu endast i preliminär version, men visar att att ökningen tycks ha fortsatt även under 2012. (Kungl. Bibl/SCB statistik 2012, tabell F:14)

I tabell 3 kan man också se hur stor andel av bokcirkeltillfällena som primärt riktat sig till de yngre biblioteksbesökarna. Här framgår att de omfattar drygt en tredjedel av tillfällena under de senaste åren. Siffran för 2011 ligger på 2 004 tillfällen, vilket ska jämföras med kategorin ”Bokprat – boksamtal”, som innebär att bibliotekarier samtalar med barn om olika böcker och ger lästips. Här ligger siffran på 19 215 tillfällen. (Kungl. Bibl/SCB

statistik 2011, tabell F:14) Jämförelsen understryker att bokprat är en betydligt vanligare aktivitet i folkbibliotekens läsfrämjandearbete bland barn och unga än bokcirklar. De senare förefaller i mångt och mycket ha blivit ett redskap för att locka vuxna läsare, och kanske kan ökningen av antalet bokcirkeltillfällen bland annat ses som en indikation på att folkbiblioteken nu söker stärka sitt läsfrämjandearbete just mot de vuxna. Tyvärr går inte att utläsa ur statistiken om folkbiblioteken är bättre än studieförbunden på att locka vuxna cirkeldeltagare som ännu inte uppnått pensionsåldern, eller hur könsfördelningen sett ut bland deltagarna.

I studieförbundens statistik redovisas antalet cirklar. Varje bokcirkel har ju sedan ett flertal mötestillfällen under året. Folkbibliotekens statistik utgår dock som vi sett från det totala antalet cirkeltillfällen under året och ger inga uppgifter om antalet cirklar. För att få en ungefärlig uppgift om detta måste man dela antalet mötestillfällen med vad som kan anses som ett rimligt antal möten per bokcirkel. Antar man att bibliotekens cirklar har i snitt 6 möten totalt per år (vilket tycks vara ganska vanligt) skulle det innebära 900 bokcirklar under 2011, sammantaget på folkbiblioteken i landet. Detta ska jämföras med de 4.685 cirklar som studieförbunden enligt tabell 2 anordnade. Det betyder att även om bokcirklarna blivit färre inom studieförbunden under det senaste decenniet så är de fortfarande mer än fyra gånger så många som inom folkbiblioteken. Sammantaget skulle man, på basis av dessa siffror, kunna anta att folkbiblioteken och studieförbunden tillsammans organiserade ca 5.500 bokcirklar i Sverige 2011.

Bokcirkelverksamhetens geografiska spridning över landet

För att få en bild av den geografiska spridningen på studieförbundens bokcirklar har jag i tabell 4 gjort en sammanställning över de 20 kommuner i landet med flest cirklar. Allra högst i topp ligger Göteborg. Sammantaget återfinns många av länshuvudstäderna och många av landets befolkningsmässigt största kommuner på listan, vilket knappast är förvånande. Värt att notera är också att ganska många större Norrlandskommuner placerar sig högt.

Sammanställer man istället kommunerna efter antalet cirklar i relation till invånarantalet framträder dock en ganska annorlunda bild. Sammantaget visar listan i tabell 5 att det är den norra delen av Sverige som är allra bokcirkeltätast; många av toppkommunerna återfinns i Norrlandslänen. Men här framgår också att antalet invånare per anordnad cirkel är lågt framförallt i många *små* kommuner. Trots att Stockholm har många cirklar i absoluta tal hamnar man faktiskt i botten här (med 4.622 invånare

per cirkel). Högst bokcirkeltäthet hade 2011 Pajala kommun i Tornedalen, där det gick 112 kommuninvånare per bokcirkel. En avsevärd bokcirkeltäthet, speciellt om man betänker att befolkningssiffran omfattar alla invånare oavsett ålder. Dessutom utgjorde de bokcirklande männen nästan 38 procent, vilket är högt över genomsnittet. Slutligen kan konstateras att alla bokcirklar var knutna till NBV (Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet) vilket också är lite ovanligt, då ju ABF och Studieförbundet Vuxenskolan annars står för en mycket stor andel av bokcirklarna. Även 2010 låg Pajala kommun i topp i statistiken. (Rydbeck, 2012) Pajala är en viktig centralort för Laestadianismen, en luthersk, inomkyrklig väckelserörelse i nordligaste Skandinavien, som bland annat har arbete mot alkoholmissbruk som en viktig punkt på programmet. I Tornedalen finns dessutom en speciell språksituation, eftersom en stor andel av befolkningen talar det finskugriska språket meänkieli – ett av de officiellt erkända minoritetsspråken i Sverige. Utan tvekan vore ett närmare studium av Pajala intressant, bl.a. för att utröna på vilket sätt dessa två faktorer kan ha bidragit till det stora intresset för bokcirklar.

Tabell 6 visar hur folkbibliotekens bokcirklar fördelar sig geografiskt över landet. Att Stockholms kommun ligger i topp beträffande det totala antalet bokcirkeltillfällen under 2011 överraskar föga. Men det bör noteras att 3 andra kommuner i Stockholms län också finns med i tätgruppen, liksom flera andra kommuner i Mälardalen. Även ett flertal kommuner i Västra Götaland – Göteborg, Tjörn, Kungälv och Lilla Edet – ligger högt. Här återfinns slutligen också flera kommuner i Skåne: Helsingborg, Lund, Svedala, Åstorp och Höganäs. Sammantaget framgår klart och tydligt av tabell 6 att de flesta folkbibliotekscirklarna finns i de mest tätbefolkade regionerna i landets södra hälft. Umeå utgör i det avseendet det stora undantaget.

Av tabell 7 framgår vilka 20 kommuner som 2011 hade flest folkbiblioteksanknutna bokcirklar i relation till sitt invånarantal. Liksom i tabell 5 hamnar många mindre kommuner högt på listan. Dock kan konstateras att norra delen av landet inte alls har samma framskjutna position här som bland de studieförbundsanknutna cirklarna. Fem av kommunerna ligger i Skåne eller i Västra Götaland, två i Västmanland och flera andra kommuner från södra halvan av landet finns också med på listan. Allra högst placerar sig dock Älvdalens kommun i Dalarna, där det gick 136 invånare per bokcirkeltillfälle 2011. Skulle man hypotetiskt anta att varje bokcirkel träffats kontinuerligt under hela året vid, låt säga, totalt 8 möten, skulle det ändå innebära att folkbiblioteket i Älvdalen 2011 stod som huvudman för så många som 7 bokcirklar. Liksom Pajala karakteriseras Älvdalen av

en speciell språksituation. Älvdalskan betraktades tidigare som en svensk dialekt men accepteras numera som ett självständigt språk, även om det inte är erkänt som ett officiellt minoritetsspråk. Idag finns både böcker och tidningar på älvdalska, och en intressant fråga är naturligtvis om även bokcirkelverksamheten på något sätt fungerat som ett led i bevarandet och stärkandet av detta språk. Vidare studier får ge svar på den frågan.

Sammantaget visar genomgången av tillgänglig statistik att folkbibliotekens och studieförbundens bokcirklar tycks ha lite olika geografisk tyngdpunkt i landet. Det finns säkert flera orsaker till detta. Folkrörelserna och inte minst arbetarrörelsen har fortfarande en stark förankring i landets industritunga norra delar, där vi idag finner många studieförbundsanknutna bokcirklar – ofta med ABF som huvudman. Möjligen kan vissa distrikt inom studieförbunden och vissa av våra regions- och länsbibliotek (exempelvis Stockholm, Skåne och Västra Götaland) också ha drivit frågan om bokcirklar speciellt starkt och uppmuntrat till satsningar på detta ute i kommunerna, vilket sedan gett genomslag i statistiken. En sak torde hur som helst kunna fastslås efter denna genomgång. Det må finnas många bokcirklar i absoluta tal i storstadsområdena. Men verksamheten är inte främst en storstadsföreteelse om man ser till hur cirklarna fördelar sig i relation till kommunernas invånarantal. De bokcirkeltätaste kommunerna är ofta små och inte sällan ligger de i glesbygd. Egentligen är detta kanske inte så förvånande. I storstadsområdena finns många kulturella arrangemang som tävlar om människors fritid. I en liten kommun är situationen nog ofta en annan.

SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Statistiken har visat att folkbibliotekens bokcirkelverksamhet ökar i omfattning idag. Ojämförligt flest bokcirklar finns dock inom studieförbunden. Ändå verkar framtiden just för studieförbundens bokcirklar på sikt lite osäker, eftersom man har svårt att dra till sig yngre deltagare.

Tidigare var bidrag till inköpet av cirkelböckerna en viktig faktor för att locka deltagare till studieförbunden. De bidragen har emellertid successivt avvecklats. Samtidigt har bokpriserna sjunkit kraftigt under senare år och en pocketbok kostar idag ungefär lika mycket som ett par dagstidningar. Trots denna utveckling betraktar uppenbarligen många äldre fortfarande studieförbunden som den naturliga partnern när man vill organisera en bokcirkel, medan yngre läsintresserade kanske har svårare att se värdet av att knyta sin läsargemenskap hit. Studieförbundens bokcirklar förutsätts ju dessutom arbeta efter någon form av godkänt studiematerial eller en

godkänd studieplan, och kraven på att den som leder cirkeln ska genomgå cirkelledarutbildning har under senare år ökat. Kanske upplevs detta som onödigt krångligt. Möjligen känner en del yngre över huvud taget inte till studieförbunden speciellt väl eller förknippar dem med något man uppfattar som ”mossigt” och omodernt. Tidningen *Metro* menar hur som helst i en artikel om bokcirklar – där man bl.a. intervjuat en fristående cirkel i centrala Stockholm bestående av fyra välutbildade kvinnor i 30-årsåldern – att ”[f]örr förknippades läsande i grupp med studieförbund, ljusrörsbelysning och mjälliga polotröjor”. Idag har läsning i grupp blivit ”inne”. (Kellman Larsson, 2012)

Folkbiblioteken har emellertid aktivt försökt möta denna nya bokcirkeltrend och ökar alltså kraftigt sin verksamhet. Kanske blev litteraturvetaren och mångåriga bokcirkelledaren Immi Lundins idé- och inspirationsbok *Cirkelbevis: läsecirklar på bibliotek*, som utgavs av Bibliotekstjänst 2004, något av ett startskott för bibliotekens intresse. Lundin talar här varmt för bokcirklar på folkbibliotek och lyfter fram läsarperspektivet när hon refererar till Reader Development-rörelsen och läsfrämjandeprojektet Opening the Book i Storbritannien, där bokcirklar varit ett viktigt inslag. (Lundin, 2004; se även Van Riel m.fl., 2008)

Folkbiblioteken har även intresserat sig för den virtuella cirkelverksamheten. Sålunda övertog läns- och regionbiblioteken 2010 gemensamt ansvaret för det virtuella bokforumet *Bokcirklar.se*, som grundats och drivits på privat initiativ av bibliotekarien Nina Frid, och Bibliotekstjänsts förlag följde upp utvecklingen med att 2012 ge ut Frids ”inspirationsbok om läsarsamtal” för folkbibliotekarier, *Slutet på boken är bara början – om läsarsamtal, bokcirklar och bibliotek*. Under de allra senaste åren har man på vissa håll även börjat arbeta med arrangemang som syftar till att invånare i hela kommunen läser och diskuterar en och samma bok, t.ex. ”Uppsala läser” 2012 och 2013. Modellen har hämtats från Nordamerika, där sådan verksamhet varit vanlig det senaste decenniet under benämningen ”One Book One City”. (Fuller & Sedo, 2013) Generellt sett måste intresset numera betecknas som mycket stort på folkbiblioteken i Sverige, för att stödja och utveckla det sociala läsandet.

Tyvärr ger ju den befintliga biblioteksstatistiken ingen information om cirkeldeltagarna, och inte heller om hur folkbiblioteken arbetar med bokcirklar mera konkret. Inom ramen för projektet har därför, i mars 2013, genomförts en webbaserad enkätstudie, riktad till folkbiblioteken i samtliga kommuner i landet, med syftet att samla mera information om detta. Sammanlagt inkom 486 svar från 259 av de 290 kommunerna, vilket måste

anses som ett bra resultat. Analysen har ännu inte hunnit påbörjas, men det är lätt att se att det insamlade materialet innehåller gott om intressant och användbar information, som utan tvekan kommer att bidra till en bättre kunskap om folkbibliotekens bokcirkelverksamhet idag.

Redan den befintliga statistiken har dock visat att den stereotypa bilden av den moderna bokcirkeldeltagaren som en välutbildad kvinna i storstadsmiljö kanske inte stämmer särskilt bra – åtminstone inte ifråga om studieförbundens och folkbibliotekens bokcirklar. Bokcirkelverksamheten engagerar störst andel av medborgarna utanför storstadsområdena. Samtidigt är det förstås mycket viktigt att inte glömma bort den fristående bokcirkelverksamheten i denna diskussion. Den ingår inte alls här och om den och dess deltagare vet vi idag nästan ingenting. Att den domineras stort av kvinnor är nog ingen djärv hypotes och att den är mycket omfattande står klart. Men *hur* omfattande den egentligen är i relation till studieförbundens och folkbibliotekens cirklar, hur den geografiskt är spridd och vilka deltagarna är återstår att se. Förhoppningsvis kommer Bokcirkeluppropet i Uppsala län 2013 att ge svar på detta.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Sveriges offentliga statistik

Statistik över studieförbundens statsbidragsberättigade verksamhet (folkbildning) för åren 2002–2012. Tillgänglig via Folkbildningsrådet webbplats: http://www.folkbildning.se/Studieforbund/Statistik-om-studieforbunden/

Statistik över folkbibliotekens verksamhet för åren 2007–2012. Tillgänglig via Kungl. Bibliotekets webbplats: http://www.kb.se/bibliotek/Statistik-kvalitet/bibliotksstatistik/

Statistik över folkmängd i riket, län och kommuner 2011-12-31. Tillgänglig via Statistiska centralbyråns (SCB) webbplats, befolkningsstatistik: http://www.scb.se/Pages/ProductTables____25795.aspx

Muntliga uppgifter till artikelförfattaren

Tomas Östlund, ansvarig för uppföljning och statistik vid Folkbildningsrådet, 2011-09-18.

Inger Eriksson, länsbildningskonsulent, Uppsala läns bildningsförbund, 2009-11-02.

Övriga källor och litteratur

Andersson, K. (2000). Det läsande folket. *Den sköna litteraturen – i och utanför biblioteket* (s. 96–107). Lund: Bibliotekstjänst.

Arbin, G. (2000). ”Hon har lett bokcirklar i 58 år: Vi skåningar”. *Sydsvenskan* 2000-01-05.

”Bokcirkelupropet i Uppsala län 2013”. Enkätstudie riktad till bokcirklar i Uppsala län. Ingår i forskningsprojektet ”Läsarnas cirklar”. http://www.abm.uu.se/forskning/pagaende-forskningsprojekt/bokcirklar/bokcirkelupropet/

Carlsson, U. (2012). ”Några inledande ord i spåren av tidigare utredningar: om förändrade medielandskap, läsning och kulturpolitik”. U. Carlsson & J. Johannisson (red.), *Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi* (s. 11–26). SOU 2012:10. Stockholm: Fritzes.

Cornell, A. S. (1936). ”Hurudan läsecirkel har ni?” *Idun* 1936:3.

”Bokcirkeln: en växande maktfaktor i bokvärlden”. *Svensk bokhandel* 2009:12, s. 14–23.

Folkbildningens vägval och vilja (samtalsunderlag från 2011). Stockholm: Folkbildningsrådet.
”Fredrika-Bremerförbundets årsberättelse 1886”, bilaga 1 i *Dagny* 1887:3. Tillgänglig i fulltext på: http://www.ub.gu.se/kvinndata/digtid/03/1887/dagny1887_bilaga1.pdf
Frid, N. (2012). *Slutet på boken är bara början – om bokcirklar och bibliotek*. Lund: BTJ Förlag.
Fuller, D. & Sedo, D. Rehberg (2013). *Reading Beyond the Book: The Social Practices of Contemporary Literary Culture*. New York: Routledge.
Fuller, D., Sedo, D. Rehberg & Squires, C. (2011). ”Marionettes and Puppeteers? The Relationship between Book Club Readers And Publishers”. D.R. Sedo (ed.) *Reading Communities from Salons to Cyberspace* (s. 181–199). Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
”Hallå där Karin Vikström: bibliotekarie på Växjö bibliotek som lånar ut bokcirkelkassar” (2012), *Svensk bokhandel* 2012:9.
Hartley, J. & Turvey, S. (2002). *The Reading Groups Book: with a Survey*. Oxford: Oxford University Press.
Jeppsson, A-L. (1981). *Tankar till salu: genombrottsidéerna och de kommersiella lånbiblioteken*. Uppsala: Uppsala universitet.
Johansson, I. (1995). *Boken och cirkeln*. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan.
Kadefors, S. (2009). ”Oviljan känns i hela kroppen – Sara Kadefors om bokcirklar”. Ingår i en serie artiklar om bokcirklar, publicerade på Piratförlagets webbplats: http://www.piratforlaget.se/serie/tema-bokcirklar-2/
Kellman Larsson, J. (2012). ”Därför älskar vi att läsa i grupp”. *Metro* 2012-09-27.
”Litterära evenemang i Sverige för bokhandlar” (2012). Beslut om bidragsfördelning från Statens kulturråd, 15 maj 2012. Tillgängligt på: http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/beviljade_bidrag/2012/Litterara-evenemang-i-Sverige-for-bokhandlar/
Leonardz, J. (2002). ”Utan böcker inget liv”. *Svenska Dagbladet* 2002-12-04.
Long, E. (2003). *Book Clubs: Women and the Uses of Reading in Everyday Life.* Chicago and London: The University of Chicago Press.
Lundin, I. (2004). *Cirkelbevis: Läsecirklar på bibliotek*. Lund: Bibliotekstjänst.
”Läsarnas cirklar. En litteratursociologisk undersökning om socialt läsande och läsargemenskaper i dagens Sverige”. Forskningsprojekt vid Inst. för ABM, Uppsala universitet. http://www.abm.uu.se/forskning/pagaende-forskningsprojekt/bokcirklar/
Michnik, K. (2012). ”Folkbildning i folkbibliotekens samarbete – en inledd kartläggning inför kommande delstudier”. Opubl. konferenspaper som ingår i avhandlingsarbete i biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås. Citerat med författarens tillstånd.
Nelson, B. (1931). ”Bilda bokcirklar men läs inte bara skönlitteratur! Ett råd till hemmets kvinnor och några förslag på boklistor”. *Idun* 1931:43.
Nerman, T. (1952). *Studiecirkeln: historik kring ett halvsekelminne.* Stockholm: Oskar Eklunds bokförlag.
Poole, M. (2000). ”Between the Covers: Women’s Reading Groups”. *Sociological Siyes/Sights, TASA 2000 Conference*. Adelaide: Flinders University.
Rydbeck, K. (2012). ”Bokcirklar – en företeelse i tiden”. Årsbok om folkbildning, forskning & utveckling 2011 (s. 172–193). Stockholm: Föreningen för folkbildningsforskning.
Rydbeck, K. (2013). ”Det sociala läsandet förr och nu”. A. Fejes (red.) *Lärandets mångfald: om vuxenpedagogik och folkbildning* (s. 37–54). Lund: Studentlitteratur.
Sedo, D. Rehberg (2011). ”An Introduction to Reading communities: Processes and Formations”. D. Rehberg. Sedo (ed.) *Reading Communities from Salons to Cyberspace* (s. 1–24). Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
Stensman, A. (2011). ”Samling kring boken”. *Helsingborgs Dagblad* 2011-11-26.
Swann, J. & Allington, D. (2009). ”Reading groups and the language of literary texts: a case study in social reading”. *Language and Literature* 2009:3, s. 247–264.
Svenska akademiens ordbok (SAOB), online: http://g3.spraakdata.gu.se/saob/
Taylor, J. B. (2007). *When Adults Talk in Circles: Book Groups and Contemporary Reading Practices*. Opubl. doktorsavhandling, University of Illinois (USA).
Van Riel, R., Fowler, O. & Downes, A. (2008). *The Reader-friendly Library Service*. Newcastle upon Tyne: Society of Chief librarians.

TABELLBILAGA

Tabell 1: Deltagare i studieförbundens bokcirkelverksamhet 2002–2011

År	Antal deltagare	13–24 år	65 år och äldre	Kvinnor
2002	45.702	2 %	73 %	79 %
2003	41.967	1 %	73 %	80 %
2004	42.137	2 %	75 %	81 %
2005	38.623	1 %	75 %	82 %
2006	35.927	2 %	75 %	83 %
2007	35.433	3 %	73 %	83 %
2008	33.830	3 %	72 %	82 %
2009	33.607	2 %	72 %	83 %
2010	33.135	1 %	65 %	84 %
2011	33.944	2 %	81 %	84 %

Källa: Folkbildningsrådets och SCB:s årliga statistik över studiecirkelverksamheten 2002–2011, tabell 8A, kategorin ”Skönlitteratur och svenska” (223p).

Tabell 2: De olika studieförbundens andel av bokcirklar och deltagare 2011

Studieförbund*	Antal cirklar	%	Antal deltagare	%
ABF, Arbetarnas bildningsförbund	2.274	49 %	17.241	51 %
Studieförbundet Bilda	111	2 %	915	3 %
Folkuniversitetet	205	4 %	1.643	5 %
Ibn Rushd studieförbund	0	0 %	0	0 %
Kulturens bildningsverksamhet	0	0 %	0	0 %
Medborgarskolan	240	5 %	1.326	4 %
NBV, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet	465	10 %	2.830	8 %
Sensus studieförbund	207	4 %	1.490	4 %
Studiefrämjandet	198	4 %	1.220	4 %
Studieförbundet Vuxenskolan	985	21 %	7.279	21 %
Totalt:	*4.685*	*99 %*	*33.944*	*100 %*

Källa: Folkbildningsrådets och SCB:s statistik över studiecirkelverksamheten 2011, tabell 8A, kategorin ”Skönlitteratur och svenska” (223p).

*__ABF__ är studieförbund framförallt för olika organisationer och politiska partier knutna till arbetarrörelsen, **Bilda** för frikyrkliga organisationer och andra kristna kyrkor än Svenska kyrkan, **Folk-universitetet** för universitet och studentkårer, **Ibn Rushd** för muslimska organisationer, **Kulturens bildningsverksamhet** för amatörkulturföreningar med inriktning mot musik, **Medborgarskolan** för Moderata samlingspartiet och andra politiskt konservativa organisationer, **NBV** för nykterhetsorganisationerna, **Sensus** för organisationer med band till Svenska kyrkan, **Studiefrämjandet** för friluft- och miljöorganisationer, **Vuxenskolan** för Jordbrukskooperationen, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna.

Tabell 3: Bokcirkeltillfällen vid svenska folkbibliotek 2007–2011

År	Antal bokcirkelsammankomster totalt i landet	Andel cirkelsammankomster som *primärt* riktar sig till yngre	Antal kommuner med bokcirklar på folkbibliotek
2007	1.868	687 (37 %)	139 (48 %)
2008	3.120	1.381 (44 %)	152 (52 %)
2009	3.968	1.641 (41 %)	182 (63 %)
2010	4.289	1.425 (34 %)	187 (64 %)
2011	5.400	2.004 (37 %)	193 (67 %)

Källa: Statens kulturråds (2007–2009), Kungl. bibliotekets (2010–2011) och SCB:s årliga statistik över de svenska folkbibliotekens verksamhet, antal tillfällen efter anordnad aktivitet och kommun, kategorin ”läsecirkel – sluten sammankomst”.

Tabell 4: Kommuner med flest antal studieförbundsanknutna bokcirklar 2011, i absoluta tal

Kommun	Län	Antal arr. (cirklar)	Invånarantal	Antal inv./arr.
1. Göteborg	Västra Götaland	196	520.374	2.655
2. Stockholm	Stockholm	187	864.324	4.622
3. Skellefteå	Västerbotten	173	71.580	414
4. Västerås	Västmanland	138	138.707	1.005
5. Luleå	Norrbotten	115	74.426	647
6. Boden	Norrbotten	107	27.643	258
7. Uppsala	Uppsala	104	200.001	1.923
8. Linköping	Östergötland	101	147.334	1.459
9. Umeå	Västerbotten	91	116.465	1.280
10. Eskilstuna	Södermanland	81	97.596	1.205
11. Malmö	Skåne	79	302.835	3.833
12. Karlstad	Värmland	78	86.409	1.108
13. Örebro	Örebro	76	137.121	1.804
14. Halmstad	Halland	76	92.294	1.214
15. Piteå	Norrbotten	71	40.942	577
16. Karlskrona	Blekinge	70	64.215	917
17. Gävle	Gävleborg	63	95.428	1.515
18. Norrköping	Östergötland	61	130.623	2.141
19. Pajala	Norrbotten	56	6.270	112
20. Örnsköldsvik	Västernorrland	54	54.930	1.017

Källa: Folkbildningsrådets och SCB:s statistik över studieförbundens verksamhet 2011, tabell 8AL Ämnesstatistik per län/kommun, kategorin ”Skönlitteratur och svenska” (223p). Befolkningsuppgifterna från SCB:s statistik över folkmängd i riket, län och kommuner 2011-12-31.

Tabell 5: Kommuner med flest antal studieförbundsanknutna bokcirklar 2011, i relation till invånarantal

Kommun	Län	Antal arr. (cirklar)	Invånarantal	Antal inv./arr.
1. Pajala	Norrbotten	56	6.270	112
2. Sorsele	Västerbotten	12	2.729	227
3. Boden	Norrbotten	107	27.643	258
4. Storuman	Västerbotten	18	6.026	335
5. Kungsör	Västmanland	23	8.086	352
6. Högsby	Kalmar	15	5.768	385
7. Övertorneå	Norrbotten	12	4.810	401
8. Skellefteå	Västerbotten	173	71.580	414
9. Lessebo	Kronoberg	19	8.077	425
10. Tibro	Västra Götaland	25	10.625	425
11. Boxholm	Östergötland	12	5.205	434
12. Arvidsjaur	Norrbotten	14	6.494	464
13. Ånge	Västernorrland	19	9.839	518
14. Kramfors	Västernorrland	36	18.742	521
15. Ockelbo	Gävleborg	11	5.907	537
16. Robertsfors	Västerbotten	12	6.762	563
17. Piteå	Norrbotten	71	40.942	577
18. Nordmaling	Västerbotten	12	7.048	587
19. Norsjö	Västerbotten	7	4.237	605
20. Vadstena	Östergötland	12	7.317	610

Källa: Folkbildningsrådets och SCB:s statistik över studieförbundens verksamhet 2011, tabell 8AL Ämnesstatistik per län/kommun, kategorin ”Skönlitteratur och svenska” (223p). Befolkningsuppgifterna från SCB:s statistik över folkmängd i riket, län och kommuner 2011-12-31.

Tabell 6: kommuner med flest antal bokcirkeltillfällen på folkbibliotek 2011, i absoluta tal

Kommun	Län	Antal cirkeltillf.	Invånarantal	Antal inv./ cirkeltillf.
1. Stockholm	Stockholm	426	864.324	2.029
2. Umeå	Västerbotten	288	116.465	404
3. Göteborg	Västra Götaland	177	520.374	2.940
4. Helsingborg	Skåne	173	130.626	755
5. Lund	Skåne	156	111.666	716
6. Uppsala	Uppsala	118	200.001	1.695
7. Växjö	Kronoberg	115	83.710	728
8. Nacka	Stockholm	100	91.616	916
9. Tjörn	Västra Götaland	90	14.959	166
10. Svedala	Skåne	88	19.805	214
11. Norrköping	Östergötland	82	130.623	1.593
12. Nynäshamn	Stockholm	80	26.248	328
13. Sollentuna	Stockholm	78	65.891	845
14. Västerås	Västmanland	75	138.707	1.849
15. Kungälv	Västra Götaland	67	41.538	620
16. Åstorp	Skåne	66	14.789	224
17. Lilla Edet	Västra Götaland	65	12.540	193
18. Surahammar	Västmanland	63	9.871	157
19. Gävle	Gävleborg	62	95.428	1.539
20. Höganäs	Skåne	61	24.698	405

Källa: Kungl. bibliotekets och SCB:s statistik över folkbibliotekens verksamhet 2011, tabell F:13, kategorin ”läsecirkel – sluten sammankomst”.

Tabell 7: kommuner med flest antal bokcirkeltillfällen på folkbibliotek 2011, i relation till invånarantal

Kommun	Län	Antal cirkeltillf.	Invånarantal	Antal inv./ cirkeltillf.
1. Älvdalen	Dalarna	53	7.184	136
2. Surahammar	Västmanland	63	9.871	157
3. Tjörn	Västra Götaland	90	14.959	166
4. Skinnskatteberg	Västmanland	24	4.412	184
5. Lilla Edet	Västra Götaland	65	12.540	193
6. Svedala	Skåne	88	19.805	214
7. Åstorp	Skåne	66	14.789	224
8. Oxelösund	Södermanland	41	11.250	274
9. Emmaboda	Kalmar	30	9.039	301
10. Kinda	Östergötland	32	9.799	306
11. Höör	Skåne	49	15.492	316
12. Nynäshamn	Stockholm	80	26.248	328
13. Sollefteå	Västernorrland	60	19.964	333
14. Orsa	Dalarna	20	6.867	343
15. Laxå	Örebro	15	5.622	375
16. Simrishamn	Skåne	50	19.147	383
17. Umeå	Västerbotten	288	116.465	404
18. Höganäs	Skåne	61	24.698	405
19. Tranemo	Västra Götaland	27	11.606	430
20. Tidaholm	Västra Götaland	29	12.569	433

Källa: Kungl. bibliotekets och SCB:s statistik över folkbibliotekens verksamhet 2010, tabell F:13, kategorin ”läsecirkel – sluten sammankomst”. Befolkningsuppgifterna från SCB:s statistik över folkmängd i riket, län och kommuner 2011-12-31.

Ordo ad chaos – Linking Norwegian black metal

KIM TALLERÅS, DAVID MASSEY, JØRN HELGE B. DAHL *and* NILS PHARO

1 INTRODUCTION

Despite the fact that collections of metadata often represent knowledge about the same entities and phenomena, they are created using disparate methods. The two collections of music metadata explored in this article are illustrative examples of heterogeneous regimes in terms of handling overlapping data: the national discography of Norway (NORDISKO)[1] , produced in the context of library standards, and the user generated database Musicbrainz[2]. In this article we describe a case study that experiments with automatic matching and interlinking of metadata from the two sources. This is done in order to investigate the process of producing a Linked data-compliant set of data describing recordings in the musical genre of Norwegian black metal.

We try to answer the following research question:

- RQ1: What kind of interoperability issues emerge from a modelling of the metadata of musical recordings, using best practice Linked data guidelines?
- RQ2: What are the necessary steps in an automatic conversion process of musical recordings' metadata, following best practices?

1.1 Linked data

Linked data (Berners-Lee 2011) is a set of best practice methods for publishing interlinked data on the web which computers can understand and reason on. Based on the objectives of such interlinking, the best practice approaches contain an inherent promise of overcoming challenges regarding heterogeneous metadata regimes. The project of publishing a small corpus of black metal metadata on the web, and then to try and interlink instances in the data set with data from another collection of metadata represents experimental investigations of the validity of such promises.

1 http://www.nb.no/baser/nordisko/english.html
2 http://musicbrainz.org

1.2 Methods

The initial step of the experimental case study was to identify a natural candidate to publish data on the web according to the best practices of Linked data. We found the National Library of Norway and their NORDISKO collection to be a reasonable seed candidate. To make the experiment feasible we limited the corpus to metadata describing Norwegian black metal records. This limitiation was also motivated by the complex relationships between recordings, people, their pseudonyms and performing groups characterizing the genre.

NORDISKO is a traditional library catalogue, based on metadata records structured with (NOR)MARC[3] and AACR2, the most prevalent metadata standards in the Norwegian library community. The NORDISKO collection has recently been moved from its customary database environment to the federated BIBSYS catalogue. Our corpus is nevertheless based on data from the original database. Our target data set, MusicBrainz, already exists as Linked data, based on a conversion from their relational database schema, and made accessible via SPARQL-endpoints on a variety of servers[4]. Dahl, Knutsen & Tallerås have written more about the the differences between traditional library data and metadata produced in the Musicbrainz community (2012).

2 THE LINKED DATA PRODUCTION CYCLE

The different steps in the process (and in our practical approach described later in the article) are based on guidelines for best practices of publishing Linked data such as Heath & Bizer (2009), Berners-Lee (2011) and W3C (2011). These guidelines have in common that they are highly cited in both the research literature and in documentation from the professional practice field. We have summarized the process of gaining best practice Linked data as a production cycle visualized in Figure 1[5].

2.1 Best practices summarized

A typical production process starts out with an analysis and exploration of existing data and standards in a certain domain. Based on such an analysis an appropriate ontology describing the domain is created. The ontology should utilize established vocabularies and provide a system of unique

3 http://www.nb.no/normarc/normarc.html

4 Databse schema: http://wiki.musicbrainz.org/MusicBrainz_Database/Schema. We have chosen to use a data set and a SPARQL-endpoint hosted by dbtune.org: http://dbtune.org/musicbrainz/

5 There are other and similar visualizations of Linked data cycles see, e.g. the Linked Open Data Lifecycle according to the research programme LOD2, founded by the European Union: http://www.w3.org/2011/gld/wiki/GLD_Life_cycle

Figure 1. Linked data production cycle

identification of the resources by assigning URIs. When the ontology is described in a dedicated ontology language like OWL[6], the data can be converted into a new form of representation. The representation system should be based on RDF, the Resource Description Framework. When the data is successfully converted it is stored in a database environment that provides access through a SPARQL-endpoint[7], and interlinked with corresponding data already published in other data sets. This can be done by using the property sameAS from the ontology language OWL, stating that a given URI in the seed data set represents the same resource as a given URI in a target data set. Finally the data quality and interlinking should be evaluated, and the evaluation can lead to a remodelling of the ontology or changes to the conversion and interlinking procedures. The need for continuous maintenance of the data set implies a recurrent and iterative process.

2.2 Semantic interoperability

Our small experimental corpus allows both manual conversion and interlinking, however, in real life publishing scenarios, when large amounts of data are involved, some sort of automation is required for the Linked data

6 http://www.w3.org/TR/owl-overview/
7 http://www.w3.org/TR/rdf-sparql-query/

production cycle. Automation in itself, will only work of if the data sets *understand* each other's data, i.e, if there is a minimum degree of *semantic interoperability* (Kalfoglou, 2010; Ma, Mei, Chung, & Amor, 2006; Mao, 2008; Tolk & Muguira, 2003).

Most of the Linked data collections are based on already existing data extracted from a variety of database environments where they have been produced in conformity with domain and community-specific registration standards. Linked data is therefore a product that ultimately relies on semantic interoperability between inherently heterogeneous data. This is also something that must be considered in areas outside the Linked data production cycle, when data needs to be integrated and exchanged. Our perspective is therefore directed towards the question of whether the different and specific phases of the Linked data production cycle themselves contribute in boosting the degree of interoperability. In the case of library data, for instance, to what extent can, the conversion from a MARC based record model to an RDF-based graph model contribute to methods for automatic interlinking? Or to what extent does the reuse of existing vocabularies contribute to semantic coherence across the data sets?

3 PRACTICAL APPROACHES

Publishing Linked data, based on existing library data, implies a process of three main steps:

a) modelling an RDF-structure of properties and classes from existing vocabularies
b) converting the existing MARC/AACR2 RDF-data to the new RDF-structure
c) linking entities in the new data set to entities in another Linked data collection

3.1 The seed data

We used the Z39.50-protocol to retrieve a corpus from NORDISKO of 99 records based on a selected list of influential Norwegian black metal bands[8]. The records were converted from the ISO2709 exchange format to MARCXML. We then created a simple ontology consisting of classes and properties taken from three existing vocabularies: Music Ontology, Dublin Core and FOAF[9]. The ontology covered representations of artists, their bands, records, tracks, and the relationships between these entities. The ontology was described in the OWL ontology language, and the se-

8 http://www.nb.no/baser/z3950

9 http://purl.org/ontology/mo/, http://purl.org/dc/elements/1.1/, http://xmlns.com/foaf/0.1/

lected pieces of data from the MARCXML records were transformed into RDF/XML using XSLT. The development of the XSLT transformation implied, in practice, a development of a crosswalk connecting semantics in the MARC format to semantics in the vocabularies we used in our ontology (Figure 2).

The valid RDF-file was uploaded into a Virtuoso triple store providing a SPARQL-endpoint. For interlinking instances in our new data set with instances in the MusicBrainz collection we analyzed the MusicBrainz ontology and made a graph-matching algorithm based on similarity measures inspired by Raimond, Sutton, & Sandler (2008). The algorithm was based on SPARQL queries and a PHP library calculating the string match (in our case Levenshtein distance[10]) between two instances. The interlinking process was described in a flow chart (Figure 7).

4 Modelling Norwegian black metal

As indicated in the introduction Norwegian black metal can be characterized by complex structures between bands and musicians, and between musicians caused by the common practice of using pseudonyms, and different pseudonyms in different contexts. Who is who? And to which records, created by which band, do they contribute musically or otherwise? It is also

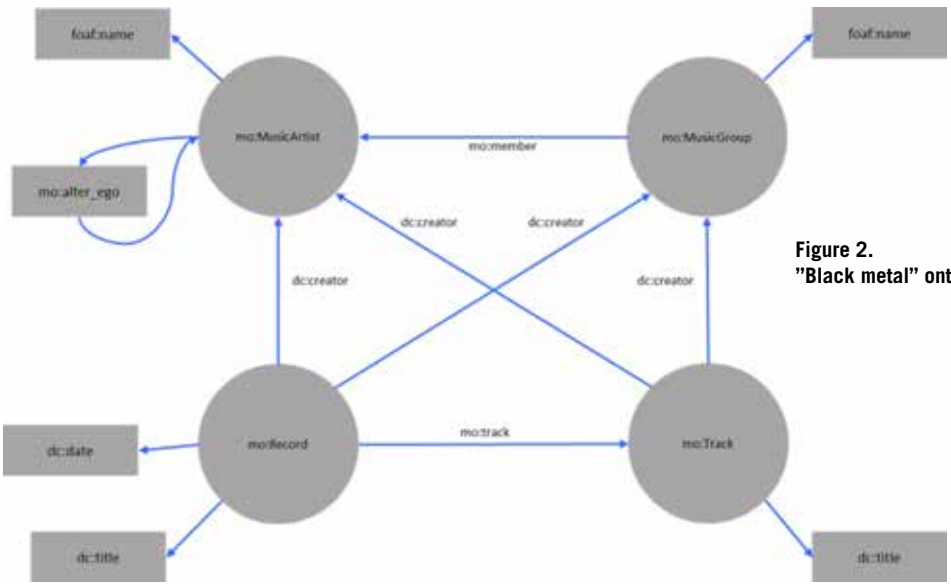

Figure 2.
"Black metal" ontology

10 http://php.net/manual/en/function.levenshtein.php

common to contribute to each other's records, and form different bands with members from other bands in the same genre. This complexity was a major motivation for selecting the genre as an experimental corpus. In practice, the corpus satisfied our expectations concerning the challenges of identifying, relating and separating people by their names only, especially in the modelling and the conversion process.

4.1 The ontology

For our ontology (see Figure 2) we used only the most basic information in the MARC records, like the titles of records, titles of tracks and the names of the artists contributing to the record.

Since the bands do not necessarily have the same members on all records, and some people, in some cases, only contribute to a single track on a record, it was important to make a direct relationship from mo:MusicArtist to both mo:Record and mo:Track. This way we avoided the situation where all the artists appear to be the composers of all the tracks and records. Some artists use different pseudonyms on different records and tracks. We were not immediately able to cluster the variety of names used for the same person to one authoritative URI. This was due to the manifestation-oriented nature of the MARC record with its unpredictable connections between variant names. We therefore kept all pseudonyms and variant names as they appeared in the seed data set for further refining or clustering via string and graph-matching techniques later.

4.2 Previous knowledge

It was challenging, and in some cases impossible, to separate the development of a domain specific ontology based on our knowledge of the structures in the MARC records and in existing data sets already published on the web. To some degree, this leads in practice to a collapse between what we have described as separate phases in our production cycle, especially between (re)modelling, conversion and the interlinking (to come). The choices of existing vocabularies were also inevitably influenced by our previous knowledge about the domain and earlier efforts to overcome challenges regarding redundancy, inconsistency, ambiguity etc. The best practice guidelines are not very specific concerning the dangers of inheriting errors and flaws by tuning our own ontology towards known structures. However,Berners-Lee (2011) suggests, for example, a pragmatic approach encouraging common sense and usefulness.

5 THE CONVERSION

The conversion process already started as we developed the ontology, as problematized above. According to W3C guidelines (2011) we developed an ontology based on our domain knowledge followed up by an automated conversion. Our process can be outlined as an iterative development of an XSLT-based crosswalk between two metadata structures, (NOR)MARC and our Black metal ontology. The structures differ significantly as (NOR) MARC is a record oriented structure and our ontology is a RDF-graph of triple statements. They also differ in the way that the content of a MARC record is dictated by the principles of descriptive cataloguing of manifestations, while our ontology has no intentions for the data other than containing disambiguated representations of things in the world. The MARC records have been produced by many indexers over a period of twenty years. Figure 3 shows three (NOR)MARC records from the corpus characterized by inconsistencies between many of the metadata elements that may be explained by changes in practices over time, but even by different interpretations of the standards by the indexers. However, even if inconsistencies can be explained, we were surprised by the large number of variations we found in what could be considered as a random sample of only 99 records.

Record A

=110$aMayhem
=24510$aMediolanum capta est
=700 0$aManiac
=700 0$aBlasphemer
=700 0$aHellhammer
=700 0$aNecrobutcher
=710 0$aMayhem
=7400 $aCarnage
=7400 $aNecrolust
=7400 $aDeathcrush
=7400 $aAncient skin
=7400 $aFreezing moon
=7400 $aFall of seraphs
=7400 $aSilvester Anfang
=7400 $aChainsaw gutsfuck
=7400 $aFrom the dark past
=7400 $aI am thy labyrinth
=7400 $aSymbols of bloodswords
=7400 $aPure fucking Armageddon
=900 0$aEriksen, Rune$zBlasphemer
=900 0$aStubberud, Jørn$zNecrobutcher
=900 0$aKristiansen, Sven-Erik$zManiac
=900 0$aBlomberg, Jan Axel$zHellhammer

Record B

=110$aMayhem
=24510$aGrand declaration of war
=700 1$aManiac
=700 1$aBlasphemer
=700 1$aHellhammer
=700 1$aNecrobutcher
=700 1$aFinstad, Børge
=700 0$aManiac$tTo Daimonion
=700 0$aManiac$tA time to die
=700 0$aManiac$tView from Nihil
=700 0$aBlasphemer$tTo Daimonion
=700 0$aBlasphemer$tA time to die
=700 0$aBlasphemer$tView from Nihil
=700 0$aManiac$tA grand declaration of war
=700 0$aManiac$tA bloodsword and a colder sun
=700 0$aBlasphemer$tA grand declaration of war
=700 0$aManiac$tIn the lies where upon you lay
=700 0$aManiac$tCompletion in science of agony
=700 0$aBlasphemer$tA bloodsword and a colder sun
=700 0$aBlasphemer$tIn the lies where upon you lay
=700 0$aManiac$tCrystalized pain in deconstruction
=700 0$aBlasphemer$tCompletion in science of agony
=700 0$aBlasphemer$tCrystalized pain indeconstruction
=710 0$aMayhem
=900 1$aNecro$zNecrobutcher

Record C

=110$aMayhem
=24510$aDeathcrush
=700 1$aManiac
=700 1$aMessiah
=700 1$aAvnskog, Erik
=700 1$aButcher, Necro
=700 1$aAarseth, Øystein
=700 0$aSchnitzler, Conrad$tSilvester Anfang
=710 0$aMayhem
=710 0$aMayhem$tNecrolust
=710 0$aMayhem$tDeathcrush
=710 0$aVenom$tWitching hour
=710 0$aMayhem$tWeird Manheim
=710 0$aMayhem$tChainsaw gutsfuck
=710 0$aMayhem$tPure fucking armageddon
=900 1$aEuronymous$zAarseth, Øystein

Figure 3. Records from NORDISKO

5.1 Inconsistencies

A manual inspection of the MARC data showed inconsistencies in several respects: The most serious was a considerable difference in the registration of tracks. Some records used MARC field 740 $a for track titles. The

tracks registered in this way cannot directly revealthe connection between the track title and the composer/responsible person or group. Other tracks were registered by using 700 $a (person) or 710 $a (group) for the track composer combined with $t for the track title. This, according to AACR2, is the preferred way of registering tracks in albums and their respective composers, yet only a small selection of the records were registered in this way. Some of the MARC records had no tracks registered at all.

There were also differences in how the names of people were registered. Some records had pseudonyms in 700 $a while others had real names.There is no way of knowing if the name in 700 $a is a real name or a pseudonym just by looking at the MARC record, therefore this had to be resolved later using the aforementioned matching techniques.

Butcher, Necro
Erickson, Rune
Eriksen, Rune
Fenris
Fenriz
Goat
Goatpervertor
Greifi Grishnack
Greishnackh, Greifi
Grishnackh, Greifi
H.M. Daiomonion
H.M.P.D.K.
Haraldstad, Kjell Vidar
Haraldstad, Kjetil Vidar
Necro
Necrobutcher
Stubberud, Jørn

Figure 4. Unique artists from seed data set after conversion

The inconsistencies affect the conversion process negatively. It forces the conversion algorithms to include the complexity of potential variations, and in some cases the algorithm also has to ignore data. The different usage of indicators (e.g. 700 0 and 700 1) had a minor effect in our context.

5.2 Pseudonyms

Figure 4 shows a list of names from the seed data set with redundant listings of similar names representing the same person. The redundancy can have many possible causes. Some are described above and concern the lack of predictable connections between variant names in the MARC record.

As mentioned above, we had a special interest in the extensive usage of pseudonyms in the black metal genre. To convert pseudonyms we used the NORMARC field 900, which is used for expressing see and see-also-references. Sometimes this is used for expressing relationships between names and pseudonyms as in MARC record A and C in Figure 3. On other occasions, it references variant names, alternative spellings etc. as in MARC record B in the figure. The algorithm has no means of differentiating between these functionalities.

The scale of inconsistencies in a given library catalogue like NORDISKO, exposed through our experiment, gives some interesting indications

of potential sources of semantic interoperability flaws which must be taken into consideration in the Linked data production cycle at large.

6 INTERLINKING NORWEGIAN BLACK METAL

According to the premise of automation we need computers to understand and match data from our seed collection with corresponding data in the target collection. Many approaches have been suggested for achieving computational interoperability and interlinking (e.g. Correndo, Salvadores, Millard, Glaser, & Shadbolt, 2010; Melnik, Garcia-Molina, & Rahm, 2002; Wache & Voegele, 2001; Zheng & Madnick, 2012). In this experiment ,we have been inspired by Raimond, Sutton, & Sandler (2008) and their basic techniques for matching graphs structures in data sets describing music. Their techniques utilize algorithms calculating the probability that two instances are actually referring to the same thing by comparing triples connecting literal representations of different entities. When the probability measure is significant we want the machine to carry out the interlinking by using the OWL property sameAs.

Figure 5 represents the band Mayhem in our data set and sy the corresponding Mayhem in the MusicBrainz dataset. The question mark represents the unstable foundation of a potential semantic interoperability and the efficiency of the matching algorithm.

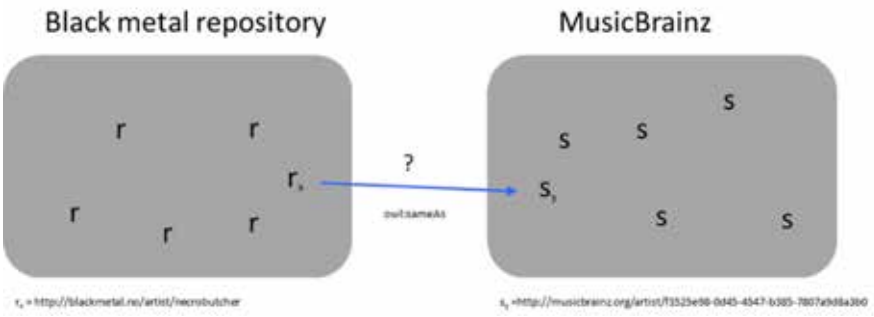

Figure 5. Potential relations between data sets

6.1 Matching literals

At the most basic level we could instruct the machine to compare pure literals. This is often referred to as a naïve interlinking. This will only succeed when the instances are relatively unique. A naïve approach would, for instance, fail, if we wanted to match the black metal band Mayhem

which is a literal name shared by 10 different groups or artists in the MusicBrainz collection. In our interlinking algorithm, we eventually match literals, but in order to overcome the obvious problems of the naïve approach, we included some more information from the graph structure into the equation.

6.2 Simple graph matching

We based the development of the matching algorithm on a limited case where we wanted to assign links between artists (MusicArtist) in both data sets. The entity artist was chosen because the data had the highest degree of inconsistency, due to the aforementioned challenges regarding the use of pseudonyms and redundant representations of names. By choosing the MusicArtist entity we aimed for a deduplication of these redundant data as a positive side effect of the interlinking process.

In order to strengthen the matching, we chose to include the tracks as a qualifier. There were several reasons for this choice. Tracks gave us an interesting and extra challenge due to the fact that the relationships between artists and their tracks were structured differently in the two data sets. In our RDF graph, we assigned triples directly between the artist and the track on the basis of connections in the MARC records

(*http://blackmetal.no/artist/necrobutcher dc:creator*

http://blackmetal.no/track/freezing_moon). Such triples are also to be found in the MusicbRainz collection, but just for some artists and tracks, and seldom in the case of Norwegian black metal. Therefore we had to make a SPARQL request that indirectly related artists and tracks via their memberships of groups, as shown in Figure 6. This indirect relationship may in some cases be misleading because all artists will be credited all the songs of the group, independently of their varying periods of membership. We chose, however, this solution in our experiment as it potentially would provide some interesting outcomes that we could use as a benchmark for future tuning of the algorithm.

Another argument for including tracks was simply that they represented the largest quantity of instances. This made it a robust candidate as a qualifier. We could, in fact, also have chosen to include additional qualifiers such as groups and records. We opted for this solution as a pragmatic and workable strategy. It would nevertheless be interesting to make such inclusions in the future tuning of the algorithm, especially in order to generalize it.

```
prefix foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/>
prefix mo: <http://purl.org/ontology/mo/>
prefix dc: <http://purl.org/dc/elements/1.1/>

SELECT DISTINCT ?artist_name
WHERE {
 ?track dc:creator ?group ;
 a mo:Track ;
 dc:title “Freezing moon” .
OPTIONAL {?group mo:member ?artist .
?artist foaf:name ?artist_name . } }
```

Figure 6. SPARQL query matching a given track from seed with tracks in target

Figure 7 shows the relevant section of the graphs, respectively in our seed collection, The black metal repository, and in the target colletion, MusicBrainz. $\texttt{Artist}_S$ represents a given artist in the seed collection, while $\texttt{Artist}_T$ represents a given artist in the target collection. In the example, the artist *Necrobutcher* is set as a starting point for the algorithm. *Freezing moon* and *Funeral Fog* are two of the tracks that Necrobutcher has partly been responsible for through his membership in the band *Mayhem*. In our seed collection this relationship is expressed directly, but in MusicBrainz we have to relate Necrobutcher and these songs via his membership in Mayhem. What we in practice want the algorithm to do in this case is to perform a positive match on the basis of the similarities between all literals involved. In another hypothetical example where the artist literal were dissimilar, but the tracks still represented an exact match (what would be the case if we started out with Necrobutcher's real name, *Jørn Stubberud*, and matched it against Necrobutcher) the total similarity measure would still be quite high, but lower than the measure from the first example. In future experiments we will investigate if certain levels of similarity measures could be used to determine the probability of two different names being an original name and a pseudonym.

6.3 ordo ab chao

Figure 8 outlines the algorithm as a flow chart. The initial step is to construct a SPARQL query which retrieves data from our seed collection as a list of artist names ($\texttt{Artist}_S$) and their track titles ($\texttt{Track}_S$). The artist names are used as input to the second SPARQL query matching artist in

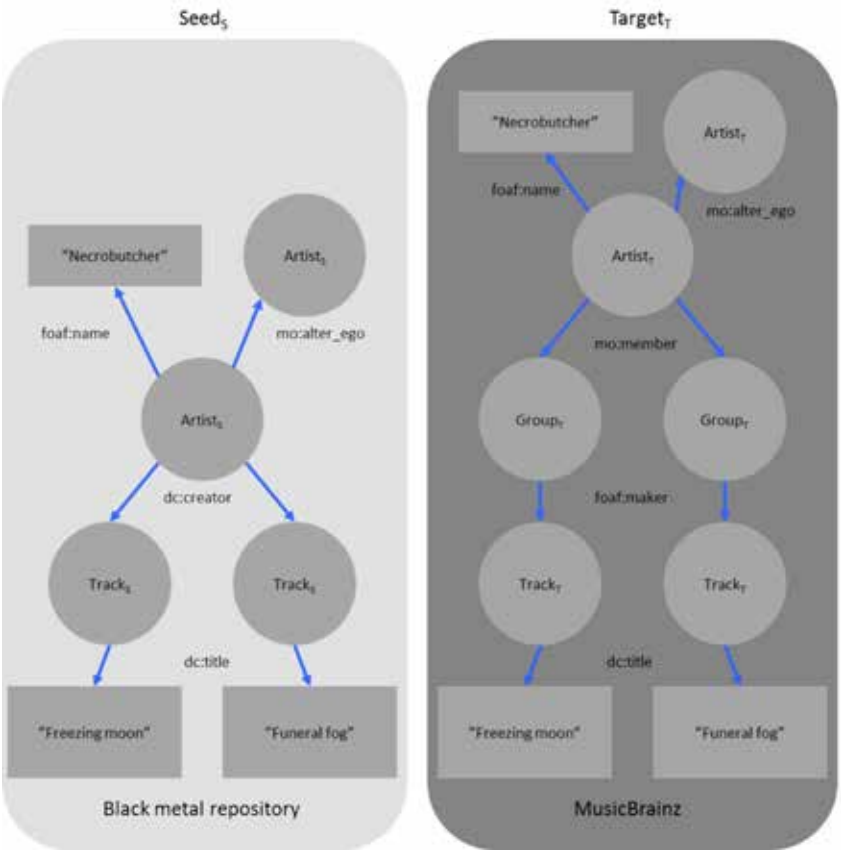

Figure 7. Seed and target graphs

the target data set. If an exact match is found, a fixed score weight (λ) between 0 and 1 is added. SPARQL lacks fuzzy matching which means slight differences in name forms result in no match. The third SPARQL query matches track related to a given artist in the seed data set with tracks in the target set. In the case of a match, a PHP script calculates a similarity measure between the track titles returned from SPARQL #1 (seed) and SPARQL #2 (target). If the similarity is above a given threshold, the owl:sameAs link is created between `Artist`$_S$ and `Artist`$_T$.

The match between `Artist`$_S$ and `Artist`$_T$ is calculated with the following similarity measure:

$$\text{similarity}(\text{Artist}_S, \text{Artist}_T) = \lambda + \left(\frac{number\ of\ exact\ matchings\ (TrackS,\ TrackT)}{total\ number\ of\ Track_S} \right) * (1 - \lambda)$$

Figure 9. The Ordo ab chao similarity measure

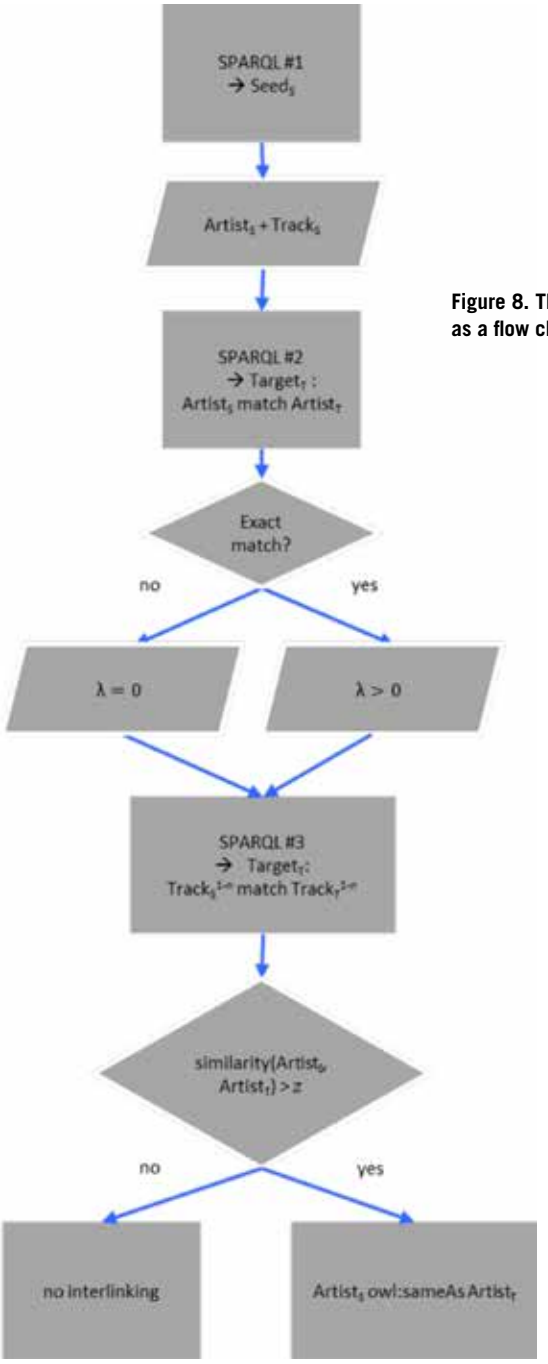

Figure 8. The matching algorithm outlined as a flow chart

7 EVALUATION AND CONCLUDING REMARKS

We have investigated two research questions in this paper:

- RQ1: What kind of interoperability issues emerge from a modelling of the metadata of musical recordings, using best practice Linked data guidelines?
- RQ2: What are the necessary steps in an automatic conversion process of musical recordings' metadata, following best practices?

With respect to RQ1 we have shown potential interoperability flaws originating from specific contexts, including indexing inconsistency and inconsistencies in the source material (e.g. in the mixed use of names and pseudonyms) (Section 5.1). Conversion procedures need to take into consideration that similar interoperability issues may occur in both seed and target sets.

For RQ2 we performed an experiment based on a procedure documented in Section 6. In this experiment we have experienced difficulties in both the conversion process from the original format to the recommended RDF graph structure and in the process of automated interlinking. We also found, in our efforts to convert and interlink data, some positive side effects regarding the potential for metadata clean up in the seed collection. This is due to the RDF graph structure which makes it possible to match entities by taking the graph structure into account. However, we have not fully evaluated these effects, although our suggested algorithm of matching artists in two data sets gives some indications that it could be fruitful to investigate further.

One way to evaluate our method would be to use naïve interlinking as a baseline matching method. With the help of a controlled test collection we could compare our approach with the baseline to see how much better our method would be (logically it must be improved since the naïve interlinking is an integrated part of it). Another approach would be to evaluate the matching using typical IR measures like precision and recall, and compare the degree of relevant matchings after adjusting different variables in our laboratory structure, for instance, similarity calculations or data input.

REFERENCES

Berners-Lee, T. (2006). *Linked data: design issues*. W3C.

Bizer, C., Heath, T., & Berners-Lee, T. (2009). Linked Data: The story so far. (T. Heath, M. Hepp, & C. Bizer, Eds.)*International Journal on Semantic Web and Information Systems*, 5(3), 1–22. doi:10.4018/jswis.2009081901

Correndo, G., Salvadores, M., Millard, I., Glaser, H., & Shadbolt, N. (2010). SPARQL query rewriting for implementing data integration over Linked data. *Proceedings of the 1st International Workshop on Data Semantics.*

Dahl, T. A., Knutsen, U., & Talleråas, K. (2012). Mellom tradisjonen og weben: katalogisering, metadata og bibliotekarutdanning. In R. Audunson (Ed.), *Krysspeilinger: Perspektiver på bibliotek- og informasjonsvitenskap* (pp. 141–163). Oslo: ABM-Media.

Kalfoglou, Y. (Ed.). (2010). *Cases on Semantic Interoperability for Information Systems Integration: Practices and Applications*. New York: Information science refernce.

Ma, H., Mei, K., Chung, C. K. J., & Amor, R. (2006). Testing Semantic Interoperability. *Joint International Conference on Computing and Decision Making in Civil and Building Engineering* (pp. 1–10).

Mao, M. (2008). *Ontology mapping: Towards semantic interoperability in distributed and heterogeneous environments*. University of Pittsburgh.

Melnik, S., Garcia-Molina, H., & Rahm, E. (2002). Similarity flooding: A versatile graph matching algorithm and its application to schema matching. *Proceedings of the 18th International Conference on Data Engineering.*

Raimond, Y., Sutton, C., & Sandler, M. (2008). Automatic interlinking of music datasets on the semantic web. *Linked Data on the Web*.

Tolk, A., & Muguira, J. (2003). The levels of conceptual interoperability model. *Proceedings of the 2009 Spring Simulation Multiconference.*

W3C. (2012). Linked data cookbook. Retrieved from http://www.w3.org/2011/gld/wiki/Linked_Data_Cookbook

Wache, H., & Voegele, T. (2001). Ontology-based integration of information: a survey of existing approaches. *Ontologies and information sharing*.

Zheng, X., & Madnick, S. E. (2012). SPARQL query mediation over RDF data sources with disparate contexts. *Linked Data on the Web.*

Preferences for formal and informal information sources in corporate finance

ISTO HUVILA

1 INTRODUCTION

The work of corporate finance professionals is information intensive. Information and its inequal accessibility to different financial actors also forms the basis of the influential economic theory of information assymmetry (Akerlof, 1970). In this respect, it is remarkable that practices and preferences in the use of information sources have been studied so little (Huvila, 2010). Whereas the information assymmetry related research is premised by a bipolar assumption of informedness vs. not being informed (e.g. Shah, 1994; Davis, 2006; Tirole, 2006), most of the earlier library and information science research on the information behaviour of business and corporate finance professionals is based on the experiences of corporate librarians and information specialists (e.g. Mowat, 1986; Freeman, 1992; Rennie & Kershaw, 1994; Foster & Foster, 2002, 2006; Foster, 2009a). In contrast to earlier research, the present study of information source preferences is based on a web survey of 92 Finnish professionals working with corporate finance related duties in their organisations.

The aim of this exploratory study is to examine the patterns of information source preferences of corporate finance professionals with a special focus on the respective roles of *formal* and *informal* sources of information and the implications of source preferences for financial professionals' information work . The distinction between the two particular categories of information is based on recent research in which the particularity of informal social information (Widén & Holmberg, 2012) and its implicit difference from 'non-social' (i.e. formal) information has been highlighted. Social information and social sources include all types of personal information exchange while the notion formal source refers to information (e.g. data, documents, literature) inscribed by an actor with whom the informed has no direct social contact. The notion of information source is understood in an inclusive sense as any carrier of information (e.g. documents, situations and places, Byström, 2002) that makes it shareable. It has been not-

ed that users seldom make a clear distinction between analytical notions such as information sources and, information channels,.Iin general, the choice of information sources tends to be highly context and situation dependent (e.g. Sonnenwald, Wildemuth, & Harmon, 2001; Savolainen & Kari, 2004; Peterson, Aslani, & Williams, 2003). Therefore, in the present study information sources are understood as anything users perceive as capable of informing. In relation to the notion of information source, the concept 'information behaviour' is also understood here in broad terms following Wilson as "the totality of human behaviour in relation to sources and channels of information, including both active and passive information seeking, and information use" (Wilson, 2000, p. 49).

2 LITERATURE REVIEW

In spite of the observed significance of information in corporate finance, there is little empirical research on the specific patterns of the information behaviour of corporate finance and business professionals. A specific factor that makes studying this particular group particularly complicated, is the breadth of the notion 'corporate finance' (Law & Smullen, 2008). Corporate finance is the business of a large group of people, but is seldom the exclusive duty of a professional (e.g. Megginson, Smart, & Lucey, 2008). Therefore, in the present study both corporate finance and corporate finance related information are viewed inclusively . All professionals who work with corporate financing on either fulltime or part-time bases are seen as corporate finance professionals. Corporate finance information is similarly assumed to comprise any general, business, economic and more specifically corporate finance related information that is capable of informing and is relevant in corporate finance related duties.

A large part of the earlier information science research on the information behaviour of business and corporate finance professionals is based on the experiences of corporate information specialists. Rennie and Kershaw (1994) investigated the views of corporate information specialists on professionals' information use in mergers and acquisitions. Different authors have published broad reviews of major financial and business information sources (e.g. Mowat, 1986; Freeman, 1992; Foster & Foster, 2002, 2006; Foster, 2009a). The focus of the reviews has tended to be on formal sources of information including official publications, various reference sources (mostly directories), statistics, newsletters, (professional) journals, databases, and organisations. Other frequently mentioned sources in the reviews are research (in different forms) and corporate finance and business related organisations.

Broady-Preston and Hayward (2001) report of a study of information processing and information needs in the UK financial services sector. In contrast to the majority of studies, their approach was to interview strategic managers in UK retail banks. The managers underlined the significance and relevance of accurate, current, quality information as critical to strategy formulation. Leonidou et al. studied practices that relate to export information in small firms (Leonidou & Adams-Florou, 1999; Leonidou & Theodosiou, 2004). In the late 1980s, Anderson (1988) published a comparative analysis of the information search and evaluation behaviour of professional and non-professional financial analysts. His conclusion was that both groups of analysts tended to use the same information sources although they they valued the significance of individual sources differently.

Major changes in the information behaviour of business and corporate finance professionals and among other groups of users relate to the adoption of digital information instead of printed sources. Banking and brokerage customers were already shifting from printed information to web services in 2000 (Harris Interactive, 2000). Information sources are also increasingly accessible via the desktops of users. According to Foster (2009a), younger business information users, in particular prefer desktop access and the possibility to select, mix and process their own data. In contrast, investors (Asquith, Mikhail, & Au, 2005), managers and decision-makers increasingly require summary reports (Jewell, 2002). Managers prioritise specific sources of information and particularly commissioned reports over general publicly available information (Broady-Preston & Hayward, 2001).

The majority of formal finance and business information is obtained from the major international information service vendors (Ainsworth, 2009). Bloomberg and Thomson Reuters are the two major players in real time data (Foster, 2009b). The top four vendors of general business information in UK libraries in 2009 were Lexis-Nexis, Thomson Reuters, BvD and Factiva. Even though the major players are few, businesses tend to subscribe to a median of eight vendors (Foster, 2009a). In contrast to the low number of major information providers, professionals can rely on a large number of other information sources. Holland and Johanson (2003) found that analysts use a wide variety of information sources to assess corporate tangibles and intangibles. Professional journals serve as a source of specific and general opinions and provide an overview of the business environment (McKinsey & Company, 2004a). Financial announcements are useful for their assessments of companies (Guay & Harford, 2000). However, because of the large variety of available information sources, it is often

difficult to identify the exact piece of information which led to a decision (Broady-Preston & Hayward, 2001).

The usability of information depends on many factors. Huvila (2010) found that information source preferences are related to how corporate finance professionals perceive the successfulness of their work. In general, corporate finance specialists tend to prefer quality, currency and speed of delivery in addition to comprehensiveness and the outlook of information. In contrast to earlier assumptions, Kwan (1996) found that financial indicators are seldom used to communicate the quality and future prospects of companies. Similarly Saville (2004) has observed that formal indicators are not necessarily equally useful as might be assumed. The earlier observations of Anderson (1988) are in line with these findings. It is more often informal criteria, such as financial flexibility, credit ratings, earnings per share dilution, and recent stock price appreciation, that are the most important factors affecting policy decisions (Graham & Harvey, 2001). The continuing role of informal information sharing is also underlined by the findings confirming the greater significance of private information over public information in various financial decisions (Brown & Hartzell, 2001). Social informal information sources, in particular, require a high degree of reciprocity in information exchange in order to be judged as useful (Holland & Johanson, 2003). According to Garci_ (2005), analysts tend not to use the information on tangibles communicated by companies in presentations. In many cases the most useful information is highly informal as Saxenian (1996) found out in a study of informal information exchange between professionals in the Silicon Valley area. Informal sources such as discussions with top management, site visits and interviews with expert and market players appear in business consulting materials (e.g. McKinsey & Company, 2004a,b,c)

3 MATERIAL AND METHOD

The data were collected using a survey conducted online with Lime Survey 1.0 open source survey software. The material was analysed using descriptive statistics (summary), correlation (rcorr and cor.test) and regression analyses (a stepwise GLM using lm and add1) on R 2.12.2. The data from open-ended questions ("What is characteristic to a successful corporate finance specialist, what distinguishes them from the others" together with two additional questions 1) about the most important information source and 2) about other sources not otherwise mentioned in the survey) were analysed using constant comparative method (Glaser & Strauss, 1967). The

validity of the results was controlled by conducting a second round of classification two months after the initial classification and a negative case analysis (Kidder, 1981) one month after the second round of classification.

The perceived importance of different information sources for the success of the work of the respondents was measured using a 46 item questionnaire on a five point Likert scale (Table 1, the options were clarified by examples) with an open question asking for other relevant information sources. The categories of information sources were based on earlier studies of information source behaviour with a specific focus on the literature on information behaviour in corporate finance and economics discussed earlier in this article (principally Broady-Preston & Hayward, 2001; Holland & Johanson, 2003; Foster, 2009a). The list was complemented with general information sources identified from the earlier information behaviour literature (Huvila, 2006). The resulting set of information sources was revised and individual sources and examples were reformulated after a discussion with a corporate finance professional with experience both as a practitioner and a researcher in the field of corporate finance.

The second set of questions made a purposeful distinction between information sources and information types in order to map the relation of significance and frequency of use of the resources. The respondents were asked 10 additional questions (on a 5 point Likert scale) about the *daily use* of ten different *types* of information (Table 4). The purpose of the two sets of questions was to investigate what information sources are considered to be the most useful, and how usefulness relates to the frequency of use of the different types of information.

A convenience sample (N=92) of employees working with corporate finance issues in Finnish companies was recruited to participate in the web survey. The respondents were recruited by sending e-mail invitations to professionals listed in Fonecta ProFinder B2B database (Fonecta, accessed March 14, 2008). The invitations were sent between October 2007 and February 2008. Professionals with financial management and corporate finance related titles were chosen from the database. The professionals were asked in the invitation to participate in the survey if their work duties involved (corporate) finance related duties. The approach was chosen in order to reach people working with corporate finance related duties in general instead of focussing only on full-time corporate finance professionals.

The mean age of the respondents was 43.78 years (sd 9.54, median 42, range 26–62). 65 of 92 (71%) of the respondents were men and 27 (29%) women. 60 of 89 (67%) respondents had graduated with a master's degree.

Respondents were confident about their skillfulness (self-evaluated competence mean 4.06, sd .70, median 4.00 on a five point scale) and represented a variety of organisations with between 7 and over 28000 employees and with revenues between € 1.5 million and € 6.4 billion. 27 of 92 (29%) respondents worked in financial institutions (banks, insurance companies, financial service providers). 65 (71%) represented other industries. Because of the data collection method, there is an unknown bias in the sample that has to be taken into account when interpreting the results. The sample is not representative of all Finnish corporate finance professionals.

4 ANALYSIS

The data on the perceived significance of information sources for work success were analysed using descriptive statistics (summary). The data is summarised in Table 1 and the means are shown in Figure 1.

Table 1: The perceived significance of information sources.

	Min	Median	Mean	Max.	sd
Market information	1.000	3.000	3.424	5.000	1.11
Annual reports	1.000	3.000	3.224	5.000	1.24
Stock exchange releases	1.000	3.000	3.090	5.000	1.12
Company profiles	1.000	4.000	3.606	5.000	1.12
Financial statements	1.000	4.000	4.015	5.000	1.13
SEC financial filings	1.000	2.000	2.232	4.000	1.03
Prospectus	1.000	3.000	2.516	5.000	1.08
Public analysts' reports	1.000	3.000	2.797	5.000	1.12
Commissioned analysts' reports	1.000	3.000	2.790	5.000	1.20
Internal memos	1.000	4.000	3.922	5.000	0.93
General news on the web	1.000	3.000	2.841	5.000	1.11
Financial news on the web	1.000	3.000	2.873	5.000	1.08
Newspapers	1.000	3.000	3.194	5.000	1.03
Professional journals	2.000	4.000	3.868	5.000	0.84
Search engines	1.000	4.000	3.821	5.000	1.00
Financial statistics	1.000	3.000	3.277	5.000	1.02
General statistics	1.000	3.000	2.939	4.000	0.91
Financial country data	1.000	2.000	2.323	4.000	0.99
General country data	1.000	2.000	2.111	4.000	0.88
Legislative information	1.000	3.000	3.152	5.000	1.11

Scholarly journals	1.000	2.000	2.258	4.000	0.99
Theses	1.000	2.000	1.984	4.000	0.90
Conferences	2.000	3.000	3.373	5.000	0.90
Presentations	1.000	3.000	3.185	5.000	0.95
Informal occasions	1.000	3.000	3.000	5.000	1.10
Courses	1.000	4.000	3.597	5.000	0.89
Association memberships	1.000	3.000	2.800	5.000	1.15
Personal contacts	1.000	5.000	4.269	5.000	0.95
Experts	1.000	4.000	3.956	5.000	1.04
Ordinary people	1.000	3.000	3.277	5.000	1.10
Trainees	1.000	2.000	2.177	4.000	0.91
Assistants	1.000	3.000	2.800	5.000	1.18
Colleagues	1.000	4.000	4.179	5.000	0.89
Friends (non-colleague)	1.000	3.000	2.758	5.000	1.14
Information specialists	1.000	2.000	2.344	5.000	1.07
Self-reflection	2.000	4.000	3.955	5.000	0.79
Brochures	1.000	3.000	2.567	5.000	1.16
Advertisements	1.000	2.000	1.910	4.000	0.87
Guidebooks	1.000	2.000	2.422	5.000	1.07
Encyclopaedia	1.000	2.000	2.365	5.000	1.14
Bibliographies	1.000	2.000	1.984	4.000	1.04
Reviews (of e.g. books. reports)	1.000	2.000	2.113	5.000	1.10
Announcements of publications	1.000	2.000	2.154	4.000	0.96
RSS/email alerts	1.000	2.000	2.381	4.000	0.99
Browsing shelves	1.000	2.000	2.047	5.000	0.93
Browsing the web	1.000	2.000	2.172	5.000	0.98

The answers to the open-ended question on the most important source of information confirmed the importance of financial and industry data and financial news and information services, and provided insights into the information practices of the professionals, but did not reveal any new groups of information sources. Respondents mentioned individual sources and services such as Reuters, Bloomberg (e.g. R11, R21), Kauppalehti (a Finnish financial daily newspaper, e.g. R2 and R18), Asiakastieto (a business information provider, e.g. R29 and R45), experts and personal network and Google (e.g. R57 and R66) in their answers to the open-ended questions. Four respondents also specifically stressed the significance of

how information is written or communicated and the importance of visiting a company and meeting its decision-makers and employees.

Table 2: The perceived significance of formal media types.

	Min	Median	Mean	Max	sd
Books	1.000	3.000	3.246	5.000	1.25
Maps	1.000	2.000	2.031	4.000	1.01
Photographs	1.000	2.000	1.875	5.000	0.98
Television	1.000	3.000	3.106	5.000	1.34
Radio	1.000	2.000	2.394	5.000	1.24
Moving image	1.000	2.000	1.810	4.000	0.95
Newspapers, journals and magazines	1.000	4.000	4.015	5.000	1.02
Internet	1.000	4.000	4.239	5.000	0.95

Correlation analysis (rcorr) of the information sources and background variables was used to identify patterns of correlation between the two groups of variables. Stepwise general linear models (GLM) (lm, add1) were used to compare the information source and type variables respondents' self-perceived work proficiency (1–5), work experience (years), work duties, age, gender and turnover of the employing company. The use of information sources correlated little with demographic factors. For instance, no correlation between gender and information source preferences was found. Significant correlations existed between the age of the respondent and the perception of the usefulness of newspapers and brochures (Table 3).

Table 3: Correlations between demographic variables and information source preferences.

	Information source	Adj. R^2	F	p
Age	Newspapers	0.1392	12.81 on 1 and 72 DF	0.0006228
Age	Brochures	0.1384	13.05 on 1 and 74 DF	0.0005503
Age		0.2007	19.83 on 1 and 74 DF	2.947e-05
Self-perceived proficiency	Self-reflection	0.09053	8.565 on 1 and 75 DF	0.004533

The analysis of different information types (Table 4) highlights the daily significance of company, and industry and branch data, and financial news

that goes beyond their perceived significance for work success (compare with Table 1). At the same time, the minimum and maximum values show that the perceived importance of the information types varies between individual respondents.

Table 4: The daily use of information types.

	Min	Median	Mean	Max	sd
Market information	1.000	4.000	3.812	5.000	1.14
Company data	**1.000**	**4.500**	**4.136**	**5.000**	**1.09**
Industry/branch data	**1.000**	**4.000**	**4.046**	**5.000**	**1.12**
Country data	1.000	3.000	2.548	5.000	1.07
Legislation	1.000	4.000	3.515	5.000	1.00
Regulations	1.000	4.000	3.545	5.000	0.93
General news	1.000	4.000	3.53	5.000	1.11
Financial news	**1.000**	**4.000**	**4.000**	**5.000**	**1.03**
Statistics	1.000	3.000	3.076	5.000	0.98
Information about people	1.000	3.000	2.984	5.000	1.20

A correlation analysis (rcorr and lm) of information sources and information types revealed three noteworthy correlations. The perceived significance of search engines correlated with the daily use of company data (Adj. R2 0.1293 F 13.92 on 1 and 86 DF, p 0.0003418) and general news (Adj. R2 0.1798, F 19.85 on 1 and 85 DF, p 2.536e-05). Secondly, the users of legislative and regulatory information differed from the others by their reliance on internal information sources and trainees instead of on a broader social network (Adj. R2 0.3785, F 27.5 on 2 and 85 DF, p 6.177e-10).

A qualitative analysis of the open-ended questions provided additional insights into the information practices of corporate finance professionals. As a whole, the responses underline the significance of the cability to contextualise and understand the big picture rather than possessing or being able to obtain certain types of information.

"There are many important sources of information: discussions with corporate executives and with colleagues, company information registers, financial statements and so on. I can't say that some of these would be the most important." (R59)

The answers were categorised to eight groups of characteristics (Table 5) using the constant comparative method (Glaser & Strauss, 1967). The validity of the results was controlled by conducting a second round of

classification two months after the initial classification and a negative case analysis (Kidder, 1981) one month after the second round of classification.

Table 5: Characteristics of a successful corporate finance specialist.

Category	Mentions	Example
Interest	4	Interested in [corporate finance] (R6)
Knowhow	6	Multifaceted know-how (R8)
Experience	9	Experience and acquaintance with things (R14)
Analytical capability	5	Analytical capability (R64)
Versatility	5	Versatility (R15)
Network	6	Knows the right people (R68)
Objectivity	6	Objectivity, Realism (R20)
Filtering	5	Ability to filter relevant information (R10)
Prediction	2	Ability to predict future changes (R39)

Informants emphasised *interest* in the corporate finance sector as an important success factor. *Knowledge* (6) and *experience* (9) of different *alternative financing options* and the financial sector was considered essential as well as versatility, the existence of a useful social network and a degree of objectivity and realism in decision-making. Analytical skills, the ability to see beyond numbers and anticipate the future were also perceived as contributing to success (R18, R64). A corporate finance specialist also needs to be able to filter relevant information from irrelevant and to be able to predict changes that may influence the financial situation. Finally, the respondents stressed the need of in-depth knowledge of individual companies and how they operate and anability to contextualise this understanding to the specific characteristics and demands of different industries:

> "The best source of information are financial documents and if there is a possibility to go and see how things are done at the company, you can get an idea of the practices, what is being done and a description of markets. Then you can judge the financial potential of the company in relation to how things are done there." (R12)

5 DISCUSSION

The central finding of the study relates to the dichotomy of the use and the perceived usefulness of different types of information sources, and the relation of information sources preferences to how the respondents describe the information related abilities of a successful corporate information professional. The significance of informal information exchange (e.g. Saxeni-

an, 1996; Brown & Hartzell, 2001; Holland & Johanson, 2003) and the popularity of financial data (e.g. Mowat, 1986; Freeman, 1992; Foster & Foster, 2002, 2006; Foster, 2009a) have been noted in the earlier literature. The present data provides, however, somewhat more nuanced evidence of how the use and usefulness of information sources might be related. The analysis shows that the respondents most frequently follow and consult company, industry and branch data and financial news, but consider that the most important sources of information tend to be direct statements and advice given by identifiable individuals and organisations.

Similarly Holland and Johanson's (2003) study, the respondents in this study used a wide variety of different types of sources. Broady-Preston and Hayward (2001) remark that it is difficult to pinpoint the origins of a particular piece of knowledge. The perceived significance of analytical and information processing skills, filtering and the tendency to use and combine a variety of information sources indicated by the both quantitative and qualitative data suggests the likelihood of similar difficulties among the respondents. The present study also confirms the earlier observed significance of financial information and news services (e.g. Mowat, 1986; Freeman, 1992; Foster & Foster, 2002, 2006; Foster, 2009a) and the major finance and business information providers (Foster, 2009b). Bloomberg, Thomson Reuters and Asiakastieto were mentioned explicitly in the open-ended answers (e.g. R11, R21). Professional journals and financial announcements were also ranked relatively high (e.g. Guay & Harford, 2000; McKinsey & Company, 2004a), although not as high as several informal information sources. The correlation of the perceived significance of search engines and the daily use of company data and general news suggests that there can be systematic differences in how actively individuals search information. The correlation between the preference of legislative and regulatory information and the preferences of social information exchange, on the other hand, can probably be more plausibly explained by the complexity and the configuration of the work, and the nature of the legal information. Preferences which emerged in this study have similarities with the findings of Kuhlthau and Tama (2001) on the information seeking of lawyers. The complexity of legal information and the specific needs of the work requires on one hand, the examination of a wide range of information and on the other hand, "just for me" information that fits the specific needs of the task at hand.

The relatively low scores of indirect and serendipitous information seeking (browsing, advertisements, announcements and reviews) may suggest

their insignificance as primary sources of directly relevant information. This, in combination with the popularity of the major information service providers, may be seen as an indication of the preference for high quality information as suggested by Broady-Preston and Hayward (2001). At the same time, the low reliance on exploratory information seeking and the use of major information providers may be seen simultaneously as an indication of the significance of social information processing and an information source use related 'tribalism'. A possible explanation is that particular types of information play very distinct roles in the information practices of the respondents. The fact that preferred information sources or information types did not correlate significantly with demographic factors or work duties, provide additional evidence of this behavioural pattern. Even if the variation of the popularity of individual information source types among the respondents is large (Table 1), the relative popularity of the particular types of sources (Figure 1) and information providers, and the open-ended data on the most significant information sources and characteristics of a successful corporate finance professional provide evidence of the presence of certain patterns of how corporate finance professionals use information.

The indications of a certain discrepancy between the use and the perceived usefulness of formal information sources can be related to earlier observations of the relative insignificance of formal indicators (e.g. Kwan, 199 6; Saville, 2004). In the context of the present data, it seems, however, that instead of being insignificant, formal indicators may play a role in providing a certain common ground that is needed in the process of determining what is significant information. The observed discrepancy need not simply be an indication of the significance of knowing less or more (as e.g. in, Akerlof, 1970; Shah, 1994; Davis, 2006; Tirole, 2006), but, as two informants described, an indication of the perceived importance of "perspective" and "seeing behind the figures" (R18, R64). This tendency can also be related to the relatively high average score of self-reflection (avg 3.955, sd 0.79) as a source of information. The answers to the open-ended questions further strengthen this impression by highlighting the perceived importance of experience and analytical skills in the work of the respondents.

The general emphasis on analytical and information processing skills, comments like R12 (above) may also be related to the earlier observed tendency of the professionals becoming more interested in selecting, mixing and processing their own research data (Foster, 2009a). The correlation of self-reflection and the use of market information and general news may be interpreted as evidence of the significance of contextualisation and re-

flection in the process of making use of generally available information. Similarly, the fact that the respondents underlined know-how instead of kowledgeability as a significant characteristic of a successful corporate finance professional might suggest that the lack of information is a less significant problem than an inability to make use of the available resources. Personal experience, a holistic understanding of economics and finances, and a personal network of social contacts provide a framework for interpreting plentiful but contextually negligible formal indicators, financial news and reports.

It is important to consider the limitations of the current study when interpreting the results. The sample is relative small and although it represents a broad group of professionals working with corporate finance issues, the findings are generalisable only in an analytical sense. Further on, the validity of the results and conclusions need to be verified in future studies. In spite of the limitations, the results of the analysis have two major implications. First, the results help to emphasize the significance of different types of information sources in corporate finance work and the importance of the provision of appropriate types of information. Secondly, the analysis suggests that the use of formal and informal information sources are tightly intertwined with each other in a systemic activity that may be conceptualised, paraphrasing the earlier notion of the economy of words (Holmes, 2009), as an economy of information practices. Holmes defines the economy of words as "as a linguistic and hence communicative means for modelling economic phenomena operating at the limits of calculation and measurement" (Holmes, 2009). Words perform the function of creating contexts that frame financial and economic data. They are not used merely for expressing interpretations, comments or opinions. They "create the economy itself as a communicative field and as an empirical fact" (Holmes, 2009).

The suggested conceptualisation of information use in terms of an economy of information activities has implications for the management of corporate finance information and information work. A timely provision of frequently used types of accurate data is important for the work of the professionals as well as the experience, knowledgeability and skillfulness of the professionals. At the same time, however, it is equally important to consider the co-constituted nature of expertise and useful information. In the economy of information practices, there is no inherently good data or expertise. Their effectiveness and usefulness depends on how well they are simultaneously capable of manipulating and conforming to the economy

of the ritualistic practices of using and producing information. Referring to the observations of Swidler (2001) on the significance of anchoring practices, that certain practices are more fundamental, pervasive and capable of affixing constitutive rules on how people act, it might be useful to investigate what practices are the most enduring and influential in the corporate finance context in shaping and constraining the work and information work of the professionals. A potentially useful approach to identify and understand these anchoring practices could be to elaborate the present findings and the findings from Huvila (2010) in future studies and to investigate how the identified characteristics of successful corporate finance specialists influence and constitute micro-level practices of working with information in authentic situations.

6 CONCLUSIONS

The present study shows that corporate finance professionals use a wide array of information sources showing a strong preference for formal and informal sources of information even if they are not necessarily consulted on a daily basis. Major financial information and news providers are significant sources of primary data, but the success of corporate finance specialists lies more in their ability to combine formal information with social cues (social information) and earlier experiences than on possessing or lacking a relevant piece of information. The findings help to emphasize the significance of different types of information sources in corporate finance work and the importance of providing professionals with appropriate types of information. Secondly, the analysis shows that the use of formal and informal information sources in corporate finance work should not be seen as two separate processes, but rather as an intricate amalgam of the use of formal and informal sources, or more specifically as an intertwined economy of information practices in which, however, some practices are likely to be more influential than others.

ACKNOWLEDGEMENTS

The author would like to thank Dr. Anders Kjellman for comments on the project and questionnaire, and the Marcus Wallenberg Foundation for Research in Business Economics for financially supporting the project.

REFERENCES

Ainsworth, M. (2009). Market data and business information: Two peas in a pod? *Business Information Review*, *26*(2), 81–89.

Akerlof, G. (1970). The market for _lemons_: quality uncertainty and the market mechanism. *Quarterly Journal of Economics*, *84*(3), 488–500.

Anderson, M. J. (1988). A comparative analysis of information search and evaluation behavior of professional and non-professional financial analysts. *Accounting, Organizations and Society*, *13*(5), 431–446.

Asquith, P., Mikhail, M. B., & Au, A. S. (2005). Information content of equity analyst reports. *Journal of Financial Economics*, *75*(2), 245–282.

Broady-Preston, J., & Hayward, T. (2001). Strategy, information processing and scorecard models in the uk financial services sector. *Information Research*, *7*(1), paper 1.
URL http://InformationR.net/ir/7-1/paper122.html

Brown, G. W., & Hartzell, J. C. (2001). Market reaction to public information: The atypical case of the Boston Celtics. *Journal of Financial Economics*, *60*(2–3), 333–370.

Byström, K. (2002). Information and information sources in tasks of varying complexity. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, *53*(7), 581–591.

Davis, A. (2006). Media effects and the question of the rational audience: lessons from the financial markets. *Media, Culture & Society*, *28*(4), 603–625.

Fonecta (2009). *Profinder B2B*.
URL http://profinderb2b.fonecta.com

Foster, A. (2009a). Battening down the hatches: The Business Information Survey 2009. *Business Information Review*, *26*(1), 10–27.

Foster, A. (2009b). Initiatives–June 2009: A round up of products and initiatives. *Business Information Review*, *26*(2), 135.

Foster, A., & Foster, P. (2002). Business information in the end-user age: Business Information Resources Survey, 2002. *Business Information Review*, *19*(1), 5–22.

Foster, P., & Foster, A. (2006). Stability is not immobility: Business Information Resources Survey 2006. *Business Information Review*, *23*(2), 83–107.

Freeman, O. (1992). Banking and financial services: the major information sources. *Business Information Review*, *9*(2), 2–25.

García E. (2005). Bridging the gap between disclosure and use of intellectual capital information. *Journal of Intellectual Capital*, *6*(3), 427–440.

Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Hawthorne: Aldine.

Graham, J. R., & Harvey, C. R. (2001). The theory and practice of corporate finance: evidence from the field. *Journal of Financial Economics*, *60*(2–3), 187–243.

Guay, W., & Harford, J. (2000). The cash-flow permanence and information content of dividend increases versus repurchases. *Journal of Financial Economics*, *57*(3), 385–415.

Harris Interactive (2000). Internet study reveals more banking and brokerage customers turning to the web for key financial information. Press release.
URL http://www.harrisinteractive.com/news/index.asp?NewsID=149&HI_election=HarrisInteractive

Holland, J., & Johanson, U. (2003). Value-relevant information on corporate intangibles – creation, use, and barriers in capital markets – between a rock and a hard place. *Journal of Intellectual Capital*, *4*(4), 465–486.

Holmes, D. R. (2009). Economy of words. *Cultural Anthropology*, *24*(3), 381–419.

Huvila, I. (2006). *The ecology of information work – A case study of bridging archaeological work and virtual reality based knowledge organisation*. _bo: _bo Akademi University Press. Diss. _bo Akademi University.

Huvila, I. (2010). Information sources and perceived success in corporate finance. *JASIST*, *61*(11), 2219–2229.
Jewell, M. (2002). Information services in investment banking: their evolution and future. *Business Information Review*, *19*(3), 23–29.
Kidder, L. H. (1981). Qualitative research and quasi-experimental frameworks. In M. B. Brewer, & B. E. Collins (Eds.) *Scientific inquiry and the social sciences*, (pp. 226–256). San Francisco: Jossey-Bass.
Kuhlthau, C., & Tama, S. (2001). Information search process of lawyers: a call for _just for me_ information services. *Journal of Documentation*, *57*(1), 25–43.
Kwan, S. H. (1996). Firm-specific information and the correlation between individual stocks and bonds. *Journal of Financial Economics*, *40*(1), 63–80.
Law, J., & Smullen, J. (Eds.) (2008). *A Dictionary of Finance and Banking*, chap. Corporate finance. Oxford: Oxford University Press.
Leonidou, L. C., & Adams-Florou, A. S. (1999). Types and sources of export information: Insights from small business. *International Small Business Journal*, *17*(3), 30–48.
Leonidou, L. C., & Theodosiou, M. (2004). The export marketing information system: An integration of the extant knowledge. *Journal of World Business*, *39*(1), 12–36.
McKinsey & Company (2004a). Decision to invest in British manufacturing. Case study. URL http://corporatefinance.mckinsey.com/_downloads/3_3_manufacturing.pdf
McKinsey & Company (2004b). Expansion into Eastern Europe. Case study. URL http://corporatefinance.mckinsey.com/_downloads/3_2_expansion.pdf
McKinsey & Company (2004c). Improving the low market valuation of a company. Case study. URL http://corporatefinance.mckinsey.com/_downloads/3_1_improving.pdf
Megginson, W. L., Smart, S. B., & Lucey, B. M. (2008). *Introduction to Corporate Finance*. London: Cengage Learning EMEA.
Mowat, M. (1986). Information sources in Accountancy and Finance. *Business Information Review*, *3*(2), 3–9.
Peterson, G., Aslani, P., & Williams, K. A. (2003). How do consumers search for and appraise information on medicines on the internet? a qualitative study using focus groups. *J Med Internet Res*, *5*(4), e33.
Rennie, J., & Kershaw, C. (1994). Corporate mergers & acquisitions: the role of the information department. *Business Information Review*, *10*(4), 31–59.
Saville, A. (2004). Improving the usefulness of accounting data in financial analysis. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, *7*(3), 504–520.
Savolainen, R., & Kari, J. (2004). Placing the internet in information source horizons. a study of information seeking by internet users in the context of self-development. *Library & Information Science Research*, *26*(4), 415–433.
Saxenian, A. (1996). *The boundaryless career: a new employment principle for a new organizational era*, chap. Beyond Boundaries: Open Labor Markets and Learning in Silicon Valley, (pp. 23–39). New York: Oxford University Press.
Shah, K. (1994). The nature of information conveyed by pure capital structure changes. *Journal of Financial Economics*, *36*(1), 89–126.
Sonnenwald, D. H., Wildemuth, B. M., & Harmon, G. L. (2001). A research method using the concept of information horizons: An example from a study of lower socio-economic students' information seeking behaviour. *The New Review of Information Behaviour*, *2*, 65–86.
Swidler, A. (2001). What anchors cultural practices. In T. R. Schatzki, K. Knorr Cetina, & E. von Savigny (Eds.) *The practice turn in contemporary theory*, (pp. 83–101). London: Routledge.
Tirole, J. (2006). *The theory of corporate finance*. Princeton University Press.
Widén, G., & Holmberg, K. (2012). Introduction. In G. Widén, & K. Holmberg (Eds.) *Social information research*. Bingley: Emerald.
Wilson, T. (2000). Human Information Behavior. *Informing Science*, *3*(2), 49–55.

Wet feet

MATS DAHLSTRÖM

So far, this conference has focused on research. Let us now devote our attention to issues of education and training in library and information science (LIS). Specifically, I will address issues of education in the field of digitization.[1] During one of the keynote addresses yesterday, we were presented with examples of superbly crafted cultural heritage digitization projects, where the digitized collections and artifacts are lavishly presented and browsable in a creative visualization manner and based on, one would assume, the highest demands on technical standards. I, too, will be talking about digitizing cultural heritage artifacts, but in the form of student-run projects, at an undergraduate and master's level, where the methods and the work process are the aim, rather than the finished digital product itself.

LIS departments are faced with the two-sided task of designing a digitization education that serves not only the need for future hands-on digitizers in libraries and other professional communities, but also the need for future analysts and theorists on digitization within the academic community. By putting too much emphasis on the former, academic departments run the risk of merely training students in applications, competing on an education market where other, non-academic agents might do a better job. By emphasizing the latter, however, the educating department may end up providing "dry" courses where little or no actual hands-on work is being done, and where students only read about cultural heritage digitization activities performed elsewhere rather than getting their own feet wet in applied technology.

In developing our courses, we had a look at several instances of such dry digitization courses focused on managing digitization projects or discussing existing ones. What characterized these courses was a strong emphasis on theory, although the particular theoretical framework varied considerably. Legal aspects (such as intellectual property right, privacy and access issues) and preservation aspects were perhaps the most common theoretical or contextual approaches. But in the evaluations of some of those cours-

1 This keynote address is largely based on Dahlström 2012.

es, several students felt that their analyses of existing digitization projects were somewhat "unstable" as the underlying technology of the projects remained something of a black box to them, and they expressed a need for clarifying, hands-on modules in the courses – for getting their wet feet.

At the same time, there are several incentives for developing such theoretical courses on digitization: there is a particular need for abstraction and generalization in an area which is theory-poor, relatively speaking. Further, digitization hardware, such as advanced camera devices, scanners, lighting equipment and book cradles, is expensive and short-lived, and applicative tutoring competence is hard to find, particularly if your aim is to provide state-of-the-art or even cutting edge technology. LIS departments are hardly the place where students can expect to find fully updated digitization labs with the newest, the best and the most expensive pieces of machinery available. The challenge lies elsewhere.

At the Swedish School of Library and Information Science (SSLIS), we have been experimenting with providing digitization courses since 2004 in an attempt to manage or at least explore this balance.[2] In one sense obviously, my talk today is a kind of promotion piece for these courses. But more importantly, and in the hope that it might trigger inspiration or discussion or both, my aim is to provide some examples of how we have been trying to think about combining theory and practice and integrating the learning objects themselves into methods for teaching and learning. The courses are distance-mode with one residential week on-site at our campus, and are elective courses within our three master's programmes; two Swedish and one international programme on digital libraries and services. To some extent we also accept students from other fields into these courses, particularly from the professional fields of archives, libraries and museums (ALM). The courses are running in their sixth version in 2013. The international 15 ECTS course has the title *Digitizing cultural heritage materials*, and its content has been split for the two Swedish 7.5 ECTS into one part on image capture and editing, and one on text encoding. The international course admits some 20 students, as do the Swedish courses combined.

The courses focus on the whole digitization chain, ranging all the way from planning, selecting source documents, performing high resolution capture and editing of both images and texts, followed by thorough XML encoding all the way onto the web. Students focus on issues of authenticity and accessibility (they are required to publish in open access and open

2 That is, courses explicitly dedicated to cultural heritage digitization. For a considerably longer period we have been providing courses dedicated to particular technologies and practices in the digitization process, such as image capture and editing, text capture and TEI encoding, or digital library management.

source), and must thoroughly document and evaluate the work they have done.

I should stress that although course content touches on mass digitization such as that performed by Google and their partner libraries, along with their particular possibilities and problems, the course emphasis is on small-scale but critical digitization of cultural heritage materials. Tempting as it may be, I will refrain from entering a discussion about what constitutes cultural heritage, but pragmatically, we allow students to define this concept themselves through the kinds of objects they choose to work with. Having said that, most students tend to work with old prints and photos, manuscripts, diaries, and letters. The most popular type of object is actually the children's book: it usually has a manageable size for a student project, it provides a stimulating combination of texts and illustrations, and perhaps its nostalgic trigger works as an engine for the project. Further, our courses focus on good old fashioned content capture and editing, whereas increasingly important issues such as optimizing the digitized material, distribution strategies, marketing, crowd-sourcing, mobile application development etc are currently beyond our reach, but we hope that they might form the building blocks of future and specialized courses. There are also issues concerning, for instance, metadata, preservation, database construction, and linked data possibilities that are dealt with in adjoining courses in the programmes and with which our courses need to cooperate closely.

For better or worse, all our courses are run on a closed intranet learning platform, so I cannot really provide you with a relevant URL to a homepage for the courses. However, the courses have been described in a handful of publications,[3] the syllabi are available on our web site, and there is a blog presenting news from one of the master's programmes where two of the digitization courses are included.[4]

In one of the previous articles the launching and subsequent development of the course during the first years were discussed.[5] There, those interested will find further practical and contextual information about the courses than this presentation has time for. That article also confronts more directly the specific problems and challenges we have come across in managing the courses. This presentation aims instead to present some recent assignments and events developed within the course, while also addressing some of the pedagogical inspiration and strategies for them.

3 Such as Dahlström & Doracic 2009, Dahlström & Francke 2010, and Dahlström 2012.

4 Most of it in Swedish, but there are some postings in English, e.g.: <http://digitalatjanster.blogspot.com/2011_03_01_archive.html> (2013-03-14).

5 Dahlström & Doracic 2009.

For various reasons, those of us involved in the courses have become increasingly aware of the necessity for students to do a lot of hands-on application work coupled with critical and scholarly based reflection on what they have achieved. This is based in the pedagogical tradition of "learning by digitizing", as it were. This is not to say that the technology itself and pieces of software are the final or even primary learning objects here, but rather how they can be used as a platform for critical discussions around issues such as authenticity, compromises, and the relationship between analogue source and digital representation.

SMALL-SCALE DIGITIZATION PROJECT

Right from the start, our courses have mainly been examined through an assignment where students carry out a small-scale digitization project more or less on their own. We cooperate with several national digitizing and editing institutions, such as the National Archives and, in particular, The National Library of Sweden. They have provided additional lectures and tutorials for our students, sometimes even with unique source material to digitize (unpublished letters and manuscripts by major Swedish authors as well as old photographs and graphics). Students also bring source material from their respective home institutions or even personal collections. Although it is small scale the aim is to awaken student awareness of how the various activities in the work process are necessary and mutually dependent. We particularly emphasize the project concept, explaining the necessities of long-term goals and principles, of using platform independent standards and formats, and of looking into open source solutions.

As mentioned, the students carry out most or all of the steps of digitization themselves: selecting analogue sources, performing high resolution image digitization and image editing, text capture and, if possible, OCR, correction of the transcriptions and other editing, TEI encoding, metadata, XSL transformation, and web publishing of the digitized material. In the shorter course version, the students who focus on image capture are not required to build a web-site or some kind of publishing platform on their own for their digitized material but are allowed to take advantage of an existing platform to publish and comment on their stuff, e.g. Flickr or a blog platform such as Wordpress. In all the projects, the students need to amass documentation of the technology and work process, and they are required to write an analytical report based on critical reflection of the work they have done in connection with course literature and current research and development work.

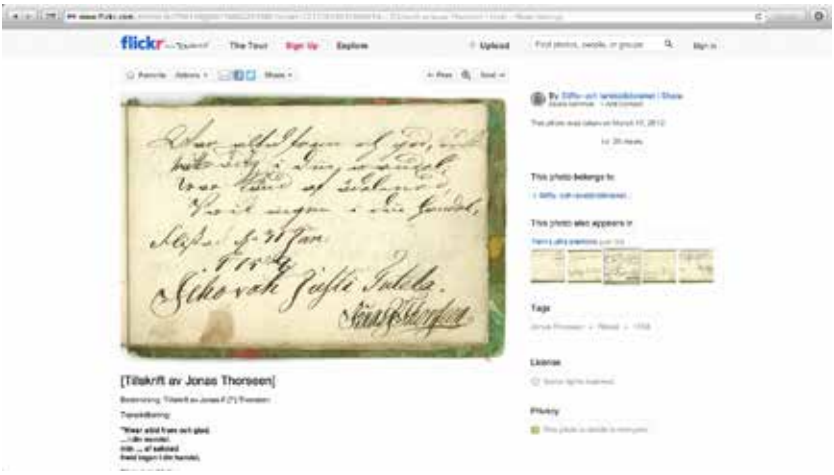

Figure 1. Screenshot from a student project to digitize an 18th century album amicorum.

Figure 1 provides a screenshot from a project where a student digitized an 18th century album amicorum, which belonged to her small workplace library in Sweden.[6] The standard equipment at her library was housed elsewhere at the time of the project, forcing her to perform the image capture at a lower quality level than planned. Further, her local employer's red-tape made it impossible for her to download and make use of dedicated digitization platform software such as Omeka or Nines, but forced her to turn to Flickr. Moreover, she had to tweak and adapt more general, global needs and ideals to local and contextual needs and conditions surrounding the material and the equipment. At the same time however, the Flickr platform encouraged the student to adapt the online presentation to the needs of the presumed user community (primarily German history scholars), for instance, by posting a Creative Commons public domain seal to the material, and by implementing a module where users can correct the manual transcription of the Latin hand-written text.

6 See the project at <http://www.flickr.com/photos/63794459@N07/sets/72157629135606650/> (2013-03-14).

This main assignment in the courses, the project work, has now been complemented by new or alternative assignments and events. I am going to spend the rest of my talk on these more recent developments.

CRITICAL IMAGE EDITING

An event that has been tested during the last three years has been a two-stage workshop where a small digitization studio is set up. This is now part of two of the courses which include a residential period of some days at SSLIS. In the first stage, the students are provided with lectures on selection, strategy, authenticity and digital image quality. In smaller station groups, students are then faced with various objects selected by the teacher team: hand-press books, Xeroxed sheets, maps, newspaper clippings, historical photographs, daguerrotypes (such as in figure 2), even comic magazines with gadgets.

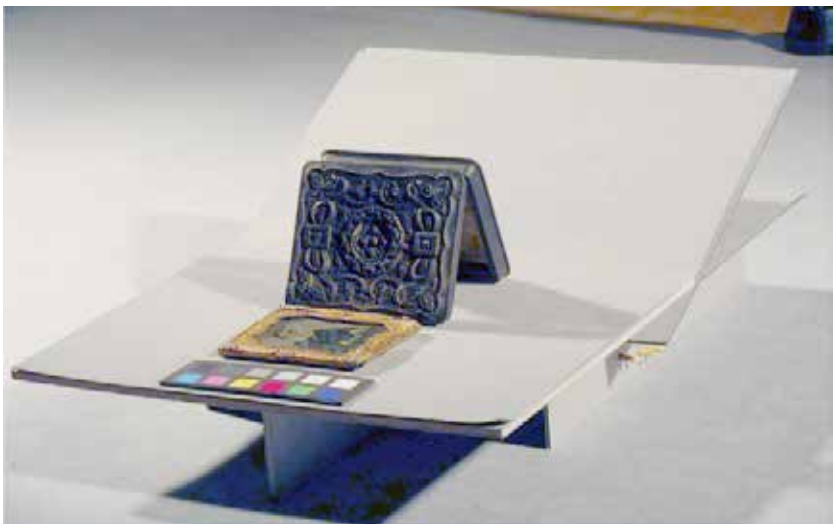

Figure 2. Photo (by the course staff) from the studio set, with a daguerrotype in a cradle.

The assignment for the group is to identify particular challenges and problems that might occur when digitizing these kinds of material for various purposes, or when designing plans to perform the digitization, and to attempt to identify possible solutions to such problems.

In the second stage, students are given lectures and demos on image capture and editing. This is followed by the actual studio set. We use fairly standard equipment such as a digital system camera, two 1000 W spot

Figure 3. Photo (by the course staff) from the studio set, with camera tripods.

lights, a tripod camera stand (see figure 3), a simple cradle for the objects, a ruler, colour checker, and then live view software to transmit the video capture from the camera to a demo computer and then project the images onto a screen using an ordinary projector mounted on the ceiling. Through the computer, the teachers demonstrate the live image capture on the screen by remotely managing the camera placed in the studio area. Students join the digitization work and use some of the material from the preceding group-work phase as objects for image capture in order to discuss any particular problems that occur, see figure 4. We do not in fact film, but stream what we and the students are doing.

Figure 4. Photo (by the course staff) from the studio set, with teacher-student interaction.

The main idea is to help the students understand the critical role of editing in the image capture phase and to appreciate the delicate balance between, on the one hand, input parameters and, on the other hand, the resulting output and the subsequent phases in the digitization process. Changing the calibration parameters of lighting, luminance, distance, exposure, background, focusing only slightly, for example, can have considerable impact on the presentation, transcribability, readability and usability of the digitized object.

ENHANCING ALREADY DIGITIZED COLLECTIONS

In another assignment, dedicated to text encoding, the students engage in reusing (or recycling) already existing digitized collections and optimizing them. In particular, we refer the students to two international projects where books have been scanned, *E-books on Demand* and *Google Book Search*.[7] These projects both use image front transcription, i.e. they present the texts as facsimile images with searchable but uncorrected OCR text embedded beneath the screen interface.

The students are required to select a continuous text segment with a predefined length from a scanned book (see figure 5). They then either transcribe the text (manually or using OCR software) or correct the existing transcription if there is one, encode the text thoroughly in TEI Lite into technically valid XML files (see figure 6), and then publish the result

on the course's intranet.

7 The home page for *E-books on Demand* is at <http://books2ebooks.eu/en> (2013-03-14), for *Google Book Search* at <http://books.google.com> (2013-03-14).

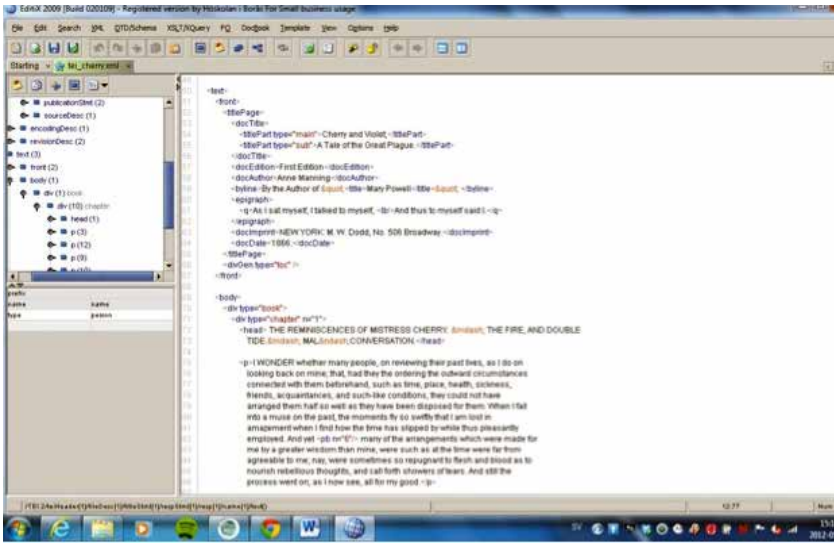

Figure 5. Screenshot of a book scanned by the Google Book Search project.

Figure 6. Screenshot of the XML encoding of the book scan transcription text.

Interestingly, some students find – while way into the assignment work – that the text they have chosen has been encoded already, in TEI, XHTML or another XML application. This does not mean they cannot go ahead with their encoding of the text; it only means that they will have to make sure that their TEI encoding is particular and does not come too close to encodings already performed elsewhere. Markup design runs the same risk of plagiarism as do other kinds of texts. They are also required to make a more significant effort than otherwise required in clearly describing in the TEI Header how they have designed the strategy and the level of their encoding for a particular imagined audience.

There are three important aims to this assignment. The first is to have the student understand that encoding is no more a straight-forward affair with one particular correct answer, than digital imaging is. The text might, in fact, be encoded in many different ways depending on to whom, for what purpose and at what level the student decides to encode it. This is a strategic choice the student must make and explicitly declare. The second aim is to increase the student's sense of reality, by re-using an actual digital resource in an international archive and optimizing it intellectually using hands-on labour. Thirdly, we want to have the students engage in commu-

nities. This can be done by encouraging the students to publish their results and somehow make it available to communities interested in some aspect of the encoded text – either the encoded text itself, such as subject experts, digital humanities scholars, textual or literary scholars or historians, or the encoding application itself, such as the TEI community or various research library communities. Further, the students are actively encouraged to consult not only the course teachers in their encoding work, but also discuss and learn from each other, and furthermore to join national or international communities of practice and expertise. For instance, we have had students being able to crack TEI problems by posing questions to the TEI community through e.g. TEI-L, the major discussion list of TEI problems.

DESIGNING A DIGITIZATION PLAN

As an alternative to the digitization project as the main Project Work in the course, the student can choose to design a realistic, detailed and thorough plan for digitizing a collection of optional size, housed by a memory institution. We provide various scenarios within which such a plan is to be contextualized. It is then the student's responsibility to present a feasible discussion on why the scenario chosen has resulted in this or that particular selection of material. Regardless of which scenario is chosen, the plan must contain a description of the procedures and preparations needed at the institution and of the digitization workflow and process. The student needs to argue for the decisions suggested. The plan must be suited to the respective institution. It does not need to comprise a full and detailed resource calculation, but it has to bear the mark of some financial realism. It must also contain analytical comments supported by and grounded in literature and other course content. Finally, the student is required to maintain contact throughout the assignment with a representative of the institution for which the digitization plan is intended. This contact person could provide necessary information, be interviewed, or even act as co-supervisor for the student.

OCR SOFTWARE TESTING AND CRITICAL ANALYSIS

Together with experts from research libraries, we have designed a more or less experimental assignment in OCR. The student transforms images into machine-readable texts by running scans through OCR software, and then analyzes the various results of the process and writes a brief report. This is how it is done:

The teachers prepare scans of two analogue documents, both challenging in their own way. We have chosen one document in black letter script

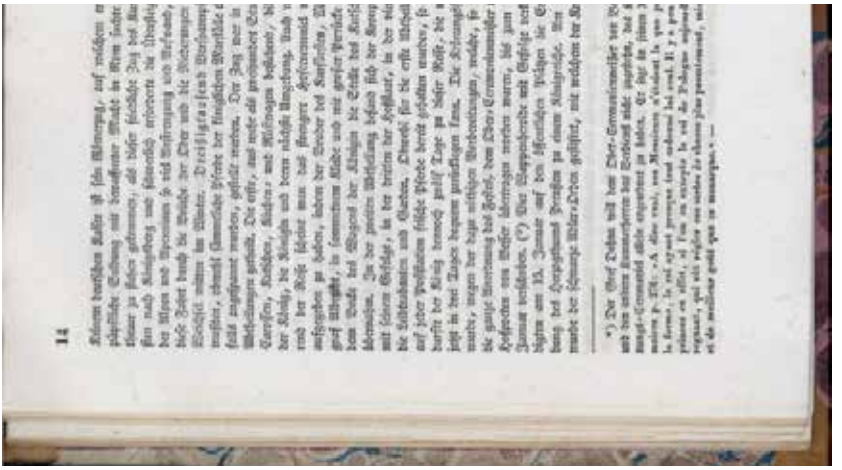

(figure 7), and one with mathematical symbols (figure 8).

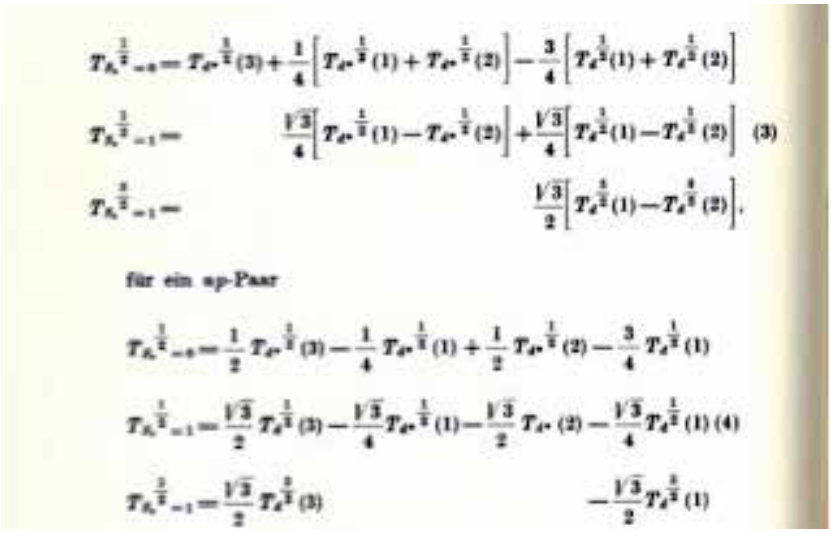

für ein np-Paar

Figure 7. A prepared scan containing black letter script.
Figure 8. A prepared scan containing mathematical symbols.

Each scan is produced in several versions with varying degrees of resolution, formats (e.g. PDFs versus TIFFs), black/white versus colour, etc., resulting in a package of digital image files for each of the two scanned documents. The students download all the files from our learning platform, identify available OCR software (freeware or commercial) and then run all

the versions in all the OCR programs that they have chosen and identify their varying degrees of success in software performance. They then analyze the varying results and attempt to explain the differences they were able to observe and draw conclusions from their results (see an extract from a student report in figure 9).

The students meet several difficulties in this assignment, usually in the form of technical problems that they need to overcome. For instance, we deliberately rotated one of the scans 90 degrees (as you see in figure 7), and the students notice that some of the software is able to manage such rotated images, whereas other software is not, in which case the students need to rotate the image back before processing it. The students usually need to try more than one piece of software to solve such problems in order to fulfill the assignment task. It soon becomes evident for the students that while the actual OCR text processing is quick, the whole chain of OCR management usually takes more time than anticipated. In this way, OCR exhibits the same pattern as digitization at large, where the time spent on actual text and image capture is marginal compared to the larger chain of pre- and post-processing events.

And not least importantly, several of the technical steps in the OCR processing itself might be unknown to the students as observers. To some degree, the process often remains a black box, usually for commercial rea-

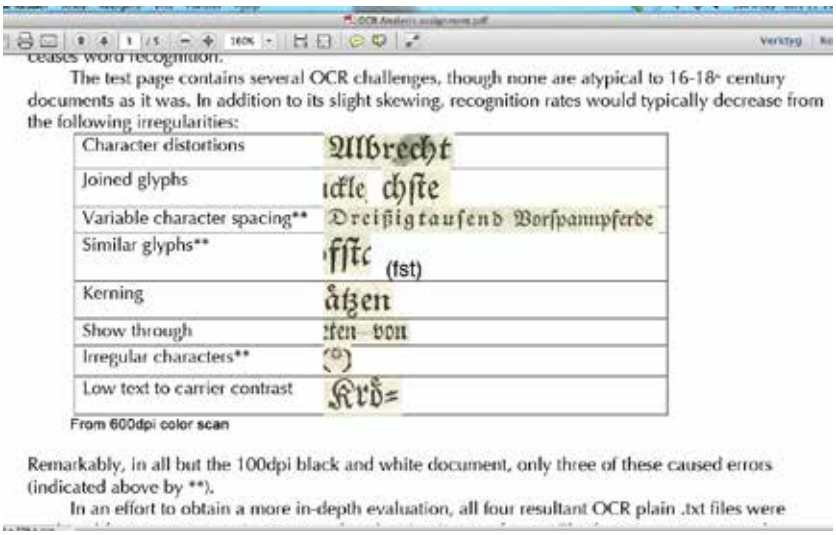

Figure 9. An extract from a student report with a critical analysis of OCR software performance.

sons. This of course makes the process less transparent for the students, and makes them aware of the kind of economical, technical and practical factors that might limit our analytic faculties in digitization.

AIMS AND OUTCOMES

An overarching aim for all three digitization courses at SSLIS is to have the students understand and engage with sustainability in the sense of reusability and the interplay between the global and the local. The students are required, for example, to publish and share their digitized material on an open source basis, i.e. to make openly available not only data but scripts, programming and documentation. We combine this approach with encouragement to students to work with community-based material, to adapt global technologies and standards to local needs and relevance, to take an interest in existing local institutions and collections as well as to engage with particular communities of practice and expertise.

This aim of sustainability and community-based engagement resonates with the idea of situated learning, i.e. facilitating students' ability to make the connection between the various local practices in which they engage. Students will be part of different practices as students and as professionals, and courses need to afford them opportunities to make connections between the two. Most of the students in these courses are indeed already practicing professionals.

The educational perspective of the course is grounded in the concept of pragmatism which can be traced back to John Dewey and ideas of "learning by doing". Teaching inspired by this tradition often involves exploring, simulations, scenarios and experimenting, which is, to some extent, what we are trying to implement in our courses. We find it important that students are able to recognize that there are different kinds of solutions and answers to each problem depending on context and local material. Another aim is to help students understand the delicate balance between, on the one hand, parameter setting and project design in the input phase and, on the other hand, the value, usability and re-usability of the output. This balance is basically dependent on the kinds of things the digitizers would like the users to be able to do with the digitized material and how they would like to see communities engage in the digitized collections.

So have the courses been a tremendous success, with hoards of enthusiastic students and wild ALM professionals stampeding to Borås in quest of the precious course tickets? Indeed not. On the contrary, we have been struggling to attract students to the course, particularly from the profes-

sional fields of libraries and archives in the public sector. We seem to share this problem with similar courses on digitization internationally, and there are several reasons for this.[8] In particular, I should like to point to the fact that it is a lengthy course, taking up half or the whole of a semester at half-time mode. And ALM institutions in the public sector are notoriously reluctant to grant their employees extensive study leaves, not to mention compensating travel and course expenses. A remedy would perhaps be to put the whole course online, but that would in turn call for new pedagogical solutions for combining discussion seminars, group projects, hands-on, and extensive lab sessions.

It is also quite tricky to manage the wide variety of student categories and to meet their interests within one and the same course framework. The students range from campus LIS students eager to strengthen their regular LIS education, local ALM employees wanting to get their feet wet in technology, experienced image managers or text encoders from large national digitization projects in search of theoretical and conceptual content, to textual critics engaged in ongoing high-brow scholarly editing projects. The difference in interest, competence, study habits and experience is considerable between these student categories.

Nevertheless, throughout this variety of projects, assignments, student groups and interests, a constant aim has been to encourage students to think about digitized resources in new and more profound ways. Most people, including the students, arguably tend to think of the outcomes of digitization projects as self-contained entities, as end products, as it were. We find it crucial that students think of digital representations as "start products", as tools, as entrance points to new digital document life cycles. In effect, this means viewing digitized collections not only as resources that answer questions and solve problems, but as opportunities for new questions, profound problems and different ideas.

REFERENCES

Dahlström, Mats (2012). Learning by Digitizing. In: *Libraries in the Digital Age (LIDA) 2012 Proceedings.* Eds. Tatjana Aparac-Jelušić & Franjo Pehar. Zadar: University of Zadar. <http://ozk.unizd.hr/proceedings/index.php/lida2012/article/view/64> (2013-03-15).

Dahlström, Mats & Alen Doracic (2009). Digitization education: courses taken and lessons learned. *D-Lib Magazine*, vol. 15 (2009), no. 3/4. <http://www.dlib.org/dlib/march09/dahlstrom/03dahlstrom.html> (2013-03-15).

Dahlström, Mats & Helena Francke (2010). Sustainable LIS Education in a Glocal World. Paper at IFLA 2010, Gothenburg 10–15 August 2010. Session 123. <http://www.ifla.org/files/hq/papers/ifla76/123-dahlstrom-en.pdf> (2013-03-15).

8 These problems and some of the reasons for them are discussed more at length in Dahlström & Doracic 2009.

The authors

JØRN HELGE B. DAHL is assistant professor in knowledge organization and information retrieval at Oslo and Akershus University College. His main research areas are interactive information retrieval and knowledge organization in digital surroundings. He is a member of the Norwegian Committee on Cataloguing.

MATS DAHLSTRÖM is associate professor at the Swedish School of Library and Information Science, Borås. His research is mainly within the areas of scholarly text editing, digitisation, digital libraries, and media history. He serves as board member of the Swedish Society of Textual Critics (Svenska Vitterhetssamfundet).

ÅSE HEDEMARK, Ph.D in Library and information science. She works as a senior lecturer at the Department of ALM, Uppsala university. Her research interests mainly concern public libraries and their relationship with different user-groups, especially children.

BIRGER HJØRLAND is a professor in knowledge organization at the Royal School of Library and Information Science, Copenhagen; in 2000–2001 professor at the University College of Borås. He is a member of the editorial boards of Journal of the American Society for Information Science and Technology, (JASIST), and Journal of Documentation (J.doc) and Knowledge Organization and chair of ISKO's Scientific Advisory Council.

ISTO HUVILA is senior lecturer and docent at the School of Business and Economics, Åbo Akademi University. His research areas include information & knowledge management, information work, cultural heritage information, social media and knowledge organisation. Huvila has published widely in international journals and conference proceedings including Journal of the American Society for Information Science and Technology (JASIST), Journal of Documentation (J.doc) and Journal of Information Science (JIS).

DAVID MASSEY is an assistant professor at the Oslo and Akershus University College of Applied Sciences. Research interests include issues related to metadata, information retrieval and Linked Data.

ILKKA MÄKINEN works as lecturer at the School of Information Sciences, University of Tampere, Finland. His research interests include library and information history as well as history of reading. He has published "Finnish public libraries in the 20th century" (2001) and a comprehensive history of the Finnish public libraries (in Finnish, 2009).

KNUT OTERHOLM, cand, philol., assistant professor at Department of Archivistics, Library and Information Science, Oslo and Akershus University College of Applied Sciences. He has published articles on the concepts of literary quality and mediation. His latest publication is *Fornemmelse og oppmerksomhet – artikulasjon og stemme. Et kroppslig perspektiv på formidling*.

NILS PHARO is professor in knowledge organization and information retrieval at Oslo and Akershus University College. His main research areas are interactive information retrieval and knowledge organization in digital surroundings. He is associate editor of Information Research and Journal of Information Architecture.

KERSTIN RYDBECK is professor in Library and Information Science at Uppsala University. Her doctoral dissertation was a study in sociology of literature about the use of literature within the Swedish temperance movement at the turn of the 20th century. Later research has mainly focused upon popular education from a gender perspective.

KJELL IVAR SKJERDINGSTAD, dr.art. and assoiciate professor at Department of Archivistics, Library and Information Science, Oslo and Akershus University College of Applied Sciences. He has published articles and books on literary quality and mediation, Tarjei Vesaas, contemporary Norwegian literature, phenomenology and embodiment. His latest book is *Tanken sitter i øyet*.

KIM TALLERÅS is a Ph.D. Candidate at Oslo and Akershus University College and the Royal School of Library and Information Science, University of Copenhagen. His PhD project concerns linked data and semantic interoperability across metadata in the cultural heritage domain.

ÅSE KRISTINE TVEIT is a senior lecturer at Oslo and Akershus University College of Applied Sciences. She is now working on a PhD on the development of children's libraries in Norway. Tveit has published several books and articles on literature, reading and libraries.

In December 2012, The Swedish School of Library and Information Science (SSLIS) at the University of Borås held its 40th anniversary of the establishment of the Library school in Borås. This event was to be an excellent reason to invite colleagues in Library and Information Science in the Nordic and Baltic countries to a Jubilee Conference for two days. The programme, containing keynote speakers and paper presentations organized in themes like *Information Practices; Digital Services and Social Media; and Library, Culture and Society*, gave a rich overview of current research and education in our countries today.

Out of more than twenty contributions at the conference, the book contains nine peer reviewed articles. Taken together, they mirror the richness and variety in current research in Library and Information Science. This is also reflected by its title: *Libraries, black metal and corporate finance*.

This book is primarily addressed to researchers in the field of Library and Information Science, but it will also be of interest to graduate and under-graduate students.

The editors are researchers at the Swedish School of Library and Information Science. ANDERS FRENANDER holds a PhD in The History of Ideas and is a professor in Library and Information Science. SKANS KERSTI NILSSON holds a PhD in Comparative Literature and is a senior lecturer in Library and Information Science.

ISSN 1654-6520 ISBN 978-91-85659-95-1

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

BESÖKSADRESS: ALLEGATAN 1 • POSTADRESS: HÖGSKOLAN I BORÅS, 501 90 BORÅS
TEL: 033-435 40 00 • WEBB: WWW.HB.SE